

Lisa 1.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027

1. PROGRAMMI STRATEEGIA: PEAMISED ARENGUGA SEOTUD KATSUMUSED JA POLIITILISED LAHENDUSED.....	5
1.1. TÖÖHÖIVESSE JA MAJANDUSKASVU INVESTEERIMISE EESMÄRGI JAOKS:	13
2. PRIORITEEDID.....	31
2.1 MUUD PRIORITEEDID KUI TEHNILINE ABI.....	31
2.1.1. <i>Prioriteet: Nutikam Eesti</i>	31
2.1.1.1. Erieesmärk: (i) teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine.....	32
2.1.1.2. Erieesmärk: (ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks	38
2.1.1.3. Erieesmärk: (iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu	40
2.1.1.4. Erieesmärk: (iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine	44
2.1.2. <i>Prioriteet: Digitaalse ühenduvuse arendamine</i>	48
2.1.2.1 Erieesmärk: (v) digitaalse ühenduvuse suurendamine	48
2.1.3. <i>Prioriteet: Rohelisem Eesti</i>	50
2.1.3.1. Erieesmärk: (i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine.....	51
2.1.3.2. Erieesmärk: (ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega	55
2.1.3.3. Erieesmärk: (iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise.....	57
2.1.3.4. Erieesmärk: (vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine.....	62
2.1.4. <i>Prioriteet: Säästev linnaline liikumine</i>	65
2.1.4.1. Erieesmärk: (viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO2-neutraalsele majandusele.....	66
2.1.5. <i>Prioriteet: Ühendatum Eesti</i>	69
2.1.5.1. Erieesmärk: (i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine	69
2.1.5.2. Erieesmärk: (ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.....	73
2.1.6. <i>Prioriteet: Sotsiaalsem Eesti</i>	75
2.1.6.1. Erieesmärk (a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturul eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu.....	75
2.1.6.2. Erieesmärk (d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske	79
2.1.6.3. Erieesmärk (e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalise õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste,	

sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu	81
2.1.6.4. Erieesmärk (f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks	86
2.1.6.5. Erieesmärk: (g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust	89
2.1.6.6. Erieesmärk (h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet	92
2.1.6.7. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitsesüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet	97
2.1.6.8. Erieesmärk (ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega	100
2.1.6.9. Erieesmärk: (iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu	103
2.1.7. Prioriteet: Innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekandes	106
2.1.7.1. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitsesüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet	106
2.1.8. Prioriteet: Materiaalse puuduse vähendamine.....	108
2.1.8.1. Erieesmärk: (m) vähendada materiaalselt puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalselt abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist	109
2.1.9. Prioriteet: Inimestele lähedasem Eesti.....	110
2.1.9.1. Erieesmärk: (i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades.....	111
2.1.9.2. Erieesmärk: (ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades	115
2.1.10. Prioriteet: Õiglase üleminek	119
2.1.10.1. Erieesmärk: võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega	119
3. RAHASTAMISKAVA	124
3.1. ÜMBERPAIGUTUSED JA PANUSED	124

3.2.	JTF: ERALDISED PROGRAMMIS JA ÜMBERPAIGUTAMISED	125
3.3.	RAHALISED ASSIGNEERINGUD AASTATE KAUPA	126
3.4.	KÕIK RAHALISED ASSIGNEERINGUD FONDIDE JA RIIKLIKE KAASRAHASTAMISTE KAUPA.....	128
4.	EELTINGIMUSED	130
4.1.	TEMAATILISED EELTINGIMUSED ERF, ESF+ JA ÜF KASUTAMISELE.....	130
4.2.	HORISONTAALSED EELTINGIMUSED	152
5.	PROGRAMMI HALDAVAD ASUTUSED	158
6.	PARTNERLUS	158
7.	TEABEVAHETUS JA NÄHTAVUS	160
8.	ÜHIKUHANDADE, KINDLASUMMALISTE MAKSETE, ÜHTSETE MÄÄRADE JA KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISE KASUTAMINE.....	162
	LISA 1. KAVANDATUD STRATEEGILISELT OLULISTE TEGEVUSTE LOETELU JA AJAKAVA.....	163

1. PROGRAMMI STRATEEGIA: PEAMISED ARENGUGA SEOTUD KATSUMUSED JA POLIITILISED LAHENDUSED

Horisontaalsed aspektid

Eesti makromajanduslik keskkond

Valitsemissektori kulud Eestis (2020. aastal 45,9% SKPst) on alla ELi keskmise (7,2 protsendipunkti võrra 2020. aastal, ELi keskmine on 53,1% SKPst). Samuti on Eesti avalike teenuste kulud ehk valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud investeeringud (40,1% SKPst 2020. aastal), alla ELi keskmise (49,8% SKPst 2020. aastal). Kuigi COVID-19 tingitud kriisi tõttu on Eesti riigieelarve kulud ja võlatase märgatavalt kasvanud, siis lähiaastatel on eelarvedefitsiit maksulaekumiste kasvu toel hoogsalt vähenemas ning võlatase stabiliseerumas 2025. aastaks 21% juures SKPst.

Eesti makromajanduslikku keskkonda mõjutavad lähikümnenditel enim demograafilised muutused: vähenev ja vananev rahvastik. Kuigi rahvastiku vähenemine pärsib majandusarengut, tasakaalustab seda kättesaadava kapitali ja tööviljakuse suurenemine. Rahandusministeeriumi pikaajalises majandusprognoosis eeldatakse, et tööviljakuse reaalkasv käib palga reaalkasvuga ühte sammu. Prognoosist lähtudes väheneb hõive 2035. aastaks 3% võrra ning see jätkub ka järgnevatel aastakümnetel. Töötajate arv väheneb 2070. aastaks 20% võrra. See tähendab, et tööturul on 100 000 inimest vähem. Eeldades, et poliitika ja suundumused jäävad praegusele tasemele, prognoositakse, et Eesti majanduskasv on järgmise 15 aasta jooksul keskmiselt ligikaudu 2,4% aastas. Eesti on COVID-19 tingitud majanduskriisist kiirelt taastunud. Pikemas perspektiivis prognoositakse majanduskasvu aeglustumistendentsi, mis jõuab 2050. aastaks 1,2%ni, misjärel toimub 2070. aastaks rahvastikudünaamikast tulenev kasvu kiirenemine 1,5%ni.

Eesti esmane arenguvajaduse analüüs koostati riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ kavandamise käigus, võttes arvesse ülemaailmseid suundumusi, riigi rahanduse väljavaateid ja praegust olukorda Eestis.

Nutikas valitsemine

Teadusuuringuid ja eksperdiarvamusi kasutatakse poliitika kujundamiseks vähesel määral. Teadlastel puuduvad vahendid ja motivatsioon poliitika kujundamisse panustada. OECD hinnangu kohaselt on poliitika mõju hindamise süsteemi rakendamine Eestis problemaatiline. **Valitsusasutustevaheline teabevahetus on puudulik ja ebatõhus. Näiteks** 418 ettepanekust sisemise bürokraatia vähendamiseks on rakendatud vaid 192. OECD andmetel on valitsusasutuste töö keskpärane, mitte ootustele vastav. **Ava- ja suurandmeid ei ole märkimisväärselt kasutatud** lisaväärtuse loomiseks. Samuti on avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus ministeeriumide ja piirkondade lõikes erinev. E-teenuste arendamisel peab Eesti keskenduma olemasolevate teenuste parandamisele ning kohalike omavalitsuste pakutavatele e-teenustele. **Teenuste kvaliteet on erinev, mõned teenused ei ole veebis kättesaadavad ja teisi on raske leida.** IMD World Talent Ranking, mis mõõdab riikide võimet hoida talente ja neid ligi meelitada, on asetanud Eesti 63 arenenud riigi seas 28. kohale. See tähendab, et **on vaja lisainvesteeringuid programmidesse, mis toovad Eestisse talente ja välisinvesteeringuid** (nt reklaamides Eesti pakutavaid võimalusi). Eesti on tööjõukulude ning energia- ja toorainehindade tõusu tõttu muutunud välisinvestorite jaoks vähem atraktiivseks. **Õigussüsteem ja maksukeskkond ei ole piisavalt paindlikud**, et võimaldada muudatusi, mida nõuavad uued ärimudelid ja innovatsioon eri valdkondades. Strateegilisi eesmärke takistavad **erihuvid ja riigieelarve paindlikkuse puudumine** (nt ligikaudu 80% eelarvest on eraldatud õigusaktide alusel). Eri tasandite vahel **killustunud** strateegiline planeerimine ei toeta ulatuslikku ja kriitilist otsuste langetamist riigi tasandil. See teeb keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste rollijaotuse eri vastutusvaldkondades segaseks. Strateegilisel juhtimisel tuleb seada prioriteedid avaliku sektori vahendite võimalikult tõhusaks haldamiseks, mida toetab pikaajalise strateegia väljatöötamine riigi tasandil. **Teadmistepõhise poliitikakujundamise edendamiseks on vaja kasvatada ametnike pädevust** teadusuuringute tellimiseks, tulemuste tõlgendamiseks ja rakendamiseks. Otsused tuleb muuta läbipaistvamaks ja arusaadavamaks. Ministeeriumide teadus- ja arendustegevus on killustunud ning riigi teadus- ja arendustegevuse strateegiline juhtimine on lünklik. **Oluline on parandada teabe kättesaadavust ja liikumist ning suurendada eri poolte (teadusasutused, riik, ettevõtted) koosloome võimet riigi arenguvajaduste nutikaks ja teaduspõhiseks lahendamiseks.** Piirkondliku arengu suunamiseks ja elluviimiseks tuleks parandada koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste ning kogukondade vahel. **Tuleks välja töötada kasutajakeskse disainiga, paremini integreeritud lahendused, et võrdsustada avalike teenuste taset ja kättesaadavust.** Õigus- ja maksukeskkonna arendamisega tegelevad avaliku sektori asutused peaksid muutma oma struktuuri ja töökorraldust, et olla paremini ette valmistatud uute ettevõtlus- ja töövormide jaoks ning neid kiiremini kohandada. **Sotsiaalse ühtekuuluvuse ja kodanikuühiskonna tugevdamiseks on vaja investeerida toetussüsteemidesse, et**

kaasata kodanikuaktivistid kohalikesse omavalitsustesse ühiste eesmärkide saavutamiseks. See sõltub noorte teadlikkuse suurendamisest ja osalusdemokraatia edendamisest noorte seas. Eesti rahvusvahelise positsiooni säilitamiseks ja parandamiseks **on vaja investeringuid mainekujundusse** (rõhutades Eesti tugevaid külgi) ning **olemasolevate lahenduste kasutamist** majanduse ja muude valdkondade edendamiseks (nt e-residentsuse programm).

Nutikam Eesti

Nutika majanduskasvu ja ettevõtluse eeltingimuste loomine

2019. aastal oli Eesti töövõljalikus 78,8% ELi keskmisest ja 2020. aasta eesmärk (80%) on endiselt täitmata. 2017. aasta andmetel moodustab tootmissektor 19% töökohtadest ja 15,7% SKPst, samas on selle sektori tootlikkus vaid 50% ELi keskmisest. See tähendab madalat positsiooni rahvusvahelises väärtusahelas ja selle sektori vähest teadusmahukust. Sarnast lõhet ELi keskmisega täheldatakse ka IT- ja kommunikatsioonisektoris. Idufirmade arv ja investeeringute kaasamise võime on suurenenud, kuid **ülikoolide ja ettevõtjate koostöö on endiselt puudulik.** Väike osa **ettevõtetest investeerib teadus- ja arendustegevusse** (286 ettevõtet 2019. aastal), kuid investeeritud summad ei ole suured – 2019. aastal kokku 246,8 miljonit eurot. **Peamised põhjused, miks ettevõtted arendustegevusse ei investeri, on teadus- ja arendustegevusse investeerimise universaalsed turutõrked nagu pikad tasuvusperioodid, investeeringute tasuvuse risk ja sellega kaasnev riskikartlikkus ning üldine huvipuudus.** Eesti erasektori suhtelised teadus- ja arendustegevuse kulud (2019. aastal 0,88% SKPst) jäävad ELi keskmisest maha ning ettevõtete ja teadusasutuste vaheline koostöö on vähene. Erasektoris on teadus- ja arendustöötajate arv ELi keskmisega võrreldes väike (2018. aastal ELis 1000 töötaja kohta keskmiselt 6,3, Eestis 3,4). Teadussüsteem on tugevalt orienteeritud akadeemilistele tulemustele, nagu teadusartiklite avaldamine ja nende tsiteeritavus, samal ajal on uute patentide ja litsentside arv väike. Teadus- ja arendustegevuse teenuste turg on väike ja killustunud. Kohalike ressursside, näiteks puidu, toidu, mineraalide ja teise toorme väärdamine on piiratud, neid eksporditakse sageli väikese lisandväärtusega ja väärtusahela madalal tasemel. Samal ajal kui Eesti on digitaalsete avalike teenuste valdkonnas Euroopas juhtpositsioonil, **on puudulik digitehnoloogia integreerimine erasektorisse (20. koht ELis).** Tootlikkust saab parandada hästi kavandatud investeerimistoetustega väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, et vähendada riske ning parandada positsiooni üleilmses väärtusahelas. **Digitehnoloogia ja automatiseerimise toetamine võib aidata toime tulla suureneva tööjõupuudusega.** Selleks et soodustada erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtu ning edendada koostööd, **tuleks kasvatada ettevõtete võimekust arendada teadus- ja arendustegevusele tuginevaid ärimudeleid ning toetada suure ekspordipotentsiaaliga ettevõtete investeringuid valdkondades, mis ulatuvad prototüübi loomisest tootearenduseni.** Erasektori ja teadusasutuste vahelise koostöö vähesuse tõttu on oluline suurendada ja mitmekesistada kontakte teadustöötajate ja ettevõtjate vahel. Lisaks tuleb parandada ettevõtete juurdepääsu teadusinfole, uurimisandmetele ja -tulemustele ning arendustöök vajalikele teadustaristu teenustele. Välismaal konkureerimiseks on vaja tugevat välisvõrgustikku, et aidata Eesti ettevõtetel uutel turgudel areneda. Samuti **tuleks pakkuda mitmesuguseid koolitusvõimalusi** ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks. Usaldusväärse ja kestliku (kliimaneutraalse) tarbija kuvandi loomiseks **tuleks kujundada teadlikkust ja hoiakuid** koolitus- ja teavitustegevuse kaudu. Kuna ettevõtlus ja ettevõtte asutamine võivad väljaspool suuremaid linnu raskeks osutuda (kapitali- ja tööjõupuudus), **tuleks nõustada uusi ja väljakujunenud piirkondlikke ettevõtteid** ning viia ellu tegevusi, et suurendada ettevõtlusalast teadlikkust (nt idufirmade toetamise kaudu). Uuenduslikud idufirmad peavad kiiresti kasvama ja oma ideid katsetama. Selleks vajavad nad eelseemne- ja seemnefaasi investeeringuid. See arenguvajadus on seotud ELi Nõukogu 2019. aasta riigipõhise soovitusena nr 3, eelkõige ettepanekuga edendada teadusuuringuid ja innovatsiooni, arvestades piirkondlikke erinevusi. Investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni suurendavad tootlikkust ning võimaldavad kohalikel tootjatel väärtusahelas tõusta.

Samal ajal nõuab erasektori innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse edendamine **asjakohast ning paindlikku, nõudlusest lähtuvat teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumist.** See hõlmab piisava hulga pädevate teadlaste (sh doktorantide) ja tiptasemel uurimisrühmade tagamist valdkondades, mis vastavad erasektori praegustele ja tulevastele vajadustele. Vaatamata Eesti teadustöö heale kvaliteedile on teadussüsteemi ning majanduse ja ühiskonna vajaduste vahel puudusi. **Teadusasutuste teadus- ja arendustöö arvestab liiga vähe Eesti arenguvajaduste ja riikliku nutika spetsialiseerumise strateegiaga.**¹ Teadusasutuste ja kõrgkoolide teadus- ja tehnoloogiastiirde alast võimekust on vaja parandada, arendada tuleb teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalikke oskusi ja teenuseid ning kasvatada teadus- ja kõrgharidusasutuste võimekust leida koostöös erasektoriga

¹ Eesti nutika spetsialiseerumise (NS) valdkondi käsitleb TAIE arengukava 2021–2035. NSi valdkondade kohta tehakse regulaarselt seiret, järgides ettevõtliku avastuprotsessi põhimõtteid ja hinnates valdkondade panust TAIE arengukava eesmärkide täitmisesse. Olenevalt tulemustest täiendatakse ja muudetakse vajaduse korral ka nutika spetsialiseerumise valdkondi.

toimivaid lahendusi Eesti arenguvajadustele ning suurendada Eesti ettevõtete teadmusmahukust ja lisandväärtust.

Analüüside ja hindamiste kohaselt esineb **puudusi teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni juhtimises, koordineerimises ja innovatsiooni ökosüsteemides**, eriti arvestades missioonipõhise innovatsioonipoliitika rakendamist ja avaliku sektori aktiivsema juhirolli võtmist struktuursete muutuste esilekutsumiseks majanduses. Vaja on kasvatada ministeeriumide, rakendusasutuste, teadusasutuste, ettevõtete ja teiste poolte koostöö võimekust, sh ettevõtliku avastusprotsessi kaudu. Avaliku sektori suutlikkus lõimida teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni riiklikku poliitikasse ning kujundada selleks soodne keskkond, peab kasvama. Rohkem tähelepanu tuleb pöörata Eesti innovatsioonisüsteemis osalejate **võrgustike ja koostööplatvormide** loomisele ning äri- ja akadeemiliste ringkondade vaheliste sidemete tugevdamisele. Kõiki eelnimetatud probleeme käsitleb uus riiklik teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035. **Nutika spetsialiseerumise riiklik juhtimine** kujundatakse ümber ning lõimitakse **riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava üldisesse juhtimissüsteemi**.

Olulised õppetunnid varasematest kogemustest näitavad, et vaatamata Eesti teadustöö ja teadustaristu kõrgele tasemele ja soodsale ettevõtluskeskkonnale valitseb teadussüsteemi ja ühiskonna ning majanduse arenguvajaduste vahel ebakõla. Selle ebakõla vähendamiseks **ei piisa ainult sektorisisest arengust akadeemilises ja ettevõtlusvaldkonnas, vaid on vaja süsteemsemaid muutusi, sh sektoritevahelist koostööd ja nn innovatsiooni surmaoru ületamist nii nõudluse kui ka pakkumise poolt**. Senine kogemus on ühtlasi näidanud, et **avalik sektor peab kandma olulisemat juhtrolli uue arengu esilekutsumisel ning turu loomisel uuenduslike toodete ja teenuste jaoks**. See omakorda tähendab vajadust keskenduda senisest enam sihikindlusele ja valikute tegemisele ning **teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika temaatiliste prioriteetide rakendamisele, et Eesti arenguvajadustega paremini tegeleda ja viia ellu Eesti nutika spetsialiseerumise strateegia sihte**.

Rohelisem ja ühendatum Eesti

Mitmekesise looduskeskkonna säilitamine

Eestis on ELi tasandil määratletud 60 ohustatud elupaigatüüpi ja 100 looduse direktiivi lisades loetletud liiki. **Pool elupaikadest ja kolmandik liikidest on ohustatud** ning nende ellujäämine Eestis ei ole tagatud. **Eesti majandus tekitab kolm korda rohkem kasvuhoonegaase kui ELis keskmiselt ühe euro kohta SKPst (2019. aasta andmed)**. 2018. aastal oli Eesti kasvuhoonegaaside koguheide 19,97 kt CO₂ ekvivalenti, kasvuhoonegaaside heide on vähenenud 0,9 kt CO₂ ekvivalenti võrra. Samal ajal kui suured energiatootjad vähendavad oma heitkoguseid, **on tööstuse ja põllumajanduse heitkogused üldiselt suurenemas**.

Inimeste keskkonnateadlikkus on tõusuteel, nagu ka keskkonnateadlik käitumine, kuid **need keskkonnahoidlikumad väärtused ja hoiakud ei ole tarbijakäitumist mõjutanud**. Võrreldes 2000. aastaga on jäätmete heide Eestis suurenenud peaaegu kaks korda. Kuigi üldiselt on jäätmete taaskasutamise määr tõusuteel, ei ole see endiselt piisav (2000. aastal 13% võrreldes 38%ga 2018. aastal), sest **2018. aastal võeti ringlusse vaid 28% kodumajapidamisjäätmetest**, 50% ülejäänud kodumajapidamisjäätmetest põletati energia saamiseks ja 10% ladestati prügilatesse. Madal ringlussevõtu määr suurendab Eestis keskkonnakoormust. Punkt- ja hajareostus mõjutavad veeökosüsteeme. Saastatust võib süvendada üha intensiivsem põllumajandus, mis mõjutab pinnase ja vee elurikkust. Eestis on **45% pinnaveekogumitest (2019. aasta andmed) ja 26% põhjaveekogumitest (2020. aasta andmed) vähem kui heas seisukorras**, rannikuvetest ei ole ükski heas või suurepärasel seisundis – enamik neist on halvas seisundis. Nende seisundit mõjutavad tegurid on peamiselt invasiivsed liigid, ülepuük, eutrofeerumine, saasteained ja mereprügi. **Läänemeri on tiheda liiklusega piirkond, mistõttu on mere- ja kaldapuhastusvõime säilitamine eluliselt tähtis**.

Linnastumine, transport ja tootmine mõjutavad õhukvaliteeti ja kasvuhoonegaaside heidet Eesti eri piirkondades. Paljudes linnapiirkondades ületab kütteperioodil peenosakeste ja benso(a)püreeni tase sageli piirväärtusi. Õhusaaste mõjutab tervist ja tekitab hingamisteede haigusi, põhjustades Eestis krooniliste haiguste ja haiguspäevade arvu suurenemisest tingitud kulude kasvu ja ligikaudu 600 varajast surma aastas.

Keskkonnateadliku käitumise ja väärtuste edendamiseks **tuleks inimesi teavitada ja harida ning parandada keskkonnaandmete kättesaadavust**. Loodusvarade kasutamisel **tuleks eelistada keskkonnasäästlikke alternatiive**, võttes arvesse kõiki võimalikke keskkonnamõjusid ja tehes keskkonnamõju hindamisi (avaliku sektori otsused). **Toetada tuleks uute keskkonnahoidlike tehnoloogiate väljatöötamist ja rakendamist**. Ringmajanduse edendamiseks ja prügilasse ladestamise

vähendamiseks on vaja integreeritud planeerimist ja arendamist kõigil ringmajandusega seotud tasanditel: riigil, omavalitsustel, tootjatel, kauplejatel ja tarbijatel. Otsuste tegemisel **tuleks arvesse võtta ELi ja ülemaailmseid suundumusi, mis on seotud kasvuhoonegaaside heitkoguste piiramise ja kliimaneutraalsuse saavutamise**ga. Koos teiste Läänemere-äärsete riikidega tuleks teha jõupingutusi mere keskkonnaseisundi parandamiseks. Nõukogu 2019. aasta riigipõhises soovitusel rõhutatakse, et Eesti peab keskenduma säästvatele transpordi- ja energiataristule, sh ressursi- ja energiataristule, mis on seotud õhus levivate heitkoguste vähendamise ja keskkonnasäästlike meetmete rakendamisega.

Alates 01.01.2022 on kohustuslik ka keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine neljas tooterühmas (mööbel, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed ning koopia- ja joonestuspaber). Lisaks julgustatakse vajaduse korral läbi viima keskkonnahoidlikke riigihankeid.

Ühiskonna vajadustele vastavate kvaliteetsete ruumide ja taristute arendamine

Rahvastikuprognoside kohaselt on Eesti rahvaarv vähenemas, välja arvatud juhul, kui praegused suundumused muutuvad. Koos vananemise ja linnastumisega toob see kaasa elamuarenduste kasvu suurte keskustega piirnevatel aladel. **2020. aastal elas 69,2% Eesti elanikkonnast linnades** ja Eesti on üks kiiremini linnastuvaid OECD riike. Linnastuvatest aladest väljaspool kinnisvara hind koos nõudlusega valdavalt langeb ja investeringud eluasemete konkurentsivõime suurendamiseks on turutõrke tõttu raskendatud. Sellele vaatamata **on investeerimiskavade kooskõlastamine riigi ja kohalike omavalitsuste vahel** puudulik ning ruumilisel planeerimisel eeldatakse piirkondades kasvu, arvestamata reaaprognose või linnastumise trendi. Ehitus- ja taristuarendajad ei ole vananeva elanikkonna jaoks olulist ligipäätavuse põhimõtet ega kliimamuutustega seotud riske enamasti arvesse võtnud. **Eestis moodustab hoonetes tarbitav energia üle 50% energia kogutarbimisest, mis on 10% rohkem kui ELi keskmine**. Kodumajapidamiste energiakasutus moodustab üle 40% Eesti energia kogutarbimisest.

Viimastel aastatel on Eesti **kohalike transiidivõrkude ühendamine üleeuroopalise transpordivõrguga (TEN-T) järk-järgult paranenud**, kuid täiendav investeerimisvajadus säilib. Arendatud on Tallinna lennujaama ja sellega ühenduvust (trammiliini pikendamine lennujaamani), kavandamisel on Rail Baltic (sh Ülemiste mitmeliigiline rongijaam lennujaama vahetusse lähedusse), parandatud on ühendust Vanasadamaga (valminud on Reidi tee, RRFi toel rajatakse 2026. aastaks trammiihendus Tallinna sadamaga) ning tegeletud on maanteekaubaveo pudelikaelaga (Tallinna ringtee). Rahvusvahelistumine ja konkurentsivõime sõltuvad suuresti ühendustest teiste Euroopa keskustega ning Tallinna lennujaama eesmärk on otseühenduste arvu kasvatada. Ettevõtted vajavad häid ühendusi ja konkurentsivõimelisi logistikaahelaid (kiirus, hind ja vastastikune seotus). Raudteedel ja sadamate kaudu toimuv kaubavedu on viimastel aastatel säilinud või mõõdukalt suurenenud, maanteekaubavedu väheneb. Eesti teedevõrk hõlmab ligikaudu 40 000 kilomeetrit üldkasutatavaid teid, millest **19% on 2020. aasta andmete kohaselt halvas või väga halvas seisukorras**.

Hajaasustusega piirkondades kasutab enamik inimesi igapäevasteks sõitudeks isiklikku autot – viimastel aastatel on vähenenud ühistranspordi kasutajate osakaal (tööl käimiseks kasutas 2020. aastal ühistransporti, käis jala või sõitis rattaga vaid 36,9% inimestest). 76%-l maa- ja linnaelanikest on ligipääs ühistranspordile, kuid ajalised ja ruumilised vahemaad ning transpordiliikide nõrk omavaheline ühendatus (sh **ühtse piletisüsteemi puudumine**) ei soodusta ühistranspordi kasutamist. Investeerida tuleb ühistranspordi ja rattakasutuse ühendamisse. Viimasel on suur kasvupotentsiaal linnades. Hübriidsõidukite (nii tava- kui ka maagaasi hübriidid), maagaasil töötavate autode ja elektriautode osakaal sõidukipargis on väike (1,8%).

Energia-, veevarustus- ja internetitaristud on problemaatilised. Eesti energiavarustuse kindlus väheneb ja **energiatootmine põhineb suurel määral ühel ressursil** – erinevate energiaallikate kasutamine ei ole ikka veel piisav energiajulgeoleku tagamiseks. Energiaallikate mitmekesistamist **piiravad võrgu võimsus ja taristu üldine seisund**. **Reovee kogumine ja puhastamine ei vasta standarditele** 9% kogukondades, kus elab 2000 või rohkem inimest. Väiksemates kogukondades ühisveevärgi lahendusi ei pakuta. Väljaspool linnapiirkondi puudub endiselt juurdepääs kiire interneti püsiühendusele. Teisest küljest on **kasvav nõudlus suure kiirusega internetitaristu järele, mis on vajalik uutele ettevõtetele ja eri liiki kaugtöö tegemiseks**. 2020. aastal kasutas 26% Eesti majapidamistest internetiühendust kiirusega vähemalt 100 Mbs. Laiaulatuslik ruumiline planeerimine nõuab üldist planeerimise ja riiklike arengukavade süsteemi, milles **võetaks arvesse ühiskonna vajadusi ja kliimamuutusi**. See võimaldaks arengut kooskõlas kohalike huvide ja riigi strateegiliste vajadustega. Lisaks tuleb ELi 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks vähendada kodumajapidamiste, põllumajanduse, jäätmeäitluse ja transpordi (v.a lennundus) CO₂ heidet 13% võrra. Kuna isikliku auto kasutamine on üks peamisi saasteallikaid, on **vaja arendada ühist piletisüsteemi ja nõudetranspordi maapiirkondades**.

Transpordihenduste parandamine nõuab koostööd peamiste partnerite ja turgudega, et parandada lennuühendusi ja kaubavedu, ning üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) väljaehitamist.

Kliimaeesmärke toetab ka **alternatiivkütuste taristu loomine transpordile ja taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine, sh sektorite üleselt**. See panustab energiajulgeolekusse, mis nõuab lisaks elektrivõrgu arendamist, ELi tasandi koostööd ja alternatiivsete (sh taastuvate) energiaallikate kasutamise toetamist, et vähendada elektrienergia tootmise ja tarbimise ökoloogilist jalajälge. Elukeskkonna planeerimisel **tuleb eelistada tervislikke keskkondi ning kestlikke, arukaid ja uudseid lahendusi** – kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade kasutamist, bioloogilist mitmekesisdamist, vihmavee taaskasutamist, veetaristu väljaehitamist (vee kvaliteet), jalgratta- ja jalakäijate radade ehitamist, pakiroboteid, autonoomseid sõidukeid. Uudsete tehnoloogialahenduste toetamiseks on vaja paindlikku õiguskeskkonda. **Universaalse disaini kohaldamine** tagaks, et teenused, ruumid ja hooned jäävad elanikkonna vananedes kogu Eestis kasutatavaks ja ligipääsetavaks. Lisaks **on vaja rajada väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgud ning arendada 5G-taristut**, et parandada e-teenuste kättesaadavust ja toetada ettevõtjaid hõredalt asustatud piirkondades. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhistes soovitusetes, mille järgi tuleks keskenduda investeringutele järgmistes valdkondades: säästev transpordi- ja energiataristu ning ressursi- ja energiatõhusus, võttes samal ajal arvesse piirkondlikke erinevusi.

Ohutus ja turvalisus

Kohalikud omavalitsused, riigiasutused ja maakondlikud asutused ei ole kriisideks, sh kliimamuutustest tulenevateks, piisavalt hästi ette valmistatud. **Kriisilukorras valmisolek ning teadmised, kuidas käituda, on puudulikud** – näiteks mida teha pikaajalise elektri- või veekatkestuse korral ja kuidas selleks valmistuda. Kalduvus kriise alahinnata võib põhjustada suuremat kahju. **Hõredalt asustatud piirkondades võib turvalisuse tagamine olla kulukas ja keeruline** ning see nõuab kogukondadega tehtava koostöö edasiarendamist. Eestis on endiselt **suur sotsiaal-majanduslik ja piirkondlik ebavõrdsus**, mistõttu ei pruugi kogukonna toetus olla tegelikus hädaolukorras usaldusväärne ega tõhus. Suhtelises vaesuses elavate inimeste osakaal oli 2019. aastal Harju maakonnas 15,7% (absoluutne 2,1%) ja Valga maakonnas 30,3%. Linnades on ühiskonnaelus osalevate inimeste osakaal väiksem ning **ühiskonna süvenev polariseerumine võib kaasa tuua väärtuskonfliktide eskaleerumise, sh piirialade destabiliseerimise**. Tehnoloogia arengu tempo, digiüleminek ja e-teenuste arvu kasv ning mitmesugused küberohud nõuavad **suuremaid investeringuid küberkaitsevõimesse ja e-teenustesse (elutähtsad süsteemid ja teenused)**. Eesti piirkondlike iseärasuste tõttu tuleks kogukondi julgeoleku tagamise eest suurema vastutuse võtmisel toetada. See tähendab **vabatahtlike laialdasemat kasutamist julgeoleku tagamiseks ja paremat koostööd valitsustasandite vahel**. Kogukondliku turvalisuse toimimiseks **on oluline hõlbustada erinevate kogukonnarühmade lõimimist** avatud kultuuriruumi kaudu. Samuti on sisejulgeoleku tagamiseks vaja **paremini valmistuda välistegurite**, näiteks ilmastikunähtuste või võimaliku rändesurve leevendamiseks. Vajadust parandada kogukondade integratsiooni turvalisuse suurendamiseks on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhistes soovitusetes, milles rõhutatakse sotsiaalse turvavõrgu ja sotsiaalteenustele juurdepääsu piisavuse olulisust.

Sotsiaalsem Eesti

Edukas kohanemine rahvastikudünaamikaga

Statistikaameti hinnangul väheneb Eesti rahvaarv **2035. aastaks ligikaudu 1,3 miljoni elanikuni**. Eakate osakaal suureneb 25%ni ja **tööealine elanikkond väheneb 100 000 inimese võrra**. Üldine sündimus on suurenenud, kuid 2035. aasta rahvastikuprognosi kohaselt langeb 14-aastaste ja nooremate inimeste osakaal 14,6%-le (2018. aastal 16,3%). Riigisisene linnastumine (eriti noorte hulgas) mõjutab märgatavalt piirkondliku tööturu potentsiaali. Näiteks kui Tartu maakond säilitab oma vanuseprofiili järgmise 10 aasta jooksul, siis **Ida-Viru ja Hiiu maakonnas on 10 uue pensionäri kohta alla 6 tööealise inimese**. Rahvastikumuutused mõjutavad kõige enam Ida-Viru maakonda, Kagu- ja Kesk-Eestit ning keskustest kaugemal asuvaid maapiirkondi. Vähenev ja vananev elanikkond mõjutab otseselt Eesti majanduse konkurentsivõimet ja haldussuutlikkust.

Eesti tööturgu iseloomustab nii **struktuurne töötus kui ka struktuurne tööjõupuudus**, mis ei tulene üksnes piirkondlikest erinevustest, vaid ka tööotsijate kvalifikatsioonist ja pädevusest, mis ei vasta tööandjate vajadustele. **Suurenev tööjõupuudus on probleem nii era- (eelkõige tootmissektoris ja digivaldkonnas) kui ka avalikus sektoris** (nt haridus ja tervishoid, sotsiaalhoolekanne ja õiguskaitse). Töötuse (sh pikaajalise töötuse) määr on suhteliselt madal (2020. aastal vastavalt 6,8%² ja 1,2%), kuid piirkondlikult eristub Ida-Viru maakond selgelt suurema töötusega (2020. aastal 12,3%), mis on Eesti keskmisest pea kaks korda kõrgem.

² [Statistika andmebaas: TT4645](#).

Tööturu probleemide jätkusuutlikuks lahendamiseks on vaja samal ajal arendada nii tööhõivesse jõudmise ja seal aktiivse püsimise meetmeid, vähendada tööturu soolist segregatsiooni ja palgalõhet kui ka edendada haridus-, sotsiaal- ja terviseteenuseid ning -süsteeme, samuti toetada ühiskonda lõimumist ja üldist heaolu.

Tööealise elanikkonna vähenemise tõttu tuleks prioriteediks seada meetmed, millega aidatakse **töötutel või mitteaktiivsetel rühmadel** (vähenenud töövõime ja terviseprobleemidega inimesed, mittetöötavad ja mitteõppivad noored, hoolduskoormusega inimesed (peamiselt naised)) tööturule siseneda ning seal püsida. Oluline on võimestada **ja kaasata noori**, toetades nende arengut ning võimaldades neil kujundada oma elu, aidates nii vältida noorte sotsiaalset tõrjutust (muutumist mittetöötavateks ja mitteõppivateks noorteks). Eraldi tähelepanu tuleb pöörata mitte-eestlaste tööturule toomisele ning keeleoskuse ja lõimumise toetamisele.

Töö- ja pereelu ühitamiseks, laste ja noorete sotsiaalse kaastuse tagamiseks ning laste vaesuse ennetamiseks on vaja arendada peredele mõeldud tugiteenuseid ning positiivsete lapsevanemaks olemise põhimõtete edendamist. Selleks et kavandatavad sekkumised õnnestuksid, on oluline kaasata sotsiaalpartnereid ja edendada sotsiaaldialoogi ning avaliku sektori ja kodanikuühiskonna tegevust.

Elanikkonna vananemise tõttu tuleks keskenduda **eakatele võimaluste pakkumisele** (nt elukestva õppe meetmed). **Põlvkondadevahelise koostöö edendamine ja eakate suurem kaasamine (nt vabatahtlikus töös, sotsiaalses ettevõtluses ja kogukonna tegevuses)** aitab kasu saada nende küpsusest ja elukogemusest. Vaja on investeerida paindlikesse toetavatesse sotsiaalteenustesse, keskendudes toetatud iseseisvat elu võimaldava keskkonna loomisse investeerimisele ja ühiskonnaelu osalemise võimaldamisele üldiselt (nt kodupõhiste sotsiaalteenuste ja ligipääsetavuse suurendamine). Paindlikud teenused, sotsiaal- ja tervishoiuinvesteeringud ning jõupingutused vanussurve leevendamiseks võivad aidata edendada pensionäride jätkuvat tööhõivet. Oluline on parandada **tervist** (eriti keskealiste ja eakate meeste hulgas), et vähendada enneaegset haigestumist, suremust ja töövõimetust ning sellega seotud töötuse riski. **Töötajate arvu prognoositavat vähenemist 2035. aastaks saab leevendada**, toetades ühelt poolt uute põlvkondade võrdset ligipääsu haridusele enne tööealiseks saamist ning teisalt tõstes veelgi pensioniiga. Tööturul aktiivsete inimeste arvu aitab suurendada ka mitte-eestlaste aktiivsem osalemine tööturul ja Eestisse tagasiõrdujate aktiivne lõimimine. Need meetmed võivad koos leevendada töötajate arvu vähenemist kuni 43 000 inimese võrra. Tehnoloogia areng ja muutuvad ärimudelid pakuvad võimalusi kasutada mitmesuguseid **digilahendusi** (meelelahutustööde automatiseerimine, digiplatvormid) ja **uusi töötamisviise** (nt kaugtöö, nn digitaalne ränne). Digilahenduste laialdasem rakendamine aitab edendada tööhõivet maapiirkondades, tuua tööturule erivajadustega inimesi ning arendada sotsiaalset ettevõtlust. See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019. aasta riigipõhise soovitusena nr 2 ning selles esile toodud probleemidega, eelkõige oskuste nappuse ja tööturu nõudlusele mittevastavusega ning tööturu suundumuste ja tööealise elanikkonna vähenemisega, mis kujutavad endast haridussüsteemile pikaajalisi väljakutseid.

Ebavõrdsuse vähendamine

2018. aastal oli suhtelise vaesuse üldine määr Eestis 21,7% (ligikaudu 295 000 inimest). Nendest inimestest 50% olid eakad (suhtelise vaesuse määr 47,5%) või töötud (suhtelise vaesuse määr 52,3%) ja 15,9% lapsed (0–17-aastased). See on seotud eri piirkondade vahelise ebavõrdsusega (sh maakondades). Harjumaal oli suhtelise vaesuse määr 15,8%, Ida-Virumaal 35%. 2018. aasta lõpus oli Eestis 156 729 puudega inimest, kellest 46,6% elas 2017. aastal suhtelises vaesuses. Sama näitaja osalise töövõime kaotusega inimeste hulgas oli 35,1%. 2017. aastal elas 44 000 inimest **absoluutses vaesuses**. **Tervisenäitajad erinesid piirkonniti ning sugude ja hariduse lõikes**. 2017. aastal ületasid naiste eeldatav eluiga ja eeldatavad tervena elatavad eluaastad meeste näitajaid vastavalt 8,7 aasta ja 4,5 aasta võrra ning piirkondlikul tasandil oli Lõuna-Eesti ja Ida-Viru maakonna oodatav eluiga ülejäänud Eestiga võrreldes 10 aastat lühem. Algharidusega isikute keskmine eeldatav eluiga on 8,4 aastat lühem kui kolmanda taseme haridusega inimestel. **Suurim lõhe tööturul on eestlaste ja mitte-eestlaste vahel viimaste ebapiisava eesti keele oskuse tõttu**. 2018. aastal oli kodakondsusel põhinev tööhõive määra erinevus meestel 4,3% ja naistel 8,6%. Eestlaste töötuse määr oli eesti keelt kõnelevatest mitte-eestlastestest peaaegu kaks korda madalam (vastavalt 4,4% ja 7,4%) ja peaaegu kolm korda madalam eesti keelt mitte kõnelevate mitte-eestlastega võrreldes (nende tööpuudus oli 13,0%). Juhtivatel ja vanemspetsialistide ametikohtadel oli 1,6 korda rohkem kohalikke eestlasi kui kohalikke venelasi. Elukestvas õppes osalemises on sarnased erinevused: 2018. aastal õppis 22,4% eestlastest ja 14,1% mitte-eestlastest. **Piirkondlikud töötuse määrad on väga erinevad**: 2020. aastal olid need madalaimad Harju ja Tartu maakonnas (vastavalt 5,7% ja 6,1%) ning kõrgeimad Ida-Viru ja Jõgeva maakonnas (vastavalt 12,3% ja 8,7%).

Eestis on suur sooline palgalõhe (2019. aastal 17,19%), millel on erinevaid põhjuseid (sh haridus- ja tööturuvalikute sooline segregatsioon, ebavõrdne esindatus otsustustasanditel ja hoolduskoormuse

jagamisel, diskrimineerivad tavad töökohal jne). Mõnevõrra on palgalõhe viimase kuue aasta jooksul siiski vähenenud. Piirkondlikul tasandil on sooline palgalõhe suurim Ida-Viru maakonnas (27,9%) ning sektorite puhul on palgalõhe suurim rahanduse ja kindlustuse valdkonnas. Probleemiks on ka **vanuseline diskrimineerimine**, mille puhul üle 50-aastased inimesed teenivad keskmiselt 20% vähem kui nooremad töötajad. 36% ennetähtaegselt pensionile jäänud inimeste sõnul oli see tingitud sellest, et nad kaotasid töö ega suutnud leida uut. **Puudega inimeste puhul on ilmajätuse määr (2018. aastal 18,6%) peaaegu kaks korda suurem kui ülejäänud elanikkonnal (2018. aastal 9,9%)**. Viimastel aastatel tehtud uuringud näitavad, et erivajadustega inimestel ei ole piisavat ligipääsu avalikele teenustele (nt sotsiaaltransport, tööle ligipääsu teenused, tugiisikud, perekonnale mõeldud toetusmeetmed). **Eesti 2016. aasta sotsiaaluuringu kohaselt abistas või hooldas leibkonnaliiget ligikaudu 65 000 inimest**. Ligikaudu 5500 pereliiget, keda abistati või keda hooldati, olid alla 18-aastased ja 59 500 pereliiget olid 18-aastased või vanemad. **Ligikaudu 20 000 inimest hooldas pereliikmeid (last või täiskasvanut) ulatuslikult (20 või rohkem tundi nädalas)**. Pereliikmeid hooldavate isikute hoolduskoormus on suur nii oma jõupingutuste kui ka õendus- või isikuhooldusteenuste tasumise näol. Omavalitsused pakuvad abivajajatele vajalikku abi ja sotsiaalteenuseid, kuid asjaomaste kohalike teenuste tase ja kättesaadavus on piirkonniti erinev. Sotsiaalteenuste osutamise, täiustamise ja vajaliku taristusse investeerimise toetamine on äärmiselt tähtis mitte ainult mitteametlike hooldajate, vaid ka laiema elanikkonna ja tasakaalustatud piirkondliku arengu jaoks.

Töötuse ja sellega seotud probleemide (vaesus, majanduslik kihistumine, sotsiaalne ebavõrdsus) leevendamiseks **tuleks stimuleerida piirkondlikku ja kohalikku ettevõtlust** ning arendada pädevus- ja/või tootearendus- ning inkubatsioonikeskusi, et elavdada uute ettevõtete ja seega uute töökohtade loomist. Ettevõtjatele mõeldud tugi- ja nõustamisteenused motiveerivad ning **aitavad neil asutada maapiirkondades uusi ettevõtteid**. Kaugtöö võimaluste loomine hõredalt asustatud piirkondades, digiplatvormidel jne aitab vähendada piirkondlikke erinevusi. **Oluline on võimestada töötuid ja majanduslikult mitteaktiivseid inimesi**. Tööhõive määra suurendamise ja piirkondliku tasakaalustamatuse vähendamise võimalikud meetmed hõlmavad piirkondlikke rahalisi stiimuleid töökohtade loomiseks, piirkondlikke koolitusprogramme ja mitmesuguseid mobiilsusmeetmeid. Selleks et toetada eakate osalemist tööturul, **tuleks välja töötada meetmed tööandjate hoiakute muutmiseks ja sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks**. Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks **on vaja paremat teadlikkust soolise ebavõrdsuse olemusest, selle põhjustest ja sellega kaasnevatest probleemidest ning vajadusest ja võimalustest edendada soolist võrdõiguslikkust** tööandjate seas, aga ka valitsuse ja omavalitsuse tasandi poliitikakujundajate hulgas ning haridusasutustes ja meedias. Soolise tasakaalu parandamiseks kõikidel tasanditel ja soolise segregatsiooni vähendamiseks (eelkõige teaduse, tehnoloogia, inseneria ja matemaatika valdkonnas ning hariduse, tervise ja heaolu valdkonnas) on vaja **haridusasutuste, tööhõiveasutuste ja tööandjate vahelist teadmispõhist koostööd**, samuti uusi meetmeid, et edendada muutusi inimeste hoiakutes ja käitumises ning toetada sooliste stereotüüpide leviku vähendamist. Ebapiisava eesti keele oskusega isikud peaksid saama lisatuge, näiteks töökohapõhist keeleõpet, mentorlust ja nõustamisteenuseid. **Erivajadustega inimeste toetamisel tuleks keskenduda lahendustele, mis toetavad nende aktiivset osalemist ühiskonnas ja majanduslikku iseseisvust** (nt tööturuteenused), ning neid tuleks eelistatavalt pakkuda nii isiklikul kui ka kogukonna tasandil. Integreeritud lähenemisviis, milles kasutatakse tehnoloogilisi lahendusi ja universaalsaini, aitab positiivset mõju suurendada. Halduskoormuse vähendamine ja ennetusmeetmete rakendamine **nõuab otsustavalt kogukonna võimestamist ja hooldajate teadlikkuse suurendamist ning lisatoetust investeeringutele uutesse tehnoloogiatesse ja uuenduslikesse lahendustesse**. Need meetmed aitaksid parandada hooldusteenuste kvaliteeti tervikuna ja teenuseid deinstitutionaliseerida. **Hooldajate tugisüsteem ja nõustamine aitaks hooldajaid tööturule tagasi tuua**. See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019. aasta riigipõhise soovitusena nr 2, eelkõige ettepanekuga parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ning juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele, kus esineb suuri piirkondlikke erinevusi. Edasine arenguvajadus puudutab soolist ja vanuselist diskrimineerimist, sh soolist palgalõhet, mis on seotud riigipõhises soovitusena nr 2 esitatud ettepanekuga vähendada palgalõhet ja parandada palkade läbipaistvust.

Tervise parandamine ja tervena elatud eluea pikendamine

Eesti eeldatav tervena elatud aeg on märkimisväärselt alla Euroopa keskmise ja Eestil on **tervisenäitajates Euroopas üks suurimaid sooliseid erinevusi**. Tähelepanu tuleb pöörata **olulistele piirkondlikele erinevustele Eestis**: tervena elatud eluiga Lõuna-Eestis ja Ida-Viru maakonnas on peaaegu 10 aastat väiksem kui Põhja- ja Lääne-Eestis. **Haridustase mõjutab** märgatavalt tervisekäitumist: 2017. aastal oli algharidusega meeste eeldatav eluiga 9,5 aastat lühem kui kolmanda taseme haridusega meestel; naiste puhul oli erinevus 7,2 aastat. **Enneaegse suremuse ja haigestumuse üks peamisi põhjuseid** on riskantne või hooletu tervisekäitumine. 2017. aastal oli peaaegu 53% kõigist enneaegse suremuse ja haigestumuse juhtudest tingitud välditavatest riskiteguritest või -käitumisest. **Üle poole Eesti elanikkonnast, sh**

veerand 1. klassi õpilastest, on tasakaalustamata toitumise ja ebapiisava kehalise koormuse tõttu ülekaalulised. Halb terviseteadlikkus ja ebatervislikud valikud panevad lisakoormuse nii Eesti tervishoiu- kui ka sotsiaalhoolekandesüsteemile. Võrreldes ülejäänud Euroopaga esineb Eestis palju **vaimse tervise häireid**. Nii lastel kui ka täiskasvanutel sagenevad meeleolu- ja ärevushäired. **Tööõnnetuste arv** on viimase viie aasta jooksul suurenenud 25%. Haridussüsteemil, noortepoliitikal ning spordil ja kultuuril on märkimisväärne mõju inimeste **teadlikkusele ja väärtustele, millel on oluline roll** ebatervisliku käitumise vähendamisel. Lisaks **tuleks vaimset tervist ja heaolu edendada nii koolis kui ka tööl**. Ebatervislike valikute ennetamine, haiguste varajane avastamine ja ebatervisliku käitumise peatamine nõuab **integreeritud ja tõhusat multidistsiplinaarset lähenemisviisi, juhtumipõhist toetust, eraldi koordineeritud teenuste osutamist, ennetust toetavaid õigusakte ja uuenduslikke lahendusi**, et aidata inimestel elada pikaajalist ja tervislikku elu ning vähendada ennetatavatest haigustest tulenevat koormust tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesüsteemile.

Peale isiklike käitumis- ja tarbimisvalikute on peamised **tervisetegurid** loodus- ja tehiskeskkond. Oluline on arvesse võtta ümbritsevat keskkonda (sh töökohti ning vee ja õhu kvaliteeti), samuti kliimamuutuste võimalikku mõju inimeste tervisele. Tuleks luua taristu, et toetada tervislikku eluviisi. Erilist tähelepanu tuleks pöörata vähenenud töövõime ja puude ennetamisele, pakkudes **ohutut töökeskkonda** ja tõhusaid töttervishoiuteenuseid.

Tervishoiu- ja sotsiaalteenused ei ole piisavalt integreeritud ega kooskõlastatud ning nende kättesaadavus ja kvaliteet on piirkonniti väga erinev. Hooldusteenuste omaosalus ja puudega pereliikmete eest hoolitsevate inimeste töökoormus on ebaproportsionaalselt suur. Lisaks seisab tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesektor silmitsi kvalifitseeritud töötajate puudusega, mis on eriti terav teatavates piirkondades. Tervishoiuteenused, sotsiaalteenused ning laste ja noorte puhul haridusalased tugiteenused on vaja tihedamalt lõimida. **Tervishoiusüsteemi eri tasandite vahelise koostöö suurendamine** aitaks parandada meditsiiniteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Tervishoiutaristu võrgustik vajab täiendavat kohandamist demograafiliste muutustega, et pakkuda tõhusalt kvaliteetseid meditsiiniteenuseid. Jätkuvalt on vaja investeerida erinevate terviseabesüsteemide integreerimisse ja sisemiste andmete kvaliteedi parandamisse, et veelgi suurendada tervishoiusüsteemide haldamise tõhusust. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhistes soovitusetes, milles rõhutatakse vajadust parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ning juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele.

Paindlike ja vajadustel põhinevate elukestva õppe võimaluste loomine

Eestis on palju eri- või kutsehariduseta inimesi ning 18–24-aastasi noori, kellel on madal haridustase ja kes ei õpi. Eesti ühiskonna jaoks toob haridussüsteemist väljalangemise kõrge määr kaasa pikaajalised sotsiaalsed riskid ja raiskab väärtuslikku inimkapitali. See viitab ka probleemile, et õpilasi ei toetata sisuliste valikute tegemisel ja haridustasemete vahelistel üleminekutel. **Praegune haridussüsteem ei ole piisavalt paindlik ja õppijakeskne** ning kesk-, kutse- ja kõrghariduse **õpiteede valikul on suured piirkondlikud ja soolised erinevused**. Eriti kutsekeskhariduses on oluline keskenduda **õppijakeskse ja individuaalset paindlikkust** võimaldava haridussüsteemi tagamisele ning **personaliseeritud hariduse** arendamisele. Suurepärase haridus- ja õppekavavälise tegevuse süsteem koos haaravate noorsootöö tegevustega arendaks **järgmise põlvkonna sotsiaalset kapitali ja tulevast konkurentsivõimet** ning oleks tähtis tegur, mis **kujundab nende väärtussüsteemi**. Oluline on **aktiivselt kaasata noori ühiskonda**, suurendada sotsiaalset ühtekuuluvust ja edendada nende seotust Eestiga. Kuigi Eesti haridusnäitajad on teiste riikidega võrreldes üldiselt suurepärasead, on nii **piirkonniti kui ka eesti ja vene õppekeelega koolide vahel** märkimisväärseid erinevusi. Polariseerumise vähendamiseks on väga tähtis see, et praegune haridussüsteem kujundataks ümber **ühisõppe kooliks, mis edendab integratsiooni ja ühtekuuluvust alates varasest lapsepõlvest**.

Tööandjate sõnul on **erasektoris puudu kvalifitseeritud tööjõust**. See on osaliselt piirkondlik probleem. Ühelt poolt on see tingitud jäigast haridussüsteemist, **mis ei vasta kiiresti muutuvalle nõudlusele** tööturul. Teisest küljest on väiksemates linnades ja maapiirkondades raske leida oskustöölisi. **Kõrg- ja kutsehariduse omandanute oskused ei vasta jätkuvalt** tööandjate ootustele ning **väljalangemise määr** on endiselt kõrge, eriti kutsehariduses ja -koolituses (kõrghariduses on koolist väljalangemise määr 14,5%, aga kutsehariduses 19,2% ehk ligikaudu 5000 õpilast aastas). Lisaks osalevad õppes vähem sotsiaaldemograafilised rühmad, kes vajavad elukestva õpet kõige rohkem, nimelt **madalama haridustasemega ja vanemad inimesed**. **Paindliku elukestva õppe rakendamine** koos jätkuva tööhõivega on tulevikus hariduse oluline tugisammas. Kuigi elukestvas õppes osalemine on Eestis märkimisväärselt suurenenud, tuleb rohkem tähelepanu pöörata erinevate paindlike lahenduste pakkumisele nii kõrg- kui ka kutsehariduses ning **töökohapõhise õppe võimalustele**. Töökohapõhise õppe ja ümberõppe edendamine ning ulatuslik pakkumine aitavad vähendada töötajate töötuse riski ning sotsiaalset, piirkondlikku, riiklikku ja soolist ebavõrdsust.

ELi liikumine ressursitõhusa, ringluspõhise, digiteeritud ja kliimaneutraalse majanduse poole ning tehisintellekti ja robotika laialdane kasutuselevõtt eeldavad täiskasvanute koolituse täiendavat toetamist. Seega vajavad kõik inimesed juurdepääsu oskuste parandamiseks, kombineerides digioskusi erialaspetsiifiliste rohe- ja ülekantavate oskustega. Selleks on vaja pideva **elukestva oskuste täiendamise võimalusi ja elukestva õppe väärtustamist ühiskonnas.**

Kõrghariduses tuleb suurendada suutlikkust valdkondades, kus tööjõuvajaduse prognoosisüsteemi andmeil tekib lähiajal tööjõupuudus. Peale koolitusmahu suurendamise on vaja parandada ka õppekavade paindlikkust ja vastavust tööturu vajadustele. Kõrgema taseme oskuste ja doktoriõppe puhul peaksid nii teadusuuringud kui ka õppekavad olema paremini kooskõlas majanduse ja ühiskonna vajadustega. Doktoriõppe kavade eesmärk peaks olema nii avaliku kui ka erasektori teadlaste, õppejõudude ja tippespertide uue põlvkonna ettevalmistamine. Seni on väljaspool teadusasutusi olnud vähe nõudlust doktorikraadiga spetsialistide järele. Doktoriõppekavade ja teadusuuringute parem lõimimine erasektori vajadustega nõuab süstemaatilist **valdkondadevahelist koostööd, paremat liikuvust** ja suuremaid stiimuleid. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhises soovitus nr 2, milles rõhutatakse vajadust tegeleda oskuste nappusega ning parandada haridussüsteemi suutlikkust ja vastavust tööturu vajadustele.

1.1. Tööhõivesse ja majanduskasvu investeerimise eesmärgi jaoks:

Tabel 1

Poliitikaeesmärk või JTF erieesmärk	Erieesmärk või spetsiaalne prioriteet	Põhjendus
Nutikam Eesti (P01)	(i) teadus- ja innovatsioonivõimekuse ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine	<p>Sekkmised keskenduvad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemuste kasutamise ja mõju suurendamisele ning innovatsiooni edasisele levitamisele ühiskonnas. Need aitavad kaasa riiklikus teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas ja arengustrateegias „Eesti 2035“ määratletud eesmärkide elluviimisele, kooskõlas riikliku nutika spetsialiseerumise strateegiaga. Valdonna probleeme käsitletakse kolmes suunas.</p> <p>1. Erasektori innovatsioonivõimekus ning nõudlus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni järele</p> <ul style="list-style-type: none"> – Eesti ettevõtete suutlikkus rakendada uusi teadmisi ja tehnoloogiaid on praegu ebapiisav. – Eesti innovatsioonisüsteemi suutlikkus ja tulemuslikkus on endiselt ebapiisav. Seetõttu on teadus- ja tehnoloogiamahukus ettevõtetes väike. Enamik Eesti ettevõtteid on väikesed ja üsna noored, mistõttu ei ole neil piisavalt innovatsioonivõimekust ning teadus- ja arendusmahukuse kasvatamise suutlikkust. – Kuigi Eestis on seitse üksisarvikut, mis on elanike arvu arvestades märkimisväärne tulemus, valitseb endiselt lõhe kõige uuenduslikumate ettevõtete ja enamiku Eesti ettevõtete vahel. Seetõttu on erasektori üldine tootlikkus ja positsioon ülemaailmsetes väärtusahelates madal. <p>2. Asjakohase ja paindliku nõudlusest lähtuva teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine</p> <ul style="list-style-type: none"> – Teadus- ja arendus ning kõrgharidusasutuste suutlikkus rahuldada nõudlusest tulenevaid ühiskonna ja ettevõtete vajadusi on väike. Teadustegevus ja uurimisteemad kujunevad lahus ettevõtluse vajadustest, teadlikkus akadeemilise ja ettevõtlussektori ühishuvidest on madal.

		<p>- Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035“ ja ÜRO kestliku arengu eesmärkidega seotud ühiskondlikud probleemid ja nutikas spetsialiseerumine tuleb paremini integreerida Eesti teadus-, arendus- ja innovatsioonisüsteemi. Vähesed teadus- ja arendus- ning innovatsioonialased tegevused on temaatilise suunitlusega ning teadus- ja kõrgharidusasutused ning ettevõtted teevad vähe koostööd, et luua eeliseid tekkivatel uutel turgudel ja tehnoloogiates.</p> <p>- Teadus- ja arendusteenuste turg on väike ja killustunud. Teaduse tippkeskuste ja teadustaristu teenuste kasutamine ja kättesaadavus väljaspool akadeemilisi ringkondi on piiratud.</p> <p>3. Hästi toimiv teadmussiirde süsteem</p> <p>- Akadeemilise, era- ja avaliku sektori vaheline suhtlus ja koostöö on piiratud, kohalikud „teadmusvõrgustikud“ ja koostööplatvormid on vähearenenud, rahvusvahelisel „teadmiste turul“ osalemise potentsiaali ei ole ära kasutatud.</p> <p>- Avaliku sektori suutlikkus integreerida teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni riiklikku poliitikasse, sh võtta juhtroll uuenduslike lahenduste rakendamisel ja innovatsiooninõudluse loojana, on piiratud.</p> <p>- Suuremahulisi arendusprojekte, teadmispõhiseid eksperimente ja muid nõudlusest lähtuvaid innovatsioonipoliitika instrumente kasutatakse vähe selleks, et soodustada innovatsiooni ettevõtluses ning toetada akadeemilise ja äri sektori koosloomet. Eesti pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“ ning teadus- ja arendustegevuse-, innovatsiooni- ning ettevõtluse arengukavas käsitletavate arenguvajaduste rahuldamiseks on ulatuslikum uute teadmiste ja uuenduslike lahenduste kasutamine vältimatu.</p> <p>Kavandatud sekkumiste mõju:</p> <p>- erasektori teadusmahukus suureneb, teadusasutuste võimekus teha suuremas mahus ja kvaliteetsemat, nõudlusega kooskõlas olevat teadus- ja arendustööd kasvab, paraneb uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, tagatakse teadmispõhise ühiskonna arenguks vajalik teadus- ja arendustöötajate juurde- ja järelkasv, hoogustub uuenduslike äri- ja teenuse mudelite kasutuselevõtt, vähenevad regionaalsed erinevused ettevõtete innovatsioonivõimekuses. See toob kaasa tõusu väärtusahelas, suurema tootlikkuse ning tõhusamad ja tulemuslikumad tooted ja teenused;</p> <p>- avaliku sektori suurenenud nõudlus teadus- ja tehnoloogiamahukate uuenduslike toodete ja teenuste järele hoogustab teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni erasektoris ning laiem avalikkus saab kasu parematest lahendustest ühiskondlikele probleemidele.</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks</p>	<p>Riigiaruande lisa D kohaselt on Eesti avaliku sektori e-teenuste kasutajasõbralikkus ning andmete kasutamine ja kvaliteet endiselt puudulik. Samuti on esile tõstetud valitsusasutuste digitaristu ja -süsteemide tehnilise kestlikkuse probleeme (nt Riigikontrolli iga-aastane ülevaade 2019).</p> <p>Samuti tekitavad muret järgmised kitsaskohad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valitsusasutuste ja avalike e-teenuste kasutajate vajadused muutuvad üha kiiremini, sh iga poliitika- või õigusreformi puhul. Digilahendusi tuleb pidevalt

		<p>ümber ehitada, ümber kujundada või võtta kasutusele uusi lahendusi. Selline pidev edasiarendus ja uue kasutuselevõtt ongi innovatsioon.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tehnoloogia areneb edasi, luues uusi võimalusi avalike teenuste ja halduse paremaks osutamiseks. Nende eeliste kasutamiseks on vaja kiiret innovatsioonisuutlikkust (katsetamine, teadus- ja arendustegevus jne). - Küberriskide skaala ja ulatus kasvab ning neid on keerulisem hallata, uued lahendused tekitavad ka uusi riske. Digiteerimise süvendamiseks on vaja tõsta küberturvalisuse võimekust. - Omavalitsuse tasandil on digitaalse arengu ja digitaalteenuste tase ebahühtlane ja enamasti madal. Valitsusvälised organisatsioonid ei paku ka lahendusi – digiteerimine ei ole veel jõudnud kolmandasse sektorisse. Oluline probleem kohalikele omavalitsustele on küberturvalisus (mida on rõhutanud ka Riigikontroll). Valdonna reform muudaks (digitaalsed) avalikud teenused kogu riigis võrdselt kättesaadavaks. - OECD 2020. aasta digitaalse valitsemise indeks näitas, et Eesti digitaalne valitsemine ei ole olnud piisavalt küps digitaalse koordineerimise, oskuste ja hoobade osas. Seega on vaja asjakohast suutlikkust suurendada. <p>Peame tagama, et Eesti digiriik vastaks kasutajate vajadustele ja oleks tehnoloogiliselt uuenduslik, olles samal ajal turvaline. Sel viisil investeerime oma riikliku tugevuse täiendavasse tugevdamisse.</p> <p>Digiriigi arendamine on osa ELi digitaalarengu tegevuskavast, nagu on sätestatud Euroopa digistrateegias. Kavandatud sekkumised ja vajadus nende järele tulenevad uuest riiklikust digiühiskonna arengukavastaastani 2030³.</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu</p>	<p>Kõigist uutest ettevõtetest on vaid vähesed uuendusmeelsed, teadmispõhised ja keskenduvad suure lisaväärtuse andmisele. Selliste ettevõtete osakaalu suurendamine eeldab teadmisi ja oskusi, kuid ka ökosüsteemi, mis soodustab paindlikku ettevõtlust ning pakub asjakohaseid ja kättesaadavaid teenuseid. Kavandatud teenused annaksid VKEdele konkurentsivõimelised pädevused ning oleksid keskselt hallatavaks koostööplatvormiks nii sektorite sees kui ka nende vahel. Eritoetust on vaja ka idufirmadele, et nad saaksid kasvada, ja idufirmade ökosüsteemile.</p> <p>Eesti võib olla digitaalrajajate teerajaja, kuid digiteenuste kasutamise ja rakendamise poolest on Eesti ettevõtted ELis 19. kohal. See lõhe on osaliselt tingitud sellest, et ettevõtetel puuduvad teadmised digiteerimise juhtimise kohta ja et digipädevus on madal. VKEde tootlikkus ja positsioon ülemaailmses väärtusahelates, sh loomemajanduses ja turismis, on madal. Tegeleda tuleb VKEde konkurentsivõime ja tootlikkuse piirkondlike erinevustega väljaspool arenenumat pealinnapiirkonda.</p> <p>69% Eesti ettevõtete investeeringutest kulutatakse materiaalsele põhivarale ja vähem kui kolmandik immateriaalsele varale. Tegeleda tuleb uute tehnoloogiate</p>

³ https://mkm.ee/sites/default/files/mkm_arengukava_digiuhiskond_26-10-2021.pdf

		<p>kasutuselevõttuga ja VKEdes tehnoloogia ajakohastamise investeeringutega, pidades eelkõige silmas tööstuslikku üleminekut. Eesti majandust iseloomustab ka suure lisandväärtusega toodete ja teenuste vähene eksport, vähene rahvusvaheline tunnustus ja marginaalne positsioon ülemaailmses kaubanduses.</p> <p>Eesti kaupade ekspordihinnad ei ole Euroopa keskmisega võrreldes piisavalt tõusnud. Ligikaudu 98% Eesti ettevõtetest on VKEd. Seetõttu on enamikul neist piiratud ressursid ekspordi strateegiliseks arendamiseks ja uutele turgudele sisenemiseks. Oluline on pakkuda strateegilist ja ennetavat tuge rahvusvahelistele turgudele sisenevatele ettevõtetele. Juurdepääs kapitalile on problemaatiline, eriti väljaspool suuri linnu.</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine</p>	<p>Innovatsiooni leviku vältimatuks eelduseks on vastavate teadmiste ja oskustega inimeste olemasolu. Selleks on vaja kasvatada teadmussiirde, kommertsialiseerimise ja innovatsioonialast pädevust teadmussiirde protsessidega seotud võtmeisikute seas. Sekkumised puudutavad valdkonna järgmisi probleeme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enamik Eesti ettevõtteid on väikesed ja noored. Seetõttu on ettevõtete innovatsioonivõimekus ja teadusmahukus piiratud ning ettevõtjate oskused teadustulemusi oma äriks sobivaks kohandada ja kasutusele võtta on puudulikud. Samuti on oluline suurendada ettevõtlikkust ja ettevõtluseks vajalikke oskusi. - Ettevõtetel ja avalikul sektoril napib teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni ning tootearenduse oskuste ja kogemustega töötajaid. - Teadmist ja tehnoloogiaid vahendavate üksuste ja organisatsioonide (nt ülikoolide tehnosiirdekeskused ja arendusosakonnad, maakondlikud arenduskeskused) töötajatel napib oskusi ja kogemusi teadustulemuste kasutamiseks äriks eesmärkidel, sh intellektuaalomandi, patenteerimise ja litsentseerimise alaseid oskusi. - Teadusasutuste ja kõrgkoolide teadus- ja tehnoloogiasuunalise alane võimekus, sh töötajate kogemused ja oskused on madalad. Napib teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalikke oskusi ja kogemusi, pädevus arendada vajalikke teenuseid on piiratud ning osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis on tagasihoidlik. - Probleemiks on teadus ja arendustegevuse ning innovatsiooni juhtimis- ja koordineerimisvõimekus. Selleks et avalik sektor suudaks võtta aktiivsema juhirolli struktuursete muutuste esilekutsumiseks majanduses, kujundada missioonidepõhise innovatsioonipoliitikat ning rakendada ettevõtlikku avastusprotsessi, napib avaliku sektori juhtidel ja töötajatel vajalikku kompetentsi ja kogemust. Eesti avaliku sektori juhtide suutlikkus tellida ja integreerida teadus- ja arendustegevuse tulemusi riiklikku poliitikasse ja riigi kavandatavatesse sekkumistesse on piiratud. Koostöö teadusasutustega ei ole piisav ning vastastikuste vajaduste ja huvide mõistmine vähene. - Nutika spetsialiseerumise ja rohepöörde teemad on teadmistemahukad ja kompleksed. Selleks et tellida vastavasisulisi uuringuid ja algatada projekte, vajavad nii juhid kui ka spetsialistid sellealaseid teadmisi. Projektide edukaks

		<p>käivitamiseks on vajalik koostöö keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste vahel.</p> <p>Kavandatud sekkumiste tulemus:</p> <p>Erinevate nutikat spetsialiseerumist, innovatsiooni levikut, teadmus- ja tehnoloogiasiidet ning ettevõtluskoostööd toetava kompetentsi, kogemuste ja võimekuse paranemine erasektoris, teadusasutustes ja avalikus sektoris. Kompetentsi ja võimekuse paranemine hõlmab nii innovatsiooni-, juhtimis- ja administratiivseid, ettevõtlus-, koostöö- ja koosloome- (sh osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis) kui ka muid oskusi, mis toetavad riiklike nutika spetsialiseerumise sihte, tööstuslikku üleminekut, digi- ja rohepöoret ning ettevõtlust.</p>
Nutikam Eesti (P01)	(v) digitaalse ühenduvuse suurendamine	<p>Eesti üldine lairibaühenduvuse tase on hea, kuid digilõhe on linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel nii katvuse kui ka kasutuselevõtu osas endiselt olemas. Ülikiire lairibavõrgu kaetus hõredalt asustatud piirkondades on 32,8%. Vaatamata võrkude kättesaadavusele on kiire (45%) ja ülikiire (19%) lairibaühenduse kasutuselevõtt alla ELi keskmise (vastavalt 50% ja 32%). 5G-võrkude tõhus kasutuselevõtt aitab samuti kaasa usaldusväärse ja kiire ühenduvuse tagamisele.</p> <p>Investeeringuvajaduste kaardistamise kohaselt on Eesti maapiirkondades ikka veel ligikaudu 75 000 aastaringses kasutuses olevat elu- või töökohta nn valgetes turutõrgetega piirkondades, kus puudub juurdepääs väga suure läbilaskevõimega lairibataristule ja neist u 17% asub Kagu-Eestis. Väga suure läbilaskevõimega lairibataristu ja 5G leviala puudumine avaldab negatiivset mõju piirkondlike erinevuste vähendamisele ja häirib nüüdisaegsete teenuste kättesaadavust. Uued lairibatehnoloogiad piirkondades võimaldavad elanikele ja ettevõtjatele uuendusi kommunikatsiooni- ja infosüsteemides.</p> <p>Viimase kümne aasta jooksul on Eesti investeerinud maapiirkondade baasvõrkude arendamisse üle 80 miljoni euro. Selle tulemusena on rajatud ligikaudu 7000 km pikkune kiudoptiline võrk, mis hõlmab Eesti peamisi transporditeid ja on 5G arendamiseks kindel alus. Täiendavainvesteeringuid on vaja turutõrgetega seotud valdkondades: väga suure läbilaskevõimega lairibataristu ehitamine; 5G-tehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine; 5G leviala suurtes transpordikoridorides ning elamu- ja äripiirkondades.</p> <p>Kavandatud investeeringud aitavad vähendada digilõhet linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel ning luua ettevõtjatele ja inimestele võimalusi uute teenuste väljatöötamiseks ja kasutamiseks.</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine	<p>Eestis moodustavad hooned umbes 50% kogu energiatarbimisest (ELi keskmine on 40%) ja aastas rekonstrueeritakse alla 1% (hoonete energiatõhususe direktiivis soovitakse 3%) elamufondist. Enamik hooned (umbes 80%) on ehitatud enne 1990. aastat. Eluasemesektori peamised probleemid tulenevad hoonete vanusest ja piirkondlikest erinevustest: elamute halb kvaliteet, rekonstrueerimise väiksem kestlikkus ja vähene energiatõhusus; energiatõhusate ja hea sisekliimaga eluasemete piiratud kättesaadavus; eluasemeturu piiratud areng väljaspool suuremaid keskusi ja aktiivseid kinnisvarapiirkondi. Seetõttu on oluline energiatõhususe</p>

		<p>eesmärgi kõrval arvestada ka „Uue Euroopa Bauhausi“ väärtusi, et korterelamute rekonstrueerimisega parandada ligipääsu tänapäevastele ja kohalikele oludele vastavatele eluasemetele.</p> <p>Kaugkütte ettevõtjate ja eramajade omanike motivatsioon aidata kaasa energiatõhususele ja taastuvenergia kasutuselevõtule on väike, sest sellised investeeringud ei ole tavaliselt majanduslikult tasuvad. See kehtib ka sotsiaalse taristu, näiteks tervishoiuasutuste energiatõhususe kohta. Erieesmärgi meetmed on suunatud (lisa D kohaselt) energiatõhususe edendamisele, et soodustada rekonstrueerimist ja üleminekut taastuvatele kütustele kooskõlas riikliku energiamajanduse arengukavaga aastani 2030⁴, riikliku energia- ja kliimakavaga aastani 2030⁵, hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia⁶, Euroopa roheline kokkulepe ning Euroopa Komisjoni renoveerimislaine strateegiaga.</p> <p>Selleks et leevendada negatiivset mõju keskkonnale ja vähendada olulisi terviseriske, on väga tähtis vähendada õhusaasteaineid, kasvuhoonegaase (nagu CH₄ kehvast põlemisprotsessist) ja lühiajalise kliimamõjuga saasteaineid. Välisõhu puhul on teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklikus programmis aastateks 2020–2030 kokku lepitud meetmed kõigi seotud sektorite (energia, elamu- ja kaugkütte jne) jaoks. Õhukvaliteedi ja kasvuhoonegaaside hindamine linna- ja tööstuspiirkondades on vahend, mille abil hinnata meetmete tulemuslikkust ja tegelikku mõju ning keskkonnapoliitika tõhusust, samuti suurendada üldsuse teadlikkust.</p>
<p>Rohelisem Eesti (PO2)</p>	<p>(ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega</p>	<p>Taastuvenergia direktiivi (EL) 2018/2001 kohaselt on riigil kohustus suurendada taastuvenergia osakaalu transpordisektoris (2020. aastaks 10% ulatuses ning 2030. aastaks 14% ulatuses) ning vähendada sektoripõhiselt CO₂ jalajälge. Ühtlasi on seatud aastaks 2030 transpordisektorisene alameesmärk ka täiustatud biokütustele (jäätmetest ja jääkidest jms toodetud biokütused, kooskõlas direktiivi IX lisa A osaga). Eesti transpordisektor on Euroopa üks energiamahukaimaid, mistõttu on ka CO₂ jalajalg üsna suur. CO₂ jalajälje vähendamiseks, transpordikütuste portfelli mitmekesistamiseks ja taastuvenergia transpordieesmärgi (sh täiustatud biokütuste alameesmärgi) täitmiseks on riik võtnud prioriteetseks suunaks biometaanu kasutuse suurendamise transpordisektoris.</p> <p>Biometaan on lokaalne keskkonnasäästlik kütus, sest selle tootmise käigus muidu looduslikul teel rohtse biomassi ja põllumajandusjäätmete bioloogilisel lagunemisel atmosfääri eralduv metaan ning CO₂ püütakse kinni ning puhastatakse ära. Biometaaniga sõites atmosfääri vabanev CO₂ loetakse nulliks (CO₂ eralduks looduslike protsesside käigus ilma kinnipüüdmiseta ja korduskasutamiseta (rohegaasina) atmosfääri niikuinii).</p> <p>Selleks et edendada biometaanu tarbimist (see suurendab ja motiveerib korrelatsioonis ka kodumaist biometaanu tootmist) ja täita ülal esitatud eesmärgid, on mõistlik toetuse abil motiveerida biometaanu kütusena kasutatavate sõidukite</p>

⁴ https://www.mkm.ee/sites/default/files/enmak_2030.pdf

⁵ <https://mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/energeetika/eesti-riiklik-energia-ja-kliimakava-aastani-2030>

⁶ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf

		kasutuselevõttu. Samuti toetatakse sekkumisega biometaanit tarbimiseks vajaliku tankimistaristu loomist.
Rohelisem Eesti (P02)	(iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise	<p>2019. aasta riigiaruande lisa D kohaselt, milles käsitletakse kliimamuutustega seotud riske, kannatab Eesti rannikuerosiooni ja üleujutuste all, mis kahjustavad taristut. Vaja on investeerida kliimamuutustega kohanemisse, riskide ennetamisse ja katastroofidele vastupanu võimesse. Riskihindamise ja suutlikkuse analüüsi põhjal on äärmiselt oluline parandada tormide, üleujutuste ja metsatulekahjude põhjustatud hädaolukordadele reageerimisele kuluvat aega ning tagada üleujutusrisiki parem maandamine ja sadeveesüsteemide toimimine sagedasemate vihmade tingimustes. Üleujutusriskiga on tegemist siis, kui vihmavee pinnasesse imbumist on märkimisväärselt vähendanud halvasti või mittejuhtivad pinnakatendid. Seetõttu on oluline kliimamuutustest tingitud hüdraulilise lisakoormuse vastu luua tänapäevased sademeveesüsteemid, et vältida sademevee põhjustatud üleujutusi ja leevendada kuumalaine tõttu tekkivat soojussaare efekti. Investeeringud meteoroloogia-, keskkonna- ja hüdroloogilise seire võrgustiku ning ilmaradarite võrgustiku arendamiseks ja ajakohastamiseks tagavad, et asjakohastel institutsoonidel oleks täpne ja õigeaegne info päästetööde jaoks ning ennetusmeetmete väljatöötamiseks.</p> <p>Tormised jäävabad talved on osutunud kiiresti kasvavaks ohuks sadamarajatistele ja eri laevade ohutule teenindamisele. Sadama kaitserajatiste puudumine viib sadamarajatiste kasuliku tööea kiire lühenemiseni.</p> <p>Elurikkuse säilitamine on ökosüsteemipõhise lähenemise aluseks ja seetõttu oluline vahend kliimamuutuste mõju leevendamiseks. Toimivad ökosüsteemid on kliimamuutuste kahjulikule mõjule vastupidavamad ja tähtsad süsinikuvaru säilitamiseks. Kliimamuutuste mõju leevendamiseks tuleb parandada kliimatundlike märgalade seisundit.</p> <p>Eestlaste teadlikkus kliimamuutustest (2019. aastal 59%) jääb alla ELi keskmise (79%). Siseturvalisuse arengukava eesmärk on suurendada 2030. aastaks inimeste teadlikkust häda- ja kriisiolukordadest. Üldsus vajab hästi väljaarendatud vahendeid, et mõista võimalikke ohte, tagajärgi ja enesekaitse meetmeid.</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine	<p>Üleminek ringmajandusele on konkurentsivõime suurendamise ja üleilmsete suundumuste vältimatu eeltingimus. Kavandatud meetmed on kooskõlas 2020. aasta riigiaruandega suunatud järgmistele teemadele:</p> <ul style="list-style-type: none"> i) olulised investeerimisvajadused ringmajanduses, ii) väike ressursitootlikkus ning iii) suur kodumaine materjalitarbimine ja jäätmeteke pärsivad konkurentsivõimet. <p>Riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 käsitleb vajadust vältida ja vähendada jäätmeteket ning töötada välja keskkonnahoidliku tehnoloogia investeerimisprogramm. Väljakutsete ja sekkumiste aluseks on eesmärk minna 2050. aastaks üle ressursitõhusale kliimaneutraalsele ringmajandusele (nagu on sätestatud lisas D) ning ELi uus ringmajanduse tegevuskava ja tööstusstrateegia.</p> <p>Eesti peab märgatavalt parandama ressursitootlikkust (0,64 €/kg, EL 2,33 €/kg). Ringmajandusele üleminekuks on vaja põhjalikke muudatusi, eelkõige ressursside kasutamise</p>

		<p>ahela esimestes etappides, et jätkata ressursitõhususe parandamist ja rakendada jäätmekäitluses täielikku ringmajandusele üleminekut. Peamised valdkonnad on ringmajanduspõhised tootmis- ja tarbimismudelid, ökodisaini edendamine ning ettevõtete energia- ja ressursitõhususe suurendamine. Meil on juba eelmise perioodi kogemusi ja uuringuid ressursitõhususe ja jäätmekäitluse meetmete kohta. Eesmärk on jõuda 2035. aastaks juurdunud ringmajandusel põhineva ettevõtlusmodelini.</p> <p>Jäätmekäitluse sekkumised põhinevad riigi jäätmekava ja jäätmete raamdirektiivi eesmärkidel. Jäätmetekke ja pakendamise vähendamine toob kaasa kulude ja keskkonnamõju vähenemise kogu tooteahelas. Mis puudutab olmejäätmete ringlussevõtu sihtarve, siis Eesti on kaugemale maha jäänud: 2019. aastal võeti Eestis ringlusse 31% jäätmetest (eesmärk on 2025. aastaks 55%). Selleks tuleb arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmekäitlust, sh kõrget liigiti kogumise määra ja sobivate ringlussevõtuvõimsuste olemasolu.</p>
<p>Rohelisem Eesti (P02)</p>	<p>(viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO₂-neutraalsele majandusele</p>	<p>Eesti elanikkond on koondunud linnapiirkondadesse. See põhjustab probleeme seoses juurdepääsetavuse, liiklusummikute ja heidetega. Igapäevaste pendelrändajate arv avaldab suurt survet olemasolevale taristule ning suurendab vajadust arendada edasi inimõõtmelist ja kestlikku linnatranspordisüsteemi. Kavandatud meetmed on suunatud järgmiste oluliste probleemide lahendamisele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sõiduaja ja -kulu suurendamine; • suurenev sõltuvus isiklikust autost ja sellest tulenev ebavõrdsus; • säästlike liikumisviiside osakaalu vähenemine (ebaatraktiivsed tänavad, laste iseseisva liikumise vähenemine, killustatud ühistransporditeenused); • transpordiga seotud energiatarbimise ja CO₂ heite suurendamine; • kasvav negatiivne mõju tervisele; • maakasutust ja transpordi planeerimist ei ole piisavalt integreeritud. <p>Suurimat mõju on võimalik saavutada Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades. Tallinna piirkonnas elab pool Eesti elanikkonnast ning seal on suurim transpordikoormus ja kõige ulatuslikum pendelrändeliiklus. Pool Eesti CO₂ heitest tuleb Tallinna piirkonnast – 1 400 000 t CO₂ heidet aastas (eesmärk 2030. aastaks 930 000 t).</p> <p>Tallinna, Tartu ja Pärnu piirkonnas ei ole jalgratta kasutamine igapäevase liikumisviisina kaugeltki oma potentsiaali saavutanud. Jalgrattateede pikkus ja võrkude terviklikkus nendes linnades on ebapiisav, jalgrattamarsruudid ei ole sageli omavahel ühendatud ning on sagedaste katkestustega või ohtlikud, samuti on puudulikud hoiustamis- ja parkimisvõimalused.</p> <p>Nendes piirkondades tuleb rohkem tähelepanu pöörata ka ühistranspordi tõhususele ja kiirusele, võrgustiku ja teenuse terviklikkusele ning konkurentsivõimele seoses eraautodega. See rõhutab vajadust arendada mitmeliigilisi liikuvuse sõlmpunkte, mis soodustaksid erinevate liikumisviiside kombineerimist.</p>

		<p>Tallinna piirkonnas on väga oluline arendada uusi trammihendusi, mis on väärtuslik suure läbilaskevõimega ja keskkonnasäästlik ühistranspordiliik.</p> <p>Kavandatud meetmed on kooskõlas riikliku transpordi ja liikuvuse arengukavaga 2021–2035.</p>
Ühendatum Eesti (P03)	(i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine	<p>Hõredalt asustatud riigina sõltub Eesti toimivast transpordisüsteemist. Paraku on Eesti TEN-T põhivõrgu väljaehitamisel saavutanud vaid vähest edu. Transpordisektori investimisvajadused on suured. On vaja ajakohastada põhimaanteid, et need vastaksid määruse (EL) nr 1315/2013 nõuetele. Liiklusohutust tuleb suurendada, sest Eesti on maanteede ohutuse poolest alla ELi keskmise. Jalakäijate ja jalgratturite ohutust parandatakse kõnniteede ja tunnelite abil. Lisaks on vaja rohkem investeringuid keskkonnaga seotud leevendusmeetmesse. Kõik direktiivi 2014/94/EL kohased kohustused on täidetud, teede laadimistaristut täiustatakse pidevalt.</p> <p>Eesti sisetranspordi väliskulud kokku on hinnanguliselt 1,5 miljardit eurot aastas, mis vastab 5,3%-le Eesti SKPst, millest 51% moodustavad keskkonnakulud (ELi keskmine on 44%). Uues transpordi ja liikuvuse arengukavas 2021–2035 võetakse arvesse keskkonnamõju ning keskendutakse säästva liikuvuse ja selle taristu arendamisele.</p> <p>Pidades silmas 2020. aasta Euroopa poolaasta riigiaruannet, on kavandatud raudteemeede, mis keskendub säästva transpordi arendamisele: raudteede elektrifitseerimine, kurvide õgvendamine, mis peaks tulevikus suurendama rongide kiirust, keskkonnasäästlikkust ja rongireisijate arvu. Rail Balticu tõhususe maksimeerimiseks ning sünergia tagamiseks Euroopa ühendamise rahastu ja Ühtekuuluvusfondi vahel ehitatakse Rail Balticu kohalikud peatused Tallinna ja Ikla vahele ning Pärnu rahvusvaheline reisirterminal. Kavandatud meetmed aitavad kaasa ELi säästva ja aruka liikuvuse strateegia eesmärkide saavutamisele.</p> <p>Selleks et kiirem andmeside võimaldaks intelligentsete transpordisüsteemide sektoril arendada, luua ja katsetada uusi juhtimis-, teabe- ning liikuvusteenuseid, peab digitaalne taristu saama liikuvusteenuse ja -taristu osaks.</p>
Ühendatum Eesti (P03)	(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine	<p>Regionaalarengu edendamiseks on vaja lahendada kitsaskohad, mis takistavad inimestel jalgsi liikumist ja jalgratta kasutamist või igapäevaseks pendelrändeks eri transpordiliikide kombineerimist, ning parandada olulist taristut, mis on hädavajalik ühistranspordile ja -teenustele juurdepääsuks aktiivsete transpordiliikide abil.</p> <p>Meede aitab luua ohutuid ja säästvaid liikuvusvõrgustikke, edendades jalgratta- ja/või kõnniteede arendamist väljaspool suurimaid linnapiirkondi (Tallinn, Tartu ja Pärnu). Nende radade arendamine peaks tagama parema ja kestlikuma juurdepääsu teenustele, ühistranspordile (sh Rail Balticu kohalikud peatused) ja töökohtadele. Selliste paremini välja arendatud jalgrattasõidu/jalakäijate liikuvuse võrgustikel on potentsiaal märkimisväärselt suurendada raudtee ja ühistranspordi kasutamist ja kestlikkust tervikuna ning vähendada sõltuvust eraautodest ja seega vähendada riiklikul tasandil kasvuhoonegaaside heidet. Sekkumine aitab arendada integreeritud transpordisüsteeme, sh toetada jalgrattasõidu ja jalgsi käimise üldvõrkude loomist ning mugavama</p>

		elektriraudteejaama kasutatavust. Eeldatakse, et investeeringud soodustavad kliimamuutuste vähendamist.
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturul eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu	<p>Selleks et COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda ning toetada majanduses toimuvaid struktuurimuutusi, vajavad töötajad, sh töötud, mitteaktiivsed ja töötavad töötajad, aktiivsete tööturumeetmete sihipärasest paketi. Eri rühmad seisavad silmitsi erinevate probleemidega tööturule sisenemisel, tööturule naasmisel ja seal püsimisel või üleminekul eri oskusi vajavatele töökohtadele. Tööturg on horisontaalselt ja vertikaalselt eraldatud soo, vanuse, töövõime ja kodakondsuse alusel. Endiselt teevad muret stereotüübid. Need probleemid ei takista mitte ainult soolist võrdõiguslikkust ja edusamme soolise palgalõhe kaotamisel, vaid takistavad ka oskustel ja vajadustel põhinevat tööjõu liikuvust.</p> <p>Kuigi eestlased, eelkõige naised, on hästi haritud, töötavad inimesed sageli töökohtadel, mis jäävad allapoole nende omandatud haridus- või oskuste taset. 2016. aasta andmete kohaselt (PIAAC) töötab 36,1% töötajatest – ligikaudu 200 000 – töökohal, mis nõuab madalamat haridustaset. OECD andmetel moodustab töötaja töötunni tootlikkus umbes 73% EL 28 keskmisest töötajast, mille põhjus on madal haridustase ning aegunud haridus ja oskused. Vananenud oskuste või madala haridustasemega inimestel on vähe vahendeid oskuste uuendamiseks ja nad on tööturul haavatavamas olukorras. Ka tööandjate huvi nendesse investeerimise vastu on väiksem. Noorte töötuse määr on kõrgem kui üldine töötuse määr, eriti kriisiolukorras (kasv 6,9%-lt 2019. aastal 12,6%-le 2020. aasta II kvartalis). Noored vajavad töökogemuse puudumise, madalama hariduse, piirkondlike erinevuste, keelebarjääride või muude takistuste tõttu intensiivsemat toetust.</p> <p>Esineb erinevaid sotsiaal-majanduslikke ja piirkondlikke erinevusi, mis põhjustavad täiendavaid struktuurseid erinevusi. Takistuseks on endiselt ka (eelkõige naiste) hoolduskoormus ja terviseprobleemid. Tööturul esineb märkimisväärne kodakondsusel põhinev segregatsioon, mis väljendub eelkõige palgalõhe ja töötuse (2019. aastal 1,5-kordne erinevus töötuse määras) ning tööhõive (eestlased 69,6% vs mitte-eestlased 66%) näitajates. Selle kõige tõttu ei ole märkimisväärset osa elanikkonna tööturupotentsiaalset endiselt piisavalt ära kasutatud.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske	<p>Järgmisel kümnendil on Eesti üks tähtsaim ülesanne leida viis, kuidas hoida inimesi tööturul tervena ning nii kaua kui võimalik. Tuleb parandada töötervishoidu ja tööohutust. Tööõnnetuste arv on viimase viie aasta jooksul kasvanud 25%, suurendades töötajate, tööandjate ja riigi kulusid. Töösuhted ja -vormid mitmekesistuvad, tuues kaasa uued riskid ja töötajate suurema vastutuse. Tööõnnetuste vältimiseks ja töötajate töövõime säilitamiseks on vaja suurendada teadlikkust töökeskkonna ohtudest ja riskidest. Töövõimet mõjutavad ka uute tööviiside, sh kaugtöö ja muu paindliku korra kasutuselevõtt. Parandada tuleb füüsiliste, keemiliste ja bioloogiliste riskide kindlakstegemise ja mõõtmise süsteemi töökohal.</p> <p>Vähene järelevalve töökeskkonna üle ning piiratud teenustega töötervishoiusüsteemi halb kvaliteet ja kestlikkus takistavad tööga seotud terviseprobleemide ennetamist ja nende varajast avastamist. Ajutise töövõimetuse korral ei sekkuta töövõime, tööalase konkurentsivõime ega oskuste säilitamisse. Selle</p>

		<p>perioodi toetussüsteem ei ole tõhus ja võib põhjustada osalise või püsiva töövõimekaotuse. Inimesed lahkuvad ka seetõttu, et pensionisüsteem tagab soodsatel tingimustel vanaduspensionini, mis kipub motiveerima ennetähtaegset pensionile jäämist. Samuti lahkutakse tööandjate suhtumise ja terviseprobleemide tõttu.</p> <p>Tervisekaotuse peamised põhjused on südame-veresoonkonna haigused, pahaloomulised kasvaja ja vigastused, mida mõjutavad suuresti elustiil ja keskkond. Tervist mõjutavate tegurite (alkohol, tubakas, uimastid, toitumine, kehaline aktiivsus) peamisi riskitegureid ei ole tõhusalt ennetatud. Lisaks on nõustamis- ja raviteenused killustatud, halvasti integreeritud esmatasandi arstiabi teenustega ning neid ei pakuta piisavalt. Samuti ei leevendata piisavalt vaimse tervisega seotud riske. Vajaka on koostööst eri sektorite (tervis, haridus, sotsiaalvaldkond, õigus, sisejulgeolek jne) ja eri tasanditel (riik, kohalik tasand, kolmas ja erasektor) vahel.</p> <p>Probleemide jätkusuutlikuks lahendamiseks on oluline sekkumiste kavandamise ja elluviimisesse kaasata sotsiaalpartnerid ja edendada sotsiaaldialoogi.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalset õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu</p>	<p>Eesti haridussüsteem ei vasta piisavalt tööturu vajadustele ning oskuste nappus ja mittevastavus nõudlusele süveneb. Tagatud ei ole piisavalt arvul haridustöötajaid. Õpetajate oskusi on vaja täiendada, mh seoses eeldatava üleminekuga keskkonnahoidlikumale ja digitaalsemale majandusele.</p> <p>Juurdunud ei ole personaliseeritud ja individualiseeritud õpetamine ja õppimine ning õpimotivatsiooni arengu toetamine. 18–24-aastaste vanuserühmas on mitteõppivate noorte osakaal endiselt liiga suur, samuti keskhariduseta noorte osakaal, eriti nooremates vanuserühmades. Soolised erinevused põhihariduses on samuti muret tekitavad. Tulevikus vajalike üldoskuste ja võtmepädevuste arendamist ja hindamist ei peeta piisavalt oluliseks, sidusus ja järjepidevus eri haridustasemetel ja -liikide vahel ei ole piisav ning kaasava hariduse põhimõtteid ei ole rakendatud nii palju, kui on eeldatud. Õpingud ei ole piisavalt seotud tulevase karjääri ja tööga. Haridusasutuste koostöö ettevõtetega ei ole piisav, et muuta õpe praktilisemaks ja siduda seda enam tegeliku eluga. Üldine teadlikkus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rakendamise kohta on kehv. Õpetajate ja koolijuhtide oskused õppeprotsessi ja -keskkonna kujundamisel on ebaühtlased, sh ei kasutata digilahenduste potentsiaali maksimaalselt õppimise ja õpetamise edendamiseks. Kasutatavad õpetamismeetodid ja -vahendid on mõnikord aegunud ning arvesse ei võeta kõigi õppijate individuaalsust ja hariduslikke erivajadusi. Puudub suutlikkus õppekavade teaduspõhiseks ja kaasavaks väljatöötamiseks ja rakendamiseks. Õppijate õpitulemuste ning haridusasutuste sise- ja välishindamise tulemuste tagasisidestamine ei ole piisavalt sidus. Formaalharidussüsteem seisab endiselt silmitsi õpetajaskonna vananemisega (piirkonniti on 55-aastaseid ja vanemaid õpetajaid kõige rohkem Lääne (48%), Hiiu (47%), Saare ja Jõgeva maakonnas (mõlemas 45%)) ning sellest tuleneva vajadusega tagada uute õpetajate järelkasv. Noorsootöötajatest on kõrgharidusega ligikaudu 90%, samas ei ole 60%-l erialast haridust või noorsootöötaja kvalifikatsiooni ning sektorit iseloomustab tööjõu voolavus.</p>

		<p>Õppimisvõimalused ja üliõpilaste valikud ei ole piisavalt kooskõlas ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega.</p> <p>Nagu Euroopa Komisjon 2019. aastal riigipõhistes soovitustes märkis, peab Eesti parandama hariduse ja koolituse kvaliteeti ja tõhusust ning vastavust tööturu vajadustele ja toetama võtmepädevusi, sh digi- ja valdkonnaüleseid oskusi ning innovatsiooni juhtimist kõikidel haridustasemetel.</p> <p>Keskhariduse taseme õpetajad ei taga piisavaid valikuid, paindlikkust või individualiseeritust ning kutseharidus ei ole endiselt populaarne. Tööjõu ja oskuste suur puudus mitmes sektoris (sh IKT, inseneriteadus, haridus-, sotsiaal- ja tervishoiusektor ning muud kasvualdkonnad, sh teadus, tehnoloogia, inseneria ja matemaatika) on tõusuteel ning see takistab edasist majandusarengut ja Eesti jõudmist järgmisesse arenguetaapi. Nende õppevaldkondade atraktiivsus tulevaste kutseõppijate ja üliõpilaste jaoks on väike, mitmes valdkonnas ei vasta lõpetajate arv tööturu vajadustele. Ainuüksi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris on puudu üle 14 000 inimese. Üks probleem, millega tuleb tegeleda, et vähendada soolist palgalõhet, on soolised stereotüübid poiste ja tüdrukute õppekavade valikul. Lisaks sektoripõhisele lähenemisviisile on vaja ka piirkonnapõhist lähenemisviist, et paremini tegeleda tööturu jaoks vajalike oskuste ja nende tasemetega. Õppijate haridus- ja karjäärivalikud ei vasta hinnangulistele tööjõuvajadustele ning kutse- ja kõrgharidusest väljalangemise määr on kõrge. Seoses töökohal toimuva õppega (töökohapõhine õpe, sh õpipoisiõpe) tekitab muret VKEde motivatsioon ja suutlikkus pakkuda õppimisvõimalusi ning kaasata õppesse kuni 25-aastasi noori (ilma töökogemuseta) ja hariduslike erivajadustega õppijaid.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetssele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks</p>	<p>Keerulisemates oludes kasvavad lapsed ja mitteaktiivsed noored, nende kõrvalejäämine hariduse omandamisest, tööturul ja noorsootöö pakutavatest võimalustest on tõsine sotsiaalne probleem. Kuna tööturul suureneb kvalifitseeritud tööjõu puudus, on väga oluline kaasata noori tööturule või parandada nende kvalifikatsiooni edasiõppimise kaudu.</p> <p>2020. aastal oli Eestis 15–29-aastaste vanuserühmas 24 300 noort, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitusel (nn NEET-noored), s.o 11,7% vanuserühmast (suurim on NEET-noorte osakaal Kirde-Eestis – 18%). Võrreldes 2019. aastaga on mittetöötavate ja mitteõppivate noorte arv suurenenud ning tõusnud tasemele, kus see püsis aastatel 2016–2018 (20 700 ehk 9,8% aastal 2019). Peame keskenduma ennetavatele sekkumistele noorsootöö ja formaalhariduse kaudu ning töötama välja tõhusamaid meetmeid ja laiemat teavitustegevust mittetöötavate ja mitteõppivate noorte jaoks tugevama partnerluse kaudu (riigi, kohalikul ja perekonna tasandil), et tugevdada noortegarantiid koos tööturumeetmetega. Konkurentsivõime ja oskuste valdkonnas tuleks tagada praktika.</p> <p>Noorte vajadustele vastavate teenuste mõju ja kvaliteedi kavandamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks on vaja edasi arendada noortepoliitika seire- ja analüüsisüsteemi.</p> <p>Koolist väljalangemise ja tõrjutuse ohu vähendamiseks peavad lastele ja noortele olema kättesaadavad kvaliteetsed haridus- ning tugiteenused, olenemata nende elukohapiirkonnast, emakeelest või võimalikest erivajadustest.</p>

<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust</p>	<p>Inimesed vajavad juurdepääsu paljudele oskustele, kombineerides digioskusi tööpetsiifiliste ja valdkonnaüleste oskustega. Eesti ettevõtete arengut takistav peamine tegur on oskustööjõu puudus. Selleks et COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda, on vaja toetada inimeste ümber- ja täiendusõpet. Oskuste arendamine toob suurt kasu majanduse taastamisel kestlikule majanduskasvule, et säilitada ja edendada tehniliselt uuenduslikku ja konkurentsivõimelist majandust ning heaolu.</p> <p>OECD 2018. aasta andmed näitavad, et Eesti töötaja tootlikkus moodustab umbes 73% EL 28 töötaja keskmisest töötunni tootlikkusest. Selle lõhe peamine põhjus on aegunud haridus ja oskused. Suure osa inimeste haridustase on madal (ligikaudu 84 000 inimest vanuses 25–64) ja neil puudub erialane haridus (2020. aastal 26%). Ka kutsehariduses ja mittetatsionaarses üldhariduses on koolist väljalangemise määr kõrge. Hoolimata elukestvas õppes osalemise üldisest kasvust (2019. aastal 20,2%, 2020 COVID-19 piirangute tõttu 17,1%) on see eakate, madalama haridustaseme ja kehvemate oskustega inimeste, eesti keelt mittekõnelevate inimeste ja meeste hulgas endiselt tagasihoidlik. Piirkondlikult oli madalaim elukestvas õppes osalemise määr 2019. aastal Kesk-Eestis (15,3%) ja 2020. aastal Kirde- ning Kesk-Eestis (vastavalt 13,8% ja 13%).</p> <p>Koolitusturu killustatus ja kvaliteedihindamissüsteemi puudused muudavad mitteformaalse koolituse pakkumise keeruliseks.</p> <p>Üliõpilaste heterogeensus ja vajadus tasakaalustada õpinguid töötamisega suurendavad vajadust paindlike ja kvaliteetsete õppimisvõimaluste järele. Puudub teave mitteformaalse õppe võimaluste kohta ning kasutajasõbralik viis teabele juurdepääsuks.</p> <p>Oskuste prognoosimise ja seire süsteem OSKA on edukalt käivitatud, kuid kutsekvalifikatsioonisüsteemi reformimiseks on vaja lisareforme ja koostööd. Stiimulid ja koostöövormid haridusasutuste ning tööandjate koostöö korraldamiseks ja sisu ajakohastamiseks peaksid olema palju tõhusamad.</p> <p>Oskuste hindamise ja valideerimise võimalused on endiselt ebapiisavad ja ebaühtlase kvaliteediga ega toeta üksikisikuid õpingute ning karjääri kavandamisel. Oskuste kirjeldused, klassifikatsioonid ja andmebaasid ei sobi kokku ega anna võrreldavat ülevaadet elanikkonna vajaminevatest oskustest. Tööstandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda tõhusalt tööturu vajadustele reageerida.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet</p>	<p>Lapsed ja noored on täiskasvanutest palju vastuvõtlikumad erinevatele keskkonnateguritele ja sekkumistele. See tähendab, et ebarahuldavates tingimustes kasvamine vähendab lapse arengupotentsiaali, soodustab riskikäitumist ja vaimse tervise probleeme. Absoluutses vaesuses elas 2019. aastal 2,5% lastest. Laste abistamise eest vastutavad kohalikud omavalitsused ja riik, kuid süsteem ei vasta vajadustele. Kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajad tegelevad igal aastal ligikaudu 10 000 abivajava lapsega, st lastega, kes kogevad seksuaalset, vaimset ja füüsilist vägivalda, kellel on suuri käitumis- ja vaimse tervise probleeme ning kellel ei ole piisavat vanemapoolset hooldust. Praegu ei pakuta abivajavatele lastele kvaliteetseid ja ligiääsetavaid teenuseid. See põhjustab probleemide kuhjumist ja süvenemist. Kitsaskohtadeks on abivajaduse hiline</p>

		<p>kindlakstegemine, vajaduste hindamise killustatus ning toetuse andmine eri süsteemide – sotsiaal- ja tervishoiu-, haridus- ja õiguskaitstesüsteem – vahel. Lõpuks kasvavad paljudest neist lastest abivajavad täiskasvanud, selle asemel et saada sotsiaalseteks panustajateks ja lisaväärtuse loojateks. See nõiaring läheb edasi põlvest põlve, hävitades potentsiaalse inimkapitali. Riskide ennetamine ja ohjamine varases lapsepõlves on noorte edasise edu alus.</p> <p>Tegevused, mille eesmärk on parandada laste ja noorte heaolu ning arengut, näiteks kodanikuhariduse edendamine ja aktiivse osalemise hõlbustamine, võivad aidata ennetada sotsiaalset tõrjutust ning toetada laste ja noorte täiskasvanuelu ettevalmistamist. Oluline on anda panus ulatuslikesse meetmetesse, mis toetavad Euroopa lastegarantii rakendamist. See hõlmab tervikliku lastekaitstesüsteemi loomist, eri tasandite ja sektorite vahelise koostöö edendamist, meetmeid laste ja noorte riskikäitumise ja sotsiaalse tõrjutuse ohu ennetamiseks, kriminaalõigussüsteemiga seotud laste ja noorte toetamist jne.</p> <p>Ligi 30% Eesti elanikkonnast on mõne muu etnilise rühma esindajad ega räägi eesti keelt esimese keelena ning viimase kümne aasta jooksul on ränne suurenenud (2020. aastal on lisaks tagasipöördujatele asunud Eestisse elama 4710 inimest kolmandatest riikidest ja 3724 ELi kodanikku).</p> <p>Mis puudutab keeleoskust, vanust ja tervisenäitajaid, siis valitsevad silmanähtavad sotsiaal-majanduslikud lüngad ning tugev sooline ja rahvuslik segregatsioon tööturul. Uuringute kohaselt on rahvuslik segregatsioon alates 1990. aastate algusest kasvanud, st etnilised vähemused elavad peamiselt oma kogukonnas ega suhtle eestlastega. Lisaks on Ida-Virumaal kõige halvemad integratsiooninäitajad võrreldes teiste piirkondadega, kus elab samuti etnilisi vähemusi. Seetõttu on koostöö kohalike omavalitsustega ja nende suutlikkuse arendamine lõimumis-, sh kohanemisprobleemide lahendamiseks kohalikul tasandil väga oluline.</p> <p>Teisest rahvusest püsielanikud, uussisserändajad ja Eestisse tagasipöördujad võivad jääda ebapiisavast eesti keele oskusest tingitud sotsiaal-majanduslike probleemide tõttu Eestis isoleerituks ning nende osalemine tööturul, elukestvas õppes jne on takistatud. Ebapiisavast eesti keele oskusest tingitud probleemid on seotud mitme sotsiaal-majandusliku valdkonnaga: tööturg, haridus, kontaktid eestlastega, osalemine kultuurielus, meedia tarbimine, kodanikuühiskonnas osalemine, avatus ja hoiakud Eesti ühiskonnas.</p> <p>Eesti vajab rohkem lõimumist, sh kohanemist toetavaid teenuseid, et kõik elanikud oskaksid eesti keelt tasemel, mis on vajalik hariduse omandamiseks, tööturul ja ühiskonnas tervikuna osalemiseks. On tähtis, et elanikel oleks ühine inforuum ja nad tunneksid end täielikult ühiskonda lõimununa. Ühtne lähenemisviis on hädavajalik, et käsitleda kõiki probleeme, mis on seotud teisest rahvusest püsielanike, uussisserändajate ja tagasipöördujatega, et edendada nende aktiivset kaasamist ja osalemist, parandada nende tööalast konkurentsivõimet ning tagada neile võrdsed võimalused.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele	Pikaajalise hoolduse süsteem on killustatud valitsemistasandite ja sektorite vahel. Kuna kohalike omavalitsuste suutlikkus investeerida kodu- ja institutsioonipõhistesse pikaajalise hoolduse teenustesse on ebavõrdne, sõltub ligipääs nendele teenustele suuresti isiku elukohast. Vaatamata Eesti

	<p>teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet</p>	<p>hoolekandepoliitika üldisele eesmärgile pakkuda teenuseid, mis toetavad iseseisvat toimetulekut kodus nii kaua kui võimalik, on koduteenused kättesaadavad vaid 15% ulatuses kogunõudlusest. Samas on institutsionaalsete teenuste osakaal suurenenud. Uuringud näitavad, et 16–23% hooldust vajavatest eakatest vajab oma igapäevaelus rohkem abi, kui praegune süsteem suudab pakkuda. Dementsus on tugevalt aladiagnoositud, olles ligikaudu 12 korda madalam kui eeldatav 7% tase üle 60-aastaste vanuserühmas. Umbes 45% üldhooldusteenuste saajatest kannatavad ka dementsuse all. Teenuseid, mis toetavad iseseisvat elamist kodus, pakutakse märkimisväärselt harvem kui vaja. Seetõttu on perekondadel nii hoolduse kui ka teenuste eest maksmise seisukohast suur koormus. Umbes 60 000 inimesel on hoolduskohustused, sh üle 8100 inimese, kes ei tee selle tõttu tasustatavat tööd, ja umbes 6500 inimest, kes on olnud sunnitud tegema osalise tööajaga tööd. Elanikkonna vananemine suurendab veelgi abi ja hoolduse vajadust.</p> <p>Suurema hooldusvajadusega inimesed on sagedamini ühiskonnast ja perekonnast füüsiliselt eraldatud. See piirab nende sõltumatust ja võimet olla kogukonna täisliige. Hoolduse pakkumisel on vaja rakendada uusi tehnoloogialahendusi, teenusemudeleid ja mentaliteeti, mis võiksid toetada inimeste võimet kodus toime tulla ning aidata suurendada nende ohutust ja elukvaliteeti. Pikaajalise hoolduse süsteemi parandamine peab käima käsikäes tööjõu arenguga. Hinnangud näitavad, et Eestis puuduvad tänapäevaste ja inimkesksete teenuste arendamiseks ja pakkumiseks vajalikud oskused (sh digioskused). Pikaajalise hoolduse ümberkorraldamine toob kaasa vajaduse uute pädevuste järele ja suurendab sotsiaalkaitsesektori tööjõuvajadust.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega</p>	<p>Demograafilised muutused ja linnastumine nõuavad pidevaid jõupingutusi koolivõrgustiku ümberkorraldamiseks ning kaasavale ja kvaliteetsele haridusele juurdepääsu parandamiseks. Esmatähtsad investeerimisvajadused taristusse ja innovatsiooni juhtimisse peaksid edendama koostööd haridusasutuste vahel ning vähendama piirkondlikke erinevusi kvaliteetsele ja kaasavale haridusele juurdepääsul.</p> <p>Koolikohustuslike õpilaste arv väheneb järgmise 10 aasta jooksul 4%. Õpilaste arvu kasvutendents on ainult Tallinnas, Harjumaal ja osal Tartumaast, teistes maakondades langeb õpilaste arv 5–25%, suurim langus toimub Ida-Viru- ja Valgamaal. Pikemas perspektiivis muutub langus tõenäoliselt veelgi olulisemaks enamikus maakondades ning kuna haridusvaldkonna töötajaskond vananeb, tekib probleem kvaliteetse ja kaasava hariduse kestliku pakkumisega piirkondades, kus elanikkond väheneb ja vananeb. Venekeelsetes piirkondades ja madala tihedusega piirkondades on õpilaste tulemused halvemad, sõltumata õpilase sotsiaal-majanduslikust taustast. Samuti esineb piirkondlikke erinevusi nii põhiharidusest keskharidusse ülemineku kui ka keskhariduse omandamise edukuse määras ning hariduse ja koolituse vastavust tööturu vajadustele tuleb parandada.</p> <p>Eri haridusvormide (formaalne, mitteformaalne, informaalne) koostöö ning ressursside ja teenuste taristu riskisutus ei ole optimaalne. Õpikeskkonna sidusus füüsilise ruumi, väljaspool ametlike õppesüsteemide õppimise võimaluste ja virtuaalsete õppekeskkondade kombinatsioonina ei ole piisav. Tehnoloogiasse, digitaalruumi ja noorsootöö</p>

		<p>juurdepääsetavusse, sh hobiõppesse tehtud investeeringud võivad jääda täies mahus realiseerimata. Sageli ei toeta õpikeskkond hariduspoliitikaga seotud eesmärkide saavutamist, nt õppele ja õpetamisele koostööl põhineva lähenemisviisi kasutuselevõtmine, keskendudes selgelt võtmepädevustele, suurem keskendumine tööturul vajalikele oskustele ja pädevustele jne. Erivajadustega õpilaste kaasava hariduse edendamiseks tuleb jätkata füüsilise ruumiga seotud programme, parandada tuleb juurdepääsu koolirajatistele, hankida asjakohased seadmed, varustus ning õpetamis- ja õppevahendid.</p> <p>Kohalike omavalitsuste haldus- ja haridusasutuste peamine edutegur on tõhus innovatsioon ja kvaliteedijuhtimine, mis loob raamistiku muutuste juhtimiseks ja õppeprotsessi täiustamiseks, et ennetada ja lahendada tagasihoidlikke saavutusi kohalikul ja kooli tasandil. Tuleb välja töötada paindlik ja tõhus positiivse sekkumise ja innovatsiooni juhtimise mudel, võttes arvesse konkreetse kooli eripära, mis olukorra analüüsi, toetava juhtimise, eksperdiarvamuste ning koostööl põhineva kvaliteedijuhtimise kaudu aitaks luua kestlikult toimivat haridusprotsessi, eriti raskustes või hiljuti loodud koolides.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu</p>	<p>2040. aastaks suureneb eakate ja puuetega inimeste osakaal vastavalt 19,8%-lt 25,6%-le ja 11,9%-lt 17%-le. Umbes 1/3 üle 65-aastastest on hinnanud, et nende igapäevane tegevus on terviseprobleemide tõttu piiratud ning nad vajavad igapäevases tegevuses ja enesehoolduses abi. Samal ajal on 8000 inimest tööturul eemal hoolduskoormuse tõttu. Kvaliteetsete ja taskukohaste sotsiaalteenuste osutamine on paranenud, kuid erinevused kohalike omavalitsuste vahel on säilinud. Kuigi astutakse samme tugevama silla loomiseks sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi vahel, on sujuv lõimimine endiselt probleem, mida ei ole võimalik lahendada üksnes teenuste osutamise mudeli parandamisega, vaid vaja on investeerida ka taristusse.</p> <p>Sotsiaalsüsteemi arendamine põhineb deinstitutionaliseerimise põhimõttel. Praegu on 80 000 pikaajalist hooldust saavat inimest, kuid tegelik vajadus on hinnanguliselt vähemalt 132 000 inimesel. Vaja on investeerida kogukonnapõhisesse teenuste üksustesse, teenusekeskustesse, päevahoidu ja muude teenuste arendamisse, mis vähendaks hoolduskoormust ja toetaks inimeste võimalikult iseseisvat toimetulekut. Hooldussektor peab sammu pidama ka tehnoloogilise ja digitaalse arenguga, suurendama oma innovatsioonisutlikkust ja toetama tehnoloogia kasutuselevõttu. Investeeringuid on vaja ka tervishoidu, eriti väiksemates maakondades ja äärealadel. Maakondades asuvate suurte haiglate taristu ei toimi integreeritud hoolduse eesmärgil ega ole ressursikasutuse seisukohast tõhus.</p> <p>Pikaajalise hoolduse reformi edukaks rakendamiseks ning tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimiseks tehtavad investeeringud peavad tuginema deinstitutionaliseerimise põhimõttel ning toetama täielikult inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut. Sotsiaalkaitse ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse tagamiseks ja inimestele igakülgse abi osutamiseks on vaja üleminekut tervishoiu- ja sotsiaalhooldussektoris institutsioonipõhiselt lähenemiselt integreeritud koostööle ja koordineerimisele.</p>

<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(m) vähendada materiaalsel puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalsel abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist</p>	<p>Hoolimata majanduse üldisest heast seisust on vaesus, sotsiaalne tõrjutus ja sissetulekute ebavõrdsus Eestis suured. 2020. aastal elas 20,6% Eesti elanikkonnast vaesuse ohus ja 2,2% absoluutses vaesuses.</p> <p>Vaesuse oht vähenes üksikleibkondades, st üksi elavate inimeste hulgas, samuti üksikvanemate hulgas.</p> <p>Sotsiaalsiirded, st riiklikud hüvitised ja pensionid, aitasid ära hoida vaesusesse sattumist. Neid sissetulekuid arvesse võtmata oleks 39,6% elanikkonnast olnud vaesuse ohus ja 22,6% absoluutses vaesuses.</p> <p>Vaesuse oht 16–24-aastaste noorte seas oli 21,5%. Alla 18-aastaste laste hulgas oli vaesusriski määr 2020. aastal 15% ning absoluutne vaesuse määr 2,7%. Vaesuse ohus elavate eakate osakaal on vähenenud: 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal vähenes 41,4%-lt 2019. aastal 40,6%-le 2020. aastal.</p> <p>Kui 2019. aastal elas 7,6% Eesti elanikkonnast puuduses, siis 2020. aastal see vähenes 6,5%. Puuduse määr oli kõrgeim eakate seas (vähemalt 65-aastased) (7,8%).</p>
<p>Inimestele lähedasem Eesti (P05)</p>	<p>(i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades</p>	<p>Linnapiirkondade arendamisel on oluline roll riigi majanduse arengus. See on ka prioriteetne sihtvaldkond, millele Euroopa Komisjon on tähelepanu juhtinud ja mille jaoks on vaja eraldada vähemalt 8% Euroopa Regionaalarengu Fondi rahalistest vahenditest. Suurematel linnapiirkondadel on hulk probleeme, mis tulenevad ebaühtlasest kasvust, näiteks valglinnastumisega kaasnev soovimatu keskkonnamõju, ebaratsionaalne maakasutus, ebapiisav tehniline ja teenustetaristu, suurenenud pendelrändest põhjustatud liikluskasvatuse kasv ja õhusaaste, elurikkuse vähenemine, avaliku linnaruumi ebaühtlane kvaliteet jne.</p> <p>Linnapiirkonna jaoks valitud sekkumised kajastavad piirkondlikes ja kohalikes arengukavades kirjeldatud probleeme ja eesmärgi, kuna kohaliku elukeskkonna kvaliteet on linnapiirkondade jaoks läbivalt väga tähtis. Linnapiirkondade üha olulisem ühine väljakutse seisneb keskkonna- ja kliimaküsimustes. Pärnu linnapiirkond ja Ida-Virumaa linnapiirkonnad seisavad koos maapiirkondadega silmitsi sarnaste probleemidega nagu kirjeldatud SO2 poliitikaeesmärgis nr 5. Erilist tähelepanu tuleb pöörata elukeskkonna vähesele atraktiivsusele Ida-Viru linnapiirkondades. Suur alakasutatud linnapiirkondade osakaal, tänapäevastele vajadustele mittevastav elukondlik kinnisvara, vähenenud rahulolu kohalike omavalitsuste teenustega ning vähem võimalusi vabaaja- ja kultuuriüritustel osalemiseks on valdkonnad, millele peab poliitikaeesmärgi nr 5 raames tähelepanu pöörama. Linnaruumi arenduste toetamisel arvestatakse Uue Euroopa Bauhausi väärtustega.</p> <p>Poliitikaeesmärgi nr 5 raames kavandatud sekkumised täiendavad teiste poliitikaeesmärkide, eelkõige poliitikaeesmärgi nr 2 tegevusi, mis keskenduvad säästva linnatranspordi arendamisele ja kliimamuutustega seotud küsimustele linnapiirkondades. Nende probleemide lahendamiseks on kasvav potentsiaal linnapiirkondade arukate ja uuenduslike lahenduste arendamisel, mille rakendamine on Eestis veel endiselt piiratud. Poliitikaeesmärkide nr 2 ja 5 raames linnapiirkondades kavandatud meetmete ühine eesmärk on parandada elukeskkonna kvaliteeti linnapiirkondades, suurendades linnade konkurentsivõimet ja</p>

		<p>vähendades CO₂ heidet. Ida-Viru linnapiirkonna kestliku elukeskkonna toetamine täiendab teiste poliitikaeesmärkide ja õiglase ülemineku fondi sekkumisi, mis on suunatud peamiselt sotsiaalsele ja majanduslikule üleminekule järgmistel aastatel. Vähemalt 8% Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest suunatakse kestlikule linnaarengule poliitikaeesmärkides nr 2 (erieesmärk viii) ja nr 5 (erieesmärk i) ning neid rakendatakse „muu territoriaalse vahendi“ vormis.</p>
<p>Inimestele lähedasem Eesti (P05)</p>	<p>(ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades</p>	<p>2020. aasta riigiaruandes rõhutatakse mitut Eesti regionaalarengu probleemi, mis on samuti P05 raames kavandatud sekkumiste fookuses.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaal- ja majandusnäitajate vahe pealinnapiirkonna ja riigi ülejäänud osa vahel on suurenenud. • Erinevused SKPs elaniku kohta kajastuvad ka piirkonniti erinevas tööviljakuses. SKP (ostujõu pariteedi alusel) oli 2019. aastal üle ELi keskmise taseme pealinnapiirkonnas Harjumaal (120% ELi keskmisest) ning kõrgem veel Tartumaal (76%), ülejäänud maakondades ulatus see aga kõigest 32–56 %ni. • Praegune riiklik toetus innovatsioonitegevusele ei vasta piirkondlikele ega ettevõtete vajadustele, mistõttu tuleb suurendada toetust mahajäänud piirkondadele. • Muudest piirkondadest pealinna kolivate inimeste arv on vähenenud, kuid pendelrändajate arv on suurenenud. Toimub invensiivne riigisisene liikumine suuremate linnapiirkondade ja muude funktsionaalsete linnapiirkondade suunas. <p>Eesti rahvastik väheneb kõikjal, välja arvatud kahes suuremas linnapiirkonnas. Lisaks majanduslikule järelejäädumisele paneb see proovile ka kohaliku tasandi teenuste osutamise, tugevate kogukondade säilitamise, atraktiivse elukeskkonna ja üldise ruumi kasutamise. Praegune teenuste osutamise mudel ja vajalik taristu on välja töötatud suurema arvu elanike jaoks, kui rahvastikuprognosis ette näevad, kohaliku tasandi teenuste nõudluse struktuuri muudavad ka demograafilised protsessid. Elanike lahkumisel kaovad ka teenused ja hooned jäävad tühjaks, väheneb ettevõtlus ning seetõttu ka tööviljakused. Vajadust rahvastikumuutustega edukalt kohaneda kirjeldatakse ka kui pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ üht arenguvajadust. Kuna poliitikaeesmärgi nr 5 puhul algatavad projektide valimise piirkonnad ning kavandatud projektid põhinevad integreeritud piirkondlikel strateegiatel, tuleb toetada ja tugevdada kohalike omavalitsuste suutlikkust töötada välja asjakohased piirkondlikud strateegiad ning hinnata ja valida projekte sealjuures arvestada Uue Euroopa Bauhause väärtusi, mis on jätkusuutlikkus, kaasatus ja esteetika.</p>
<p>Õiglane Üleminek (JTF)</p>	<p>Võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu</p>	<p>2019. aastal liitus Eesti ühiseesmärgiga saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalne Euroopa ning 2020. aastal Euroopa Komisjoni 2030. aasta kliimaeesmärgi kavaga, milles tehakse ettepanek vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid 2030. aastaks vähemalt 55% võrra ja kus määratletakse Euroopa vastutustundlik tegevuskava 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamiseks.</p>

	<p>kliimaneutraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega</p>	<p>2019. aasta detsembris esitas Eesti Euroopa Komisjonile oma riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030), milles seatakse eesmärgid vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid ja primaarenergia tarbimist ning suurendada taastuvenergia osakaalu, säilitades samal ajal energiaravustuskindluse.</p> <p>Enamiku Eesti kasvuhoonegaaside heitkogustest toodab energeetikasektor. Märkimisväärse osa energeetikaga seotud heitkogustest põhjustab fossiilkütuste ulatuslik tarbimine elektrienergia ja soojuse tootmiseks. Seetõttu mõjutab Eesti edusamme kliimaneutraalsuse poole kõige rohkem energeetikasektori, eriti põlevkivisektori ümberkujundamine. Põlevkivisektor on suurel määral koondunud Ida-Viru maakonda, mistõttu seal asuvad põlevkiviga seotud ettevõtted toodavad üle 50% kogu Eesti kasvuhoonegaaside heitkogustest. Seetõttu avaldab kliimaneutraalsusele üleminek suurimat mõju just Ida-Viru maakonnale ning seda nii praegu kui ka tulevikus.</p> <p>Põlevkivisektor on olnud Eesti majanduse jaoks strateegiliselt tähtis alates 1920. aastatest ning see on märkimisväärselt mõjutanud Ida-Viru maakonna sotsiaal-majanduslikke ja keskkonnatingimusi.</p> <p>Põlevkivisektori töötajad moodustavad 13% kõigist piirkonnas tegutsevatest ettevõtete töötajatest, kuid nende eest makstavad tööjõumaksud moodustavad 1/4 piirkonna tööjõumaksudest. Põlevkivisektorit iseloomustab märkimisväärselt kõrgem keskmine palk kui maakonna ja Eesti keskmine palk. Põlevkivisektori ettevõtted on Ida-Viru maakonna majanduse nurgakiviks nii käibe kui ka suure mõju poolest neist sõltuvatele ettevõtetele.</p> <p>2021 aasta alguses võttis Eesti valitsus eesmärgi loobuda elektri tootmisest põlevkivist hiljemalt aastaks 2035 ning põlevkivi kasutamisest energeetikas tervikuna hiljemalt aastaks 2040. Et elektri tootmist põlevkivist saaks õiglaselt järkjärguliselt lõpetada, on üleminekuperioodil vaja sihtotstarbelist toetust põlevkivist loobumine sotsiaal-majanduslike ja keskkonnamõjude vähendamiseks.</p>
--	---	---

2. PRIORITEEDID

2.1 Muud prioriteedid kui tehniline abi

2.1.1. PRIORITEET: NUTIKAM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.1.1. Erieesmärk: (i) teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine

2.1.1.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika järgib süsteemset lähenemisviisi, mis põhineb riigiaruande lisal D, Euroopa poolaasta investeerimissuuniste riigipõhistel soovitud soovitustel ning Eesti teadus-, arendus-, innovatsioonisüsteemi rahvusvahelise hindamise tulemustel. Sekkumistega toetatakse uue riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava (2021–2035) rakendamist.

Sekkumised viiakse ellu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni abil majandusliku mõju kasvatamise ning ühiskonnas levitamise eesmärgil ja kooskõlas asjaomaste Eesti nutika spetsialiseerumise strateegitega.

Sekkumisloogika hõlmab kolme suunda:

- 1) erasektori innovatsioonivõimekuse ning teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse suurendamine;
- 2) nõudlusest lähtuva asjakohase ja paindliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine;
- 3) teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse ja pakkumise poole ühendamine tõhusate teadmussiirde mehhanismide kaudu, sh arvestades avaliku sektori aktiivsemat rolli teadmussiirde protsessis.

Võrreldes eelmise rahastusperioodiga nihkub sekkumiste fookus teadmussiirde edendamisele (sh tehnosiirdele) ja teadussüsteemi ning ettevõtlussektori koostöö toetamisele. Arendatakse nõudlusest lähtuvaid teadus- ja arendus- ning innovatsiooniteenuseid era- ja avalikule sektorile (teadustaristu ja tippkeskuste teenused, teadus- ja kõrgharidusasutuste teadmussiirdevõimekus) ning toetatakse akadeemilise, era- ja avaliku sektori koostööd ja koosloomet (temaatilised teadus- ja arendusprogrammid, avaliku sektori teadus- ja innovatsioonimahukuse kasvatamine). Kavandatakse uusi sekkumisi **teadustöötajate sektoritevahelise liikuvuse toetamiseks ning Eesti osalemiseks Euroopa Teadusruumi algatustes.** Toetatakse teadmiste ja teadustöötajate vaba liikumist aktiivseks osalemiseks Euroopa Teadusruumis. Teadus- ja kõrgharidusasutuste institutsionaalsel arendamisel keskendutakse **teadmus- ja tehnoloogiasirde teenuste ning kommertsialiseerimissüsteemide arendamisele.**

1. Erasektori innovatsioonivõimekuse ning teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse suurendamine

Sekkumismeetmed hõlmavad toetust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rolli suurendamiseks ettevõtete ärimudelites ning innovatsiooni edendava ettevõttejuhtimise kultuuri arendamise kaudu, suurendades ettevõtete teadlikkust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eelistest ja võimalustest (nt nõustamine, konsultatsioonid, õppekülastused jne), samuti suutlikkuse suurendamise meetmeid ja töötajate toetamist, sh (välis-)tippspetsialistide ligimeelitamine. Rakendusuringute ja tootearenduse programmi rakendamisel lähtutakse ettevõtete vajadustest (teadus- ja arendustegevus, mida saab ettevõtluses rakendada). Sekkumised hõlmavad ka toetust suurema lisaväärtusega investeeringutele, mis põhinevad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni suutlikkusel (arenduskeskused, olemasolevate investeeringute laiendamine arendustegevusele, idufirmad), pakkudes teadus- ja arendustegevuse vautšereid ning kasutades tehnoloogia arenduskeskuste potentsiaali. Samuti kuuluvad sekkumiste hulka ettevõtete osalemise edendamine ja toetamine rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevuse ja väärtusahelates strateegilist ühist huvi pakkuvates valdkondades; toetus Eestis välja töötatud tehnoloogiate laiendamiseks rahvusvahelistele turgudele (sh keskkonnahoidliku tehnoloogia ja innovatsiooni turulähedaste lahenduste kasutuselevõtt, mis võimaldab järgida Euroopa rohelist kokkulepet ning minna üle vähese CO₂ heitega ja ringmajandusele).

2. Nõudlusest lähtuva asjakohase ja paindliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine

2.1. Teadus- ja arendusteenuste ning institutsionaalse teadmussiirde võimekuse suurendamine teadus- ja arendusasutustes ning kõrgkoolides

Sekkumised hõlmavad terviklikku tegevuste paketti teadus- ja arendusasutustele ning kõrgkoolidele institutsionaalse teadmus- ja tehnosiirde võimekuse ning teenuste kvaliteedi ja pakkumise arendamiseks, et paremini vastata ühiskonna ja ettevõtete nõudlusele ning aidata kaasa teadustulemuste kiiremale kasutuselevõtule väljaspool akadeemilist sektorit. Sekkumistega toetatakse nii asutusepõhiseid kui ka asutuste ühistegevusi. Toetatakse asutustes tõhusa teadushalduse ja teadmussiirde teenuste arendamist (sh hargettevõtluse mudelite arendamist, partnerlusprogrammide arendamist teadusasutuste ja ettevõtete ühisprojektideks), teadlaste ja ettevõtete mentorlusprogramme, koosloomeplatvorme, häkatone, kiirendeid, intellektuaalomandi ja ärivormide alast nõustamist, asutuste teadustulemuste ja teenuste tutvustamist potentsiaalsetele huvilistele jms. Panustatakse kvaliteetsete teenuste pakkumiseks vajalike test- ja demokeskkondade, laborite, platvormide jms arendamisesse. Olulisel kohal on suure potentsiaaliga teadustulemuste arendamine erainvestorite või ettevõtjate jaoks atraktiivsesse vormi eksperimentaalarendusgrantide (*proof-of-concept*) ja teiste tugimeetmete kaudu. Soodustatakse teadusasutuste ning kõrgkoolide ühistegevusi (nt ettevõtlussektorile teenuste ühisarendamine, Adapter-tüüpi tegevused, ühislaborid jms). Sekkumised hõlmavad toetava tegevusena ka kasutajakesksete, avatud teaduse põhimõtteid järgivate lahenduste väljatöötamist Eesti teadusinfosüsteemis (ETIS) ning avatud teaduse põhimõtete rakendamist, et tagada potentsiaalsetele era- ja avaliku sektori kasutajatele parem juurdepääs olemasolevatele teadusressurssidele, sh teadusandmetele ja -infole, ning nende parem rakendatavus uute toodete ja teenuste arendamiseks.

2.2. Nõudluspõhiste temaatiliste teadus- ja arendusprogrammide rakendamine

Tegevus keskendub kvaliteetse ja asjakohase teadus- ja arendustegevuse ning teadlaste hulga, kvaliteedi ja järelkasvu tagamisele ennekõike erasektori vajadusi silmas pidades, et suurendada uurimisrühmade suutlikkust käsitleda ettevõtjate nõudlusest lähtuvaid uurimisküsimusi ning pakkuda turule orienteeritud teaduslahendusi. Sekkumise raames toetatakse rakendus- ning vajadusel asjakohaseid ja nõudlusest lähtuvaid alusuuringuid⁷, uute uurimissuundade väljaarendamist, toetatakse teadus- ja arendustöötajate järel – ja juurdekasvu, pidades silmas ettevõtluse vajadusi arendatakse teadus- ja arendustöök vajalikku labori- ja uurimistaristut, riiklikku ja rahvusvahelist koostööd, toetatakse tiptasemel teadlaste värbamist, valdkonna teadustulemuste kommertsialiseerimist, valdkonna teadus- ja arendustegevuse populariseerimist ja kommunikeerimist ning muid valdkonna teadus- ja arendustegevuseks vajalikke tegevusi. Uurimissuunad, -eesmärgid ja -küsimused ning selleks vajalikud tegevused kavandatakse temaatilistes programmides koostöös ettevõtlussektori esindajatega, järgides ettevõtliku avastusprotsessi ja koosloome põhimõtteid.

2.3. Tiptasemel teadmiste ja teadustaristu teenuste pakkumise parandamine era- ja avaliku sektori nõudlusest tulenevate vajaduste rahuldamiseks

Sekkumise keskmes on praeguseks välja arendatud tiptasemel teadusvõimekuse mõju ja kättesaadvuse kasvatamine väljaspool akadeemilist sektorit, sh ettevõtluse ja avaliku sektori nõudlusest lähtuvate teenuste arendamise ja pakkumise toetamine. Sekkumised hõlmavad kahte olulist suunda: 1) tippkeskuste tegevuste ja teadusuuringute tulemuste kättesaadavaks ja kasutatavaks tegemine era- ja avaliku sektori nõudluspõhiste vajaduste rahuldamiseks ning 2) teadustaristu teenuste avamine kasutamiseks väljaspool akadeemilisi ringkondi. Sekkumiste eesmärk on saavutada märkimisväärne majanduslik ja ühiskondlik mõju, sidudes nn eesliiniuuringud ettevõtlussektori ja ühiskonna vajadustega. Toetatavad tegevused hõlmavad teadmiste ja tehnoloogia ülekandmist ettevõtetele patentide, litsentside ja oskusteabe kaudu, ühiskonnas, sh ettevõtlusele vajalike teenuste pakkumise võimekuse tõstmist asutustes, sh professionaalse asjakohase ettevalmistusega teadurite, laborantide ja tehnikute värbamist, ettevõtlussektori vajadustel ja potentsiaalil põhinevat teadustegevust (sh asjakohaseid ja nõudlusest lähtuvaid alusuuringuid⁷) jne. Teadustaristuga⁸ seotud sekkumised hõlmavad toetust turu vajadustest lähtuvate teadus- ja arendusteenuste arendamiseks era- ja avalikule sektorile, tuginedes olemasolevale taristule. Sekkumised kavandatakse koostöös ettevõtlussektori esindajatega, järgides ettevõtliku avastusprotsessi ja koosloome põhimõtteid.

⁷ Alusuuringuid toetatakse juhul, kui need on kantud ettevõtluse ja avaliku sektori huvidest ja vajadustest, neil on selge rakenduslik potentsiaal või väljund ja need on ettevõtliku avastusprotsessi koosloome käigus defineeritud vajadusena.

⁸ Teadustaristud on vahendid (labor, aparatuur, seadmed, kollektsoonid, arhiivid, andmekogud, struktureeritud informatsioon või nende kompleks) ning nende vahenditega seotud tingimused, oskusteave, meetodid, materjalid, tegevused ja teenused, mida kasutatakse teadus- ja arendustegevuses uute teadmiste loomisel, teadmiste ülekandmiseks, vahetamiseks ja/või säilitamiseks. Teadustaristu teenuste arendamine on seotud teadustaristu objektidega, mis kuuluvad Eesti teadustaristu teekaardile ja on seotud TAIE fookusvaldkondadega.

3. Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni nõudluse ja pakkumise poole ühendamine teadmussiirde mehhanismidega

3.1. Teadmuskõrgustike ning äri- ja akadeemiliste ringkondade vaheliste sidemete arendamine teadus- ja arendustöötajate liikumise kaudu akadeemilise, era- ja avaliku sektori vahel

Uut tüüpi sekkumise eesmärk on soodustada isiklike kontaktide ja võrgustike tekkimist ja arenemist akadeemilise, era- ja avaliku sektori vahel. Sekkumised hõlmavad eri liiki teadus-, arendus- ja innovatsioonivaldkonna töötajate liikumise toetamist eri sektorite vahel, sh teadlaste ning teiste teadus-, arendus- ja innovatsioonivaldkonna spetsialistide lühi- ja pikaajalise liikuvuse toetamist nii erasektoris kui ka erasektorist akadeemiasse (sh professoride jm kaudu), teadmussiirde doktorantuuri toetamist ettevõtetes ja avalikus sektoris (doktoriõpingud läbitakse töökohaga seondult tööandja ja ülikooli koostöös), koostöö- ja võrgustikutegevusi jne.

3.2. Teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise toetamine: osalemine Euroopa Teadusruumis

Sekkumises toetatakse Eesti teadus- ja kõrgharidusasutuste, ettevõtete ning avaliku sektori asutuste osalemist Euroopa Teadusruumi tegevustes, et panustada tegevuste koordineerimise ja ressursside koondamise kaudu Euroopa Teadusruumi eesmärkide saavutamisesse, sh teadmiste ja teadlaste vabasse ringlusse, teadustaristu ühisarendustesse ja -kasutusse ning Euroopa ja globaalsete probleemide lahendamisesse. Tegevus hõlmab Eesti osalemist ELi raamprogrammis, partnerlustes, missioonides, meetme „Teaming“ tegevustes ja teistes Euroopa Teadusruumis algatustes, rahvusvaheliste teadusprojektide ettevalmistamise ja konsortsiumide arendamise toetamist, toetust teadusuuringute rahvusvahelisele turundustegevusele, teadlasmobiilsuse (sh noorteadlaste mobiilsuse) toetamist, toetust Euroopa Teadusruumi õppetoolidele. Tegevuste rahastamisel rakendatakse sobival võimalusel nn EL raamprogrammi kvaliteedimärgist (*Seal of Excellence*).

3.3. Riigi kui targa tellija ja teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eestvedaja võimekuse arendamine

Sekkumised kasvatavad avaliku sektori nõudlust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni järele, mis omakorda loob turu teadmismahukate toodete ja teenuste pakkumiseks. Riigi võimekust toimida innovatsiooniliidrina arendatakse järgmiselt: 1) toetatakse Eesti arenguvajadustele lahendusi loovaid strateegilisi sektoriteüleseid ja interdistsiplinaarseid rakendusuringuid; 2) astutakse samm kaugemale, toetades teadus- ja arendusmahukaid innovatsiooniprojekte, uute meetodite ja töövahendite arendamist selleks, et suurendada avaliku sektori TAI-nõudlust ja -mahukust (nt juhendid, juhtumianalüüsid, erinevate ministriumiteüleste koostöövormide katsetamine, lahenduste testimine, katsetamine ja prototüüpimine mh uute toodete ja teenuste arendamiseks). Toetatavad tegevused võimaldavad avaliku, era- ja akadeemilise sektori koostöös leida ja proovida uusi lahendusi ühiselt määratletud probleemide ja vajadustega tegelemiseks; 3) arendatakse ministriumide ja ettevõtete haruliitude teadus-, arendus- ja innovatsiooninõunikute koostöövõrgustikke ja ühistegevusi informeeritud ja asjatundliku nõudluse arendamiseks. Samuti toetatakse tegevusi, mis tugevdavad riigi rolli teadus- ja arendustegevuse aktiivse kasutajana ja innovatsiooninõudluse eestvedajana, sh uuenduslikud riigihanked, avalikust sektorist lähtuv arendustegevus ettevõtetele, avalike teenuste kavandamine, avaliku ja erasektori partnerlus, näidisprojektid ning selleks vajalikud taristu- ja IT-lahendused.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Nii uued kui ka olemasolevad ettevõtted, kes on huvitatud teadmiste- ja tehnoloogiamahukate ärimudelite väljatöötamisest; mis juba tegelevad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga, kuid vajavad eesmärkide saavutamiseks lisaressursse ja -teadmisi; kes praegu rakendusuringute ja tootearenduse abil oma majandustulemusi veel ei paranda; kellel on potentsiaali suurendada oma äritegevusega seotud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni mahtu; ekspordiettevõtted, kellel on ambitsioonid ja suutlikkus ülemaailmsetes väärtusahelates tõusta; energiamahukad tööstusharud, mis aitavad märkimisväärselt kaasa kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamisele. Teadus- ja arendusasutused, kõrgharidusasutused, teadlased, uurimisrühmad, doktorandid/noored teadlased, akadeemiline ja toetav personal, teadmussiirde üksused teadus- ja arendustegevuse ning kõrgharidusasutustes, ettevõtete ja erasektori ühendused, ministriumid ja muud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga seotud avaliku sektori asutused (nt kohalikud omavalitsused, munitsipaalüksused), tippkeskused, teadustaristute omanikud, valitsusvälised organisatsioonid, kesk- ja kohaliku omavalitsuse asutused, Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Komisjonide ja valikuorganite koosseisus võetakse arvesse soolist tasakaalu, kehtestatakse mittediskrimineerivad põhimõtted ning hindamis- ja valikumenetlused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevahelisi meetmeid rahastatakse peamiselt kahe meetmega:

– temaatiliste teadus- ja arendusprogrammide rakendamine, et edendada akadeemilise, era- ja avaliku sektori koostööd ja koosloomet nutika spetsialiseerumise valdkondades, kus muude tegevuste hulgas toetatakse rahvusvahelist koostööd, osalemist projektides, programmides ja partnerlustes jms tegevusi, mis on vajalikud valdkondade arendamiseks;

– teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise toetamise meede on täielikult pühendatud rahvusvahelisele koostööle, eelkõige osalemisele Euroopa teadusruumis, rahvusvahelistes teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni võrgustikes, partnerlustes, EIT teadmis- ja innovaatikakogukondades, ühisprogrammides, Euroopa raamprogrammis „Euroopa Horisont“ jne.

Rahvusvahelise koostöö osa on aga kaasatud ka muudesse sekkumistesse, näiteks teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide institutsionaalse teadmussiirde võimekuse kasvatamise meetmesse, toetades muu hulgas osalemist rahvusvahelistes teadmussiirde- ja koostöövõrgustikes, õppekõlastusi ja töökogemuse omandamist välismaal asuvates kõrgetasemelistes teadmussiirdekeskustes jne.

Sekkumised panustavad ELi Läänemere strateegia eesmärkide elluviimisse ning katavad Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas määratletud fookusvaldkondade (nutika spetsialiseerumise valdkondade) kaudu erinevaid poliitikavaldkondi.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.1.1.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC001	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	580	1930
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC002	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	90	440
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC004	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	550	1755

1	(i)	ERF	Ülemineku	RC007	Koostööprojektides osalevate teadusasutuste arv	Teadu sasutused	6	18
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC010	Teadusasutustega koostööd tegevad ettevõtjad	Ettevõtjad	70	295
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSO	Toetust saanud innovatiivsed projektid	Innova tiivsed projek tid	8	56
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSO	Mobiilsuskeemide s osalejate arv	Osaleja	1200	3100
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSO	Euroopa Liidu raamprogrammide tegevustes osalevate organisatsioonide arv	Organi satsioo nid	100	350

Tabel 3: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Möötüühik	Lähtetase või võrdlusväär tuis	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR	Ettevõtete teadus- ja arendusalaste lepingute maht	Euro	0	2020	18 000 000	Baasfina ntseerim ist saavate asutuste andmed
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR	Tippkeskuste ja teadustaristute teenuste pakkumisest saadud tulu	Euro	0	2020	4 500 000	SFOS, projektia r uanded
1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust (sellest: toetused, rahastamisvahendid)	Euro	0	2021	68 286 475	SFOS, taotluse rahuldami se otsused
1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR05	Ettevõttesisese innovatsiooniga tegelevad VKEd	Ettevõt jad	0	2021	54	SFOS, projektia r uanded
1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR08	Toetatud projektide publikatsioonid	Publik atsioo nid	0	2020	800	SFOS, projektia r uanded, veebialli kad
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR	Uued, kasutusele võetud lahendused ja algatused Eesti	Uued lahend used	0	2020	22	SFOS, projektia r uanded

					arenguvajaduste lahendamiseks					
1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR25	VKEd, kellel on suurem lisandväärtus töötaja kohta	Ettevõtjad	0	2021	570	SFOS, Äriregister
1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR102	Toetatud üksustes loodud teadus- ja arendustegevusega seotud töökohtade arv	Täistööajaga ekvivalents	0	2020	50	SFOS, projektaruanded
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR	Toetatud innovatsiooniprojektide arv	Projekt	0	2020	15	SFOS, projektaruanded
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR	Eesti osalemine Euroopa teadusruumi tegevustes: panus rahvusvaheliselt koordineeritud TA-tegevustesse	Mln eurot elaniku kohta	0	2020	44	Horizon Europe andmed: e-Corda; Eurostat

2.1.1.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 4: Mõõde 1 – sekkumise valdkond						
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)	
1	ERF	Ülemin eku	i	010	37 361 920	
1	ERF	Ülemin eku	i	011	4 030 080	
1	ERF	Ülemin eku	i	012	118 200 031	
1	ERF	Ülemin eku	i	027	1 968 000	
1	ERF	Ülemin eku	i	028	75 740 000	
1	ERF	Ülemin eku	i	029	95 000 000	

Tabel 5: Mõõde 2 – rahastamise vorm						
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)	
1	ERF	Ülemin eku	i	01	332 300 031	

Tabel 6: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus						
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)	
1	ERF	Ülemin eku	i	33	332 300 031	

Tabel 7: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond						
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)	
1	ERF	Ülemin eku	i	03	332 300 031	

2.1.1.2 Erieesmärk: (ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks

2.1.1.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumiste teravik on suunatud Eesti avaliku sektori digimuutuste süvendamisele, investeerides Eestile, konkreetsele valdkonnale või organisatsioonile uuenduslike lahenduste väljatöötamise ja kasutuselevõttu viisil, mis märkimisväärselt uuendab olemasolevaid digiteenuseid ja digiriiki Eestis (võttes arvesse eespool põhjenduses nimetatud probleeme).

Erilist tähelepanu pööratakse valdkondlikele digimuutustele ja reformiprogrammidele poliitikakujundamise, avalike teenuste ja avaliku halduse alal, eelkõige valdkondades, kus digitaalne küpsus või n-ö ärimudeli ümberkujundamine on seni olnud väiksem (nt kohtusüsteemi elutsükli digiteerimine, digitaalne tervishoid, integreeritud sotsiaalteenused, digitaalne kultuuripärand jne).

Meetmete eesmärgid:

- suurendada avalike teenuste kättesaadavust, turvalisust ja kasutusmugavust ning vähendada kodanike ja eelkõige ettevõtjate halduskoormust kõigil valitsustasanditel;
- suurendada riigiasutustes andmepõhist poliitikakujundamist ja teenuste osutamise suutlikkust, sh andmeteaduse (sh suurandmed) kasutamist, andmete kvaliteedi parandamist ja avatud andmete kättesaadavust;
- soodustada uudsete lahenduste ja kujunemisjärgus tehnoloogiate katsetamist ja laiemat kasutuselevõttu (alustades tehisintellektist), sh edendades rakenduslikku teadus- ja arendustegevust ja suutlikkust digiriigi ja küberturvalisuse valdkonnas ning tõhustades innovatsioonikoostööd;
- arendada ja võtta kasutusele väga suure läbilaskevõimega digitaristu ja platvormiteenused, mis toetavad avaliku sektori digilahendusi (sh pilvandmetöötlus, ühised küberturvalisuse platvormid jne);
- suurendada küberturvalisuse võimekust asutustes ja kogu riigis;
- arendada juurutust, koostööd, koordineerimist ning teadlikkuse suurendamist digiriigi valitsemise, küberturvalisuse ja digitaalteenuste arendamise valdkonnas, et viia digiriigi juhtimise küpsus uuele tasemele;
- hoogustada kohalike omavalitsuste digiteerimist ja valitsusvälistes organisatsioonides digilahenduste kasutuselevõttu, pöörates erilist tähelepanu nende teenuste osutamise uuendamisele, tõugates tagant kohaliku tasandi IT-korralduse reformi ja suurendades küberturvalisust.

Eelnimetatud eesmärkide saavutamiseks toetatakse peamiselt erinevaid digilahenduste ja uuenduste väljatöötamisega seotud ettevalmistavaid tegevusi, näiteks analüüse, probleemide kaardistamistegevusi, uuringuid; katseprojekte digilahenduste ja uuenduste väljatöötamiseks ning arendamiseks; digilahenduste ja uuenduste väljatöötamisega seotud arendustegevusi; digilahenduste ja uuenduste väljatöötamisega seotud vajaliku taristu soetamist, sh tuleviktehnoloogiate investeringud ning arendustegevused; asjakohaste raamistike ja juhendite välja töötamist, et tõhustada digilahenduste ja uuenduste arendamist, planeerimist ja kasutuselevõttu; juurutuse, koostöö, koordineerimise ning teadlikkuse suurendamisega seotud tegevusi, et tõhustada digilahenduste ja uuenduste kasutuselevõttu. Lisaks toetatakse kõikides eelnevates punktides nimetatud tegevustes küberturvalisuse parandamisega seotud tegevusi.

Sekkumistega toetatakse 2017. aasta Tallinna (ministrite) e-riigi deklaratsioonis kokku lepitud suuniseid ja võetud kohustusi, toetades ka teenuste piiriülest osutamist ja tugevdades asjakohast koosvõimet ning vajaduse korral Euroopa ühiste digitaristute kasutuselevõttu või kohandamist.

Sekkumised täiendavad riikliku taaste- ja vastupidavuskava digiriigi investeringuid, mis on suunatud prioriteetsetele digiteenuste kvaliteedi arenguhüppe programmidele ja digivalitsuse taristu reformile. Peamine eraldusjoon on see, et riikliku taaste- ja vastupidavuskava kaudu rahastatavaid tegevusi ei rahastata samal perioodil rakenduskavast. Vajaduse korral võib pärast riikliku taaste- ja vastupidavuskava perioodi ja rahaliste vahendite lõppemist rakenduskava kasutada lisauuendusteks ning riikliku taaste- ja vastupidavuskava reformivaldkondade jätkuvaks arendamiseks.

Programm "Digitaalne Euroopa" ja Euroopa ühendamise rahastu täiendavad riigile oluliste arengute toetamist. Eesti on juba taotlenud mõlemast toetust ja seda on plaanis teha ka edaspidi. Taotlemisel jälgime, et eelnevalt nimetatud allikatest ei küsitaks toetust tegevustele, mida rahastatakse ühtekuuluvuspoliitika fondide rakendusloovast.

Eespool nimetatud sekkumiste tulemusena paraneb avalike (digitaalsete) teenuste kvaliteet: kasutajate rahulolu suureneb, teenuseprotsesside kulutasuvus paraneb, protsesside kestus lüheneb, kasutajad säästavad rohkem aega teenuste kasutamisel ja avalik sektor pakub tõhusamalt (digitaalseid) teenuseid. Samuti suureneb avalike (digitaalsete) teenuste turvalisust: suuri küberriske ei realiseeru ja vahejuhtumeid esineb harvem.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Avaliku teenuse osutajad, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning selle allüksused, muud kohalikud ja avaliku sektori asutused, kelle suhtes kohaldatakse küberturvalisuse seadust – teenuseosutajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti (piirkonnapõhist lähenemisviisi ei ole kavandatud, sest Eesti-suurusel riigis ei ole see digitaalsete valitsuslahenduste puhul praktiline ega vajalik).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Kui seda peetakse asjakohaseks seoses eespool kirjeldatud sekkumisloogikaga, võivad sekkumised hõlmata toetust sihipärastele piirkondade- ja riikidevahelistele meetmetele (nt digitaalsete lahenduste väljatöötamine halduskoormuse vähendamiseks piiriüleses ettevõtluses).

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.1.2.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCO14	Avaliku sektori asutused, keda toetatakse digiteenuste, -toodete ja -protsesside väljatöötamiseks	Avaliku sektori asutused	20	50
1	(ii)	ERF	Ülemineku	PSO	Uued või uuendatud digiteenused, -tooted ja -protsessid	Arv	15	120

Tabel 9: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCR11	Uute ja uuendatud avalike digiteenuste, -toodete ja -protsesside kasutajad	Kasutajaid/aastas	0	2020	5 000 000	SFOS, projektaruanded

2.1.1.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 10: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	016	156 000 000

Tabel 11: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	01	156 000 000

Tabel 12: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	33	156 000 000

Tabel 13: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	03	156 000 000

2.1.1.3 Erieesmärk: (iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu

2.1.1.3.1 Fondide sekkumine

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumised keskenduvad ettevõtluse edendamisele ning teadmismahukate ettevõtete loomisele ja kasvule, suurema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomisele ja ekspordile ning investeeringutele Eesti kõikidesse piirkondadesse. Sekkumised aitavad kaasa nutika spetsialiseerumise valdkondadele (IKT,

tervishoiutehnoloogiad ja -teenused; ressursside väärimine; arukad ja säästvad energialahendused). Sekkumisloogika hõlmab kolme suunda:

1. Ettevõtluse kasvu toetamine, ettevõtluse alustamine, idufirmade ökosüsteemi arendamine ning ettevõtluse toetamise süsteemi ja võrgustike arendamine Eesti eri piirkondades

2. VKEde konkurentsivõime ning suurema lisandväärtuse ja ekspordi loomise suutlikkuse suurendamine

3. VKEde juurdepääsu parandamine rahastamisele (kapitalile), sh piirkondades

Sekkumismeetmed hõlmavad ettevõtluse toetamist ja ettevõtte loomist. Toetatakse uute ärimudelite, sh ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete rakendamist; tugiteenuseid tehnoloogilise innovatsiooni, parimate olemasolevate tehnoloogiate kasutamise, parema juhtimise ja põlvkondade vahetuse soodustamiseks. Toetatakse digitaalkaubanduse (e-kaubandus, platvormimajandus, koostöömajandus) kasutuselevõttu, et parandada Eesti mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate konkurentsivõimet, ning reaallajalise majanduse arendamist ja rakendamist. Ettevõtetes tuleks rohkem kohaldada automatiseerimise, sh digiteerimise, standardimise, tehisintellekti- ja robotikatehnoloogiad. Sekkumisega toetatakse ka idufirmade ökosüsteemi suuremat konkurentsivõimet ning teadus- ja arendustegevuse mahukaid idufirmasid. Eesmärk on muuta Eesti atraktiivsemaks üleilmse ulatusega kasvavate ettevõtete asutamiseks. Tehnoloogiaetevõtete arendamiseks sobiva keskkonna loomist soodustatakse avaliku ja erasektori partnerlusena, mis põhineb idufirmade ökosüsteemi praegustel väljakutsetel ja ülemaailmsel arengul selles valdkonnas. Suurendatakse idufirmade konkurentsivõimet, et säilitada ja arendada talente pikas perspektiivis ning edendada mitmekesisust (sooline ja ealine mitmekesisus, erineva haridustasemega inimeste kaasamine). Teadus- ja arendustegevuse mahukates valdkondades tegutsevatele idu- ja kasvufirmadele luuakse paindlikud ja kestlikud rahastamisvahendid. Lisaks eraldatakse kapitali olemasolevatele edukatele Eesti loodud riskikapitalifondidele kõigis kasvuetappides (sh jätkuinvesteeringud alustavatele ettevõtetele) ning uutele riskikapitalifondidele, kes investeerivad teistesse esilekerkivatesse valdkondadesse, näiteks idufirmad, kes on teadus- ja arendustegevuses intensiivsemad (keskkonnahoidlikud tehnoloogiad jne).

Meetmed, millega suurendatakse VKEde konkurentsivõimet ning suutlikkust luua suuremat lisandväärtust ja ekspordi, hõlmavad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahukate toodete ja tehnoloogiate ekspordi kasvu toetamist, parandades nende paigutamist üleilmsetesse väärtusahelatesse. Sekkumine keskendub teenuste osutamisele, mis jagunevad kolme põhikategooriasse: turuteave (nõuandeteenistus, et teha kindlaks teave ja kontaktid, mis on kõige olulisemad); turuteadlikkus (kasvuprogrammid ja koolitus turulepääsu ettevalmistamiseks ja toetamiseks) ning turu nähtavus (ühised kaubandusstendid, B2B kaubandusmissioonid, sektoripõhine turundustoetus). Sellised teenused võimaldavad jõuda suurema osa rahvusvahelistumise toetust vajavate ettevõtete ja pakuvad erinevaid koostöövorme (nt kaubandusmesside või -missioonide kulude jagamine, rahvusvahelistumisega seotud tegevuste hanked, mida ettevõtted viivad ellu ühiselt). Kirjeldatud lähenemisviis on seega suunatud kahe turutõrke kõrvaldamisele: a) ebatäiuslik ja ebaühtlane teave, mis on tingitud turgudeüleselt kättesaadava teabe rohkusest ja keerukusest, ning b) koordineerimine ja võrgustiku puudulik sisenemine turgudele ühiselt, kulutõhusalt ja hästi ettevalmistatud pakkumisega. Investeeringu väärtusahelapõhiste koostöömudelite väljatöötamine ning loome vahendid teadmiste ja tehnoloogia tõhusaks ülekandmiseks teadusasutustelt ettevõtetele. Toetatakse ettevõtete olemasolevate ja uute tehnoloogiate, toodete, teenuste arendamist ja turuleviimist. Soositakse uute ärimudelite, sh ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete rakendamist ettevõtjate juhtimiskultuuris, mh teavitustöö ja koolitustegevuse kaudu. Toetust antakse ka inkubatsiooni- ja kiirendusprogrammide, koolituste, meistrkursuste, mentorlus- ja arenguprogrammide, konsultatsioonide ning rahvusvahelise ja sektoritevahelise koostöö arendamise edendamise kaudu. Toetatakse tehnoloogia- ja arendusmahukaid investeeringuid eriti nutika spetsialiseerumise valdkondades. Lisaks toetatakse teenuseid, mis on vajalikud VKEde innovatsioonivõime suurendamiseks. Eespool nimetatud meetmete rakendamiseks käivitatakse VKEde arenguprogramm, muu hulgas selleks, et toetada tööstuslikku üleminekut ja uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, investeeringuid tehnoloogiasse, digiteerimisse ja tootearendusse (sh prototüüpide loomisse). Täiendavalt toetatakse RRFi kaudu ettevõtete digiteerimist ja automatiseerimist ning soodustatakse ettevõtete ärimudelite rohepöoret. Samuti hõlbustatakse ja toetatakse VKEde koostööd olemasolevate klastrialgatuste ja uute võrgustikutegevustega. Ettevõtete kasvu ja laienemise toetamine olemasolevatel ja uutel eksporditurgudel, sh vajalike kontaktide leidmise, välisesindajate võrgustiku, messidel osalemise, konsultatsioonide, sihtturgudel põhinevate suunatud teenuste ning ärikoostöö ja ühistegevuse edendamise kaudu. Suurendatakse ettevõtjate suutlikkust teha turuanalüüse, avastada turusignaale, arendada turusuunitlusega tooteid ja teenuseid ning turustada tooteid ja teenuseid. Suurendatakse ettevõtete suutlikkust integreeritud müügi- ja turundusjuhtimisel rahvusvahelistele turgudele sisenemisel, nt seminaride, koolituste ning kasvu- ja arenguprogrammide kaudu. Käsitletakse Eesti ettevõtete rahvusvahelise nähtavuse suurendamist, sh äridiplomaatia ning sihipärase reklaami ja turunduse kaudu.

Eesti ettevõtete konkurentsivõime on piirkonniti endiselt väga erinev. Piirkondlikud erinevused on olulised lisandväärtuse, ekspordi, teadus- ja arendustegevuse rakendamise suutlikkuse ning ettevõtluse valdkonnas. Kagu-Eestis antakse lisatoetust VKEde tootlikele investeringutele, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada lisandväärtust töötaja kohta.

Toetus VKEde juurdepääsu parandamiseks rahastamisele (kapitalile) hõlmab siiski tegevust konkurentsivõimelise ja paindliku investeerimiskeskonna loomiseks kõigis Eesti piirkondades, sh sobivate rahastamisvõimaluste tagamise kaudu. Peamiselt arendatakse välja rahastamisvahendeid, mis on suunatud VKEdele vastavalt eelhindamisel välja toodud turutõrgetele (sh regionaalsed erinevused ja alustavate ettevõtete vajadused). Samuti on eesmärk tagada eelnevate perioodide rahastamisvahendite jätkuv kasutamine VKEde kapitali kättesaadavuse võimaldamisel.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Ambitsioonikad ja majanduskasvu soodustavad VKEd mitmesugustes sektorites, näiteks loovmajandus ja turism; idufirmad, sh tehnoloogiamahukad ettevõtted, ning uued ja väljakujunenud piirkondlikud ettevõtted, Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Piirkondliku ettevõtluse arendamise meetme puhul vaid Kagu-Eesti, ülejäänud meetmete puhul terve Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriüleised ja riikidevahelised meetmed

Põhjamaades ja Balti riikides töötatakse eelolevateks perioodideks välja reaalaja majanduse tegevuskavasid ja projekte Eestiga samal ajal. Seetõttu on väga oluline, et Eesti teeks Balti riikide ja Põhjamaadega aktiivselt koostööd ning lepiks kokku, et sünkroniseerida nende meetmed ühiste standardite ja majandustehingute andmete semantika väljatöötamiseks. Koostöö nende riikidega aitab Eesti ettevõtjatel teha piiriüleseid tehinguid lihtsamalt ja tõhusamalt, kusjuures tugifunktsioonid toimivad suures osas automaatselt, ilma liigse sekkumiseta, nagu on kavandatud riigi sees.

Kavandatud sekkumised aitavad saavutada ELi Läänemere piirkonna strateegia eesmarke ning hõlmavad mitut kindlaksmääratud poliitikavaldkonda, nagu innovatsioon, aga ka turism ja kultuur. Piirialad teevad koostööd naaberpiirkondadega (nt sõpruslinnad Valga-Valka), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega piiriülestes programmides, nagu Läänemere keskosa programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Läti programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Rahastamisvahendeid rakendatakse laenude ja tagatiste vormis. Rahastamisvahendite eelhindamine (ex-ante) valmib 2022 sügisel. Peamine eesmärk on tagada finantseerimise pakkumine ettevõtluse alustamiseks ja kasvu toetamiseks, sh arvestades regionaalseid erisusi. Lisaks finantseeritakse RRFi raames rahastamisvahendi kaudu roheinvesteringuid.

2.1.1.3.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	1950	9840
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	80	780
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO03	Rahastamisvahenditest toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	50	300
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	1870	9450
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO05	Toetatavad uued ettevõtjad	Ettevõtjad	210	1090

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCR17	Uued ettevõtjad, mis endiselt tegutsevad	Ettevõtjad	0	2021	275	SFOS, Äriregister
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCR25	Töötaja kohta kasvanud lisandväärtusega VKEde arv	Ettevõtjad	0	2021	4300	SFOS, Äriregister

2.1.1.3.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	010	17 540 000
1	ERF	Ülemineku	iii	013	10 314 632
1	ERF	Ülemineku	iii	014	1 126 068
1	ERF	Ülemineku	iii	021	118 033 276
1	ERF	Ülemineku	iii	023	613 900
1	ERF	Ülemineku	iii	024	11 586 124
1	ERF	Ülemineku	iii	025	7 016 000
1	ERF	Ülemineku	iii	026	770 000
1	ERF	Ülemineku	iii	027	7 505 206
1	ERF	Ülemineku	iii	029	5 000 000

Tabel 17: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	01	161 965 206
1	ERF	Ülemineku	iii	03	7 016 000
1	ERF	Ülemineku	iii	04	10 524 000

Tabel 18: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	28	7 505 206
1	ERF	Ülemineku	iii	33	172 000 000

Tabel 19: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	03	179 505 206

2.1.1.4 Erieesmärk: (iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine

2.1.1.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika järgib riigiaruande lisa D ja Euroopa poolaasta investeerimissuuniseid ning Eesti teadus-, arendus- ja innovatsioonisüsteemi rahvusvahelise hindamise tulemusi. Sekkumistega toetatakse riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava (2021–2035)⁹ ja Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“¹⁰ rakendamist.

Sekkumised keskenduvad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemuste kasutamise ja mõju suurendamisele ning innovatsiooni levitamisele ühiskonnas kooskõlas nutika spetsialiseerumise strateegiaga.

Sekkumisloogika toetab erieesmärgi „(i) teadus- ja innovatsioonivõimekuse arendamise ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu suurendamine“ saavutamist. **Sekkumised on suunatud vajalike kompetentside, oskuste ja kogemuste kasvatamisele, et suurendada teadus- ja innovatsioonivõimekust ning eesliinitehnoloogiate kasutuselevõttu.** See hõlmab nii innovatsiooni-, juhtimis- ja administratiivseid, ettevõtlus-, koostöö- ja koosloome- (sh osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis) kui ka muid oskusi, mis toetavad nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut, innovatsiooni-, digi- ja rohepööret ning ettevõtlust.

Innovatsiooni levikuks, ettevõtluse ja nutika spetsialiseerumise toetamiseks ja süsteemsete muutuste toimumise vältimatuks eelduseks on asjakohaste oskuste, teadmiste ja inimressursi ning kompetentside olemasolu. Seetõttu keskenduvad sekkumised nutika spetsialiseerumise, teadmussiirde- ja innovatsiooni- ning ettevõtlusoskuste, sh teadustulemuste kommertsialiseerimiseks ja kasutuselevõtuks vajalike oskuste parandamisele teadmussiirde protsessidega seotud võtmeisikute seas: **ettevõtjad, teadusasutuste ja kõrgkoolide akadeemiline ja tugipersonal, avaliku sektori juhid ja spetsialistid.**

1. Erasektori innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Sekkumised hõlmavad toetust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rolli suurendamiseks ettevõtete ärimudelites ning innovatsiooni edendava ettevõtetejuhtimise kultuuri arendamise kaudu, suurendades

⁹ <https://www.hm.ee/et/TAIE-2035>

¹⁰ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid>

ettevõtete teadlikkust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eelistest ja võimalustest (nt nõustamine, konsultatsioonid, õppekõlastused). Samuti hõlmavad sekkumised töötajate pädevuste arendamise toetamist, sh (välis-)tippspetsialistide kogemuse ja kompetentside kaasamise kaudu. Suurendatakse ettevõtete TAI võimekust, sh innovatsiooniks vajalike pädevuste arendamise kaudu. Pakutakse tuge ettevõtlikkuse kasvatamiseks ja ettevõtlusega alustamiseks. Suurendatakse ettevõtjate ja töötajate oskusi ja teadlikkust, mis on vajalikud nutika spetsialiseerumise valdkondade arendamiseks. Samuti arendatakse digi- ja rohepöörde ning ettevõtete üleminekuga seotud oskusi ning pakutakse tugiteenuseid, et soodustada tehnoloogia uuendamist, parimate võimalike tehnoloogiate kasutamist, juhtimiskvaliteedi paranemist ja põlvkondade vahetust.

2. Teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide innovatsioonivõimekuse, ettevõtluskoostöö ja nutika spetsialiseerumise valdkondade arendamiseks vajalikud pädevused

Teadmussiirde- ja innovatsioonivõimekuse ning ettevõtluse ja nutika spetsialiseerumise toetamiseks luuakse teadusasutuste ja kõrgkoolide olemasolevale akadeemilisele ja tugipersonalile (sh teadmussiirdeüksuste ja arendusosakondade töötajad) võimalused oma teadmussiirdealaste teadmiste ja oskuste täiendamiseks. Selle tulemusel paraneb teadus- ja arendusalaste ning teadmussiirdega seotud teenuste (sh teadushalduse ja tugiteenuste) kvaliteet, suutlikkus kujundada ja juhtida ettevõtluskoostööd ettevõtliku avastusprotsessi põhimõtteid järgides ja seda rakendada oma asutuse teadmussiirde võimekuse laiendamisel. Sekkumised hõlmavad mh enesetäiendamise võimalusi *spin-off*-ettevõtluse ja teadmuse jätkusuutliku turupõhise kommertsialiseerimise mudeli arendamiseks ning intellektuaalomandi kaitse võimaluste ja võimekuse parandamiseks, teadustulemuste kommertsialiseerimiseks, kvaliteetsete teadushalduse ja tugiteenuste arendamiseks, koostöö juhtimiseks ettevõtliku avastusprotsessi vaimus, teadusandmete ja -info paremaks kasutamiseks jne. Samuti toetatakse akadeemilise ja tugitöötajate vajalike oskuste ja kogemuse omandamist ettevõtluskoostöö ja kommertsialiseerimisoskuste arendamisega seotud võrgustikes ja kogemusõppe kaudu maailma tippasemel teadmussiirdekeskustes. Kompetentside arendamiseks kasutatakse erinevaid formaate: koolitused, seminarid, õppekäigud, stažeerimine, mentorlus, töövarjutamine jms, arvestades ka rahvusvahelise kogemuse ja kompetentsi kaasamise mõõdet (nt oskuste täiendamine teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide, ülikoolide jt tippasemel teadusuuringute kommertsialiseerimisasutuste ja teadusorganisatsioonidega koostöös, väliskoolitustel osalemine, välisekspertide koolitused jms). Toetatakse nii asutusepõhiseid kui ka asutuste ühistegevusi.

3. Avaliku sektori innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Sekkumiste kaudu suurendatakse avaliku sektori juhtide pädevust ja rolli uuenduste elluviijana ning sektoriteülese koostöö loojatena. Sekkumiste tulemusena kasvab sihtrühma kompetentsus nutika spetsialiseerumise, rohepöörde ja digitaalsete teenuste valdkonnas. Samuti paraneb nende suutlikkus tellida nendes valdkondades teadusmahukaid uuringuid ja projekte ning võimekus neid edukalt ellu viia.

Sekkumised keskenduvad avaliku sektori juhtide innovatsiooni edendava juhtimiskultuuri ja selleks vajalike kompetentside arendamisele. Juhtidele luuakse võimalused täiendada oma teadmisi ja kogemusi nutika spetsialiseerumise, rohepöörde ja digitaliseerumise valdkondades nii individuaalsete kui ka rühmaviisiliste arendustegevuste kaudu (arenguprogrammide, õppekäikude, stažeerimiste, konsultatsioonide, nõustamise jmt vormis). Sektoriteüleste koostööformaate kaudu parandatakse koostööd teadus- ja arendusasutuste, ettevõtete ja avaliku sektori vahel, luues sel moel eeldused tõhusate lahenduste leidmiseks ja rakendamiseks. Teemaatilistes ühisprojektides töötatakse välja lahenduste või avalike teenuste prototüüpe. Võrgustike arendamise, konverentside ja seminaridega luuakse eeldused ja võimalused kogemuste jagamiseks ja vastastikuseks õppimiseks. Vajaduse korral kaasatakse arendustegevuste sihtrühma kohalike omavalitsuste ja erasektori juhte.

Tegevused viiakse ellu kooskõlas Taaste- ja vastupidavusrahaastust toetatavate digi- ja roheoskuste meetmetega.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Ettevõtjad, teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide akadeemiline ja tugipersonal, sh doktorandid/noorteadlased, teadusasutuste ja kõrgkoolide teadmussiirde üksused, ministeeriumid ja muud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga seotud avaliku sektori asutused (nt kohalikud omavalitsused, munitsipaalüksused)

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Komisjonide ja valikuorganite koosseisus võetakse arvesse soolist tasakaalu, kehtestatakse mittediskrimineerivad põhimõtted ning hindamis- ja valikumenetlused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse toetamiseks vajalike oskuste täiendamine hõlmab mh koolitustel, seminaridel, õppevisiitidel, mentorluses, töövarjutamisel, praktilisel vms osalemisel, arvestades seejuures rahvusvahelist mõõdet (nt täiendamine välismaal, välisekspertide ja koostööpartnerite kogemuse kaasamine, koostöö rahvusvaheliste teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide, ülikoolide teadmussirdeüksuste jt partneritega, võrgustikutegevused, kogemuste jagamine ja parimate tavade vahetamine jms).

Sekkumised panustavad ELi Läänemere strateegia eesmärkide elluviimisse ning katavad Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas määratletud fookusvaldkondade (nutika spetsialiseerumise valdkondade) kaudu erinevaid poliitikavaldkondi.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.1.4.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonnakategoria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(iv)	ERF	Ülemineku	RCO101	VKEd, kes investeerivad aruka spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtlusega seotud oskustesse	Ettevõtjad	2250	7900
1	(iv)	ERF	Ülemineku	PSO	Nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut ja ettevõtlust toetavatesse oskustesse investeerivad organisatsioonid	Organisatsioonid	35	70

Tabel 21: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(iv)	ERF	Ülemineku	RCR98	VKEde töötajad, kes läbivad koolituse aruka spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtlusega seotud oskuste arendamiseks (oskuste liigiti: tehnilised, juhtimis-, ettevõtlusalased, keskkonnahoidlikud jm oskused)	Osalejad	0	2021	23 700	SFOS, projektiaruanded
1	(iv)	ERF	Ülemineku	PSR	Nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut ja ettevõtlust toetavate oskuste (tehnilised, juhtimis-, ettevõtlusalased, rohepöoret toetavad jm) omandamisele suunatud tegevuses osalenud töötajad	Töötajad	0	2020	680	SFOS, projektiaruanded

2.1.1.4.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 22: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	023	5 800 000
1	ERF	Ülemineku	iv	028	4 900 000

Tabel 23: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	01	10 700 000

Tabel 24: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)

1	ERF	Ülemineku	iv	33	10 700 000
---	-----	-----------	----	----	------------

Tabel 25: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	03	10 700 000

2.1.2. PRIORITEET: DIGITAALSE ÜHENDUVUSE ARENDAMINE

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☒ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.2.1 Erieesmärk: (v) digitaalse ühenduvuse suurendamine

2.1.2.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

1) Väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamine

Toetust väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamiseks antakse hõredalt asustatud piirkondades, kus ettevõtted ei suuda või ei soovi ise investeerida, sh Eesti kirde- ja kagupiirkondades.

Eesti on investeerinud 7000 km baasvõrkude ehitamisse hõredalt asustatud piirkondades, mis on väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude loomise eeltingimus. Siiski on nn valgetes turutõrgete piirkondades ligikaudu 75 000 aastaringses kasutuses olevat aadressi (elu- ja töökohad). Aadressid või nn valged piirkonnad kaardistatakse üksikasjalikult enne toetuse andmist (2021–2022). Prioriteediks seatakse piirkonnad, mis on kõige mahajäänud ja eeldavad nõudluse kasvu, et tagada lairibateenuste tõhusus ja kasutuselevõtt.

2) 5G leviala arendamine

5G leviala jaoks vajaliku taristu arendamist toetatakse suuremates transpordikoridorides ning elamu- ja äripiirkondades. 5G-võrkude laialdane kasutuselevõtt nõuab erasektorilt märkimisväärseid investeeringuid mitte ainult 5G-spetsiifilisse taristusse, vaid ka baasvõrgu ja tugijaamade katvuse suurendamiseks. 5G-tehnoloogia potentsiaali vallandamiseks on oluline, et teenus oleks kättesaadav mitte ainult katseprojektina, vaid ka suuremas ulatuses, kui erasektori investeeringud ei ole kasumlikud. 7000 km pikkune baasvõrk annab hea võimaluse investeerida 5G-taristusse ja teenustesse. 5G-koridorid ja turutõrkega alad määratakse kindlaks enne riigiabi andmist (2022–2023).

Mõlemad meetmed aitavad vähendada digilõhet linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel ning luua ettevõtjatele ja inimestele võimalusi uute teenuste väljatöötamiseks ja kasutamiseks.

Väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamisse on RRFist kavas aastatel 2022–2023 investeerida 24,29 mln eurot. 5G-taristu arendamiseks TEN-T transpordikoridoridel on kavas taotleda Via Baltica Eesti-Läti piiriülese lõigu katmiseks toetust Euroopa Ühendamise Rahastu digitaliseerimise programmist (CEF Digital).

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Peamine sihtrühm on kiire lairibaühenduse ja 5G-teenuse võimalik lõppkasutaja – kodumajapidamised (elanikud), ettevõtte või avaliku sektori organisatsioon, kellel puudub juurdepääs väga suure läbilaskevõimega juurdepääsulairiba- ja 5G-võrkudele või kes asuvad nõrga ühendusega piirkonnas.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Sekkumisi valmistatakse ette koostöös erasektori turuteenuste osutajate ja kohalike omavalitsustega. Turutõrgete piirkonnad määratakse kindlaks sekkumiste käigus enne toetuse andmist. Piirkondlike erinevuste vähendamisel eelistatakse mahajäänud regioone. Sihtpiirkond on kogu riik, kuid rohkem tähelepanu on kavas pöörata mahajäänud piirkondadele nagu Kagu- ja Kirde-Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

5G piiriülesed koridorid Läti ja Leeduga

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.2.1.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCO41	Lisandunud elamud, millel on juurdepääs ülikiirele lairibaühendusele	Eluruumid	3 000	14 500
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCO42	Lisandunud ettevõtjad, kellel on juurdepääs ülikiirele lairibaühendusele	Ettevõtjad	200	500
2	(v)	ERF	Ülemineku	PSO	Rajatud 5G mastid	Mastid	0	200

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
------------	------------	------	----------------------	----	---------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------

2	(v)	ERF	Ülemineku	RCR53	Elamud, kus on tellitud lairibaühendus väga suure läbilaskevõimega võrku	Eluruumid	0	2020	4 800	SFOS, projektiaruanded
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCR54	Ettevõtjad, kes on tellinud lairibaühenduse väga suure läbilaskevõimega võrku	Ettevõtjad	0	2020	200	SFOS, projektiaruanded
2	(v)	ERF	Ülemineku	PSR	5G levialaga kaetud transpordikoridorid	Transpordikoridorid	0	2021	5	SFOS, projektiaruanded

2.1.2.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 28: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	032	17 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	034	45 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	036	1 720 000

Tabel 29: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	01	63 720 000

Tabel 30: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	31	45 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	33	18 720 000

Tabel 31: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	03	63 720 000

2.1.3. PRIORITEET: ROHELISEM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet

☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.3.1. Erieesmärk: (i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine

2.1.3.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erieesmärgi sekkumised on suunatud riigipõhiste soovituste lisa D kohaselt energiatõhususe meetmete ja taastuvatele kütustele ülemineku edendamisele, sh sekkumised hoonete energiatõhususe suurendamiseks ja taastuvate energiaallikate kasutamiseks energiatarbimises ja -tootmises.

1. Toetus korterelamute rekonstrueerimiseks

Eestis elab 70% elanikkonnast korterelamutes. Kui korterelamute rekonstrueerimine ei hoogustu, elab ligikaudu 200 000 elanikku eluruumides, mis on jõudnud 2030. aastaks oma eeldatava eluea lõpuni.

Rekonstrueerimise toetamisel toetuste ja rahastamisvahendite kaudu on vahetu positiivne mõju elanikele. Elamute põhjalik rekonstrueerimine tähendab, et hoone energiatarbimine väheneb märgatavalt ning elutingimused paranevad tänu paremale sisekliimale ja eluasemete üldisele kvaliteedile. Rekonstrueerimisel on oluline mõju ka maapiirkondades, kus esinevad turutõrked, sest rekonstrueerimise toetamine loob konkurentsivõimelisi ja kvaliteetseid eluasemeid, vähendades linna- ja maapiirkondade vahelist lõhet. Meedet rakendatakse kõikides piirkondades, kuid toetusi diferentseeritakse nii, et suuremad toetussummad suunatakse madalamate kinnisvarahindadega ehk turutõrgetega piirkondadesse. Senine rekonstrueerimise toetusmeetme statistika näitab, et Ida-Viru maakonnas, Valga maakonnas ja muudes äärepoolsetes piirkondades on taotluste esitamine olnud tagasihoidlik.

Korterelamute rekonstrueerimist ergutatakse toetuste ja laenudega. See võimaldab saavutada eluasemete energiatõhususe ja sisekliima parandamisega seotud eesmärke. Laene antakse olukorras, kus krediidiastutused ei paku korteriühistutele laene või annavad laene turu keskmisega võrreldes ebamõistlikel tingimustel. Laenuvõimalus on mõjus turutõrke piirkondades, kus kinnisvaratehingute keskmised hinnad on madalad ja krediidiandjad peavad riske liiga suureks. Üksikasjalikumad tingimused on väljatöötamisel, sh eluaseme investeeringute fondi kontseptsioon kombineeritud toetusmeetmete rakendamiseks. Ühtlasi toetatakse korterelamute energiatõhususe eesmärgil rekonstrueerimist ka taasterahastust (RRF), et tagada rekonstrueerimisturul stabiilne rahastus üleminekul struktuurivahenditest avanevatele uutele toetuskeemidele (st RRFi vahendid võetakse kasutusele varem).

2. Toetus korterelamute etapipõhiseks rekonstrueerimiseks madala kinnisvara väärtusega piirkondades

Aastaks 2030 on Eestis madala kinnisvara väärtusega piirkondades ligikaudu 1000 probleemset, osaliselt asustatud korterelamut. Osaliselt asustatud korterelamud (korteriühistud) ei ole kulude jaotuse tõttu võimelised hoonet hooldama. Seetõttu on madala kinnisvara väärtusega piirkondades vaja rakendada toetusmeetmeid, mis vastab korteriühistute finantsvõimekusele, jagades tervikliku rekonstrueerimise väiksemateks töopakettideks. Väiksemate töopakettide eesmärk on energia säästmine ja hoonete etapipõhise rekonstrueerimise hõlbustamine, et parandada nende seisukorda. Kortерelamute etapipõhise rekonstrueerimise järjepidevus tagatakse hoonete rekonstrueerimispassiga, mis annab ühtlasi korteriühistule teavet korterelamu rekonstrueerimispotentsiaali kohta.

Rekonstrueerimismeetmetega toetatakse paremat elukeskkonda vanades korterelamutes, tuginedes tänapäevastele kvaliteedikriteeriumidele: madalamad energiakulud, parem sisekliima ja parem juurdepääsetavus. Rekonstrueerimismeetmed aitavad eluruumide kvaliteeti parandada. See omakorda annab kohalikele ettevõtetele parema juurdepääsu tööjõule, kuna hea elukeskkond muudab piirkonna atraktiivsemaks.

3. Kaugküttetorustiku ja katelseadmete renoveerimine

Üleminek säästvamale energiatarbimisele soojuse tootmisel ja jaotamisel katelde kaudu ning soojustorustiku renoveerimine on oluline meede energiatõhususe suurendamiseks ja taastuvate energiaallikate kasutuselevõtuks. See aitab kaasa ka õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisele energiasektoris. Samuti võimaldab see vähendada õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heidet ning parandada välisõhu kvaliteeti linnades ja vähendada selle mõju inimeste tervisele.

Fossiilkütusel töötavad katlad renoveeritakse taastuvatel energiallikatel töötavateks katlamajadeks maksimaalselt 21 MW ulatuses, kaugküttetorustik renoveeritakse maksimaalselt 55 km ulatuses. Toetust antakse ainult investeeringutele, mis ei hõlma fossiilkütuseid. Üleminek fossiilkütuste kasutamisel kaugkütteks taastuvate energiaallikate kasutamisele ja vanade kaugküttetorude asendamine uute energiatõhusate torudega aitab kaugküttesüsteeme tulevikukindlamaks muuta, tehes need vastupidavamaks tulevastele muutustele, nagu fossiilkütuse hinnatõus ning kliimamuutustest (nt üleujutustest või tormidest) tulenevad riskid. Samuti aitab see saavutada Eesti energia- ja kliimaeesmärke.

4. Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine

Lokaalkütte puhul on oluline edendada uusi tehnoloogiaid ja võimaluse korral toetada eramajade ühendamist kaugküttevõrguga või asendada olemasolevad kodumajapidamises kasutatavad kütteseadmed uute taastuvenerial töötavate kütteseadmetega, mis vastavad rangematele heite piirnormidele. Sellise meetme rakendamine aitab otseselt kaasa õhusaaste vähendamisele linnades ning seda tuleks esmalt rakendada piirkondades, kus õhukvaliteedi piir- ja/või sihtväärtused on ületatud. Tihedalt asustatud piirkondades toetatatakse ligikaudu 1850 eramajas vananenud tahkekütuse-kütteseadme välja vahetamist või selle ühendamist kaugküttevõrku. Kütteseadmed peavad vastama Komisjoni määrusele (EL) 2015/1189 ja muudele säästvuse nõuetele, sh vastama ökodisaini ja energiamärgistuse standarditele. Toetust antakse ainult investeeringutele, mis ei hõlma fossiilkütuseid.

5. Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine

Peamine vahend, kuidas õhusaasteainete heitkoguste vähendamiseks rakendatud meetmete tõhusust ja üldist keskkonnapoliitikat kontrollida, on õhukvaliteedi hindamine. Oluline on hinnata selliste ainete mõju nii ökosüsteemile kui ka inimeste tervisele. Sekkumise tulemusena võimaldab ajakohastatud riiklik seirevõrgustik hinnata õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside, näiteks metaani ja lühiajalise kliimamõjuga saasteainete (nt must süsinik) taset. Mõõtevõrgu ja modelleerimissüsteemi kombineerimine võimaldab piisava ruumilise lahutusvõimega hinnata asjaomaste ühendite sisaldust kogu Eesti territooriumil. Integreeritud hindamine võimaldab rakendatud meetmete asjakohasust ühiskonnale selgelt põhjendada ning seostab õhusaasteainetega kokkupuutumist inimeste terviseriskidega. Kohtkütte sektori kasvuhoonegaaside ja välisõhu saasteainete heitkogused on otseselt seotud iga üksikisiku ja kodumajapidamise isiklike valikutega. Ülevaatlukuma seireinfo abil on võimalik mõjutada elanikkonna käitumist (nt muutes nende kütmişarjumusi), et vähendada eramajade kütmisel tekkivaid heitkoguseid ja kasvuhoonegaaside heidet ning suurendada energiatõhusust. Selle sekkumise raames toetatakse:

- 1) õhukvaliteedi ja kasvuhoonegaaside seirevõrgu arendamist ning seireandmete paremat jaotamist, et hinnata rakendatud meetmete tõhusust ja teavitada elanikkonda;
- 2) asukohapõhise terviseriski hindamise süsteemi loomist ja elanikkonna teavitamist õhukvaliteedist tulenevatest terviseriskidest.

5. Tervishoiusektori taristu energiatõhusus

COVID-19 kriis on toonud teravamalt rõhuasetuse tervishoiutaristule. Eesti maakonnahaiglate taristu on aegunud. Maakonnahaiglad ehitati 1950. ja 1970. aastatel, mitmes maakonnas isegi varem (nt 1906. ja 1938. aastal). Hooned on sageli liiga suured, neid kasutatakse ebatõhusalt ja see suurendab püsikulusid. Maakonnahaiglate taristu energiatõhususe suurendamine aitab parandada energiatõhusust ja suurendada ruumikasutuse efektiivsust. Selle kaudu on võimalik saavutada suuremat kulutõhusust, säästa halduskulusid ja mõjutada tervishoiusektori jätkusuutlikkust üldiselt. Energiatõhususe arendamine maakonnahaiglates käib käsikäes tervishoiu- ja sotsiaalsfääri integreerimiseks vajalike investeeringutega ning maakonna heaolukeskuste loomisega, mida toetatakse ERFi vahenditest poliitikaeesmärgi nr 4 raames.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Korteriühistud, kohalikud omavalitsused, tihedalt asustatud piirkondades asuvad eramajad/korterimajad, kus kasutatakse tahkekütuse kütteseadmeid, kaugkütteettevõtted, integreeritud heaolukeskused, poliitikakujundajad, linnaõhu saasteainetega kokkupuutuvad elanikud, üldsus.

Võrdõigussikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Eluasemesektori energiatõhususe meetmete puhul keskendutakse eluasemete parandamiseks tasakaalustatud meetmete pakkumisele kõigis piirkondades, et vältida ebavõrdsust, sh energiaostuvõimetust. Kuna maapiirkondades on korteriühistute finantsvõimekus tervikrekonstrueerimise jaoks liiga kehv, siis töötatakse välja etapipõhise rekonstrueerimise meede, mis võimaldab korterelamu rekonstrueerida pikema aja jooksul, et võetud kohustusi hajutada. Maapiirkondadesse ehitatakse või on ehitatud uusi ligipääsetavaid korterelamuid vähe ning seetõttu suureneb korterelamute rekonstrueerimise tulemusel ka kergemini ligipääsetavate eluruumide arv. Ligipääsetavus on eriti oluline seetõttu, et ühiskonnas kasvab eakate ja erivajadustega inimeste osakaal.

Hoonete rekonstrueerimise riikliku pikaajalisse strateegia väljatöötamisse kaasati asjaomased sidusrühmad, et kaaluda ettepanekuid, mis tagaksid laiemal määral energiatarbimise, ligipääsetavuse, ohutuse ja piirkondade tühjenemise seisukohast.

Meetmed taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamiseks kaugküttes ja -jahutuses töötatakse välja asjaomaseid sektoreid (st kaugkütteettevõtteid) kaasates. Meetmed tehakse kõigile turuosalistele avalikult kättesaadavaks.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eestis pööratakse erilist tähelepanu suure piirkondliku/maapiirkonna kasu tagamisele. Kuna seni on üle 60% toetustest jaotatud Tallinnas ja Tartus ning nende naaberpiirkondades, keskendutakse järgmisel eelarveperioodil rohkem piirkondlikule mõõtmele ja suurendatakse toetuste ja finantsinstrumentide pakkumist madalama kinnisvarahinnaga turutõrke piirkondadesse. See saavutatakse peamiselt sellega, et piirkondades tõhustatakse teavitustegevust ning suurendatakse energiatõhususe valdkonna nõustajate ja spetsialistide arvu.

Elamute kaugküttevõrkudega ühendamise või tahkekütuse kütteseadme renoveerimise toetused on suunatud tihedalt asustatud piirkondadesse suurtes linnades.

Kaugküttesüsteemide ja katlamajade renoveerimise ja ehitamise toetamise (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse) sihtpiirkond on kogu Eesti.

Õhuseirevõrgu ja õhusaasteainete modelleerimise süsteemi täiustamine ja ajakohastamine hõlmab kogu Eestit.

Sotsiaalsesse taristusse investeerimine ja konkreetsed investeerimisobjektid valitakse piirkondlike ja sotsiaalmajanduslike profiilide alusel, eelistatades kõige ebasoodsamas olukorras asuvaid objekte.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Eluasemesektori energiatõhususe parandamise rahastamisvahendeid kasutatakse piirkondlike erinevuste vähendamiseks ja finantsinstrumentide pakkumiseks nendes piirkondades, kus esineb turutõrkeid. Laenuvõimaluse rakendamiseks töötatakse välja investeerimisfond, mis pakub eluasemete rekonstrueerimiseks sobivaid intressimäärasid ja tagasimaksetähtaegu. Planeeritakse kombineeritud toetusmeetmete rakendamist (finants- ja toetusmeetmed).

2.1.3.1.2. Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
3	i	ERF	Ülemineku	RCO18	Suurema energiatõhususega elamud	Eluruumid	13 800	32 000
3	i	ERF	Ülemineku	PSO	Parendatud korterelamutes asuvate eluruumide arv	Eluruumid	3 600	8 100
3	i	ERF	Ülemineku	RCO22	Lisandunud võimsus taastuvenergia tootmiseks (millest: elektrienergia, soojusenergia)	MW	7	21
3	i	ERF	Ülemineku	RCO20	Äsja ehitatud või täiustatud kaugkütte- või kaugjahutusvõrgud	Km	15	55
3	i	ERF	Ülemineku	PSO	Paranenud küttesüsteemiga elamud	Elamud	230	1 850
3	i	ERF	Ülemineku	PSO	Õhukvaliteedi hindamiseks kasutatavad hindamis- ja seiresüsteemid	Arv	4	16
3	i	ÜF	-	RCO19	Suurema energiatõhususega üldkasutatavad hooned	Ruutmeetrid	0	40 000

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	i	ERF	Ülemineku	RCR26	Primaarenergia aastane tarbimine (sellest: elamud, üldkasutatavad hooned, ettevõtted, muu)	MWh/aastas	3 100 000	2020	2 964 500	SFOS, projekti aruanded
3	i	ERF	Ülemineku	RCR29	Hinnangulised kasvuhoonegaaside heitkogused	Tonni CO2 ekv/a	2 168 000	2018, 2020	2 138 230	SFOS, projekti aruanded

2.1.3.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	041	68 600 000
3	ERF	Ülemineku	i	042	315 900 000

3	ERF	Ülemineku	i	044	16 200 000
3	ERF	Ülemineku	i	045	6 300 000
3	ERF	Ülemineku	i	077	10 000 000
3	ÜF	-	i	044	30 000 000

Tabel 35: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	01	381 900 000
3	ERF	Ülemineku	i	03	35 100 000
3	ÜF	-	i	01	30 000 000

Tabel 36: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	33	402 000 000
3	ERF	Ülemineku	i	32	15 000 000
3	ÜF	-	i	22	30 000 000

Tabel 37: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	03	417 000 000
3	ÜF	-	i	03	30 000 000

2.1.3.2. Erieesmärk: (ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega

2.1.3.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Taastuvenergia direktiivi (EL) 2018/2001 kohaselt on riigil kohustus suurendada taastuvenergia osakaalu transpordisektoris (2020. aastaks 10% ja 2030. aastaks 14%) ning vähendada sektoripõhiselt CO₂ jalajälge. Ühtlasi on seatud aastaks 2030 ka transpordisektorisene alameesmärk täiustatud biokütustele (jäätmetest ja jääkidest jms toodetud biokütused kooskõlas direktiivi IX lisa A osaga). Eesti transpordisektor on Euroopa üks energiamahukaimaid, mistõttu on ka CO₂ jalajalg üsna suur. CO₂ jalajälje vähendamiseks, transpordikütuste portfelli mitmekesistamiseks ja taastuvenergia transpordieesmärgi (sh täiustatud biokütuste alameesmärgi) täitmiseks on riik võtnud prioriteetseks suunaks biometaani kasutuse suurendamise transpordisektoris. Biometaan on kodumaine keskkonnasäästlik kütus, sest selle tootmise käigus muidu looduslikul teel rohtse biomassi ja põllumajandusjäätmete bioloogilisel lagunemisel atmosfääri eralduv metaan ja CO₂ püütakse kinni ning puhastatakse ära. CO₂, mis vabaneb atmosfääri biometaaniga söites, loetakse nulliks.

Selleks et edendada biometaani tarbimist (see suurendab ja motiveerib korrelatsioonis ka kodumaist biometaani tootmist) ja täita eeltoodud eesmärke, on mõistlik toetuse kaudu motiveerida kohalikke omavalitsusi kasutama biometaani sõidukeid ning toetada avalike teenuste tellimisel biometaani kasutavate sõidukite hankimist. Ühtlasi toetatakse sekkumisega biometaani tarbimiseks vajaliku tankimistaristu loomist.

Tähtis on silmas pidada, et taastuvenergia transpordieesmärk lähtub tarbitud (mitte toodetud) kütuste mahust ning seetõttu on prioriteet just tarbimise suurendamine, lisades sellega ka sektorisse investeerimiskindlust. Selleks laiendatakse käesoleva meetme raames aktiivselt üle-eestilist biometaani tanklate võrku ning toetatakse ja motiveeritakse näiteks kohalikke omavalitsusi avalike teenuste tellimisel ja pakkumisel kasutusele võtma biometaani sõidukeid.

Eestis on u 1000 avaliku teenust pakkuvat sõidukit. Sekkumise tulemusena asendatakse osa sellest sõidukipargist biometaani tarbivate sõidukitega. Käesoleva sekkumise raames keskendutakse avalike teenuste keskkonnasõbralikuks muutmisele ning seeläbi eeskju näitamisele. Toetatakse reisijateveo, jäätmevedude, elanikkonnakaitse- ja tuletõrjeteenuste keskkonnasõbralikumaks muutmist. Maht oleneb hetkel kehtivatest lepingutest ning nende lõppemisel uute lepingute sõlmimisest biometaani kasutatavate sõidukite pakkumiseks ja hankimiseks. Seatud eesmärgiks on ca 160 sõidukit, arvestatuna maksimaalselt toetuse kasutamist elanikkonna kaitse sõidukite osas. Planeeritud on toetust hoida valdkondlikult mitmekesisena näitamaks eeskju avalike teenuste hankimisel keskkonnasõbralike põhimõtete rakendamiseks.

Sekkumise tulemusena võetakse transpordisektoris kasutusele ligikaudu 45 GWh mahus biometaani. Eeldatakse, et selline tarbimine nõuab korrelatsioonis vastava koguse biometaani tootmist. Samuti luuakse sekkumise tulemusena 10 täiendavat biometaani tanklat, et varustada avalikku teenust pakkuvaid sõidukeid biometaaniga.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga koosõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Avalikku teenust pakkuvad ettevõtted (biometaani sõidukid) ja kütuse tarnijad (biometaanitankla taristu).

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Töötatakse välja asjakohane meede biometaani osakaalu suurendamiseks transpordisektoris. Meedet välja töötades kaasatakse huvitatud pooli, turuosalisi ning seotud ministeeriume. Meede tehakse avalikult kättesaadavaks kõigile turuosalistele.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Biometaani tarbimise hõlbustamine: avaliku teenuse pakkumisel kasutatakse biometaani sõidukeid üle Eesti ning rätsepalahedusena luuakse sõidukite tankimiseks vajaliku tankimistaristu puudumise korral samasse piirkonda biometaani tanklaid (nt Valga, Põlva, Rapla).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.3.2.2 Näitajad

Tabel 38: Väljundnäitajad								
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
3	(ii)	ERF	Ülemineku	RC059	Alternatiivkütuste taristu (tankimis-/laadimispunktid)	Tankimis-/laadimispunktid	3	10
3	(ii)	ERF	Ülemineku	PSO	Biometaani kasutatavate sõidukite arv	Sõidukid	10	160

Tabel 39: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	(ii)	ERF	Üle min eku	PSR01	Täiendavalt kasutusse võetud biometaani aastane kogus	GWh	0	2021	45	SFOS, projektia ruanded

2.1.3.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 40: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERDF	Transition	ii	049	12 000 000

Tabel 41: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERDF	Transition	ii	01	12 000 000

Tabel 42: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	ii	28	12 000 000

Tabel 43: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	ii	03	12 000 000

2.1.3.3. Erieesmärk: (iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise

2.1.3.3.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p>Erieesmärgi raames toetatavad tegevused:</p> <p>1) Üleujutusriskide maandamiskava meetmete toetamine, millega vähendatakse üleujutuste mõju määratletud riskipiirkondades ja hoitakse ära uute üleujutustega seotud riskipiirkondade tekkimist. Riskide maandamine hõlmab kaitset üleujutuste eest, valmisolekut üleujutusteks, üleujutuste prognoosimist ja varajase hoiatamise süsteeme. Toetusi antakse investeringuteks, mis vähendavad rannikualade erosiooni, üleujutuste</p>
--

ja veepuuduse ohtu, keskendudes ennetusele Eesti rannikualadel ja jõekallastel. Üleujutusrisiki maandamise meetmete toetamine aitab vähendada kliimamuutuste mõju majandusele ja looduskeskkonnale.

2) Märjalade, sh halvas seisukorras veekogude taastamine, et suurendada valmisolekut kliimamuutustega kohanemiseks. Sekkumised põhinevad Läänemere strateegial, kliimamuutustega kohanemise arengukaval aastani 2030, Natura 2000 prioriteetsete tegevuste tegevuskaval (PAF) aastateks 2021–2027 ja „ELi elurikkuse strateegial aastani 2030: toome looduse oma ellu tagasi“.

CO₂ sidumine märjalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi (nt ühe hektari soo taastamine neelab umbes 800 kg süsinikku aastas), samuti vähendab soode taastamine tuleohtu ja aitab säilitada puhta vee varusid. Jõgede elupaikade ja märjade metsade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogude ökoloogilist seisundit.

Mitteheas seisundis veekogumite seisundi parandamise tegevustega on plaanis hõlmata 300 ha suurust territooriumit ja need sisaldavad:

- a) mitteheas seisundis järvede setetest puhastamist ja sette kasutuselevõtu toetamist, sh järvemuda väärindamise tehnoloogiate väljatöötamise toetamist;
- b) mitteheas seisundis olevate vooluveekogude loodusliku hüdro-morfoloogia taastamist olenevalt hüdro-morfoloogilisest koormusest, sh jõgede looduslike sängide taastamist, sootide avamist ja muid maastikukujundusega seotud tegevusi;
- c) veevahetuse parandamist veekogudes, biomanipulatsiooni jm tehnilisi tegevusi, mille tulemuseks on veekogumi hea seisund.

Halvas seisukorras veekogude taastamine on sünergias Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) meetmetega, kuna loob eelduseid kalavarude loodusliku taastootmisvõime suurendamiseks ning seekaudu kalapüügi kestlikkuse tagamiseks.

3) Linnade elurikkuse suurendamine, et aidata kaasa kliimamuutustega kohanemisele. ELi elurikkuse strateegia 2030 kohaselt on loodus väga tähtis liitlane kliimamuutustega võitlemise vastu. Linnade elurikkuse suurendamine aitab jahutada linnapiirkondi ja leevendada loodusõnnetuste mõju. Rohealad vähendavad õhu-, vee- ja mürasaastet, kaitsevad üleujutuste, põua ja kuumalainete eest ning säilitavad seose inimeste ja looduse vahel. Linnade elurikkuse suurendamise raames toetatakse linnade rohestamise kavade koostamist ja nende ellurakendamist pilootaladel. Sihtrühmaks on üle 10 000 elanikuga linnad kui asustusüksused.

4) Kombineeritud sadeveelahenduste toetamine, et lahendada sadeveeprobleeme tiheasustusaladel. Kombineeritud sademeveelahendustena toetatakse nii looduslähedasi sademeveesüsteeme (SUDS) kui lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamist. Looduslähedased sademeveesüsteemid vähendavad ja ühtlustavad sademevee vooluhulkasid. Kombineeritud sadeveelahenduste toetamine vähendab reoveepuhastite koormust, mis aitab vähendada veeteenuste hinda lõppkasutajale. Looduslähedaste sademeveesüsteemide ja lahkvoolsete kanalisatsioonisüsteemide rajamine aitab leevendada üleujutuste mõju tiheasustusaladel. Looduslähedaste sadeveesüsteemide toetamine on sünergias ELi ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava (ÜPP) sekkumistega, sest sadevee pinnasesse immutamisega vähendatakse põuariske, sh põhjavee tarbimist põua perioodidel.

5) Päästevõimekuse suutlikkuse ja valmisoleku suurendamine äärmuslike ilmastikuoludega toimetulekuks. See hõlmab järgmist: inimeste teadlikkuse suurendamine, merepäästevõimekus, metsatulekahjude kustutamine, otsingu- ja päästetööd, kriisiohjesuutlikkus ja päästkeskuste valmisolek üldisteks päästeoperatsioonideks, mis põhinevad Päästeameti riskianalüüsil. Päästeteenistused peavad olema valmis hädaolukordadele igal ajal reageerima, mistõttu tuleb tagada ka päästesuutlikkuseks vajalikud tingimused, nagu hooned ja side. Sekkumine põhineb siseturvalisuse arengukaval aastateks 2020–2030 ja riiklikul kohanemisstrateegial, millel on alleesmärk 1 (täiustatud päästevõimekus ning inimeste võime kaitsta oma tervist ja vara on vähendanud kliimamuutuste negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile), ning päästevõime suurendamisega seotud meetmel 1.2.

6) Sadamate akvatooriumide kaitsmine, et tagada avalik parvlaevaliiklus. Sadamate akvatooriumeid on vaja kaitsta kliimamuutuste mõju tõttu. Tormide sagenemine, tugevate rannikutuule suundade muutumine ja pikemad tormiperioodid jäävabade talvede tõttu, millega kaasnevad kiired muutused merevee tasemes ja üleujutused, nõuavad lainemurdjate ehitamist sadamatesse. Need tagavad regionaalse liikuvuse ja regulaarse ühistranspordi Eesti saartele. Äärmuslike tuulte ja üleujutuste sagenemise tõttu on oluline ajakohastada avalikke sadamaid, et need oleksid kliimamuutustele vastupanuvõimelised.

Kõige enam kliimamuutustest mõjutatud piirkond on Eesti läänerannik ja saarestik. Rohuküla ja Heltermaa sadamates on vahetu vajadus lainemurdjate järele, et tagada avalik tõrgeteta parvlaevaliiklus Eesti suuruselt teisele saarele Hiiumaale.

Väikestel kaugetel saartel on sadamatesse vaja täiendavaid lainemurdjaid, mis tagavad ühenduse Ruhnu (Ringsu sadam) ja Kihnuga (Kihnu sadam). Saartele ühistranspordi tagamine ja avaliku parvlaevaliikluse häirete vältimine on oluline, et säilitada ja soodustada saartel püsivat elamist ja toimivaid teenuseid.

7) Investeeringud meteoroloogia, keskkonna- ja hüdroloogilise seire võrgustiku ning ilmaradarite võrgustiku arendamiseks ja ajakohastamiseks. Selleks et vähendada negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile, on vaja investeerida ka keskkonnaseiresüsteemidesse (nii kohapealsesse kui ka kaugseiresse (meteoroloogilised radarid)), et koostada/tagada usaldusväärsed ilmaprognoosid ja varajased hoiatused ohtlike ilmastikunähtuste kohta. Ilmaprognooside ja hoiatuste aluseks on meteoroloogia ja hüdroloogilise seire võrgustikult saadud andmed. Lisaks saab meteoroloogilisi ja hüdroloogilisi andmeid kasutada teadusuuringuteks ja muudeks uuteks digitaalteenusteks.

8) Kohalike omavalitsuste kliimavõimekuse ja elanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Tegevusega soovitakse suurendada kliimamuutustealast teadlikkust kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide kaudu nii elanikkonna hulgas üldiselt kui ka kohalike omavalitsuste maakasutus- ja planeerimisspetsialistide, planeerijate ning arhitektide seas. Lisaks suurendatakse kohalikes omavalitsustes kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise võimekust.

Kohanemismeetmete rakendamise peamine väljund on üldsuse suurem teadlikkus ning kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku tagamine.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Kohaliku omavalitsuse üksused, kohalik elanikkond, ülikoolid ja teadlased, ettevõtted ja ettevõtjad, valitsusvälised organisatsioonid, äriühingud, sealhulgas vee-ettevõtted, kes kuuluvad 100% ulatuses kohaliku omavalitsusele, Päästeamet, Eesti Planeerijate Ühing, Eesti Arhitektide Liit, haridusasutused, turistid, kogu Eesti elanikkond.

Märgalade taastamise ja veekogude seisundi parandamise geograafiline ulatus on Eesti väikese ja tiheda pinnaveevõrgu tõttu kogu Eesti territoorium.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Üleujutusmeede: üleujutusriskiga piirkonnad (Pärnu linn, Võiste alevik, Häädemeeste alevik, Virtsu alevik, Kuressaare linn ja Nasva alevik, Kärdla linn, Haapsalu linn, Tartu linn, Aardlapalu küla, Võru linn, Tallinna linn (Haabersti, Põhja-Tallinn, Kesklinn ja Pirita), Kiisa alevik ja Maidla küla, Maardu linn, Paide linn, Sindi linn, Raasiku alevik).

Sadamate akvatooriumialade rekonstrueerimine: saared ja rannikualad.

Muu tegevus: kogu Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Rahvusvahelisel tasandil püüame tugevdada koordineerimist ja paremat teadmiste vahetamist Balti riikide vahel seoses kliimamuutustega seotud katastroofide ennetamise valmisoleku ja neile reageerimisega. Lisaks toetame pidevalt Eesti ülikoolide osalemist ELi Läänemere piirkonna strateegia projektides.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.3.3.2. Näitajad

Tabel 44: Väljundnäitajad									
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)	
3	iv	ERF	Ülemineku	RCO25	Uued või tugevdatud rajatised üleujutuste vastu kindlustamiseks rannikuribal, jõe- ja järvekallastel	km	0,7	7	
3	iv	ÜF	-	PSO	Seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala	ha	500	11 400	
3	iv	ÜF	-	RCO26	Kliimamuutustega kohanemiseks rajatud uus või uuendatud roheline taristu	ha	120	410	
3	iv	ÜF	-	PSO	Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid.	Kohalikud omavalitsused	7	60	
3	iv	ÜF	-	RCO24	Investeeringud uutesse või uuendatud looduskatastroofiohu seire, katastroofideks valmisoleku, nende eest hoiatamise ja neile reageerimise süsteemidesse	Euro	3 500 000	5 220 000	
3	iv	ÜF	-	PSO	Veekogumi tervendamiseks rakendatud tegevustega hõivatud pindala	ha	0	300	
3	iv	ÜF	-	RCO28	Ala, mis on hõlmatud kaitsemeetmetega metsa- või maastikutulekahjude ennetamiseks	ha	720 000	1 200 000	
3	iv	ÜF	-	PSO	Sadamate arv, kus on rakendatud kliimamuutuste mõjude suhtes kaitsemeetmeid	Sadamad	2	4	

Tabel 45: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	iv	ERF	Ülemineku	RCR35	Üleujutuste vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2021	30 000	SFOS, rahvastik uregister
3	iv	ÜF	-	RCR35	Üleujutuste vastu kindlustamiseks võetud	Inimesed	0	2021	73 000	SFOS, rahvastik uregister

					meetmetest kasu saav elanikkond					
3	iv	ÜF	-	PSR	Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad.	%	59	2019	85	Eurobaromeeter
3	iv	ÜF	-	RCR96	Muude kui kliimaga seotud loodusriskide ja inimtegevusega seotud riskide vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2021	200 000	SFOS, projektiaaruanded
3	iv	ÜF	-	PSR	Mitteheast heasse seisundisse paranenud veekogumite pindala	ha	0	2021	200	SFOS, projektiaaruanded
3	iv	ÜF	-	PSR	Alade arv, kus elupaikade ja liikide seisund on toetuse abil paranenud	Alad	0	2020	60	SFOS, projektiaaruanded
3	iv	ÜF	-	RCR36	Metsa- või maastikutulekahjude vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2020	400 000	SFOS, rahvastikuregister
3	iv	ÜF	-	PSR	Liinivedusid teenindavate sadamate pikaajaline toime-kindlus	kasulik eluiga aastates	25	2020	50	SFOS, projektiaaruanded

2.1.3.3.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 46: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	058	16 289 202
3	ÜF	-	iv	058	34 400 000
3	ÜF	-	iv	059	27 925 440
3	ÜF	-	iv	060	13 600 000
3	ÜF	-	iv	064	4 000 000
3	ÜF	-	iv	078	16 000 000
3	ÜF	-	iv	079	2 550 000

Tabel 47: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	01	16 289 202
3	ÜF	-	iv	01	98 475 440

Tabel 48: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	33	16 289 202
3	ÜF	-	iv	30	9 500 000
3	ÜF	-	iv	33	88 975 440

Tabel 49: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiglikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	iv	3	98 475 440
3	ERF	Ülemineku	iv	3	16 289 202

2.1.3.4. Erieesmärk: (vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine

2.1.3.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumiste peamine eesmärk on edendada üleminekut ringmajandusele ja käsitleda jäätmehierarhia kõiki tasandeid, et vältida ja vähendada jäätmeteket ning luua tootmis- ja tarbimismudelid, milles võetakse arvesse kogu ressursiahela kestlikke kavandamisepõhimõtteid.

Sekkumisi on viis:

1. Toetus jäätmetekke ja pakendamise vältimiseks ja vähendamiseks ning toodete korduskasutuseks

Ringmajanduse põhimõtete kohaselt peaksid need olema esmatähtsad. Tegevused aitavad vähendada kasvuhoonegaaside heidet, kuna vähendavad vajadust toota uusi materjale ja tooteid. Sihtrühm on korduskasutuskeskused, korduskasutamise tegelevad ettevõtted (nt paranduskohvikud), ettevõtjad, pakendamise vähendamist ja muud jäätmetekke vältimist praktiseerivad ettevõtted ning need, kes soovivad oma lahendusi katsetada või kasutamist laiendada. Meetmete väljatöötamisel seatakse suurem rõhuasetus tarbijale ning soodustatakse ärimudeleid, mis toetavad kestlikumat tootepoliitika rakendamist just ressursside kasutamise ahela esimestes etappides.

2. Toetus ringmajanduspõhiste tootmis- ja tarbimismudelite rakendamiseks, ekspertide koolitamiseks, tööstussümbioosiks ja tooraine hankimisest tulenevate kahjude vähendamiseks

Teiseste toorainete osakaalu on vaja suurendada, luues ringmajanduse koostööprojekte, et rakendada tõhusamalt ettevõtetevahelise koostöö ressursse ning tööstussümbioosi, kasutades ühe ettevõtte tootmisprotsessis tekkivaid tootmisjääke teise ettevõtte tootmisprotsessi sisendina. Biomajandusel on potentsiaali toota väärtuslikke kemikaale, kavandada uuenduslikke puittooteid ja biotooraineid ning tervislikke ja kestlikke toidusüsteeme. Ringmajanduse tootmismudelite arendamine võimaldab vähendada toorme hankimise vajadust ning sellega seotud kahjusid tulevikus, samuti tööstussümbioosi kaudu juba tekkinud kahjude likvideerimist ning toormeallikate taastamist. Sekkumised peavad parandama regionaalset (sh uued ettevõtmised tömbekeskustest eemal) ja tööstusparkide arengut. Üks osa teisese toorme kasutamise soodustamisest on varem kasutatud ja praeguseks hüljatud toormeallikate korrastamine (nt stabiliseerimine, alade täitmine), rakendades ringmajanduse põhimõtteid aladel (valitakse eelnevate analüüside põhjal), mis kujutavad ohtu inimeste ja loomade tervisele või avaldavad otsest negatiivset mõju looduskeskkonnale. Sekkumised aitavad piirkondadel olla ettevõtetele ja elanikele atraktiivsemad.

Lisaks on oluline suurendada teadlikkust kestlikest tootmis- ja tarbimistavadeist ning käitumisest. On vaja kaasata asjakohased eksperdid, kes pakuvad osapooltele lisatuge, et pakkuda piisavat oskusteavet, pöörates erilist tähelepanu tömbekeskustest eemal olevatele piirkondadele. Seetõttu liigume juba koolitatud ressursitõhususe ekspertidelt üle ringmajanduse ekspertide koolitamisele. Pädevad eksperdid abistavad ettevõtteid ja kohalikke omavalitsusi nende tegevuse terviklikus ja tehnilises analüüsis ning on

ringmajanduspõhiste tootmis- ja arendusmudelite väljatöötamise eelduseks. Ringmajandus on integreeritud materjaliringluse kontseptsioon, mis ühendab erinevaid tegevusvaldkondi, ning selle terviklik rakendamine nõuab ekspertide suuremat pädevust ringmajandusega hõlmatud valdkondades. Omavalitsused saaksid seeläbi oma piirkondlike kavade jaoks soovitusi ringmajandusega seotud investeeringute kohta.

3. Toetus tööstus- ja teenindussektori energia- ja ressursitõhususe suurendamiseks ning ressursitõhususe auditite tegemiseks

Jätkatakse ressursitõhususe parendamist. Majandusliku konkurentsivõime parandamiseks tuleks keskenduda laiemalt ringmajandusele. Sekkumise tagajärjel on olemas pädevad ressursitõhususe spetsialistid (audiitorid) ja suurenenud ettevõtete ressursitõhususealane teadlikkus. Investeeringud põhinevad ressursiaudititel. Ettevõtteid on eelnevalt meetme vastu üles näidanud suurt huvi ning seda arendatakse edasi ja sihtrühma laiendatakse lisaks tööstusele ka teenindussektorile. Samuti on lähenemine rohkem seotud energiatõhususe, digiteerimise ja automatiseerimisega. Selline kombineerimine suurendab toetusmeetmete omavahelist seotust ja tõhusust. Sekkumine aitab kaasa Eesti kasvuhoonegaaside vähendamise kohustuse täitmisele ja ressursitootlikkuse suurendamisele. Meetmete kavandamisel on oluline, et see põhineks keskkonnaga seotud kasudel ja oleks kooskõlas seotud erieesmärgiga ning et muid uuenduslikke ja tarku lahendusi toetataks ka mujal. Ressursitõhususe projekte toetatakse ka RRFist, kuid RRFi sihtrühm ja projektide fookus on kitsam.

4. Toetus liigiti kogumise taristule

Uute ärimudelite jaoks on vaja kvaliteetset teisest tooret ning see nõuab materjalide liigiti kogumise ja käitlemise kõrget määra. Toimiv ja tõhus ühtne jäätmete kogumine on tõhusa jäätmekäitlussüsteemi, sh digilahenduste kasutamise eeltingimus. Olmejäätmete valdkonnas on riigi peamised partnerid kohalikud omavalitsused. Tagasisidest lähtudes on endiselt suur vajadus olmejäätmete (sh bio- ja pakendijäätmed) käitluskohtade, konteinerite, kompostrite ja muude arukate kogumislahenduste järele, mida püsiluudest katta ei saa. Lisaks on muid peamisi jäätmevooge (sh tekstiil, plast, metall), mis vajavad ühtset kogumissüsteemi. Riiklik prioriteet on arendada täielikult välja kogu jäätmekäitlustaristu. Selleks on vaja investeeringuid aruka ja tõhusa taristu arendamiseks. Samuti tuleb parandada kohalike omavalitsuste suutlikkust, sh ohtlike jäätmete liigiti kogumist jäätmekogumispunktide ja kokkukogumisringide kaudu. Koolitatud eksperdid nõustaksid omavalitsusi muudatuste ettevalmistamisel ja rakendamisel ning annaksid soovitusi, mis sobivad nende piirkondade omapäraga. Keskkonnaministeerium on alustanud jäätmevaldkonna inimeste visiitidega ning koostanud juhised ja soovitusid.

5. Toetus jäätmete ringlussevõtuks ja ohutuks materjaliringluseks

Erilist tähelepanu pööratakse jäätmekäitluslahenduste ja valdkondliku innovatsiooni toetamisele, sh digitaliseerimisele. Jäätmekäitlussuutlikkuse puudumise tõttu raisatud teised materjalid tekitavad probleemi kogu ELis. Ringlussevõtu eelduseks on jäätmete kogumise taristu ning jäätmetes leiduvate ohtlike ainete tuvastamine ja käitlemisvõimekuse toetamine, et tagada materjalide ohutu ringlus ja edendada tootearendust ohtlike ainete asendamiseks tootmisprotsessides ja toodetes. Meetmed toetavad käitlemistehaseid liigiti kogutud jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamiseks ja ringlussevõtuks piisava võimekuse loomisel.

Sekkumismeetmed toetavad tervikuna ning on kooskõlas strateegiaga „Eesti 2035“ ja riigi uue jäätmekavaga, milles keskendutakse neljale peamisele sambale: kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine, jäätmetekke vältimine ja jäätmete korduskasutamise edendamine, sh riiklik jäätmetekke vältimise programm, ohutu materjaliringluse suurendamine ning jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine nii inim- kui ka looduskeskkonnale tervikuna.

Sekkumiste tulemusena kasutavad Eesti ettevõtteid ressursse tõhusamalt ning on ülemaailmsel turul jätkusuutlikud ja konkurentsivõimelised ning praktiseerivad uusi ringmajanduse ärimudeleid. Toimib jäätmete liigiti kogumine ja jäätmekäitluses seotud sihtarvud on täidetud. Tulevikus on rohkem ringmajanduse eksperte, kes abistavad nii avalikku kui ka erasektorit. Jäätmekäitluse suutlikkus on paranenud jäätmehierarhia kõrgemal tasandil ja teisese toorme kasutamine tootmises on suurenenud.

Investeeringud loovad ettevõtetes, sh tootmis- ja jäätmekäitlusektoris, suuremat väärtust. Loodusvarasid kasutatakse senisest tõhusamalt, vähendades survet keskkonnale. Ühtlasi vähendavad sekkumised piirkondlikke erinevusi, kuna maapiirkondade ettevõtetel on maa väiksema väärtuse tõttu keeruline erasektoripoolset lisarahastust saada. Nimelt saavad toetust ka ringmajandusse vähem panustanud omavalitsused, sest nende investeerimissuutlikkus on piiratud.

Vajaduse korral toetatakse keskkonnahoidlikke riigihankeid.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsibiiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

VKEd, suuretted (peamiselt väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad), valitsusvälised organisatsioonid, korduskasutuskeskused, ringmajanduse ja ressursitõhususe eksperdid, kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste ühendused, jäätmekäitlusettevõtted, tootmisettevõtted, kes kasutavad tootmises rohkem jäätmeid ja vähem kemikaale. Ringmajandusele üleminek nõuab panust kõigilt sidusrühmadelt. Seepärast on kavas toetada ka suuri ettevõtteid, peamiselt väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjaid, kellel oleks suurem mõju teiste osaliste mõjutamisele ja kes seaksid kestliku tootmise normiks.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, keskendudes tasakaalustatud piirkondlikule arengule ja pidades silmas vajadust tagada meetmed erineva suutlikkusega piirkondade toetamiseks. Kuna Eesti on väike, tuleks lahendusi edendada kogu Eestis. Vajaduse korral eelistatakse projekte pigem piirkondades, mis ei asu tõmbekeskustes (Tallinn, Tartu). Ringmajandusel põhinevate tootmis- ja tarbimismudelite rakendamine, sh parandamine ja korduskasutus, jäätmete liigiti kogumine, kohalikud jäätmekäitluslahendused (nt kompostimine) ja varasemast saastest tuleneva kahju vähendamine või keskkonnaseisundi halvenemise mõju leevendamine, sh kaevandamine.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Eestil ja Lätil on Interregi projekt PACKGDEPO (2021–2022), et soodustada pandipakendi süsteemide täiustamist ja piiriülest koostööd. Arutatud on võimalikku koostööprojekti Läti, Leedu ja Eesti vahel ohtlike jäätmete piiriülese liikumise ja aruandluse ühtlustamiseks. Ringmajandus ja selle lahendused on uuel perioodil erinevate Interregi programmide oluline osa.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Kuna ärimudelid ja ringmajandusel põhinevate kvaliteetsete ressursivoogude arendamine kujutavad endast investeeringute puhul endiselt suuremaid riskimarginaale ning neil võib olla tavapärasemate projektidega võrreldes pikem tasuvusperiood, oleme hinnanud, et rahastamisvahendid ei lahenda turutõkkeid piisava hooga. Samuti näeme, kuidas koroonaviirus on viimasel ajal investeeringuid takistanud, põhjustades turgudel veelgi suuremat ebakindlust. Keskkonnahoidliku ja ringmajandusele suunatud majanduse elavdamiseks on oluline pakkuda võimalikult kiiresti piisavaid stiimuleid keskkonnahoidlikule majandusele üleminekuks. Korraldatakse uuring, et hinnata rahastamisvahendite kasutamise võimalust.

2.1.3.4.2. Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonnakategoria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
3	vi	ÜF	-	PSO	Ringmajanduses toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	20	150
3	vi	ÜF	-	RCO107	Investeeringud jäätmete liigiti kogumise rajatistesse	Euro	15 500 000	51 504 662

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	vi	ÜF	-	RCR1 03	Liigiti kogutud jäätmed	Tonni/aa stas	0	2021	45 000	SFOS, projektiaruanded
3	vi	ÜF	-	PSR	Esmase toorme sääst projektidega	Tonni/aa stas	0	2021	80 000	SFOS, projektiaruanded
3	vi	ÜF	-	RCR4 8	Toorainena kasutatud jäätmed	Tonni/aa stas	0	2021	400	SFOS, projektiaruanded

2.1.3.4.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	067	35 528 963
3	ÜF	-	vi	069	35 000 000
3	ÜF	-	vi	071	6 000 000
3	ÜF	-	vi	075	24 500 000
3	ÜF	-	vi	076	10 000 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	01	111 028 963

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	33	111 028 963

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	3	111 028 963

2.1.4. PRIORITEET: SÄÄSTEV LINNALINE LIIKUMINE

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet

☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☒	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.4.1. Erieesmärk: (viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO2-neutraalsele majandusele

2.1.4.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p>Investeeringuid säästvasse linnalisse liikuvuskeskkonda toetatakse kolme liiki meetmetega: jalgrattateede põhivõrkude ehitamine ja jalgratta parkimisvõimaluste parandamine, mitmeliigiliste ühistranspordisõlmede ja trammiliikluse arendamine. Tegevused on rahastamiskõlblikud Tallinna, Tartu ja Pärnu funktsionaalsetes linnapiirkondades (trammiliiklus ainult Tallinnas), sest kitsaskohtade kõrvaldamisel nendes piirkondades on kõige suurem mõju (kõige probleemsemad piirkonnad). Lisaks on rattateede arendamine Ida-Viru linnapiirkondades poliitikaeesmärgi nr 5 raames samuti rahastamiskõlblik.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Toetatakse terviklike jalgrattateede põhivõrkude ehitamist kesklinna piirkondades, sh rattaparkimisvõimaluste parandamist, et edendada säästvate liikumisviiside mugavat ja turvalist kasutamist linnapiirkondades. Aastatel 2021–2027 ehitatavate jalgrattateede pikkus sõltub suurel määral taristu ümberkorraldamisega kaasnevatest vajadustest, millest on ka jalgrattatee 1 km arendamise maksumus. Näiteks on kavandatud jalgrattateede põhivõrgu hinnanguline kogupikkus Tallinnas 165 km, Tartus umbes 40 km jne ning vajadus uute jalgrattateede järele neis kolmes (sh Pärnu) linnapiirkonnas kokku kuni 150 km. Terviklike jalgrattateede põhivõrkude välja arendamine ja uute rattatee lõikude ühendamine olemasolevate jalgrattateedega (sh üsna hästi arendatud ühendused naaberomavalitsustest linnapiirini) on tervikliku piirkondliku jalgrattateede võrgustiku loomisel otsustava tähtsusega. Tallinnas ja Tartus on hiljuti välja töötatud jalgrattastrateegiad, mida võetakse sekkumiste kavandamisel arvesse (Tallinna rattastrateegia 2018–2028¹¹, Tartu jalgrattaliikluse strateegiline tegevuskava 2019–2040¹², Pärnu strateegiline dokument on koostamisel). 2) Toetatakse eri transpordiliike ja liikumisviise ühendavate mitmeliigiliste ühistranspordi sõlmpunktide (liikuvuskeskuste) arendamist, sh on tähelepanu turvalistel jalgrattaparklatel, reaalajainfoga platvormidel ja ka teenusel „Pargi ja reisi”. Nn esimese ja viimase kilomeetri liikuvusele heade lahenduste pakkumine aitab suurendada ühistranspordi teeninduspiirkonda ning parandada linnakeskuste ja ümbritsevate piirkondade vahelisi ühendusi. Tulemuseks on ohutumad ja kiiremad teekonnad ning tõhusam inimeste kodude ja töökohtade ühendamine. Seeläbi paraneb keskkonnahoidlike transpordiliikide konkurentsivõime ja väheneb autosõltuvus. Mitmeliigiliste sõlmpunktide arendamine on vajalik eri transpordiliikide ja liikumisviiside sujuvaks ühildumiseks. Ühistranspordi arenguga (sh trammiliiklus) muutuvad lahendused, mis pakuvad linnas liikuvatele inimestele mugavaid ümberistumise võimalusi (rööbastransport, buss, rendi- ja tõukeratas jms) atraktiivsemaks ja vajalikuks ka väljaspool Tallinna linna. 3) Tallinna trammiliikluse arengut toetatakse ühistranspordikasutuse osakaalu suurendamiseks (autokasutuse vähendamine, sh pendelrändes), laiendades trammiteede võrku. Marsruutide valik põhineb kergrööbastranspordi teostatavuse ja tasuvuse analüüsidel Tallinnas ja Harju maakonnas. Tervikliku trammivõrgu arendamine eeldab rahastamise kombineerimist. Võimalikud ehitatavad lõigud on järgmised: Põhja-Tallinn (Kalaranna, Pelguranna), Rae/Peetri, kesklinn (Liivalaia), Lasnamäe (Tallinna Haigla), Tondi-Järve. Pärast seda, kui on sõlmitud raamkokkulepe trammiteede meetme kohta, saab linn hakata ette valmistama projekte ja kavandama hankeid. Pärast ettevalmistamist võib

¹¹ <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Tallinna-Rattastrateegia-2018-2028>

¹² https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Linnavarad/SECAP/Tartu%20jalgrattaliikluse%20strateegiline%20tegevuskava_Final_22042019.pdf

olenevalt marsruudist projekti realiseerumiseks kuluda kuni viis aastat. Linn peab välja pakkuma kõige elujõulisemad marsruudid, võttes samal ajal arvesse nii ühistranspordi kasutajate osakaalu tõstmise eesmärki kui ka fiskaalseid, ajakava (st vahendite kasutamise ajakava) ja muid piiranguid. RRFi toel rajatakse Tallinna Vanasadama trammiliin, mis ühendab Vanasadama ja Rail Balticu rahvusvahelise terminali Ülemistel.

Kavandatavad meetmed peavad olema kooskõlas riigi transpordi ja liikuvuse arengukavaga aastateks 2021–2035¹³ ja kohaliku liikuvuse strateegiatega, mida täpsustatakse üksikasjalikumate valdkondlike arengukavadega (näiteks Tallinna arengustrateegia „Tallinn 2035“¹⁴ ja Tallinna piirkonna säästva linnaliikuvuse strateegia 2035¹⁵, Tartu linna arengukava 2018–2025¹⁶ ja Tartu linna üldplaneering 2030+¹⁷).

Kavandatud meetmed on osa üleminekust CO₂ heite vabale majandusele, millel on positiivne mõju juurdepääsetavuse, liiklusummikute ja heidetega seotud probleemide lahendamisele. Eraldatud jalgrattateede arendamine, uute trammiihenduste loomine ja mitmeliigiliste ühistranspordisõlmede rajamine on kõik säästva mitmeliigilise linnalise liikuvuskeskkonna edendamise olulised osad, mis aitavad parandada aktiivsete liikumisviiside kasutamist ning ühistranspordi tõhusust ja kiirust ning selle konkurentsivõimet võrreldes sõiduautodega. Selle tulemusena on nendel sekkumistel positiivne mõju sõiduaegade ja -kulude vähenemisele, sõltuvusele isiklikest autodest ja sellest tulenevale ebavõrdsusele, säästvate liikumisviiside kasutamisele, transpordiga seotud energiatarbimise ja CO₂ heite vähenemisele, samuti negatiivsete tervisemõjude vähendamisele ning maakasutuse ja transpordi planeerimise paremale integreerimisele.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Sihtpiirkondade (Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondade) elanikud, turistid, ettevõtjad

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdõiguslikkusele, kaasatusele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral võetakse kaitsemeetmeid. Üleminek säästvamale transpordile võib tuua märkimisväärset kokkuhoidu, eriti väikese sissetulekuga leibkondadele, parandades samal ajal liikuvust (sh transporditeenuse kättesaadavust) ja turvalisust ühiskonna kui terviku jaoks (sh haavatavamate rühmade, näiteks eakate, laste, puudega inimeste jt jaoks). Näiteks moodustavad iga-aastased kulud, mis on seotud jalgratta omamise ja kasutamisega, vaid umbes 5% või 10% (elektrijalgrataste puhul) auto omamise ja kasutamisega seotud kuludest. Pakkudes soodsaid transpordivõimalusi ja alternatiive autosõidule (jalgrattasõit, ühistransport, kõndimine), saame parandada ebasoodsas olukorras olevate elanikerühmade juurdepääsu töökohtadele ja ühiskonnaelus osalemisele. Säästvate liikumisvõimaluste arendamine toob kasu ka soolisele võrdõiguslikkusele (teadusuuringud näitavad, et naised kasutavad rohkem ühistransporti või kalduvad rohkem kasu saama suuremast jalgrattasõidu osakaalust).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Tallinna, Tartu ja Pärnu funktsionaalsed linnapiirkonnad.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

¹³ <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/transport/transpordi-ja-liikuvuse-arengukava-2021>

¹⁴ <https://strateegia.tallinn.ee/>

¹⁵ <https://www.tallinn.ee/est/liikuvuskava2035/>

¹⁶ https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Kontaktid%20ja%20linnajuhtimine/Arengukavad/AK2025_dets2020.pdf

¹⁷ https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Linnaplaneerimine/Tartu_uldplaneering_2017.pdf

2.1.4.1.2. Näitajad

Tabel 56: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)
4	viii	ERF	Ülemineku	RCO55	Uute trammi- ja metrooliinide pikkus	Km	0	3
4	viii	ERF	Ülemineku	RCO54	Uued või ajakohastatud mitmeliigilised ühendused	Mitmeliigilised ühendused	0	1
4	viii	ERF	Ülemineku	RCO58	Toetatav sihtotstarbeline jalgrattataristu	Km	0	10
4	viii	ERF	Ülemineku	RCO75	Toetatavad integreeritud territoriaalse arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	3

Tabel 57: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
4	viii	ERF	Ülemineku	PSR	Uute või ajakohastatud mitmeliigiliste ühenduste kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	540 000	SFOS, projektiaaruanded
4	viii	ERF	Ülemineku	RCR64	Sihtotstarbelise jalgrattataristu kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	720 000	SFOS, projektiaaruanded
4	viii	ERF	Ülemineku	RCR63	Uute või ajakohastatud trammi- ja metrooliinide kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	720 000	SFOS, projektiaaruanded

2.1.4.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 58: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
4	ERF	Ülemineku	viii	081	56 000 000
4	ERF	Ülemineku	viii	083	40 000 000

Tabel 59: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	01	96 000 000

Tabel 60: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	19	96 000 000

Tabel 61: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	03	96 000 000

2.1.5. PRIORITEET: ÜHENDATUM EESTI

☐	See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.5.1. Erieesmärk: (i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine

2.1.5.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Raudteetaristu arendamine, rongide sõidukiiruse suurendamine ja reisirongiliikluse tihendamine on oluline raudteetaristu kasutuse kasvatamiseks ning reisi- ja kaubaliikluse suunamiseks maanteelt raudteele. Investeeringud raudteesse aitavad vähendada vajadust investeerida tulevikus maanteedesse, suunates nõudlust säästvale ja ohutumale liikumisviisile. Prioriteetsed projektid raudteetaristu arendamiseks on nimetatud Eesti Vabariigi Valitsuse kinnitatud avaliku raudteeinfrastruktuuri arendamist suunavas tegevuskavas¹⁸.

Tallinna-Tartu, Tallinna-Narva lõikude elektrifitseerimine

Ettevalmistused raudtee elektrifitseerimiseks algasid 2019. aastal. Praegu saab sõita elektrirongiga Tallinnast Turbasse, Paldiskisse ja Aegviitu. 2029. aasta lõpuks laiendatakse elektrivõrku Narva, Tartusse, Koidulasse ja Valka. Elektrifitseerimise käigus ehitatakse Tallinnast ida- ja kagusuunda uus 25 kV õhuliin ning uued veoalajaamad. Tallinnast lääne suunas jääb kasutusele olemasolev 3 kV elektrisüsteem. Projekti eesmärk on viia raudteetransport uuele kvaliteeditasemele ja märkimisväärselt vähendada transpordisektori keskkonnamõju, kasutades raudteetranspordis taastuvenergiat (see aitab saavutada kliimaeesmärke), ning luua raudteetaristu, mis võimaldab rongidel saavutada kiiruse kuni 160 km/h. Kuna Eesti tegutseb Põhjamaade avatud elektriturul,

¹⁸ https://www.mkm.ee/sites/default/files/avaliku_raudteeinfrastruktuuri_arendamist_19.02.docx.pdf

toodavad taastuvelektrit kõik Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvad riigid, seda ostetakse vastavalt pakkumise ja nõudluse suhtele ning see on vajaduse korral kättesaadav. See annab võimaluse kasutada raudteetranspordisüsteemis taastuenergiat ja vähendada keskkonnamõju. Raudtee elektrifitseerimine avaldab otsest mõju CO₂ heite vähendamisele.

Selleks et suurendada raudtee reisijateveo ohutust ja tõsta kiirus 160 km/h Tallinnast Narva ja Tartusse ning 135 km/h teistesse suundadesse, uuendatakse liikluskorraldussüsteemi (seda ei tehta Ühtekuuluvusfondist).

Raudtee õgvendamine Tallinna-Tartu ja Tapa-Narva lõikudel

Tallinna-Tartu linnadevaheliste rongide ühendusaja märkimisväärseks lühendamiseks 1 tunni ja 36 minutini on vaja raudteeliini õgvendada ja kohandada rööbastee geomeetriat kooskõlas kiirusepiirangu suurenemisest tulenevate nõuetega. Raudteeliini õgvendatakse projektijärgse kiiruse 160 km/h alusel ligikaudu 28 kohas.

Tallinna-Tartu, Tapa-Narva, Tartu-Koidula ja Tartu-Valga lõikude rekonstrueerimine

Raudtee ja rajatiste rekonstrueerimise eesmärk on suurendada probleemsete raudteelõikude liiklusohutust ja toimivust, et need vastaksid projektkiirusele kuni 160 km/h. Tallinna-Tapa-Tartu raudteeliini investeerimisprojekti alustati 2018. aastal ja seda rahastati riigieelarvest. Projekti teise etapi eesmärk on rekonstrueerida need lõigud, mida esimene etapp ei hõlmanud.

Tallinna-Lelle lõigu suutlikkuse suurendamine ja rekonstrueerimine

Tallinna-Rapla-Lelle (TEN-T üldraudteevõrk) on oluline raudteetrass säästva ühistranspordi arendamiseks Tallinnas ning seda ümbritsevates Harju ja Rapla maakondades. See on kiire ühistransport Tallinnasse sisenemiseks. Nõudlus selle raudteeliini järele kasvab ning võimalus pakkuda tihedamat ja kvaliteetsemat ühistransporti on väga oluline, et autode kasutusele oleks hea alternatiiv. Võrgu läbilaskevõime suurendamiseks ja sagedasema rongiliikluse pakkumiseks tuleb ehitada raudtee möödasõidukohad.

Rail Baltic

Rail Balticu (RB) tõhususe maksimeerimiseks ning Euroopa ühendamise rahastu ja Ühtekuuluvusfondi vahelise koostöö tagamiseks ehitatakse Pärnu reisiterminal ning kohalikud peatused RB Tallinna ja Ikla vahelisele raudteelõigule. Investeering aitab kaasa piirkondlikule arengule ja vähendab CO₂ heidet, võimaldades igapäevast pendelrännet elektrikiirrongiga. Kohalike peatuste asukohad on osalusprotsessi raames määratud maakonnaplaneeringutes. Kohalikud peatused ühendavad sisemaad linnakeskustega ning aitavad vähendada liikluskoormust maanteedel. Kohalikest peatustest saavad väikesed mitmeliigilised reisiterminalid. Peatustel on hea ligipääs ka olemasolevale teede- ja jalgratta- ning kõnniteetaristule, need varustatakse jalgratate ja autode parkimiskohtade (sh elektrisõidukite laadimisvõimalustega), bussipeatuse ja muude vajalike rajatistega. Kohalike peatuste rajamine RB raudteemarsruudile täiendab poliitikaeesmärgi nr 2 raames kavandatud investeeringuid, mis on mõeldud isiklike autode kasutuse suurenemisest ning säästvate transpordiliikide kasutamise vähenemisest tekkinud probleemide lahendamiseks.

Balti riikide suurimal uuel raudteel Rail Balticul on Eesti territooriumil kaks rahvusvahelist reisiterminali: Ülemiste ja Pärnu. Euroopa Liidu fondid panustavad nende terminalide valmimisse sünergiliselt. Ühtekuuluvusfondist on kavas rahastada Pärnu reisiterminali ning taaste- ja vastupidavusrahastust Ülemiste terminali ehitamist. Pärnu reisiterminali ja selle ümbrus moodustavad Pärnu peamise transpordisõlme, aidates kaasa ühistranspordi kasutamise suurendamisele piirkonnas. Investeeringuga parandatakse ka jaama ligipääsetavust, kuna terminalihoone juurde rajatakse ühistranspordipeatused ja parkimisalad ning renoveeritakse ka ümbritsevad peatust teenindavad tänavad.

RB projekteerimine ja ehitamine muudab maastikku Eestis kõigis kolmes puudutatud maakonnas. Uued lineaarsed ruumiobjektid, nagu kiirraudtee, toovad endaga kaasa vajaduse kujundada ümber ja uuesti ehitada olemasolevad ühendused (teed ja rohekoridorid), mis tuleks raudteetammilt tõttu ära lõigata. Selleks tuleb Kangrusse (Harju maakond) ja Kohilasse (Rapla maakond) ehitada uued liikluslahendused. Lisaks raudteeületuskohtadele, mida rahastatakse RB projekti raames Euroopa ühendamise rahastust, ehitatakse struktuurivahenditest kuni 10 uut eritasandilist liitumist (sh maantee-raudtee ristumised, jalakäijate ülepääsud ja ristumised maanteede vahel) koos juurdepääsuteede ja rampidega.

Investeeringud maantee transporditaristusse on olulised majanduskasvu ja tööhõive hoogustamise võimaldajad. Peamised eelised on liiklusohutuse¹⁹ parandamine, sõiduaja vähendamine ning inimeste ja ettevõtjate ühenduvuse edendamine. Samuti aitab see parandada maakasutuse tõhusust, kaasata piirkondadesse nii era- kui ka avaliku sektori investeeringuid (logistikaparkide arendamine, elamuehitusprojektid ja muud kinnisvarainvesteeringud), vähendada keskkonnakulusid (müra, CO₂, looduslike liikide rändetingimuste parandamine jne), arendada intelligentseid transpordisüsteeme ning sellel on nii otsene

¹⁹ https://www.mnt.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/Liiklusohutus/LOP/liikusohutusprogramm_2016-2025.docx

kui ka kaudne mõju tööhõivele. Prioriteetsed projektid maanteetaristu arendamiseks on nimetatud Eesti Vabariigi Valitsuse kinnitatud teehoiukavas²⁰.

TEN-T maantee transpordiühenduste arendamine

TEN-T maantee transpordiühendused on endiselt ebapiisavad ja takistavad reisimist (bussireisid) või kaupade transporti hõlmavate sektorite arengut, samuti on vajakajäämisi liiklusohutuse tagamisel. Seetõttu on tehtavad investeeringud peamiselt seotud liiklusohutusega (sh intelligentsete transpordisüsteemidega), sõiduaja vähendamisega, teekasutajate kuludega ja keskkonnaalaste leevendusmeetmete väljatöötamisega. Teedevõrku on vaja intensiivselt arendada ka seoses TEN-T põhivõrgu välja ehitamise kohustusega 2030. aastaks. TEN-T põhivõrgu E263 Tallinna-Tartu-Võru-Luhamaa maanteest on valmis ehitatud 22% (hõlmab 64 km 2+2 ja 2+1 teelõiku, kokku 283 km). 2019. aasta lõpuks vastas 19% TEN-T põhimaanteest E67 Tallinna-Pärnu-Ikla (hõlmab 34 km 2+2 ja 2+1 teelõiku, kokku 179 km) määruuses (EL) nr 1315/2013 sätestatud liiklusohutus- ja keskkonnanõuetele. TEN-T E20 Tallinna-Narva maanteest on nõuetele vastavalt välja ehitatud 38% (80 km 2+2 maanteelõigust, kokku 209 km).

Liiklusohutuse tagamiseks ehitatakse ohtlikud ühetasandilised ristmikud eritasandiliseks, paigaldatakse nõuetekohane valgustus ning rajatakse ohutud parkimisalad. Olemasolevad maanteed läbivad paljusid asulaid ning tänu rajatavatele ümbersõitudele suureneb liiklusohutus, paraneb asulate elu- ja liikluskeskkond ning paranevad ka jalakäijate ja jalgratturite tingimused ohutuks liiklemiseks. Keskkonnanõuete tagamiseks paigaldatakse müratõkked ning loomadele rajatakse piirdeaiad ning ökoduktid ja -tunnelid (ja muud alternatiivsed nutikad lahendused). Negatiivse keskkonnamõju leevendusmeetmeks kasutatakse haljastamist. Teelõikude projekteerimisel ja ehitamisel arvestatakse kliimamuutuste mõjuga. Toetust kasutatakse kooskõlas määruse (EL) nr 1315/2013 artikli 17 lõike 3 punkti b ja artikli 39 lõike 2 punktiga c ning need aitavad kaasa TEN-T põhivõrgu ja selle juurdepääsude valmimisele, ehitades 2+1 ja 2+2 teelõike, et täita liiklusohutus- ja keskkonnanõudeid.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Rahvusvaheline transport, ettevõtjad, kohalikud elanikud, turistid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Need võivad olla kohandused taristu loomisel 8–80-põhimõtte kohaselt. See tähendab, et taristu, teabevahetus, e-teenused jne peavad olema mugavad nii 8- kui ka 80-aastastele kasutajatele. See sisaldab üksikasju, et parandada nähtavust ja kasutatavust kõigi kasutajate jaoks, kellel on erinevad vajadused, ning peab olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/882, mis käsitleb toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõudeid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Tallinna-Narva raudteelõigu elektrifitseerimine ja Tapa-Narva raudteelõigu tugevdamine vähendavad Narva ja pealinna Tallinna aegruumilist vahemaad.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed hõlmavad Pärnu-Ikla (Via Baltica) piiriala avalike teede rekonstrueerimist. Samuti hõlmavad need Tartu-Koidula ja Tartu-Valga lõikude raudteede rekonstrueerimist ning Rail Balticu – Balti riikide suurima uue raudtee – ehitamist.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

²⁰ https://www.mnt.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/thk_2021-2030.pdf

2.1.5.1.2. Näitajad

Tabel 62: Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)
5	I	ÜF	-	RCO45	Rekonstrueeritud või ajakohastatud teede pikkus – TEN-T	km	19	41
5	I	ÜF	-	RCO49	Rekonstrueeritud või ajakohastatud rööbaste pikkus – TEN-T	km	20	105
5	I	ÜF	-	RCO53	Uued või ajakohastatud raudteejaamad ja peatused	Raudteejaamad ja peatused	0	13
5	I	ÜF	-	PSO	Elektrifitseeritud raudteede pikkus – TEN-T	km	50	450

Tabel 63: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
5	I	ÜF	-	RCR56	Täiustatud maanteetaristust tulenev ajasääst	reisijatunnid / aastas	1 645 785	2021	1 225 195	SFOS, projektaruanded, Transpordiamet
5	I	ÜF	-	PSR	Hukkunute arv uutel ja rekonstrueeritud maanteelõikudel	hukkunut/ aastas	1,2	2019	0,84	SFOS, projektaruanded, Transpordiamet
5	I	ÜF	-	PSR	Raudteede kasutajate arv aastas	mln reisijat/aastas	6,08	2021	11,4	Statistikaamet

2.1.5.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 64: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	I	087	134 100 000
5	ÜF	-	I	088	25 000 000
5	ÜF	-	I	096	129 697 000
5	ÜF	-	I	097	71 054 000
5	ÜF	-	I	100	113 124 000
5	ÜF	-	I	101	28 225 000

Tabel 65: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	I	01	501 200 000

Tabel 66: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	I	33	501 200 000

Tabel 67: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	I	03	501 200 000

2.1.5.2. Erieesmärk: (ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine

2.1.5.2.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Paremad ühendused väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi

Väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi toetatakse omavalitsuste investeeringuid aktiivsete liikumisviiside taristusse, mis tagab ohutu ja mugava juurdepääsu avalikele teenustele, töökohtadele ja ühistranspordile (sh Rail Balticule). Investeeringud aitavad kaasa regionaalarengule ja vähendavad CO₂ heidet, võimaldades teha igapäevaseid käike jalgsi või jalgrattaga. Paremad ühendused ühistranspordiga aitavad samuti suurendada säästvate transpordiliikide, sh kombineeritud liikumisviiside üldist kasutamist. Projektivaliku aluseks on kohalikele omavalitsustele mõeldud avatud taotlusvoorud. Investeeringud suurendavad ohutust, vähendavad ruumilisi vahemaid, muudavad tööle ja kooli mineku lihtsamaks ning vähendavad pendelrännet ja sõidule kuluvat aega. Investeeringute toetus antakse tagastamatu abi vormis.

Eesti liikuvuspoliitika keskne eesmärk on vähendada inimeste sõltuvust isikliku auto kasutamisest. Omavalitsused saavad anda oma panuse jalgrattasõidu ja jalgsikäimise edendamisega, sh jalgratta- ja/või jalgteede ehitamisega, et tagada parem ja ohutu juurdepääs teenustele ning transpordile. Meetme eesmärk on suurendada omavalitsuste motivatsiooni leida lahendusi ohtlikele teelõikudele, mis takistavad igapäevast liikuvust (jalgrattasõit või kõndimine), et tagada parem juurdepääs teenustele, ühistranspordile (sh Rail Balticu kohalikesse peatustesse) ja töökohtadele väljaspool suurimaid linnapiirkondi (Tallinn, Tartu ja Pärnu). Rail Balticu projekti raames ehitatakse ühendused kohalikest peatustest ainult lähima avaliku maanteeni. Meede aitab omavalitsustel ühendada jalgratta- ja/või kõnniteed Rail Balticu kohaliku peatuse lähimast üldkasutatavast maanteest ülejäänud jalgrattavõrgustikuga omavalitsusüksustes. Seega võimendab meede ka keskkonnasäästliku ühistranspordi positiivset mõju, sh kiiret ja ohutut raudteeühendust Eestis ning Eesti ühendamist Kesk-Euroopa, Lääne-Euroopa ja naaberriikidega. Meetme peamine tegevusala on jalgratta- ja/või kõnniteede ehitamine koos tugitaristuga (valgustus, jalgrattaparklad, pingid ja väikevormid).

Poliitikaeesmärgi nr 2 meetme eesmärk on jalgratta- ja/või kõnniteede arendamine suurimates linnapiirkondades (Tallinn, Tartu, Pärnu). Taaste- ja vastupidavusraha meetmel on sama eesmärk kui poliitikaeesmärgi nr 3 meetmel, kuid see algab varem. Taaste- ja vastupidavusraha (5 miljonit eurot) ja Ühtekuuluvusfondi poliitilise eesmärgi nr 3 (20 miljonit eurot) investeringute kasutamine annab omavalitsustele võimaluse luua ulatuslikumad jalgratta- ja kõnniteede võrgustikud.

Erieesmärgi ja projekti tasandil on välistatud topeltrahastamine ja näitajate topeltarvestus: toetust sama jalgratta- ja/või jalgteede ehitamiseks antakse ainult ühe meetme alusel ja seda võetakse näitajana arvesse ainult üks kord. Taaskäivituskava 5 miljoni euro suurune avatud taotlusvoor peaks algama varem kui Ühtekuuluvusfondi poliitikaeesmärgi nr 3 kohane 20 miljoni euro suurune taotlusvoor.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Elanikud, turistid, ettevõtjad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Need võivad olla kohandused taristu loomisel 8–80-põhimõtte kohaselt. See tähendab, et taristu, teabevahetus, e-teenused jne peavad olema mugavad nii 8- kui ka 80-aastastele kasutajatele. See sisaldab üksikasju, et parandada nähtavust ja kasutatavust kõigi kasutajate jaoks, kellel on erinevad vajadused, ning peab olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/882, mis käsitleb toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõudeid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu riik (v.a Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnad).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete olemasolu ja ulatus kohalike omavalitsuste jalgratta- ja kõnniteedesse tehtavate investeringute mõõtmisel sõltub kohalike omavalitsuste arengustrateegiast ja valitud tegevustest.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.5.2.2. Näitajad

Tabel 68: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
5	Ii	ÜF	-	PSO	Toetatud jalgratta- ja/või jalgteede infrastruktuur	km	10	76

Tabel 69: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
------------	------------	------	----------------------	----	---------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------

5	Ii	ÜF	-	PSR	Toetatud jalgrattaja/või jalgteede infrastruktuuri kasutajate arv aastas	Kasutajaid aastas	0	2020	600 000	SFOS, projektiaruanded
---	----	----	---	-----	--	-------------------	---	------	---------	------------------------

2.1.5.2.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 70: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	083	20 000 000

Tabel 71: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	01	20 000 000

Tabel 72: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	32	20 000 000

Tabel 73: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	03	20 000 000

2.1.6. PRIORITEET: SOTSIAALSEM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.6.1. Erieesmärk (a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturult eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul

eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu

2.1.6.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erinevad suundumused – automatiseerimine, digiteerimine, uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, üleminek kliimaneutraalsusele, pikaajaline eeldatav eluiga, vananev elanikkond jm – muudavad üha olulisemaks mitmekülgsemate ja aktiivsemate tööturumeetmete pakkumise kõikidele sihtrühmadele. Sealhulgas: 1) haavatavamad rühmad, kelle seas on vähenenud töövõime ja terviseprobleemidega inimesed, madalama kvalifikatsiooni või aegunud oskustega inimesed, suure töötuse või kliimaeesmärkide tõttu suurema töötuse riskiga piirkondades elavad inimesed, kelle hulgas omakorda on ka mitte-eestlaste suur osakaal; 2) noored (eelkõige mittetöötavad ja mitteõppivad noored), aga ka 3) inimesed, kellel on kõrge kvalifikatsioon, mis ei vasta aga tööturu vajadustele.

Noortegarantiid toetatakse ka RRFist (palgataoetus tööandjatele ja seonduvad tööandja korraldatud koolitused).

Selleks et tuua riskirühmi tööturule ja aidata neil seal püsida ning vähendada soolist palgalõhet ja tööalast soolist segregatsiooni, toetatakse käesolevast programmist täiendavalt sekkumisi, mis on suunatud oskuste uuendamisele, töötajate töövõime toetamisele, pikaajalise hooduse ümberkorraldamisele (et leevendada eelkõige naiste hoolduskoormust) ja erivajadustega lastele kavaliteetsete kaasava hariduse teenuste pakkumisele.

Sekkumised käsitlevad takistusi ja puudusi parema positsiooni saavutamisel tööturul, sujuvamat tööalast liikuvust või konkurentsivõimelisust tööturul.

Sekkumised:

- Töötatakse välja paindlikud ja mitmekesised tööturumeetmed ning tugiteenused, et kõrvaldada tööturutõkkes töötute ja tööturult eemalejäänud isikutele ning suure töötuse riskiga rühmadele (sh NEET-nooretele).
- Vähendatakse naiste ja meeste ning eestlaste ja mitte-eestlaste koondumist erinevatesse valdkondadesse nii hariduses kui ka tööturul, edendades mitmekülgsemaid kutse- ja haridusvalikuid ning kasutades seeläbi paremini ära tööjõu potentsiaali. Soodustatakse mitmekesisemaid karjäärivalikuid naiste ja meeste seas. Pööratakse tähelepanu ka soolise, geograafilise ja keelepõhise tööjõu liikuvuse takistuste kõrvaldamisele ning arvestatakse piirkondliku spetsialiseermise potentsiaali.
- Piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike erinevuste vähendamiseks töötatakse välja ja pakutakse suure tööpuudusega piirkondades tööturumeetmeid, milles võetakse arvesse kohalikke ja piirkondlikke olusid ning kliimaeesmarke.
- Rändetaustaga noorte, eelkõige vene keelt kõnelevatest piirkondadest pärit noorte karjäärivõimaluste parandamiseks töötatakse välja lisategevusi, et suurendada nende võimalusi sobiva töökoha leidmiseks (sh teabe- ja motivatsiooniüritused). Rändetaustaga täiskasvanutele, eriti neile, kelle seotus tööturuga on nõrk, pakutakse sihipärast lisatoetust, milles on ühendatud erinevad elemendid, nt teavitustegevus, nõustamine, koolitused ja järelmeetmete raames antav tugi.
- Valmistatakse ette ja töötatakse välja tööturumeetmed (sh meetmed tööoskuste omandamise toetamiseks), et toetada terviseprobleemidega isikute (sh piiratud töövõimega isikud) jätkuvat aktiivset töötamist ja tööturule siirdumist.
- Töötatakse välja meetmed eakate inimeste tööturul osalemise toetamiseks, muutes tööandjate ja töötajate stereotüüpset suhtumist.
- Tagamaks, et tööjõu oskused oleksid kooskõlas COVID-19-järgse kriisi ja majanduse elavdamise ning tööturu vajadustega, pakutakse oskuste täiendamist ja toetust paindlike täiendus- ja ümberõppe koolitusprogrammide ning piirkondlike meetmete kaudu. Nende kaudu pakutakse töötuse ohus olevatele rühmadele juurdepääsu õppimisvõimalustele, rahalist toetust (nt kraadiõppetoetus, stipendium, transpordi- ja majutustoetus jne) ning muid tugiteenuseid. See hõlmab ka aktiivse tööturupoliitika täiustamiseks vajalikke süsteemiarendusi.
- Kaalutakse individuaalsete õppekontode (ILA) süsteemi rakendamist tööturumeetmete pakkumisel.

Sekkumised kavandatakse koostöös tööandjate ja sidusrühmadega, võttes arvesse tööjõunõudlusega sektorite vajadusi ning pidades silmas piirkondlike erinevuste ja segregatsiooni vähendamise eesmärki. Samuti

käsitletakse takistusi või tõkkeid, mis pidurdavad sihtrühmade osalemist (takistuste näideteks on hoolduskoormus, tervisega seotud piirangud, keelebarjäärid ja digioskuste madal tase, NEET-noorte olukord). Eesmärk on tõhus ja sujuv üleminek uutele töökohtadele, tööjõu mittevastavuse leevendamine ning piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike erinevuste vähendamine.

Sekkumise raames on planeeritud spetsiifilised soolist võrdõiguslikkust suurendavad tegevused, mille eesmärgiks on vähendada soolist segregatsiooni tööturul, toetada noorte sooneutraalseid karjäärivalikuid, vähendada soolisi stereotüüpe jne.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Haridusasutused, tööandjad, töötajad, värbamis- ja karjäärispetsialistid, poliitikakujundajad, õpilased ja üliõpilased, haridustöötajad, ühiskond tervikuna, haavatavamad rühmad (sh NEET-noored, ebapiisava eesti keele oskusega isikud, piiratud töövõimega ning madala haridustaseme või aegunud haridusega isikud, vanemaealised), sotsiaalpartnerid (ametiühingud, tööandjad), valitsusvälised organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, ettevõtted, riigiasutused, eakad, kõrge töötuse määraga piirkondades elavad töötajad (tööealine elanikkond, sh riskirühmad ja sidusrühmad), piirkonnas töökohtade loomisest huvitatud ja tööturu arengust mõjutatud ettevõtted, tööturu vajadustele mittevastavate oskustega isikud või madala kvalifikatsiooniga isikud, tööturuteenuseid osutavad organisatsioonid, Eesti Töötukassa, piiratud töövõimega inimesed ja teenuseid osutavad organisatsioonid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, piirkondlike eripärasid arvestades.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.1.2. Näitajad

Tabel 74: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	A	ESF+	Ülemineku	PS	Osaluskindade arv	Number	8901	23356

Tabel 75: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	A	ESF+	Ülemineku	PSR	Töötajad, kes on tööhõives peale teenuse saamist	Osalejate arv	36%	2020	35,8%	

2.1.6.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 76: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	134	54 930 270

Tabel 77: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	01	54 930 270

Tabel 78: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	33	54 930 270

Tabel 79: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	05	54 930 270

Tabel 80: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	02	54 30 270

2.1.6.2. Erieesmärk (d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske

2.1.6.2.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Pikaajalise ja tervisliku tööelu säilitamiseks ning töövõimereformi edasiseks rakendamiseks töötatakse välja töötervishoiu ja tööohutuse meetmed, võttes arvesse ka ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegia. See hõlmab meetmeid järelevalve tõhustamiseks ja nõustamisteenuse kättesaadavamaks muutmiseks ning sotsiaalpartnerite sotsiaaldialoogi pidamise võimekuse suurendamiseks. Ettevõtete tööohutust toetatakse kvalifitseeritud spetsialistide abiga ning valdkonnaga tegeletakse erinevate uuringute ja koolituste raames. Töötatakse välja töökeskkonnaspetsialistide, -volinike ja -nõukogu liikmete koolituskava ning rakendatakse koolitusprogramm, mis hõlmavad e-õppe võimaluste arendamist ja edendamist ning sektori- ja töökeskkonnapõhise riskikoolituse kavandamist.

See sekkumine on seotud teiste erieesmärkide sekkumismeetmetega, mille eesmärk on vähendada tööturu struktuurseid probleeme, töötada välja pikaajalise hoolduse süsteem ja investeerida integreeritud heaolukeskuste loomisesse, ning sekkumisega, mis on suunatud lastele ja noortele. Samuti mõjutab see sekkumist, mis on suunatud enim puudust kannatavatele isikutele.

Töötatakse välja meetmed, et varakult avastada ja ennetada töövõime kaotust ja tervise halvenemist, toetades ohutu ja tervist säilitava töökeskkonna arendamist ning selliste teenuste väljatöötamist, mis edendavad tervislikke eluviise kogu elu jooksul.

Kavas on töötada välja meetmed tööga seotud tervisekahjustuste varajaseks avastamiseks ja diagnoosimiseks, sh töötervishoiuteenuste reformimine. Samuti on fookuses meetmed, mille eesmärk on parandada institutsionaalset suutlikkust jälgida töötingimuste täitmist; paindlike töömeetodite edendamine, töö korraldamise uuenduslike viiside edendamine ning ametiasutuste, sh sotsiaalpartnerite ja muude töökeskkonna ja töötingimustega seotud küsimustega tegelevate esindusorganisatsioonide võimekuse suurendamine.

Töökeskkonna kõrval võetakse fookusesse ka elukeskkond ning selle füüsikaliste, keemiliste ja bioloogiliste riskide kindlakstegemise ning mõõtmisega seotud süsteemi vajakajäämist kaardistamine, selle põhjal süsteemi parandamiseks meetodite ning vajalike vahendite ja mudelite väljatöötamine, katsetamine ning Eestis asjakohase pädevuse ja suutlikkuse suurendamine.

Eraldi tähelepanu pööratakse ajutise töövõimetusega inimestele ja nende töövõime säilimiseks selliste meetmete väljatöötamisele, katsetamisele ja rakendamisele, mis aitaksid neil säilitada oma töökohta ja vältida püsiva töövõimetuse tekkimist.

Terviseedendamiseks analüüsitakse praegu eri sektorites (tervishoid, haridus, sisejulgeolek, tööturg, sotsiaalkaitse) ja eri tasanditel pakutavaid killustatud teenuseid, töötatakse välja täiustatud integreeritud mudelid ning peamiste töövõimekaotust põhjustavate terviseriskide (südame-veresoonkonna haigused, vaimse tervise probleemid, sh ainet kuritarvitamine, luu- ja lihaskonna haigused, vähktõbi jne) maandamise ja tegelemisega seotud meetmed. Samuti tegeletakse sekkumise raames krooniliselt haigete isikute ja sõltlaste konkurentsivõime parandamiseks vajaliku toe tagamisega. Terviseedendamisega seotud meetmed hõlmavad terviseriskide varajast avastamist ja sekkumist, nõustamist, ravi ja eri asutuste pakutavat rehabilitatsiooni (sh töötervishoiu ja esmatasandi tervishoiusüsteemis). Analüüsitakse ka teenuste vajaduse hindamist, teenuse pakkumisega seotud poolte praeguseid oskusi, huvi ja valmisolekut uusi meetmeid ja mudeleid rakendada.

Sekkumise raames panustatakse ka tööturu osaliste ja tööandjate teadlikkuse suurendamisse tööohutusnõuete täitmisel ning toetatakse sotsiaalpartnerite ja teiste huvirühmade võimekuse parandamist.

Sekkumise raames võetakse fookusesse soodustingimustel vanaduspensionisüsteemi ja töötatud aastatel põhinevate pensionite süsteemi reformimine, võttes arvesse teiste riikide häid tavasid. Töötatakse välja tugistruktuur süsteemi ümberkorraldamiseks ja parandamiseks; kavandatakse ja pakutakse sihtrühmale teenuseid, mis hõlmavad teabevahetust, mitmesuguseid tööturuteenuseid, ümberõpet ja koolitusprogramme.

Ligikaudu 45% programmi toetusest suunatakse töötervishoiu ja tööohutuse teenuste arendamiseks, 47% püsiva töövõimetuse ennetamiseks ja 8% haiguste ennetamise meetmete kättesaadavuse parandamiseks. Tööalase ohutuskultuuri edendamise, nõustamise ja teiste teenuste arendamise ning pakkumise juures võetakse arvesse sihtrühma vajadusi ning panustatakse järelevalve parandamisse.

Teenuste osutamine ja kättesaadavus kavandatakse piirkondlikul või kohalikul tasandil, võttes arvesse piirkondlikke erinevusi. Asjakohasema tulemuse saavutamiseks kaasatakse meetmete väljatöötamisse kohalikud omavalitsused ja kogukonna esindajad, aga ka kõik teised asjaomased sotsiaalpartnerid. Meetmete detailsemal kavandamisel kaalutakse sotsiaalsete ettevõtete suuremat kaasamist.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konvetsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konvetsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

- Töötajad ja tööandjad, sh VKEd (ka sotsiaalsed ettevõtted), spetsialistid ja organisatsioonid, kes tegelevad töökeskkonna ja töötingimustega seotud küsimustega, sh sotsiaalpartnerid ja muud esindusorganisatsioonide töötajad, tervishoiuteenuste osutajad, arendajad ja tööjõuga seotud õigusraamistiku rakendajad;
- töötajad ja tööandjad, partnerorganisatsioonid, poliitikakujundajad ja rakendajad tööjõu valdkonnas;
- tervise edendamise eest vastutavad isikud, esmatasandi tervishoius ja töötervishoiusüsteemis töötavad tervishoiutöötajad;
- terviseriskide ja riskikäitumisega inimesed ja nende pereliikmed, kohalikud omavalitsused ja kogukonnad, ennetamise, nõustamise, ravi, rehabilitatsiooni ja tugiteenuste osutajatega seotud riigiasutused, elanikkond, töötajad, tervishoiupoliitika kujundajad ja rakendajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Eesti, piirkondlik tasand

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.2.2. Näitajad

Tabel 81: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	D	ESF+	Ülemineku	PSO	Töötingimuste, töötervishoiu- ja ohutuse alaste arendatud lahenduste arv	Nr	6	12
6	D	ESF+	Ülemineku	PSO	Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamise ja ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetussüsteemi loomine	arv	1	1

6	D	ESF+	Ülemineku	PSO	Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamise ja ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetussüsteemi kasutajate arv	Kasutajate arv	0	37 700
---	---	------	-----------	-----	---	----------------	---	--------

Tabel 82: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	D	ESF+	Ülemineku	PSR	Tervislikel põhjustel tööhõivest väljalangenute osakaal (15 - 74)	%	1,12	2019	12	
6	D	ESF+	Ülemineku	PSR	Uute osalise ja puuduva töövõimega inimeste osakaal tööealisest rahvastikust	%	12	2019	1,12	

2.1.6.2.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 83: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	144	38 050 000

Tabel 84: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	01	38 050 000

Tabel 85: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	33	38 050 000

Tabel 86: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	05	38 050 000

Tabel 87: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	02	38 50 000

2.1.6.3. Erieesmärk (e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informalse õppimise valideerimise kaudu, toetamaks

võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu

2.1.6.3.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Kiiresti muutuvamas maailmas peavad õppimisvõimalused olema mitmekesised, kättesaadavad, tulevikku suunatud ning vastama õppija võimetele ja huvidele. Sekkumised peavad samas aitama viia õppimisvõimalusi vastavusse ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega ning parandama võrdseid võimalusi. Sekkumiste tõhusust toetab ühine sekkumisloogika, mida kohaldatakse formaalse ja mitteformaalse hariduse suhtes ning mis põhineb järgmistel vajadustel:

- toetada nüüdisaegset õpikäsitust formaalhariduse kõikidel haridustasemetel, võtta kasutusele teadusuuringutel põhinev ja tänapäevane lähenemisviis õpetamise ja õppimise individualiseerimisele ning õpimotivatsiooni ja õpioskuste arendamisele õppija elu jooksul;
- tagada kvalifitseeritud haridustöötajate olemasolu ning toetada nende kutsealast arengut;
- luua kättesaadavad ja valikurohked õpivõimalused, mis võimaldavad sujuvat üleminekut formaalhariduse ühelt tasemelt teisele;
- luua tingimused õppekavade kaasavaks ja teaduspõhiseks väljatöötamiseks ning rakendamiseks formaalhariduse eri tasemetel, et viia õppekavad vastavusse tööturu ja ühiskondlike vajadustega, edendades õppekavade sidusust haridustasemetega ja -liikide arvestuses, sh võimaldades võtta formaalhariduses arvesse mitteformaalse ja informaalset õppe käigus omandatud teadmisi ja oskusi;
- tagada hariduse ja koolituse vastavus tööturu vajadustele, sh regionaalseid erinevusi arvestades;
- suurendada majanduse rohe- ja digimuutusega seotud õppesuundade atraktiivsust ning nende alast teadlikkust.

1. Meetmed õppekavade arendamiseks, õpingute korraldamiseks ning haridustöötajate kvalifikatsiooni ja juurdekasvu tagamiseks

- Õppijakesksete õppekavade väljatöötamine ja rakendamine on sekkumise kaudu varasemast paremini seotud õpetajakoolitusega, õpitulemuste hindamise ja jälgimisega ning õppematerjalidega. Eri haridustasemetega ja -liikide puhul kavandatakse meetmed, millega toetatakse õppekavade keskendatust olulistele teemadele, võtmepädevusi, tulevikuoskusi ja olulisi valdkondi (nt võõrkeeled; teadus, tehnoloogia, inseneria ja matemaatika; digioskused; ettevõtlus; karjääriõppimised, kestlik areng; sotsiaalsed oskused ja suhtlemisoskused) koostöös haridusväliste huvirühmadega (sh teiste ministeeriumide, tööandjate ja koolidega) ning nende pädevust kasutades. Ettevõtlus- ja karjääriõppe toetamine ning ettevõtlikkuse arendamine üld-, kutse- ja kõrghariduses ning noorsootöös aitab suurendada õppijate teadlikkust oma annetest ja võimalusi neid andeid arendada ning luua tugevam seos õpingute ja iga õppija tulevase karjääri vahel.
- Toetatakse erinevate võimete ja võimalustega õppijate tipptasemel oskuste (sh digioskuste) arendamist, et õppijad saaksid osaleda talente arendavates projektides ja praktilises tegevuses. Tagatakse, et õppekavad toetaksid õppijakeskset lähenemisviisi ja praktiliste oskuste omandamist ning et õpingute sisu vastaks paremini ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.
- Haridustöötajatele suunatud meetmed aitavad suurendada meetodikat ja didaktikaalast pädevust, et rakendada õppijakeskset lähenemisviisi, sh toetada erineva emakeele ja hariduslike erivajadustega õppureid. Toetatakse uuenduslike õpimeetodite rakendamist, töötatakse välja õppematerjalid ja tagatakse nende kättesaadavus. Samuti loimitakse õppesse paremini digitaalpedagoogika, et tagada õppimise ja õpetamise suurem diferentseerimine ja personaliseerimine. Toetatakse uuenduslike õppematerjalide loomist, sh hariduslike erivajadustega lastele. Õppematerjalide koostamisel võetakse arvesse õpingute eripära ning vajadust toetada eri vanuses ja eri vajadustega õppijate, sh erineva emakeelega õppijate põhipädevusi ja tulevikuoskusi ning kasutada erinevaid õpikeskkondi. Toetatakse mitteformaalsete ja informaalsete õpikeskkondade (sh e-õppe keskkondade) kasutamist formaalhariduses, et tagada paremad võimalused iga õppija arengu toetamiseks ning nende tulevase karjääri ja elukestva õppega seotud valikute kujundamiseks.
- Toetatakse teadusuuringutel ja tõenditel põhineva kvaliteedihindamise ja arenguvajaduste seire kasutuselevõttu ning pikemaajalisi ja ulatuslikumaid haridusteadusuuringuid, võttes arvesse piirkonna arenguvajadusi. Rakendusuuringud annavad tõendus põhise panuse õpetajakoolitusse ning poliitika kujundamisse ja/või aitavad reageerida sotsiaal- ja hariduspoliitikaga seotud probleemidele. Õppekavade väljatöötamise ja riiklike õpieesmärkide saavutamise toetamiseks tagatakse haridusasutustele toetus

nüüdisaegse õpikäsituse rakendamise ja aineülese didaktika valdkonnas. Nüüdisaegsete õppekavade rakendamiseks luuakse seiresüsteem ja -vahendid. Õpitulemuste hindamisel luuakse lisaks ainespetsiifiliste teadmiste hindamisele ka võimalusi anda tagasisidet tulevikuoskuste ja võtmepädevuste kujunemise kohta. Kehtestatakse tingimused, mille alusel hinnatakse haridusasutuste tegevuse tõhusust ja kvaliteeti, sh õpianalüütikat, et toetada õppe personaliseerimist.

- Sekkumismeetmed on kavandatud ka hariduse kvaliteedi ja teadmistepõhise arengu soodustamiseks teadushariduse ja -kommunikatsiooni kaudu. See populariseerib õppijate seas vajalikke valdkondi (sh teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika) ning seostab tööandjate vajadustega, toetab kõrgetasemeliste (tulevaste) spetsialiste jõudmist tööturule eelkõige teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahukate ettevõtete jaoks ning toetab teadmistepõhise hariduse ja teadus- ja arendustegevuses ning innovatsioonimahuka ühiskonna arengut laiemalt. Meetmed hõlmavad eri vanuserühmadele ja haridustasemele mõeldud kodanike teadusalgatusi ning teadus-, arendus- ja innovatsioonialgatusi, samuti teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonna algatusi, et suurendada teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ligitõmbavust ning teadustulemuste kasutamist. Toetatavad tegevused aitavad tagada (teadus) hariduse hea kvaliteedi ja selle vastavuse Eesti tööturu vajadustele.
- Toetatakse kutsehariduse ajakohastatud kvaliteedihindamise rakendamist, et hindamistulemusi saaks kasutada haridusasutuste tegevuse parandamiseks, asjakohase kvaliteedikultuuri arendamiseks ja strateegiliseks juhtimiseks, samuti selleks, et teavitada huvirühmi kutsehariduse vastavusest riiklikele nõuetele, asjaomaste arengukavade eesmärkidele, tööturu vajadustele ja õppijate ootustele.
- Selleks et tagada tööjõud hariduse valdkonnas, luuakse sekkumise kaudu paindlikud võimalused tööleasumiseks, toetus alustavatele haridustöötajatele ja kutsealase arengu võimalused kogu karjääri jooksul. Töötatakse välja meetmed nii valdkonnasisese kui ka -välise liikuvuse suurendamiseks ning õpetajakutse populariseerimiseks. Toetatakse haridusasutuste juhtide ja kohalike omavalitsuste ametnike poolt innovatsiooni rakendamist ja levitamist hariduses ning koostööl põhineva koolikultuuri loomist.
- Noorsootöö kvaliteedi parandamiseks tuleb suurendada asjakohase erialase haridusega noorsootöötajate arvu ning levitada süstemaatilisemalt parimaid tavasid. Noorsootöötajatele pakutakse täienduskoolitust prioriteetsetel teemadel (nt nutikas noorsootöö, noorte vaimne tervis, erivajadustega noorte osalemise toetamine, 19–26-aastaste noorte kaasamine), luuakse platvorm parimate tavade jagamiseks ja üksteiselt õppimiseks. Lisaks pakutakse noorsootöötajatele intervjuu- ja protsessipõhist tööõnustamist kui tõhusa enesetäiendamise ja arengu vormi.

2. Kõrgkoolide õpetamissuutlikkuse ja -paindlikkuse parandamine ning õppevalikute suunamine kutse- ja kõrghariduses

Toetatakse õppekorralduse ajakohastamist ja õppekorralduse parendamist, et parandada kõrghariduse, sh doktoriõppe kvaliteeti ja paindlikkust. Toetatakse digiõpet, et suurendada õppimise paindlikkust ja digipädevuste kaasamist eri õppevaldkondadesse. Doktoriõppes toetatakse ülikoolidevahelist koostööd, et parandada kvaliteeti. Valitud valdkondades pööratakse tähelepanu kõrghariduse õpetamise suutlikkuse suurendamisele, sh akadeemiliste töötajate liikuvuse toetamisele ja täiendavate õppejõudude palkamisele, kui õppekohtade kvaliteet või arv ei vasta ühiskonnaprobleemidele või tööturu vajadustele.

Käivitatakse meetmed, et viia kutse- ja kõrgharidus paremini vastavusse tööandjate ja tööturu vajadustega ning suurendada nõutava kvalifikatsiooniga lõpetajate arvu. Toetatakse kutseühingute või tööandjate katusorganisatsioonide ja haridusasutuste koostööd, õppekavade ajakohastamist ja õpingute, sh doktoriõppe kvaliteedi parandamist, et tutvustada õppijatele vajalikke valdkondi ja viia õpingud vastavusse tööandjate vajadustega. Keskendutakse valdkondadele, kus tööturul esineb lünki, näiteks IKT-oskustele, sh õpingute ajakohastamisele, ning digipädevuse kasutuselevõtule kõrg- ja kutsehariduses (IT ja mehhatronika/tööstusinformaatika), haridus-, sotsiaal- ja tervishoiutöötajatele. Toetatakse ka haridusasutustevahelist koostööd, et hõlbustada üleminekut ühelt haridustasemelt teisele ja luua sünergia. Stipendiumide pakkumine majanduskasvu valdkonnas motiveerib õppureid valima nende valdkondade õppekavu, toetab õpingute edukat lõpuleviimist ning motiveerib õppureid tegema koostöös ettevõtete ja uuringuid ja projekte, võttes arvesse ettevõtete huve. Antakse eritoetust IKT-oskuste arendamiseks kõigil formaalhariduse tasemetel.

3. Kutse- ja kõrghariduse kohandamine tööturu vajadustega (nn PRÕM+)

Sekkumisega laiendatakse töökohapõhist õpet prioriteetsetele valdkondadele ja sihtrühmadele (eelkõige noored). Tagatakse praktika ja töökohapõhise õppe protsessi kvaliteet ning juurdepääsetavus (sh ettevõtete ja koolide juhendajate koolitamine, koolide ja ettevõtete koostöö praktika ja töökohapõhise õppe arendamisel ja rakendamisel, teaduspõhine ja koostöine õpe (võrdlev õppimine), arendustegevus). Toetatakse tööandjate ja haridusasutuste koostööd praktikasüsteemi ja töökohapõhise õppe arendamisel. Katsetatakse erinevaid töökohapõhise õppe mudeleid, nt valdkondades, mis on koolide, väikeettevõtete ja kutseliitude vahelises

koostöös esmatahtsad. Korraldatakse riiklikke kutsemeistrivõistlusi, samuti arendusprogramme võistlejatele ja koolitajatele, ning suurendatakse juhendajate ringi, et tagada edukamad tulemused rahvusvahelises konkurents.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

- Haridusasutuste meeskonnad (õpetajad, sh kutseõpetajad, lektorid, juhid, tugispetsialistid), noorsootöötajad, praktikajuhendajad, ülikoolid (sh õppejõud ja teadlased), haridusametnikud, poliitikakujundajad, kvaliteedihindamist korraldav asutus, hindajad, ettevõtted, tööandjad, potentsiaalsed õpetajad, spetsialistid ja juhid, kõrgkoolis õppijad, kes õpivad asjaomase sektori õppekavade alusel, haridus- ja noorsootöötajad, õppijad, haridus- ja noortevaldkonna siht- ja sidusrühmad, üldsus;
- teadusalase teabevahetuse ja teadusharidusega seotud asutused ja sidusrühmad, eri haridustasemetel õpilased, üldsus;
- kõrgkoolid, kutseharidusasutused, õppijad (sh hariduslike erivajadustega õppijad), tööandjate organisatsioonid ja kutseliidud;
- õppijad (sh hariduslike erivajadustega õppijad), tööandjad, sh VKEd, kutseharidusasutused, kõrgharidusasutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Sekkumised aitavad viia õppimisvõimalused vastavusse ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega ning parandada võrdseid võimalusi. Nn õppijakeskne lähenemisviis hõlmab kõiki õpilasi, eelkõige kõige haavatavamaid õpilasi, kellel on erinev emakeel ja kehvem sotsiaal-majanduslik taust. Vajaduse korral võetakse meetmeid, et toetada konkreetseid rühmi (nt soopõhised sihipäraseid meetmeid ja tegevused, haavatavatele rühmadele või ebasoodsamas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Haridustöötajatele suunatud meetmed aitavad arendada nende metoodika ja didaktika alast pädevust, et rakendada õppijakeskset lähenemisviisi, toetada hariduslike erivajadustega õppijaid, erineva emakeelega õppijaid jne. Meetmetes käsitletakse võrdõiguslikkust, kaasamist ja mittediskrimineerimist, kehtestades osalejatele nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/komiteede koosseis (nt sooline tasakaal asutuste/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikuprotseduurid (projektide hindamise ja valiku mittediskrimineerivad põhimõtted ning menetlused).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, sh arvestades regonaalseid erinevusi.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.3.2. Näitajad

Tabel 88: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtmühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
------------	------	------	-----------------------	----	---------	-----------	---------------------	---------------------

6	e	ESF+	Ülemineku	PSO	Koolitustel (maht vähemalt 32 ak tundi) osalenud haridus- ja noortevaldkonna töötajate arv	osalemiskord	3800	16 750
6	e	ESF+	Ülemineku	PSO	Toetatud prioriteetsete õppesuundade arv	õppesuundade arv (ISCED 2013)	2	3
6	e	ESF+	Ülemineku	PSO	Õppe kvaliteedi arendamise projektides osalenud kõrgharidusasutuste arv	õppeasutuste arv	13	15
6	e	ESF+	Ülemineku		Töökohapõhises õppes osalejate arv	osalemiskord	800	3000

Tabel 89: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR	Koolituse lõppedes kvalifikatsiooni saanud haridus- ja noortevaldkonna töötajad	osaluskord	70%	2020	12560 (75% kõigist osalejatest)	
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR	Prioriteetsetes õppesuundades õppivate õppijate osakaal	% kõigist õppijatest	22,5%	2020	24%	
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR	Õppe kvaliteedi arendamise projektid lõpetanud kõrgharidusasutuste arv	õppeasutuste arv	0	2020	15	
6	e	ESF+	Ülemineku		Töökohapõhises õppes osalejad, kes said tegevuse lõppedes kvalifikatsiooni	Osalus	69%	2020	75% 2250 kõigist osalejatest)	

2.1.6.3.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 90: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	145	15 690 673
6	ESF+	Ülemineku	e	148	9 628 666
6	ESF+	Ülemineku	e	149	63 397 972
6	ESF+	Ülemineku	e	150	43 363 806

Tabel 91: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	01	132 081 117

Tabel 92: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	01	132 081 117

Tabel 93: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	02	15 690 673
6	ESF+	Ülemineku	e	10	116 390 444

Tabel 94: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	02	132 1 117

2.1.6.4. Erieesmärk (f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks

2.1.6.4.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumise eesmärk on järgida Eestile esitatud riigipõhiseid soovitusi (2019)

- Rahvastik väheneb ja vananeb. Demograafiliste muutuste tõttu suureneb surve tööturule, tervishoiule ja sotsiaalsüsteemile. Väikese sündimuse ja tööealise elanikkonna vähenemise kontekstis on inimressursi kvaliteet Eesti konkurentsivõime ja kestlikkuse seisukohast võtmetähtsusega. Olukorras, kus tööturule on sisenemas väikesearvulised põlvkonnad, on vaja tagada, et nad saaksid ühiskonna- ja tööelus maksimaalselt osaleda.
- Koolist väljalangemise ennetamine ning puuetega laste ja noorte kaasava hariduse toetamine ning sellega seotud teenustele võrdse ja õigeaegse juurdepääsu parandamine.
- Osalemise suurendamine aktiivsetes ja ennetavates tööturumeetmetes.

Tegevused hõlmavad märkimisväärset osa Eesti elanikkonnast: 2019. aasta jaanuari seisuga oli Eestis 374 811 last ja noort (0–26-aastased), mis moodustab 28,3% kogu elanikkonnast. Sekkumine on seotud laste ja noorte sotsiaalse kaasatusega, mida käsitletakse erieesmärgis h.

Võttes arvesse ESF+ prioriteete, Euroopa lastegarantii eesmarke, riiklikke arengusuundi ning laste ja noorte ees seisvaid probleeme, kavandatakse meetmeid järgmistes valdkondades:

1. Noorsootöö meetmed tööturule sisenemise toetamiseks koostöös noortegarantiiga

Selleks et vähendada noorte riskikäitumist ja ennetada tõrjutuse ohtu, toetatakse piirkondliku juurdepääsu parandamist noorsootööle ja noorte kaasamist noorsootöösse. 1. Toetatakse kohalike omavalitsusi noorsootööteenuste ühisel kavandamisel, sh kohalike omavalitsuste strateegilise planeerimise suutlikkuse parandamisel, rakendusmudelite loomisel ning parimate tavade jagamisel, võrgustike loomisel ja ühisteenuste pakkumisel. 2. Noorte vajadustele vastavate kvaliteetsete teenuste kavandamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks toetatakse noorteseire- ja analüüsisüsteemi toimimist ja edasiarendamist. 3. Noorte konkurentsivõime toetamiseks ja tööhõiveks valmisoleku parandamiseks toetatakse noortele mõeldud ja peamiselt sotsiaalsele ettevõtlusele keskenduvate uuenduslike programmide rakendamist.

2. Toetusmeetmete pakkumine mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele

Noorsootöö asutustele lisatöö pakkumine mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-staatuses noored) abistamiseks. Tugiteenuse eesmärk on leida üles mittetöötavad ja mitteõppivad noored, motiveerida ja aktiveerida neid, pakkudes individuaalseid tugiteenuseid. Lisavahendid eraldatakse mobiilseks noorsootöök (st tänavatöö), mille raames luuakse esmane kontakt noortega ja millest sõltub noorte esialgne kaasamine

programmi tegevustesse. Ka see meede panustab koostöös teiste noortele suunatud sekkumistega noortegarantiisse.

3. Hariduse tugiteenused

Hariduse tugiteenuste süsteemi edasiarendamine. Riik toetab kohalikke omavalitsusi hariduse tugiteenuste korraldamisel ja tagab Rajaleidja keskuste võrgustiku toimimise. Rajaleidja võrgustiku eesmärk on toetada kõigi laste (alates lasteaiast, s.o vanusest 1,5 a) ja noorte arengut ja õppimist ning edendada kaasava hariduse põhimõtteid. Rajaleidja võrgustik pakub teenuseid lastele, õppijatele, nende vanematele, õpetajatele, tugispetsialistidele jne. Teenused põhinevad ühtsetel standarditel, nende osutamine on kooskõlas 2035. aastaks seatud haridus- ja oskustealaste eesmärkidega ning kohandatud piirkondlike ja kohalike vajadustega.

Ülalnimetatud lastele ja noortele suunatud sekkumismeetmed, mis aitavad vältida koolist väljalangemisega ja seega vältida sotsiaalset tõrjutust, toetavad Euroopa lastegarantii eesmärgi ja põhimõtteid, milleks on ennetada sotsiaalset tõrjutust, tagades lastele ligipääsu selleks vajalikele põhiteenustele. Lapsi ja noori, kes on haridusest ja tööturul kõrvale jäänud ning kes soovivad teha teadlikke valikuid tulevikuks, tuleb toetada ja võimendada. Lastele ja noortele suunatud meetmed töötatakse välja koostöös kohaliku tasandi ja sidusrühmadega (kohalikud omavalitsused, avalikud tööturuasutused, valitsusvälised organisatsioonid jne).

Rakendades asjakohaseid sekkumisi:

- 1) kõikide piirkondade noortele pakutakse mitmekülgseid, arendavaid ja huvitavaid tegevusi (sh noorsootöö võimalusi), mis toetavad nende osalemist hariduses või tööturul ning valmistavad neid paremini eluks ette;
- 2) aidatakse mittetöötavatel ja mitteõppivatel noortel naasta kooli või tööturule, et nad saaksid parimal võimalikul viisil ellu astuda;
- 3) tegeletakse võimalikult vara laste ja noorte tõrjutusega, keskendudes tõrjutuse ja koolist väljalangemise riski varajasele avastamisele, ennetamisele ja sellele reageerimisele; parandatakse ligipääsu hariduse tugiteenustele nii lastel kui ka nende vanematel.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

- 1,5–7-aastased lapsed; formaalõppes osalevad õppijad, koolist väljalangemise ohus olevad õpilased; vanemad; haridusasutuste juhid; õpetajad; tugispetsialistid; noorsootöötajad ja muud kohaliku omavalitsuse spetsialistid ja juhid.
- 10–19-aastased noored (sh mittetöötavad ja mitteõppivad noored), üldhariduskoolides õppivad lapsed ja noored, ebasoodsamas olukorras olevad lapsed ja noored, vanemad, õpetajad; 10–14-aastased noored, kõik laste ja noortega tegelevad kohalikud omavalitsused, kohalike asutuste esindajad, ettevõtete ja organisatsioonide esindajad, valitsusvälised organisatsioonid ja kogukonnad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumised aitavad otseselt edendada võrdseid võimalusi, tagades juurdepääsu kvaliteetsele haridusele ja toetatud õppele, et vähendada koolist väljalangemist ja maksimeerida iga inimese potentsiaali. Erieesmärgi alt toetatavate teenustega luuakse võrdsemad tingimused ebasoodsas seisundis olevatele lastele ja noortele, panustades niiviisi Euroopa sotsiaalõiguste sambasse ning Euroopa lastegarantiisse. Sekkumiste tulemusena on noortele tagatud kõikides Eesti piirkondades võrdsemad võimalused oma elukvaliteedi parandamiseks ning vajaliku toetuse ja teenuste saamiseks. Edendatakse riskirühmade sotsiaalset kaasatust ning vähendatakse riski, et noored jäävad kõrvale ja ükski. Konkreetsete olukordade analüüsi põhjal võetakse vajaduse korral erimeetmeid spetsiifiliste rühmade toetamiseks (nt meetmed ja tegevused, mis on suunatud haavatavatele rühmadele või riskipiirkondadele). Peale spetsiifiliste meetmete käsitletakse võrdõiguslikkust, kaasatust ja mittediskrimineerimist horisontaalselt, kehtestades nt osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused teenuste juurdepääsul, projektide hindamis- ja valikumenetlustes lähtutakse mittediskrimineerivatest põhimõtetest jne.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Terve Eesti, arvestades piirkondlikke ja kohalikke vajadusi.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.4.2. Näitajad

Tabel 95: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	f	ESF+	Ülemineku	PSO	Õppenõustamisteenuse nõustamisjuhtumite arv	Nõustamisjuhtum	7500	30 000
6	f	ESF+	Ülemineku	PSO	Noorsootöö teenustes osalenute arv	osalemiskord	17 500	126 900
6	f	ESF+	Ülemineku	PSO	Noorsootöö teenustes osalenud NEET noorte arv	osalemiskord	2100	10 000

Tabel 96: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	f	ESF+	Ülemineku	PSR	Õppenõustamisteenuse klienditagasiside	soovitusindeks (%)	75%	2019	75%	Toetuse saaja aruanded
6	f	ESF+	Ülemineku	PSR	Tugimeetmetes osalenud NEET noored, kes 6 kuud peale tegevusest lahkumist on väljunud NEET noore staatuselt	% osalejatest	68%	(2016-2020)	65%	Toetuse saaja aruanded

2.1.6.4.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 97: Mõõde 1 - sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	136	8 846 597
6	ESF+	Ülemineku	f	152	20 642 061

Tabel 98: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	01	29 488 658

Tabel 99: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	33	29 488 658

Tabel 100: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	10	29 488 658

Tabel 101: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	02	29 488 658

2.1.6.5. Erieesmärk: (g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust

2.1.6.5.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Selleks et COVID-19 ja muude võimalike kriiside mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda, on vaja toetada inimeste ümber- ja täiendusõpet. Oskuste arendamine aitab taastada kestliku majandus ning säilitada ja edendada tehniliselt uuenduslikku ja konkurentsivõimelist majandust ning heaolu. ELi liikumine ressursitõhusa, ringluspõhise, digiteeritud ja kliimaneutraalse majanduse poole ning tehisintellekti ja robotika laialdane kasutuselevõtt eeldavad inimeste oskuste uuendamist ning ning täiskasvanute koolituse märkimisväärset toetamist. Inimesed vajavad võimalusi mitmekesiste oskuste omandamiseks.

Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on kasvanud. Arvestades tööturu suundumusi ja tulevikus vajaminevaid oskusi, ei pakuta täiskasvanute täiendus- ja ümberõpet aga paindlikult ja vajalikus mahus. Samuti on koolitustes osalemises suur sooline ja piirkondlik ebavõrdsus ning vanemaalised on elukestvast õppest vähem huvitatud. Seetõttu on esmatähtis arendada ja pakkuda kvaliteetseid ning paindlikke elukestva õppe võimalusi. Koolitusturu killustatus, teabe puudumine mitteformaalsete õppimisvõimaluste kohta, kasutajasõbralike võimaluste puudumine koolitusteabele juurdepääsuks ning puudused kvaliteedi hindamise süsteemis on peamised probleemid kvaliteetse mitteformaalse koolituse pakkumisel. Täiskasvanud õppijate sihtrühm on heterogeenne. Vajadus leida tasakaal õppimise ja töö vaheli suurendab vajadust paindlike ja kvaliteetsete õppimisvõimaluste järele.

Oskuste prognoosimise ja seire süsteem OSKA kutsekvalifikatsioonisüsteemi osana on edukalt käivitunud, kuid kutsesüsteemi ümberkujundamiseks on vaja lisareforme ning arendus- ja koostööd. Oskuste kirjeldused ja kvalifitseerimine on riiklikes andmebaasides erinev ega anna võrreldavat ülevaadet elanikkonna vajaminevatest oskustest. Tööstandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda tõhusalt tööturu vajadustele

reageerida. Haridus- ja koolitusasutuste ning tööandjate koostöövormid peaks arenema ning oskusprofiilide ja kutsestandardite sisu peaks olema märkimisväärselt tõhusam.

Omandatud oskuste (enese)hindamise ja valideerimise võimalused on endiselt ebapiisavad ja ebaühtlase kvaliteediga ega toeta üksikisikuid õpingute ja karjääri kavandamisel, samuti ei ole mikrokvalifikatsioone (mikrokraade) veel välja arendatud.

Uuendusliku tehnoloogia, automatiseerimise, digiteerimise ja oodatava eluea pikenemise tõttu on üha tähtsam pakkuda täiskasvanutele rohkem täiendus- ja ümberõppe võimalusi ning mittetatsionaarset formaalharidust. Sekkumisega toetatakse haridus- ja koolitussüsteemi suutlikkuse arendamist, tööturu vajadustega kooskõlas oleva kvaliteetse mitteformaalse koolituse pakkumist ning tagatakse, et koolitused oleksid tänapäevased, kvaliteetsed ja paindlikud. Täiskasvanuhariduses tuleb arvesse võtta piirkondlikke erinevusi ning käsitleda eri vanuserühmade ja ka mitte-eestlastest elanikkonna vajadusi. Kavandatud meetmed peavad tagama, et täiskasvanud elanikkonna oskused vastaksid koroonajärgse ühiskonna vajadustele, elavdades majandust ning tööturu lühi- ja pikaajalist arengut. Oluline on, et kavandatavad meetmed täiendavad ja on sünergias Erasmus+ programmi täiskasvanutele suunatud tegevustega nt täiskasvanuhariduses õppijate ja valdkonna töötajate õpirändega ja/või rahvusvahelise virtuaalõppe toetamisega ning annavad sisendit ja kasutavad ära Erasmus+ programmi raames rahvusvaheliste kogemuste vahetamise tulemusi, koostööd ja kasutajasõbralike veebiplatvormide ning virtuaalkoostöö vahendite kasutamist, eriti madalate oskustega sihtgruppide toetamiseks. Osalemine PIAACi kordusuuringus võimaldab hinnata viimase kümne aasta jooksul täiskasvanuhariduses tehtud otsuste ja investeeringute tulemuslikkust ning teha plaane edasisteks tegevussuundadeks. Rakendatakse täiskasvanutele suunatud teadlikkuse suurendamise, teavitus- ja populariseerimismeetmeid, et suurendada osalemist elukestvas õppes, parandada õppimisega seotud hoiakuid ning suurendada teadlikkust elukestvast õppest ja enesetäiendamise tähtsusest. Parandatakse täiendus- ja ümberõppe võimalusi käsitleva teabe kättesaadavust.

Töötavatele täiskasvanutele, kelle oskusi on vaja ajakohastada või kelle oskused on aegunud, pakutakse tänapäevast kvaliteetset paindlikku mitteformaalset täiendus- ja ümberõpet, milles võetakse arvesse OSKA süsteemi prognoositud oskuste nõudlust ning mis on kooskõlas majanduse ja tööturu vajadustega, arvestades piirkondlikke ja riskirühmade vajadusi. Tulenevalt OSKA hinnangutest vajab IKT-sektor ja kõik teised majandussektorid igal aastal vähemalt 2600 uut IKT-spetsialisti ehk seitsme aasta vaates kokku üle 18 000 inimese. Seega on vajalik tagada IKT valdkonna oskuste edendamisele suunatud täiendkoolitusi nii ESF+st kui ka RRFst. Roheoskuste arendamisel suunatakse RRFst fookus rohepöördest enim mõjutatud valdkondadesse, struktuurivahenditest aga teistes valdkondades ja õppekavades roheoskuste arendamisele.

Oskuste täiendamise peamised sihtrühmad on eelkõige tööealine elanikkond, sh ilma erialase hariduseta, väheste või aegunud oskustega töötavad täiskasvanud ning täiskasvanud, kes vajavad oma töö lisaväärtuse suurendamiseks erioskusi, samuti täiskasvanute koolitajad.

Toetatakse madala haridustaseme ja väheste oskustega täiskasvanuid, et nad jätkaksid õpinguid mittetatsionaarses formaalhariduses, tagamaks, et nende oskused vastaksid edasiste karjääri- ja õppimisvõimaluste nõuetele.

Meetmete eesmärk on arendada ka haridusasutuste suutlikkust pakkuda kvaliteetset koolitust (sh uute õppekavade väljatöötamine, mikrokvalifikatsioonide (mikrokraadide) ja koolitajate oskuste arendamine).

1. Käivitatakse meetmed mitteformaalõppe kvaliteediraamistiku edendamiseks. Hinnatakse mitteformaalõppe pakkujate kvaliteeti. Töötatakse välja ja rakendatakse mikrokvalifikatsioonide (mikrokraadide) põhimõtteid ja nõudeid, et viia täiendus- ja ümberõpe paremini vastavusse praegu ja tulevikus vajaminevate oskustega.

2. Paindlike õppeviiside toetamiseks suurendatakse võimalusi mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise süsteemi (VÕTA) kohaldamiseks haridus- ja kutsekvalifikatsioonide süsteemis. Õppenõustamise suutlikkust parandatakse täiskasvanute õppe nõustajatele ja hindajatele koolituse pakkumisega. Kaasatakse sotsiaalpartnereid ja tööandjaid, luues ja rakendades kaasamistavasid mitteformaalsete ja informaalsete õpingute tunnustamisel ja valideerimisel. Arendatakse mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimist ning asjakohaste juhendamise- ja hindamismaterjalide ning muude vahendite väljatöötamist. Toetatakse digilahenduste väljatöötamist elukestva õppe ja koolitusajaloo dokumenteerimisel.

3. Käivitatakse kutsekvalifikatsioonisüsteemi reform, et majanduse oskuse nõudeid paremini kvalifikatsioonides kajastada. Oskuste klassifikatsiooni ajakohastatakse, oskuste kirjeldused ühtlustatakse kutsekvalifikatsioonide andmebaasides ja eespool nimetatud sidustatakse oskuste, kompetentside, kvalifikatsioonide ja ametite Euroopa klassifikaatoriga (ESCO). Arendatakse edasi oskuste prognoosimise ja seire süsteemi OSKA, et paremini jälgida, analüüsida ja prognoosida oskuste nõudlust ja tööjõu pakkumist tööturul, sh arvestades regionaalseid vajadusi.

OSKA jälgib ka oskuste ja tööjõu kättesaadavuse parandamiseks tehtud ettepanekute rakendamist. OSKA meetodid hõlmavad täiendavate andmeallikate kasutamist (suurandmed ja andmekaeve). Laiendatakse ja parandatakse OSKA tulemuste, oskuste nõudluse ja pakkumisega seotud teabe esitlemist ja jagamist eri sihtrühmadele.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Tööandjad, eri- ja kutsealase hariduseta inimesed, vananenud oskustega inimesed, täiskasvanud õppijad, koolitusasutused, täiskasvanud õppijate õpetajad ja koolitajad, kohalikud omavalitsused, sotsiaalpartnerid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Vajaduse korral võetakse kasutusele konkreetseid meetmeid, et toetada spetsiifilisi rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele sihtrühmadele või ebasoodsas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Meetmete rakendamisel lähtutakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetest, kehtestades osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/-komisjonide koosseis (nt sooline tasakaal organite/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikumenetlused (mittediskrimineerivad põhimõtted projektide hindamisel ja valikul).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, erinevad piirkonnad olenevalt regionaalsetest tööturu nõudluse ja pakkumise eripäradest.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.5.2. Näitajad

Tabel 102: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonnakategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)
6	g	ESF+	Ülemineku	PSO	Täiskasvanute mitteformaalõppes osalenute arv	osalemiskord	16 000	62 100
6	g	ESF+	Ülemineku	PSO	Täiskasvanute mitteformaalõppes osalenute arv sotsiaalvaldkonnas	osalemiskord	500	2077
6	g	ESF+	Ülemineku	PSO	Täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomise tegevustes osalejate arv	osaleja	1250	5000

Tabel 103: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
6	g	ESF+	Ülemineku	PSR	Mitteformaal õppes osalejad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni	osalejad	93%	2020	54 400 (85% osalejatest)	

2.1.6.5.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 104: Mõõde 1 - sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	151	80 245 860
6	ESF+	Ülemineku	g	161	2 000 000

Tabel 105: Mõõde 2 - rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	01	82 245 860

Tabel 106: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	33	82 245 860

Tabel 107: Mõõde 4 - ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	10	82 245 860

Tabel 108: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	02	82 245 860

2.1.6.6. Erieesmärk (h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet

2.1.6.6.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erieesmärgi raames elluviidavad meetmed jagunevad kahte teemablokki: 1) laste ja noorte ning 2) lõimumisega seotud sekkumised.

Laste ja noorte sotsiaalsed, tööturu ja tervishoiuga seotud probleemid ning õiguskaitsese probleemid on omavahel seotud ja neid on võimalik ennetada. Lastesse ja noortesse investeerimine on kõige kulutõhusam viis, kuidas ennetada ja lahendada Eesti riigi märkimisväärseid probleeme, mis on seotud majanduse, tööhõive, sotsiaalkaitse, õiguskaitsese ja tervishoiuga. Need valdkonnad on seotud ka hariduse, selle tugiteenuste ja noorsootööga, mida käsitletakse erieesmärgis f.

Laste ja noortega seotud sekkumismeetmed keskenduvad võrdsete ja õigeaegsete juurdepääsuteenuste edendamisele, toetades aktiivse kaasamise integreeritud meetmeid ning ennetades riskikäitumist kohalike kogukondade ja kodanikuühiskonna kaasamise abil. Lastega seotud meetmete planeerimisel ja disainimisel on aluseks Euroopa lastegarantii.

Võttes arvesse ESF+ prioriteete, riiklikke arengusuundi ning laste ja noorte inimeste ees seisvaid probleeme, kavandatakse meetmeid kahes järgmises valdkonnas:

1) Lastele ja noortele suunatud sekkumised, mis ennetavad sotsiaalset tõrjutust. Oluline on pakkuda lastele ja noortele ning nende vanematele kvaliteetseid teenuseid, mis põhinevad asjaomaste sihtrühmade vajadustel, parandades ka nendega töötavate spetsialistide pädevust. Laste ja noorte sihtrühmas on üha olulisemad vaimse tervisega seotud teemad. Lastele ja noortele suunatud meetmed töötatakse välja ning neid rakendatakse koostöös kohaliku tasandi ja sidusrühmadega (kohalikud omavalitsused, valitsusvälised organisatsioonid jne). Noorte süstemaatiline ja võrgustikupõhine kaasamine ning kogukondade mõjuvõimu suurendamine nõuab kodanikualgatuse arendamist ja rakendamist.

2) Tervikliku lastekaitse süsteemi loomine, sh koostöö eri tasandite ja sektorite vahel. Lastele ja noortele mõeldud teenuste korraldamine ja integreerimine, võrgustike ja juhtumite haldamise mudelite ning teenuste korraldamise süsteemide väljatöötamine laste ja noorte toetamiseks, sh kohalike omavalitsuste toetamine teenuste korraldamisel.

Asjakohaste meetmete rakendamise toetamine Euroopa lastegarantii rakendamist:

- 1) ennetame vaimse tervise probleemide ja riskikäitumise põhjuseid noortel, sh neil noortel, kes osalevad pidevates õigusrikkumistes;
- 2) pakume kõigile noortele mitmekülgsed, arendavaid ja huvitavaid tegevusi (mh noorsootöö võimalusi), mis toetavad nende osalemist hariduses või tööturul ning valmistavad neid paremini eluks ette;
- 3) tagame lastele ja noortele sobivad teenused ning piisava toetuse nende füüsilisele ja vaimsele tervisele ning intellektuaalsele ja sotsiaalsele arengule;
- 4) loome aluse kodanikuühiskonnas osalemiseks järgmise põlvkonna juhtidele ja kaasalööjatele;
- 5) arendame valdkonnaülest koostööd lastekaitse valdkonnas ja toetame erivajadustega laste toetusüsteemi uuendamist.

Kohalike omavalitsustega seotud tegevusi kavandatakse ühiselt kolme ministeeriumi koostöös. Kohalikke omavalitsusi võimestatakse lastele ja noortele mõeldud teenuste pakkumiseks. See hõlmab rahalist toetust ja kohalike omavalitsuste spetsialistide nõustamist, meetodiliste juhendmaterjalide ja hindamisvahendite väljatöötamist ning koolitust, järelevalvet ja võrgustike loomist.

Edukas lõimumine, sh kohanemine, tööturule integreerimine ning uussisserändajate, teisest rahvusest püsielanike ja tagasipöördujate osalemine ühiskonnaelus toetab Eesti ühiskonna turvalisust ning majandusarengut. Väheneb sotsiaalsüsteemi koormus ning julgeoleku, sotsiaalse tõrjutuse, etniliste konfliktide, radikaliseerumisega jne seotud riskid. Mida paremini lõimuvad, sh kohanevad teisest rahvusest püsielanikud, uussisserändajad ja kodumaale tagasipöördujad, seda suurem on nende heaolu Eestis ja sidusam on Eesti ühiskond.

Sekkimised toetavad Eesti (kui vastuvõtva ühiskonna) suutlikkust kultuurilise mitmekesisusega toime tulla ning sihtrühmade lõimumist, sh kohanemist, pannes rõhku piirkondlikele aspektidele. Enamik Eesti rahvusvähemuste hulka kuuluvatest inimestest elab Ida-Virumaal ja Harjumaal, sh Tallinnas (26% Eesti kogurahvastikust).

Planeeritakse järgmisi integreeritud meetmeid, kaasates kohalikke kogukondi ja kodanikuühiskonda:

1. Strateegiline kommunikatsioon lõimumis- ja kodakondsusteemade valdkonnas, et mõista rändeprotsesse ja kujundada välja objektiivne arvamus. Strateegilise kommunikatsioonita võivad tekkida

rahvuste ja kogukondade vahelised konfliktid. Lisaks takistavad kallutatud teave ja väärarusaamad sihtrühmade edukat tööhõivet ja tööturule integreerumist. Oluline on leida ühiskonnas toimuva avatud arutelu kaudu konsensuslik tasakaal lõimumis- ja kodakondsusteamadega seotud küsimustes.

2. Piirkondliku võimekuse arendamine kohalike omavalitsuste, avaliku ja erasektori organisatsioonide, kultuuri ja spordiga seotud institutsioonide ning valitsusväliste organisatsioonide seas lõimumise, sh kohanemise ja kodakondsuse valdkonnas. Kohalikud omavalitsused osutavad sisserändajatele oma pädevuse piires kohalikke teenuseid, kuid neil puudub siiski strateegiline arusaam oma rollist, funktsioonist, lahendustest ning ootustest lõimumis- ja kodakondsusteamade toetamisel ja uussisserändajate esmasel kohanemisel. Samal ajal suureneb Eestis uussisserändajate ja tagasipöördujatega omavalitsuste arv, suuremate keskuste kõrvale kerkivad uued sihtkohad (nt Pärnu). Sekkumise raames saavad piirkondlikud omavalitsused, nt Narva ja Ida-Virumaa (Kirde-Eesti), Tartu ja Tartumaa (Kagu-Eesti), Tallinn ja Pärnu (Edela-Eesti) toetust kohaliku tasandi lõimumisstrateegiate ja -tegevuste väljatöötamiseks. Toetades kohalikke omavalitsusi, avaliku ja erasektori organisatsioone ning valitsusvälisteid organisatsioone, aitame neil iseseisvalt pakkuda sisserändajatele laiemas ulatuses täiendavaid lõimumis-, sh kohanemis- ja kodakondsusteamalisi teenuseid.

3. Võttes arvesse sihtrühma asjakohaseid vajadusi, pakutakse keeleõppevõimalusi ka mitteformaalses õppes ja muude uuenduslike keeleõppemeetodite kaudu, mis toetavad igapäevaelus suhtlemisoskuste arendamist.

Töölase eesti keele arendamiseks ja harjutamiseks ning eesti keelt kõnelevas keskkonnas töötamiseks valmisoleku parandamiseks pakutakse keeleõppevõimalusi ja keeletuge tööturumeetmete abil, võimaldades noortel ja täiskasvanutel, kelle emakeel ei ole eesti keel, osaleda töökohaga seotud lähetusprogrammides ja kasutada mentori abi eestikeelses töökeskkonnas. Keeleõppevõimalusi pakutakse ka kinnipeetavatele, et edendada nende integreerumist. Lisaks keeleõppele tuleb luua keelekeskkond, mis toetab keelepraktikat kogukondadevaheliste kontaktide kaudu erinevatel kultuuri- ja spordiüritustel, keelekohvikutes ja kultuuriklubides. Keeleõppe kõrval pakutakse asjakohase teadlikkuse suurendamiseks ka kodanikuõpetuse ning riigikaitsega seotud õppimisvõimalusi.

Alushariduse jaoks töötatakse lasteaedades välja varase keeleõppe metoodika, et tagada eesti keele õpetamise professionaalsete meetodite katkematu säilimine põhihariduses, ja seeläbi toetatakse Euroopa lasetgarantii eesmärkide saavutamist. Kutse- ja keskhariduses töötatakse välja ning rakendatakse kompensatsioonimeetmed õppijate keeleoskuse parandamiseks. Tegeletakse eesti keele õpetajate ja koolitajate nappusega ning kvaliteetsete õppe- ja õppematerjalide puudumisega ning edendatakse koostööd haridus- ja teadusasutuste (ülikoolide) vahel, et parandada keeleõppe metoodilist kvaliteeti.

4. Kohanemisprogramm, mis võimaldab hiljuti Eestisse elama asunud välismaalastel ja tagasipöördujatel iseseisvalt toime tulla, leida vajalikku teavet ning edukalt osaleda tööturul, elukestvas õppes ja ühiskonnas, sh kodanikuühiskonnas laiemalt. Kohanemisprogramm toetab sotsiaalse ühtekuuluvuse tekkimist ning vähendab uussisserändajate ja kodumaale tagasipöördujate lõimumis-, sh kohanemiskeskuste riski Eesti ühiskonnas, suurendab uussisserändajate aktiivset osalemist tööturul, pakub vajalikku teavet ja vahendeid juurdepääsuks haridusele. Kohanemisprogramm annab uussisserändajatele põhiteadmised Eesti riigi ja ühiskonna toimimise, igapäevaelu korralduse, töö ja ettevõtluse, õppimise, teaduse ja pereelu kohta. Uussisserändajad (sh lühiajalised töötajad ja nende pereliikmed) saavad mh tööga seotud teavet ja nõustamist seoses Eesti tööturuga, et tagada uussisserändajate suur tööhõive ja aktiivne osalemine Eesti tööturul.

Eeltoodud sekkumised, mis soodustavad aktiivset kaasamist ja osalemist, parandavad tööalast konkurentsivõimet ning tagavad võrdsed võimalused uussisserändajatele, tagasipöördujatele ja teisest rahvusest püsielanikele, täiendavad mitut muud kavandatud meetet ning aitavad kaasa muudele ESF+ erieesmärkidele, näiteks tööturu probleemide leevendamisele, sotsiaal-majandusliku integratsiooni edendamisele, tööturule ja sotsiaalteenustele võrdse ja õigeaegse juurdepääsu parandamisele, mitteaktiivsete inimeste kaasamise edendamisele ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu vähendamisele.

Samuti tagatakse hea koostoime ESF+ ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (AMIF) vahel. ESF+ raames rakendatavate meetmete eesmärk on edendada uussisserändajate ja alaliste elanike ning kodumaale tagasipöördujate sotsiaal-majanduslikku integratsiooni. AMIF keskendub varajase sekkumise meetmetele ning esmasele ja kiirele reageerimisele, toetades lõimumist, sh kohanemist ühtse kontaktpunkti põhimõttel kohe pärast kolmandate riikide kodanike Eestisse saabumist, nt tugiteenused, teabe- ja osalustegevus, nõustamine, lahkumiseelsed meetmed jne. Eritähelepanu pööratakse rahvusvahelise kaitse saanud isikutele. AMIFi rakenduskava koostatakse samal ajal ESF+ planeerimisega. Tänu sellele on võimalik vältida topeltrahastamist ja tagada vastastikune täiendavus.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiast

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

- Sotsiaalse tõrjutuse ohus lapsed ja noored (sh tõsise traumaatilise kogemusega noored), lapsevanemad;
- noored, sh mittetöötavad ja mitteõppivad noored;
- asendushooldusteenuste osutajad, kasuperesse astunud noored, laste olukorra hindamisega tegelevad isikud;
- kahtlustatavad ja süüdistatavad, kriminaalhooldusametnikud, kuni 29 aasta vanused kinnipeetavad, kes on kaasatud kriminaalõigussüsteemi, ELi liikmesriikidest ja kolmandatest riikidest saabuvad lapsed ja noored, sh ajutiselt Eestis viibivad lapsed ja noored;
- inimesed (sh formaalhariduses osalevad alalised elanikud), kelle esimene keel ei ole eesti keel;
- õpetajad ja teised haridusasutuste liikmed, kes töötavad alushariduses ja lastehoius;
- kutseharidus ja -koolitus, üldkeskharidus, teadlased ja õpetajate koolitajad;
- täiskasvanud õppijad ja eesti keele teise keele õpetajad, õpetajate koolitajad;
- teadlased, ülikoolide ja kõrgharidusasutuste töötajad;
- uussisserändajad, sh kolmandate riikide kodanikud, ELi kodanikud ja nende pereliikmed;
- kohalik elanikkond;
- muudesse rahvustesse ja etnilistesse rühmadesse kuuluvad isikud, kes elavad Eestis;
- kohalikud omavalitsused ja nende töötajad, asjaomaste valdkondade (lastekaitse, asendushooldus, haridus, kriminaalõigus, lõimumine, keeleõpe) spetsialistid, teadlased, õpetajad ja eksperdid ning neid esindavad organisatsioonid, ülikoolid, asjaomased muud esindusorganisatsioonid, ettevõtete ja organisatsioonide esindajad, valitsusvälised organisatsioonid, kogukonnad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Laste ja noorte valdkonnas hõlmavad kavandatud sekkumised nii üldisi kui ka sihipäraseid tegevusi. Meetmed on suunatud eri sihtrühmadele, võttes arvesse nende eripära.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Viidates asjakohasele sekkumisloogikale, on meetmed suunatud 1) kogu Eestile (kultuurilise mitmekesisustamisega seotud ühiskondliku suutlikkuse parandamine). 2) Arvestades sisserändajate ja teiste rahvuste alaliste elanike geograafilist paiknemist (peaaegu 30% Eesti kogu rahvastikust), pööratakse erilist tähelepanu Ida-Viru ja Harju maakonnale, sh Tallinnale, kus elab enamik sihtrühma esindajaid (vastavalt 40% ja 82% kogurahvastikust). Meetmed on suunatud ka mujale, kus sihtrühma esindajad moodustavad olulise osa kohaliku omavalitsuse (Tartu, Pärnu, Valga jne) elanikkonnast.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.6.2. Näitajad

Tabel 109: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)
------------	-------------	------	----------------------	----	---------	----------	---------------------	--------------------

6	h	ESF+	Ülemineku	PSO	Keeleõppe ja lõimumisega seotud koolitustel (maht vähemalt 32 ak tundi) osalenud haridustöötajate arv	osaluskord	2500	10000
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO	Loodavate e-keeleõppe teenuste arv	uus teenus	0	4
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO	Lastekaitse korraldusmudeli väljatöötamine	mudel	0	1
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO	Riskis olevatele lastele/noortele sekkumiste väljatöötamine	sekkumiste arv	2	5
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO	Eesti keele õpet toetatavad tegevused ning kodanikuõpe	osaluskord	1000	6200

Tabel 110: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas	Märkused
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR	Haridustöötajad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni	osalus	70%	2020	7500 (75% osalejatest)		keeleõppe ja/või integratsiooni seotud koolitused
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR	Lastekaitse korraldusmudeli rakendamine	mudel	0	2020	1		
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR	Riskis olevatele lastele/noortele sekkumiste rakendamine	number	0	2020	5		
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR	Eesti keele õpet toetatavad tegevused ning kodanikuõpe	osaluskord	0	2020	4960		

2.1.6.6.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 111: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	152	102 420 255
6	ESF+	Ülemineku	h	154	8 428 729
6	ESF+	Ülemineku	h	158	2 195 788

Tabel 112: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	01	113 044 772

Tabel 113: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	33	113 044 772

Tabel 114: Mõõde 4 – ESF+ teisese valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	05	31 748 316
6	ESF+	Ülemineku	h	06	33 547 670
6	ESF+	Ülemineku	h	07	1 330 848
6	ESF+	Ülemineku	h	08	5 799 208
6	ESF+	Ülemineku	h	09	40 618 729

Tabel 115: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	02	113 044 772

2.1.6.7. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet

2.1.6.7.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumine hõlmab selliste tegevuste arendamist, mis toetavad iseseisvat elu ja kohalike kogukondade võimekuse suurendamist, eri poliitikavaldkondade koordineerimist ja lõimimist, et hõlbustada ligipääsu kvaliteetsetele sotsiaalteenustele ning suurendada sotsiaaltöötajate ja muu tööjõu pädevust ning oskusi. Sekkumise eesmärk on töötada välja terviklik pikaajalise hoolduse süsteem, mis ennetaks, vähendaks ja aitaks toime tulla hooldusvajadustega, edendaks inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut ning toetaks hooldajaid.

Sellise süsteemi nurgakivideks on:

- 1) hea üldine koordineerimine;
- 2) hästi kavandatud tänapäevane töömetoodika ja teadmiste baas;
- 3) hästi toimivad, kvaliteetseid ja piirkondlikult kättesaadavad sotsiaalteenused;
- 4) professionaalsed sotsiaaltöötajad ja muu tööjõud pikaajalises hoolduses;
- 5) teenuste osutamiseks ja tarbimiseks vajaliku infrastruktuuri ning keskkonna olemasolu mida toetatakse investeringutega kaasaegsesse sotsiaalteenuste taristusse (vt taristusse tehtavaid investeringuid käsitlev peatükist 2.1.6.9. Erieesmärk: (iii).

Hea üldine koordineerimine ning hästi kavandatud tänapäevane töömetoodika ja teadmiste baas

- Pikaajalise hoolduse oluline osa on sellise tervikliku hindamissüsteemi loomine, mis hõlmab vajalikke andmeladusid, andmevahetussüsteeme ja -vahendeid. Praegu on puudu sektorisisest koostööst, riikliku ja kohaliku tasandi ning sotsiaal- ja tervishoiusektori vahelisest koordineerimisest ning innovatsioonist. Sekkumise raames toetatakse tegevusi ja projekte, mis panustavad nende eesmärkide saavutamisse (aitavad luua hindamisinstrumente, andmevahetuskeskkondi jne.)
- Suurendatakse poliitikakujundajate suutlikkust nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil ning arendatakse teenuseosutajaid, samuti koostööd kohalikul tasandil arendustegevuste kaudu.
- Toetatavate meetmete üks eesmärk on suurendada kogukondade, klientide ja nende katusorganisatsioonide võimekust. Selleks suurendatakse nende teadlikkust ja toetatakse tegevusi, mis ergutavad uuenduslike digitaalsete ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamist. Edu saavutamiseks on otsustava tähtsusega avaliku sektori, aga ka era- ja mittetulundussektori ning haridusasutuste kaasamine.
- Panustatakse uuenduslike lahenduste kasutaselevõttu. See hõlmab erinevate tugitehnoloogiate laialdasema kasutamise võimaldamist nii kodukeskkonnas kui ka teenuste osutamisel. Samuti toetatakse meetmeid, mis edendavad teenuste osutamise kvaliteeti ja kättesaadavust, ning tõhustatakse järelevalvet.

Hästi toimivad ja piirkondlikult juurdepääsetavad sotsiaalteenused

- Eesti sotsiaalpoliitika eesmärk on luua tingimused ja toetada väärikat elu, iseseisvat toimetulekut, kodus elamist ning vaimsete erivajadustega inimeste ja eakate osalemist ühiskonnas nii kaua kui võimalik. Eesti on loonud uued teenused (nt intervallteenused), katsetab kohalikele omavalitsustele mõeldud teenusemudeleid ja loob kaitstud töökoha teenuse. Iseseisva elu eeltingimus on kvaliteetse sotsiaalse taristu olemasolu ja selliste sotsiaalteenuste kättesaadavus, mis aitavad vältida institutsionaliseerimist. Sekkumise raames toetatakse eespool kirjeldatud põhimõtetest lähtuvate teenuste arendamist ja pakkumist.
- Samuti arendatakse ja toetatakse dementsuse all kannatavatele inimestele teenuste osutamist.

Kutselised sotsiaaltöötajad ja muu tööjõud pikaajalise hoolduse valdkonnas

- Muudatused teenustes toovad kaasa vajaduse uute oskuste järele. Selleks et rahuldada sotsiaalkaitsesektoris nõudlust kvalifitseeritud tööjõu järele, toetada sektorisisest koostööd, koordineerimist riikliku ja kohaliku tasandi, sotsiaal- ja tervishoiusektori vahel ning panustada innovatsiooni, on vaja kaasata sektorisse lisaspetsialiste ja parandada seal juba töötavate inimeste oskusi. Praegu osutatakse pikaajalise hoolduse teenuseid ja abi enam kui 80 000 teenuse osutamise kohas, kuid tegelik vajadus on vähemalt 132 000 kohta. See tähendab, et tööjõu nõudlus on isegi suurem kui 2016. aastal OSKA aruandes prognoositi.
- Sekkumise raames töötatakse välja õppeprogrammid, mis hõlmavad formaalharidust, täiendusõpet, töökohapõhist õpet jne. Kehtestatakse valdkonnas töötavatele inimestele kvalifikatsiooninõuded ja suurendatakse seal juba töötavate inimeste pädevusi koolituste, õppematerjalide väljatöötamise, parimate tavade jagamise jne abil. Erilist tähelepanu pööratakse lastega töötavatele spetsialistidele. Toetatavad tegevused hõlmavad nii spetsialistide põhikoolitusi kui ka täiendusõpet.
- Tööjõupuuduse vähendamiseks on vaja populariseerida sotsiaalhoolekandesektori töökohti ja toetada sektorisse sisenemist. Eesti probleem on see, et kuigi suur osa inimestest õpib sotsiaalvaldkonnaga seotud eraladel, ei jätka nad pärast ülikooli lõpetamist seal töötamist. Uuringust, milles analüüsiti nende inimeste edukust, kes omandasid kutse- ja kõrghariduse tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas, selgus, et neist töötas hiljem sektoris ainult 54% ja 58%. Sotsiaal- ja käitumisteadused annavad üliõpilastele universaalsed oskused, mida saab rakendada eri sektorites. Seega ei saa eeldada, et isegi kui nende tööhõive määr on kõrge, lähevad nad otse tööle inimestega, kes vajavad teenuseid. Sotsiaalhoolekande populariseerimine peab toimuma koostöös ülikoolide ja tööandjatega ning tuleks võtta muid toetavaid meetmeid, nagu järelevalve, nõustamine ja muud töökohapõhised meetmed.
- Sotsiaaltöötajate kvalifikatsioonibaas algab õppekavadest ja koolitusest, mis vastavad tööturu vajadustele, st kvaliteetsest täiendusõppest. Sotsiaalvaldkond võib aidata eelkõige leida erikoolituse pakkujaid ja vajaduse korral saada koolitust teemadel, mis on omased kitsamatele sihtrühmadele ning mida ei ole otstarbekas arendada näiteks kõrghariduse raames.
- Panustatakse digipädevuste suurendamisse sektoris.

Sekkumise raames toetatakse projektide elluviimist, mis parandavad sotsiaalteenuste teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti. Kvaliteedikriteeriumid lepatakse kokku õiguslikul tasandil – täpsustatakse pikaajalise hoolduse mõiste, KOV rolli hoolduskoormusega inimeste toetusvajaduse väljaselgitamisel, samuti KOVide roll eelistada kodus elamist toetavate teenuste pakkumist asutuspõhisele hooldusele jne.; t Investeeringute kaudu toetatakse teenuste integreerimist ja koordineerimist; panustatakse isikukesksete teenuste osutamisse, mis; suurendavad inimeste igapäevast toimetulekut ja heaolu nende kodus; toetatakse ettevalmistusitöid uute toetusmeetme väljatöötamist eakatele, kes ei suuda üksi toime tulla, kuid vajavad hooldusasutustest vähem abi; katsetatakse uusi uued meetmed uutele sihtrühmadele (nt vaimsete häiretega sõltlased, autismispektri häirega

inimesed jne), mis võimaldavad eakatele, erivajadustega inimestele ja hoolduskoormusega inimestele paindlikke töötingimusi; toetatakse tegevusi, mis soosivad tervena ja aktiivsena vananemist; aitavad kaasa keerukate probleemide tõhusamale lahendamisele ning suunavad täiendavaid vahendeid sotsiaalküsimustega tegelemiseks. Sekkumine on tihedalt seotud esieesmärk (k) all punktis 2.1.7 kirjeldatud tegevustega, aga käesolevas peatükis kirjeldatud tegevusi viiakse ellu nõuvalt alla meetodil st et toetatavad valdkonnad ja projektid valitakse välja riigi tasandil keskselt vajadusel piirkondlikke eripärasid arvestades. Sekkumise raames antakse eesmärkide saavutamiseks toetust. Investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiast.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Erivajadusega inimesed; hooldusvajadusega inimesed; dementsuse all kannatavad inimesed ja nende pereliikmed; hoolduskoormusega või hoolduskoormuse tekkimise potentsiaaliga inimesed; kohalikud omavalitsused ja kogukonnad; Sotsiaalkindlustusamet; sotsiaal-, tööhõive- ja tervishoiupoliitika kujundajad; sotsiaal-, tööhõive- ja tervishoiutöötajad ning teenuseosutajad; sotsiaal-, haridus-, tööhõive- ja tervishoiusektor; (tehnoloogia)ettevõtted; eestkostesüsteemi osalised, eraõiguslikud ja mittetulunduslikud organisatsioonid

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriüleised ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.7.2. Näitajad

Tabel 116: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	k	ESF+	Ülemineku	PSO	Hoolekandeteenuste saajate arv	Arv	900	8770

Tabel 117: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
------------	------------	------	-----------------------	----	---------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------

6	k	ESF+	Ülemineku	PSR	Osalejate osakaal, kelle toimetulek paranes või säilis	Arv	70%	2020	70%	
6	k	ESF+	Ülemineku	PSR	Osalejate osakaal, kelle hoolduskoormusega seotud olukord paranes	Arv	70%	2020	70%	

2.1.6.7.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 118: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	161	43 160 000

Tabel 119: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	01	43 160 000

Tabel 120: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	33	43 160 000

Tabel 121: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	10	43 160 000

Tabel 122: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	02	43 160 000

2.1.6.8. Erieesmärk (ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega

2.1.6.8.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika on kooskõlas erieesmärgi e mitteformaalse ja informaalse õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sh ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades kooli- ja töökohapõhise õppe ja õpipõhise kasutuselevõtu raames kavandatud sekkumisi ja neid täiendades. Samuti aitab see lahendada probleeme, mis on seotud haridustöötajate nappuse ning hariduse ja koolituse ebapiisava vastavusega muutuvate oskuste vajadustele tööturul. Kvaliteetse ja kaasava hariduse ning haridusasutuste ressursitõhusa võrgustiku ja taristu tagamiseks on vaja võtta arvesse piirkondlikke demograafilisi muutusi ning vaadata läbi hariduse sisu ning haridussüsteemi osaliste ülesanded ja rollid.

Kavas on arendada ja rakendada piirkondlike hariduskeskuste kontseptsiooni, mis ühelt poolt soodustab koostööd üld-, kutse- ja kõrghariduse ning teiselt poolt hariduse ja töömaailma vahel. Rahvastiku vähenemisest ja vananemisest tingitud muutustel on suurim mõju Ida-Virumaale, Kagu- ja Kesk-Eestile ning keskustest kaugemal asuvatele piirkondadele. Piirkondades, kus sotsiaal-majanduslik olukord on keskmisest halvem, rahvaarv väheneb ja kus elab palju teisest rahvusest alalisi elanikke, on vaja leida erilahendusi, milles võetakse arvesse piirkonna kultuurikeskkonda ja arengutausta.

Toetatakse järgmisi tegevusi:

1) Investeeringud, millega toetatakse erinevate haridusasutuste, sh kutseharidusasutuste, üldhariduskoolide, mitteformaalse õppe pakkujate ja kõrghariduse (sh näiteks ülikoolide piirkondlikud kolledžid) vahelist koostööd. Projektid valitakse välja partnerlusel põhineva hariduskonsortsiumi kontseptsiooni alusel ning täielikus kooskõlas piirkondlike ja kohalike oludega. Projektid peaksid pakkuma kvaliteetseid keskhariduse õppekavasid vähemalt üldkesk- ning kutseharidusasutuste koostöös, kaasates vajaduse korral ka kõrghariduse ja mitteformaalse õppe pakkujaid ning põhikooli (kui see on vajalik, et hõlbustada üleminekut põhikooli kolmandast astmest keskharidusse). Väikesemahulised investeeringud suunatakse nüüdisaegse kvaliteetse õppe- ja õpetamiskeskonna loomisele, sh digiõppe taristu loomisele, samuti juba olemasoleva taristu ümberehitamisele ja ajakohastamisele, mis on vajalik kvaliteetse keskhariduse pakkumiseks mitme haridusasutuse koostöös. Sekkumine aitab vähendada hariduslikku kihistumist ja piirkondlikke erinevusi. Eelistatakse projekte piirkondades, kus on suur teisest rahvusest alaliste elanike osakaal ja kus noorte koolist väljalangemise oht on suurem, ning projekte, millel on positiivne mõju innovatsiooni edendamisele ning koolide ja ettevõtete vahelisele koostööle, et parandada töökohapõhise õppe (õpipoisiõppe) tüüpi koolituse kvaliteeti.

2) Investeeringud põhikoolivõrgu ümberkorraldamiseks, mis võimaldavad uuendada haridustaristut, et korraldada ümber ja optimeerida põhihariduse pakkumist ning ennetavalt leevendada demograafiliste muutuste mõju piirkondades, kus sotsiaal-majanduslik olukord on alla keskmise ning enamik elanikkonnast väheneb ja vananeb. Investeeringuid tehes keskendutakse hariduse kvaliteedile ja sellele, et haridus oleks kättesaadav kõigile õpilastele. Toetuse saamiseks peavad projektid olema pikas perspektiivis kestlikud (vastavalt õppekohtade prognoosile aastani 2035), aitama parandada hariduse kvaliteeti, sh avaldama mõju haridustöötajate töötingimustele ja õppekeskkonna kvaliteedile, ning toetama formaalhariduse, mitteformaalse ja informaalset õppe vahendite ja taristu riskasutamist noorte ja täiskasvanute poolt, et teha koostööd hariduskeskustega, eelkõige põhikooli kolmandas astmes. Projektide tulemusena tuleb saavutada seatud ressursitõhususe kriteeriumid, võttes arvesse piirkonna haridusasutuste võrku tervikuna ning muud taristut, mida kasutatakse mitteformaalse ja informaalset õppe pakkumiseks kogukonna noortele ja täiskasvanud õppijatele. Kõik selle tegevussuuna raames ehitatud või rekonstrueeritud ehitised ja rajatised vastavad ligipääsetavuse, energiatõhususe ja muudele horisontaalsetele kriteeriumidele.

3) Investeeringud, mis võimaldavad ning toetavad ligipääsetavust haridusele ja noorsootööle, sh eriti erivajadustega inimeste ligipääsu ja kaasamist üldhariduskoolidesse, kutseharidusasutustesse ning noorsootööasutustesse (üldnimetatud koolivõrgu investeeringud juba arvestavad ligipääsetavuse jm nõudeid). Toetatakse universaalse disaini põhimõtteid järgivaid investeeringuid õppekeskkonda (sh õppevahendid, töövahendid, õppetingimused, liikumisteed jne), et hõlbustada kaasava hariduse edendamist hariduses ja noorsootöös. Puudega inimestele ligipääsetavuse tagamiseks on vaja nii abivahendeid, mis aitavad kompenseerida individuaalseid tegevus- ja funktsioonipiiranguid kui ka kohandada keskkonda, teenuste osutamist, infoedastusviise ja suhtlusvõimalusi.

4) Eespool nimetatud sekkumismeetmete rakendamist toetatakse meetmega, millega edendatakse hariduse kvaliteedi hindamist ning kvaliteedi ja innovatsiooni juhtimist. Selleks toetatakse koolivõrgu ja koolide juhtimisele keskendunud kompleksse ja tervikliku teenuse väljatöötamist ja juurutamist. Teenus põhineb tõenduspõhisel kooli/koolivõrgu kvaliteedijuhtimise metoodikal, mis sobib erinevates olukordades kasutamiseks. See on teadmispõhine viis pakkuda kohalikele omavalitsustele tööriistakasti, mis võimaldab kavandada tegevusi koolivõrgu ajakohastamiseks, õpetamise ja õppimise kvaliteedi ja tõhususe parandamiseks ning seirata nende tegevustega seotud sisendit, protsesse ja mõju.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Õpilased, õpetajad, kohalikud omavalitsused, riik, koolijuhid, haridusasutused (koolijuhid, õpetajad). Haavatavad sihtrühmad: suuremas väljalangemisohus olevad õpilased, puuetega õpilased, hariduslike erivajadustega õpilased, teisest rahvusest alalised elanikud, madala sotsiaalmajandusliku taustaga isikud.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Sekkumine loob paremad võimalused kaasava hariduse põhimõtete edendamiseks koolides. Kõik investeeringud hoonetesse ja õpikeskkonda peavad vastama puuetega inimeste juurdepääsetavuse kriteeriumidele. Koolipidajad saavad eritoetust väikelahendusteks, et tuge vajavaid lapsi saaks hõlpsamini tavakoolidesse kaasata.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Põhikoolide võrgustiku arendamisse investeerimisel keskendutakse väheneva ja vananeva elanikkonnaga piirkondadele, kus on suur osa rändetaustaga ja kehvema sotsiaal-majandusliku taustaga elanikkonnast. Selline lähenemisviis tagab kaasamise ja võrdse juurdepääsu kvaliteetsele haridusele.

Tallinna ja Tartu linnapiirkonnad ei ole põhikoolide võrgustiku toetusmeetme sihtpiirkonnad.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.8.2. Näitajad

Tabel 123: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	ii	ERF	Ülemineku	RCO67	Uute või ajakohastatud haridusasutuste klassiruumide mahutavus	isikud	200	1700

Tabel 124: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	ii	ERF	Ülemineku	RCR 71	Uute või ajakohastatud haridusasutuste kasutajate arv aastas	kasutajaid aastas	0	2021	1530	

2.1.6.8.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 125: Mõõde 1 - sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	122	72 000 000

Tabel 126: Mõõde 2 - rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
--------------------	------	----------------------	------------	------	-----------------

6	ERF	Ülemineku	ii	01	72 000 000
---	-----	-----------	----	----	------------

Tabel 127: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	31	67 000 000
6	ERF	Ülemineku	ii	33	5 000 000

Tabel 128: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	09	N/A

Tabel 129: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	03	72 000 000

2.1.6.9. Erieesmärk: (iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu

2.1.6.9.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Üks tähtis ülesanne sotsiaalsektoris on pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse, piisavuse ja kvaliteedi tagamine, teenuseosutajate valiku laiendamine, tööjõu kvalifikatsiooni ja motivatsiooni parandamine ning pikaajalise hoolduse rahalise kestlikkuse parandamine. Selgelt joonistub välja vajadus suurendada pikaajalise hoolduse riiklikku rahastamist, rakendada kulutõhusamat lähenemisviisi ja suurendada kohalike omavalitsuste võimekust pakkuda kodus osutatavaid pikaajalise hoolduse teenuseid. N-ö pehmete sekkumiste, sh süsteemi arendamine ja ümberkorraldamine, rahastusmudelite uuendamine, uute teenuste väljatöötamine ja pakkumine jne, kõrval on vaja tegeleda ka pikaajalise hoolduse jaoks tarviliku taristuga nii sotsiaalkaitse sektoris kui ka tervishoius, et tagada inimkesksete ning lõimitud teenuste pakkumine.

Partnerite, sidusrühmade ja ekspertide koostöös välja töötatud pikaajalise hoolduse mudel näeb ette, et teenuseid osutatakse riigi ja kohalike omavalitsuste koostöös. Riik võtab suurema vastutuse selliste pikaajalise hoolduse teenuste arendamise eest, mida ei ole mõistlik igal omavalitsusel eraldiseisvalt välja arendada, samal ajal kui kohalik tasand teab kõige paremini oma abivajajaid ning saab seetõttu pakkuda parimat abi. Selleks et pikaajalise hoolduse süsteemi ümberkorraldamine õnnestuks – teenuste kättesaadavus ja kvaliteet paraneks – tuleb suurendada riigi ja kohalike omavalitsuste panust.

Sekkumise eesmärk on toetada tegevusi ja taristuinvesteeringuid, mis aitavad ellu viia pikaajalise hoolduse reformi, ning toetada tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimist. Kõik see on seotud ESFi vahenditest toetatava pikaajalise hoolduse korralduse muutmise, teenuste arendamise ja osutamise meetmega erieesmärgi k raames. Sekkumise lähtekohaks on deinstitutionaliseerimise põhimõte ning eesmärgiks on võimalikult palju toetada inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut ning säilitada inimeste sidet kogukonnaga. Sotsiaalkaitse ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse tagamiseks ja inimkeskse abi osutamiseks on vaja üleminekut tervishoiu- ja sotsiaalhooldussektorite institutsionaalsest hooldusest integreeritud koostööle ja koordineerimisele.

Sekkumisel on kaks peamist tegevussuunda, mis on üheks osaks pikaajalise hoolduse süsteemi ümberkorraldamise tervikpaketi:

1. Esimene tegevussuund on suunatud sotsiaalhoolekandesektorile. Põhitegevus on seotud investeeringutega, mis võimaldavad pakkuda kogukonna- ja kodupõhiseid lisateenuseid kõrvalabi vajadusega inimestele. Tegevus hõlmab nii uut tüüpi teenuste (nt kogukonna majad vanemaalistele või isikukeskse erihoolekande

teenusmudeli rakendamiseks kohalikus omavalitsuses teenuskohtade jms) loomist kui ka olemasolevate teenuste ümberkujundamist (sh abitehnoloogiate, nutilahenduste kasutamine jms), et toetada inimeste iseseisvust ja vältida institutsionaliseerimist. Erihoolekandeteenuse ümberkorraldamisel kohaldatakse koduläheduse põhimõtet. Teenuste ja taristu arendamisel on esmatähtis säilitada kontakt perega ning võimaldada inimestel saada toetust oma perekondadelt ja minna üle kergematele kogukonnapõhistele teenustele, kui inimene on valmis väiksemaks abiks ja suuremaks sõltumatusseks.

Samuti toetatakse tegevusi, mille eesmärk on julgustada era- ja mittetulundussektorit investeerima sotsiaalhoolekande valdkonda; soodustatakse tehnoloogia ja uuenduslike lahenduste laialdasemat kasutamist sotsiaalkaitse valdkonnas nii selleks, et parandada ligipääsu kohalikele omavalitsustele, riiklikele teenustele ning haridus- ja teadusasutustele, kui ka erasektori kaasamiseks.

2. Teine tegevussuund on suunatud tervishoiusektorile ning selle eesmärk on luua maakondlikud integreeritud heaolukeskused, mis ühendavad nii tervishoiu kui ka sotsiaalsektori teenuste osutamise (esmatasandi tervishoid ja üldhaigla, eriarstiabi ning muud ühiskondlikud teenused; kodu lähedal osutatavad sotsiaalhoolekandeteenused). Viljandi maakonnas luuakse praegu esimest integreeritud heaolukeskust, kuid sellised keskused on mõistlik luua ka teistesse maakondadesse. 2015. aastal tellis Eesti Haigekassa Maailmapangalt uuringu, mille tulemusena koostati koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Viljandi haiglaga tervishoiu- ja sotsiaalteenuste integreerimise projekt. Projekti tulemusena loodi haigla-, esmatasandi tervishoiu- ja sotsiaalsektori vaheline piirkondlik koostöömudel, mida saab rakendada ka mujal Eestis. Projekti ja ERFi kaasrahastamise tulemusena on Viljandi Eestis esimene, kes ehitab uue maakondliku integreeritud tervise- ja heaolukeskuse, mis vastab tänapäevastele vajadustele ning on majanduslikult elujõuline. Teistes maakondades on olukord praegu vastupidine, sest kasutusel olevad haiglahooned on liiga suured, ebatõhusa planeeringuga ning nende püsi- ja halduskulud on kopsakad. Eesmärk on saavutada Viljandiga sarnane tulemus ka teistes maakondades ning pakkuda seeläbi inimestele õigeaegseid ja tõhusaid teenuseid. Ressursside piiratuse tõttu ei ole võimalik luua integreeritud tervise- ja heaolukeskusi samal ajal kõikidesse Eesti maakondadesse. Seepärast lähtutakse konkreetsete objektide valikul põhimõttest, et esmajärjekorras suunatakse investeeringud nendes maakondadesse, mis oma sotsiaal-majandusliku või geograafilise positsiooni tõttu on teistest kehvas olukorras. Investeeringud moodustavad tervikpaketi poliitikaeesmärk 2 raames tehtavate investeeringutega maakonnahaiglate energiatõhususe suurendamiseks.

Tervishoidu tehtavad investeeringud põhinevad inimesekesksel integreeritud haigla üldkaval, mis töötatakse välja struktuursete reformide tugiprogrammi toel. Kõikide investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

- Hooldamist vajavad isikud, sh eakad, kognitiivsete häiretega inimesed ja sotsiaalse toimetuleku raskustega isikud
- Kohalikus omavalitsuses, kogukonnas, mittetulundusühendused, erasektor, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutajad, k.a spetsiaalne tööjõud, hooldust vajavate isikute pereliikmed, st võimalikud isikud, kelle suhtes hoolduskoormust kohaldatakse
- Tervishoid ja sotsiaalvaldkond (teenuseosutajad, sh spetsiaalne tööjõud)

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.6.9.2. Näitajad

Tabel 130: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	iii	ERF	Ülemineku	PSO	Kaasajastatud haiglate arv	arv	0	2
6	iii	ERF	Ülemineku	PSO20	Loodud või kohandatud elu- ja teenuskohtade arv	arv	0	3953

Tabel 131: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	iii	ERF	Ülemineku	PSR	Uue või ajakohastatud elu- ja teenuskohtade kasutajate arv	Kasutajaid/aastas	0	2020	3162	

2.1.6.9.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 132: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	127	95 600 000

Tabel 133: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	01	95 600 000

Tabel 134: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	33	95 600 000

Tabel 135: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	09	N/A

Tabel 136: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	03	95 600 000

2.1.7. PRIORITEET: INNOVAATILISED KOGUKONDLIKUD LAHENDUSED SOTSIAALHOOLEKANDES

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☒ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.7.1. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet

Fondide sekkumised

2.1.7.1.1. Seonduvate meetmete liigid

Sekkumise eesmärgiks on toetada kohalike tegevusrühmade kaudu kvaliteetsete, kestlike ja taskukohaste teenuste pakkumise suurendamist, uuenduslike lahenduste kasutuselevõtu edendamist jne, panustades seeläbi sotsiaalse heaolu suurendamisse. Kohalikud tegevusrühmad, kes saavad ESF+ toetust taotlema on samad rühmad, kes rakendavad Leader-lähendamist EAFRDst. EAFRD ja ESF+ vahelised kohustused ja toimeviisid on täpsemalt kirjeldatud partnerlusleppes. Sekkumise üldeesmärgiks on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ütehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine läbi LEADER põhimõtete. Strateegiade koostamisel, projektide valimisel ning nende rakendamisel lähtutakse LEADERi seitsmest põhielemendist: piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad; altpoolt tulev algatus; avaliku ja erasektori partnerlus; kohalikud tegevusrühmadgrupid; innovatsiooni soodustamine; integreeritud ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed; võrgustikutöö ning koostöö. Kogukonnapõhine sotsiaalprobleemide uuenduslik lahendamine lähtub lisaks ka sotsiaalse ettevõtluse põhimõtetest ning aitab tugevada selle kuvandit ühiskonnas.

Sekkumise raames toetatakse tegevusi, mis panustavad järmistesse eesmärkidesse:

- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Sekkumise raames toetatakse kohalikke algatusi, mis parandavad sotsiaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti; toetavad teenuste integreerimist ja koordineerimist; panustavad isikukesksete teenuste osutamisse; suurendavad inimeste igapäevast toimetulekut ja heaolu nende kodus; uute toetusmeetme väljatöötamist eakatele, kes ei suuda üksi toime tulla, kuid vajavad hooldusasutustest vähem abi; uued meetmed uutele

sihtrühmadele (nt vaimsete häiretega sõltlased, autismispektri häirega inimesed jne), mis võimaldavad eakatele, erivajadustega inimestele ja hoolduskoormusega inimestele paindlikke töötajimusi; toetavad tervena ja aktiivsena vananemist; aitavad kaasa keerukate probleemide tõhusamale lahendamisele ning suunavad täiendavaid vahendeid sotsiaalküsimustega tegelemiseks. Sekkumine on seotud esieesmärk (k) all kirjeldatud tegevustega, aga käesolevas peatükis kirjeldatud tegevusi viiakse ellu nõ alt üles meetodil st et toetatavad projektid valitakse välja kohalike tegevusrühmade poolt lähtuvalt nende enda strateegiates seatud eesmärkidest.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konvetsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konvetsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud tegevusrühmad, kohaliku tasandi organisatsioonid (sh KOVid, ettevõtted, MTÜd, seltsid jne), mis panustavad kohalikul tasandil kvaliteetsete, kestlike ja taskukohaste sotsiaalset heaolu suurendavate teenuste kättesaadavuse parendamisse.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Vajaduse korral võetakse meetmeid, et toetada spetsiifilisi rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele sihtrühmadele või ebasoodsas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Meetmete rakendamisel lähtutakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetest, kehtestades osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/-komisjonide koosseis (nt sooline tasakaal organite/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikumenetlused (mittediskrimineerivad põhimõtted projektide hindamisel ja valikul).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, eri piirkonnad, võttes arvesse kogukondade erinevat võimekust.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.7.1.2. Näitajad

Tabel 137: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
7	k	ESF+	Ülemineku	PSO	Toetatud kohalike tegevusgruppide strateegiatega arv	arv	22	22

Tabel 138: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
7	k	ESF+	Ülemineku	PSR	Maaelanikkonna osakaal, kes on hõlmatud kohalike tegevusrühmade strateegiatega	%	64%	2020	54%	

2.1.7.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 139: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	156	5 000 000

Tabel 140: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	01	5 000 000

Tabel 141: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	33	5 000 000

Tabel 142: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	10	5 000 000

Tabel 143: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	02	5 000 000

2.1.8. PRIORITEET: MATERIAALSE PUUDUSE VÄHENDAMINE

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☒ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.8.1. Erieesmärk: (m) vähendada materiaalet puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalet abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist

2.1.8.1.1. Fondide sekkumine

Toetuse liigid

Rahalisi vahendeid kasutatakse sihtrühmale toidu ja esmase materiaalse abi andmiseks ning kaasnevate meetmete pakkumiseks.

Peamised sihtrühmad

Absoluutses vaesuses elavad inimesed, kodutud ja vaesuse ohus olevad inimesed. Täpsemad sihtrühma kriteeriumid määrab ja kinnitab Sotsiaalministeerium, kaasates protsessi ka valdkonna partnereid.

Riiklike või piirkondlike toetuskavade kirjeldus

Sekkumise eesmärk on suurendada sotsiaalset kaasatust ja aidata kaasa vaesuse, sealhulgas laste vaesuse kaotamisele Eestis. Täpsemalt antakse enim puudustkannatavatele isikutele toitu ja esmast materiaalet abi ning pakutakse sotsiaalse kaasamise meetmeid, mille eesmärgiks on aidata leida inimese jaoks pikaajaline lahendus oma toimetuleku olukorra parendamiseks. Toidu pakkumine on üks võimalus võimaldab luua paremat kontakti abivajava isikuga parema kontakti loomiseks ja aitab kaasa võimalusse seega kaasata sealt kaudu inimene ta teistesse toetavatesse muudesse teenustesse ja/või tugiteenustesettegevustesse, sealhulgas näiteks aktiivsetessele tööturuteenustesse, sotsiaalhoolekandeteenustesse, haridusesele ja koolitusesele juurdepääsule, mis p. Pikemas perspektiivis võiks selline kaasamine aidata kaasa parandada isiku sotsiaal-majanduslikku olukorda ja vähendada abivajadust. Teenustesse suunamine ja konkreetse abi pakkumine toimub abivajaja individuaalsetest vajadustest lähtuvalt ning arvestab vajadusega kohelda inimesi väärilt ja neid sildistamata. Parim ülevaade abivajajatest ning nende spetsiifilistest vajadustest on kohalikel omavalitsustel, kelle ülesanne sotsiaalabi ja eakate, puuetega inimeste ning teiste abivajajate hoolekande (sh avahoolduse) korraldamine.

Selle eesmärgi saavutamiseks on kavandatud järgmised tegevused:

- 1) toidu ja esmase materiaalse abi kättesaadavaks tegemine abivajvale sihtrühmale;
- 2) toiduannetuste kogumine ja jaotamine, mis vähendab ka toidu raiskamist;
- 3) kaasnevate meetmete pakkumine.

Esimeses punktis osutatud tegevus hõlmab toidu ja/või esmase materiaalse abi ostmist keskselt toetuse saaja poolt ja jaotamist kohalikul tasandil või sihtrühmale vautšerite pakkumist, mis võimaldab neil otse osta/saada esmast toiduabi ja materiaalet abi. Vautšerite puhul leiab toetuse saaja hankega partneri(d) (kauplused) ja vautšerid jagavad määratud sihtrühmale kohalikud omavalitsused või muud toetuse saaja poolt määratud partnerid, kes lisaks vautšerite jagamisele jagavad inimesele infot ka muudest talle kasulikest teenustest ning juhendavad neid vajadusel.

Meetmed viiakse ellu koostöös selliste partneritega nagu valitsusvälised organisatsioonid, toidukauplused ja hulgimüüjad, kohalikud omavalitsused jne. Vastastikune õppimine, võrgustike loomine ja sotsiaalse vastutuse edendamine toiduainesektoris aitab kaasa sekkumise tõhususele.

Teise tegevuse puhul leiab toetuse saaja toiduannetusi koguva(d) ja jagava(d) partneri(d) hankega. Toiduannetuste kogumise puhul on arvestatud ka vajadusega katta kogutud annetuste ladustamise, transpordi ja jagamise kulud.

Mõlemat tegevust täiendab kaasnevate meetmete pakkumine, mille eesmärk on leevendada enim puudustkannatavate isikute sotsiaalset tõrjutust ja toetada toimetulekut. Need meetmed hõlmavad näiteks nõuandeid ja teavet toitumise ning toidureseptide kohta, olemasolevate sotsiaalteenuste või muud liiki avaliku ja erasektori abi kohta, aktiivsete tööturumeetmete, nõustamistegevuse ja seminaride kohta jms. Osa neist tegevustest kavandatakse muudest ESF+ meetmetest, mille eesmärk on suurendada sotsiaalset kaasatust ja vähendada ebavõrdsust. Kõige vaesemad lapsed suunatakse täiendavatele teenustele, nagu tasuta alusharidus ja lapsehoid, tasuta haridus ja tasuta tervishoid.

Kõiki tegevusi viiakse ellu eelkõige kohalikul tasandil koostöös kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute, kaupluste jm partneritega, partnerid on kaasatud ka tegevuste välja töötamisel. Vastastikune õppimine, kohalike koostöövõrgustike loomine ja sotsiaalse vastutuse edendamine toiduainesektoris aitab kaasa sekkumise tõhususele.

Täpsed rakenduskeemid igale tegevusele kinnitatakse Sotsiaalministeeriumi koostatud toetuse andmise tingimustes.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Tegevuste valimise kriteeriumid

Rakendamise kavandamise lähtepunkt on jõuda võimalikult laia sihtrühmani, pöörates samal ajal tähelepanu toidu toiteväärtusele ja kvaliteedile ning toetusesaajate väärkusele.

2.1.8.1.2. Näitajad

Tabel 144: Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna-kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik
8	m	ESF+	Ülemineku	MC01	Jagatud toidu ja kauba rahaline koguväärtus	17 138 667 eur

Tabel 145: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna-kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Andmete allikas
8	m	ESF+	Ülemineku	MCR1	Toiduabi lõppsaajate arv	arv	24 113	2021	

2.1.9. PRIORITEET: INIMESTELE LÄHEDASEM EESTI

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet

See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet

☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.9.1. Erieesmärk: (i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades

2.1.9.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Suurematelt funktsionaalsetelt linnapiirkondadelt oodatakse sekkumiste valikul keskendumist piiratud arvule arenguprobleemidele, mis vajavad oodatud tulemuste saavutamiseks kompleksseid ja lõimitud tegevusi. Projektide suurema mõju saavutamiseks luuakse integreeritum lähenemisviis, laiendades toetusõiguslike organisatsioonide (erasektor, valitsusvälised organisatsioonid ja ettevõtjad, eraisikud) ringi.

Konkreetsed tegevused valitakse välja linnapiirkonna strateegia ja tegevuskava koostamise käigus. Linnapiirkonna strateegia koostatakse maakonna strateegia iseseisva osana koostöös kohalike omavalitsuste ja asutustega, kasutades alt üles lähenemisviisi. Võtmeroll linnapiirkonna strateegia ettevalmistamisel, koostamisel ja kinnitamisel on asjaomastel linnalistel omavalitsustel. Strateegia koostamise protsessi kaasatakse ka teised linnapiirkonna sidusrühmad. Projektiettepanekute kogumiseks korraldatakse avatud konkursid, kus peale linnapiirkonna kohalike omavalitsuste saavad osaleda ka ettevõtted ja kolmanda sektori esindajad. Projektide valimise eest vastutavad linnapiirkonna kohalike omavalitsuste ja sidusrühmade esindajad piirkondlike valikukomisjonide vormis. Kõik projektid peavad olema kooskõlas linnapiirkonna strateegiaga. Hindamise tulemusena koostatakse projektide nimekirja sisaldavad linnapiirkondade tegevuskavad. Linnapiirkonna strateegia esitatakse korraldusasutusele arvamuse saamiseks, et tagada vastavus ühissätete määruse artiklis 29 sätestatud miinimumnõuetele.

Projektide valikule kaasa aitamiseks ja linnapiirkondade tegevuskavade koostamiseks antakse üksikasjalikud suunised ja luuakse infovõrgustikud. Kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamiseks projektide väljatöötamisel koordineeritakse ja toetatakse nõustamist ja koolitust keskselt.

Poliitikaeesmärkide nr 2 ja 5 meetmed, mis on suunatud suurematele funktsionaalsetele linnapiirkondadele, on kavandatud integreeritud viisil, ühendades sekkumised iga funktsionaalse linnapiirkonna konkreetsete probleemide lahendamiseks meetmetega, mis on mõeldud keskkonna ja säästva liikuvuse kitsaskohtadega tegelemiseks suuremates linnapiirkondades. Sünergia teiste poliitika- ja erieesmärkidega saavutatakse maakondlike strateegiatega rakendamiseks. *Säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna* edendamiseks seotud sekkumismeetmeid kavandatakse poliitikaeesmärgi nr 2 raames. Poliitikaeesmärgi nr 5 kohane linnapiirkondade erieesmärk keskendub üldistele elukeskkonnaga seotud takistustele ja arenguvõimalustele, mis on kindlaks määratud linnapiirkonna strateegiatega koostamise käigus. Suur osa vahenditest fokuseeritakse Ida-Virumaa linnapiirkondade elukeskkonna arenguprobleemidega tegelemiseks ja need täiendavad õiglasele üleminekule suunatud meetmeid.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Nutikad lahendused (sh rohelaendused)

Seni ei ole suured funktsionaalsed Eesti linnapiirkonnad teenuste osutamiseks, transpordikorralduse muutmiseks ega linnaruumi atraktiivsemaks muutmiseks piisavalt digitaalseid ja muid nutikaid lahendusi kasutanud. Tänu uuenduslike ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste olemasolule on linnad hea keskkond uuenduslike lahenduste katsetamiseks ja rakendamiseks. Selliste lahenduste katsetamine võimaldaks lahendada linnade jaoks aktuaalseid arenguprobleeme, toetades samal ajal nende rahvusvahelist konkurentsivõimet. Toetust antakse linnades pakutavate nutikate teenuste ja lahenduste arendamiseks,

katsetamiseks ja rakendamiseks (nt uued e-teenused, suur- ja avaandmete kasutatavus, e-demokraatia/kaasamislahendused, intelligentsed süsteemid (sh seireks) ja nutivõrgud (liiklus, valgustus jne)). Neid sekkumisi täiendab ka poliitikaeesmärgi nr 1 sekkumisloogika, mille kohaselt toetatakse ettevõtteid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni tegevates investeeringutes, samuti toetatakse innovatsiooni ning teadus- ja arendusasutuste, ülikoolide ja ettevõtete vahelist koostööd. Roheliste projektide eesmärk on suurendada linnaruumi elurikkust, muutes linnakeskkonda kliimamuutustele vastupanuvõimelisemaks ja inimestele elamisväärseks. Tegevused hõlmavad elurikkust suurendavate elementide ja projekteerimistehnikate kasutamist linnaplaneerimises, liigirikaste alade loomist, looduslike veekogude rajamist jne. Need sekkumised on suunatud kõigile suurematele linnapiirkondadele.

Ida-Viru linnapiirkondade taaselustamine

Ida-Viru linnapiirkondades tuleb erilist tähelepanu pöörata alakasutatud linnaaladele. Nagu on märgitud vahehindamise aruandes, ei ole säästvate linnameetmete raames võetavad sekkumised Ida-Viru maakonna mahajäänud ja alakasutatud linnapiirkondade uuendamiseks olnud ilmselgelt piisavad. Ida-Viru maakonna puhul on oluline jätkata linnakeskkonna arendamise toetamist, investeerides linnaruumi kasutamisse ja avaliku taristu (sh jalgrattataristu) renoveerimisse, et muuta linnapiirkondade elukeskkond atraktiivsemaks kvalifitseeritud tööjõule ja kohaneda rahvastiku vähenemisega. Lisätähelepanu tuleb pöörata eluasemete tühenemisega seotud probleemidele, mis toovad endaga kaasa vajaduse linna kompaktsemaks muuta. Need sekkumised on suunatud ainult Ida-Virumaal asuvatele linnapiirkondadele.

Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused

Need meetmed on suunatud Ida-Virumaa ja Pärnu linnapiirkondadele, et lahendada maapiirkondadega ühiseid probleeme (vt kirjeldus peatükis 2.1.9.2).

Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus

Need meetmed on suunatud kõigile suurematele linnapiirkondadele, et lahendada maapiirkondadega ühiseid probleeme ning linnapiirkondade spetsiifilisi probleeme (vt kirjeldus peatükis 2.1.9.2).

Meetmete mõju kodanikele ja ettevõtjatele on peamiselt seotud linnakeskkonna paranemisega, muutes suuremad linnapiirkonnad elu- või majandustegevuse jaoks atraktiivsemaks ja mugavamaks.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud omavalitsused, ühistranspordikeskused, ettevõtted, mittetulundusühendused, teadus- ja arendusasutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Linnatariistusse või nutikate lahenduste arendustesse tehtavate investeeringute rakendamisel võetakse arvesse juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid.

Funktsionaalset linnapiirkonna puudutava strateegia osa ettevalmistamisel kaasatakse asjakohased linnapiirkonna partnerid, sh kodanikuorganisatsioonid. Koostöös Sotsiaalministeeriumiga kavandatakse projektide valikukriteeriumid võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamiseks.

Linnatariistusse või nutikate lahenduste arendamisse tehtavate investeeringute rakendamisel tuleb arvesse võtta juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Taotlejale peavad olema kättesaadavad suunised ja parimad tavad. Kõik toetatud avaliku ruumi arendused peavad olema kergesti ligipääsetavad 8–80 põhimõtte tähenduses, nii et igas vanuses inimesed saaksid seal iseseisvalt ja turvaliselt liikuda. Toetuse andmise otsuses tuleks selgelt sätestada vajalikud rakendamise- või järelevalvekohustused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Nii poliitikaeesmärgi nr 2 (erieesmärk viii säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine) kui ka poliitikaeesmärgi nr 5 (erieesmärk i) meetmete kaudu eraldatakse vähemalt 8% ERFi vahenditest säästvatele linnaarengule.

Erieesmärki rakendatakse vormis „muu territoriaalne vahend, millega toetatakse liikmesriikide kavandatud algatusi“ vastavalt ühissätete määruse artikli 28 punktile c. Eelmise eelarveperioodi õppetundide näitel on

leitud, et säästva linnaarengu küsimuste lõimimisel olemasolevasse strateegiliste kavade raamistikku võiks olla lisaväärtus funktsionaalsete piirkondade tervikliku planeerimise tähenduses. Seetõttu lisatakse olemasolevatele maakondlikele strateegiatele eraldi linnapiirkonna strateegia, milles keskendutakse konkreetse linnapiirkonna erinevaid valdkondi hõlmavatele arenguprobleemidele ja vajadustele ning tuuakse välja asjakohased arengueesmärgid ning lahendused. Riikliku määrusega kehtestatakse alasuunast toetatavate tegevuste kohta rakendamise tingimused, mh sätestatakse linnapiirkonna tegevuskava koostamise põhimõtted ning linnapiirkonna asjaomaste poolte roll ja ülesanded tegevuste valikuks. Projektide rahastamist haldab keskne rakendusüksus.

Funktsionaalne linnapiirkond (käesoleva erieesmärgi sihtpiirkond) hõlmab nii keskuslinna kui ka sellega lähedalt seotud tiheasustusega ala. Lähitagamaad defineeritakse kui keskuslinna ümbritsevat katkematu asustusega valglinnastunud ala, mida seob keskuslinnaga igapäevane tihe pendelränne. Toetus on suunatud funktsionaalsetele linnapiirkondadele, mille elanikkond ületab 50 000 inimest – suuremad funktsionaalsed linnapiirkonnad Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Ida-Viru maakonnas (Narva, Kohtla-Järve, Jõhvi, Sillamäe linnastud). Suuremates linnapiirkondades on tulenevalt tihedamast rahvastiku kontsentreerumisest võimendunud liikuvuse, linnaruumi ning teenustega seotud väljakutsed, mistõttu nõuvad need eritähelepanu (kõik teised Eesti linnad on alla 18 000 elaniku) ja on valitud ka käesoleva sekkumissuuna objektiks. Linnapiirkondade geograafiline mõõde on kooskõlas metoodikaga, mille on välja töötanud Statistikaamet, kasutades sarnase rahvastikutihedusega asustusklastreid ja kohandades laialdaselt kasutatavat OECD linnapiirkonna määratlust Eesti territooriumi suurust silmas pidades. Linnapiirkonna võimaliku määramise üle võivad otsustada linna ametiasutused, võttes arvesse funktsionaalseid seoseid, nagu igapäevane pendelränne või ühiselt korraldatavad teenused.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Võimalikud seosed linnaarengu erinevate sekkumismeetmete vahel tehakse kindlaks linnapiirkonna strateegiates, piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete puutumus ja ulatus sõltub konkreetse linnapiirkonna strateegiast ja tegevuste valikust. Potentsiaalselt võivad kõik sekkumised täiendada Interregi programmide tegevusi, kuna linnapiirkondade arenguprobleemid on olulised nii riiklikul kui ka piiriülesel tasandil. Eest-Läti programmi puhul võib ilmneda koosmõju projektidel Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas, sest ühisosana toetatakse rohelist taristut ja bioloogilist mitmekesisust. Kesk-Läänemere programmist, kus sihtpiirkonda mahuvad kõik linnapiirkonnad, toetatakse ühisosana CO2 heitme vähendamist ja avalike teenuste arendamist.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.9.1.2. Näitajad

Tabel 146: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
9	i	ERF	Ülemineku	RCO114	Avalik ruum, mis on linnapiirkondades loodud või taastatud	m2	0	80 000
9	i	ERF	Ülemineku	RCO36	Roheline taristu, mida toetatakse muudel eesmärkidel kui kliimamuutustega kohanemine	ha	10	40
9	i	ERF	Ülemineku	RCO76	Integreeritud territoriaalse arengu projektid	Projektid	6	26
9	i	ERF	Ülemineku	RCO75	Toetatavad integreeritud territoriaalse arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	4
9	i	ERF	Ülemineku	RCO74	Integreeritud territoriaalse arengu strateegiate raamistikku kuuluvate	Inimesed	678 588	678 588

					projektidega hõlmatud elanikkond			
9	i	ERF	Ülemineku	PSO	Uute ja uuendatud korraldusega teenuste arv	Teenused	1	6

Tabel 147: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
9	i	ERF	Ülemineku	PSR	Arendatud avalikust linnaruumist kasu saanud elanike arv	Inimesed	0	2021	232 000	SFOS, Statistikaamet
9	i	ERF	Ülemineku	RCR11	Uute ja uuendatud avalike digiteenuste, -toodete ja -protsesside kasutajad	Kasutajate arv aastas	0	2021	128 000	SFOS, projektiaruanded
9	i	ERF	Ülemineku	PSR	Projektide arv, milles uuendatud korraldusega teenustega seotud pinnakasutus või halduskulud vähenevad vähemalt 20%	Projektid	0	2021	6	SFOS, projektiaruanded
9	i	ERF	Ülemineku	PSR	Integreeritud projektidest kasu saanud organisatsioonide arv	Organisatsioonid	0	2021	16	SFOS, projektiaruanded

2.1.9.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 148: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	168	21 516 000
9	ERF	Ülemineku	i	083	2 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	079	4 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	018	8 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	158	6 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	170	200 000

Tabel 149: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	01	41 716 000

Tabel 150: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)

9	ERF	Ülemineku	i	19	41 716 000
---	-----	-----------	---	----	------------

Tabel 151: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	3	41 716 000

2.1.9.2. Erieesmärk: (ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnaalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades

2.1.9.2.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Projektid valitakse välja avatud taotlusvoorudes, kus projektivaliku protsessi on kaasatud erinevad kohaliku tasandi osalised. Integreeritud territoriaalse arengu projektid peavad tulenema maakonna arengustrateegiast. Toetuse saajad peaksid oma tegevused fokuseerima kõige olulisematele maakonna arengustrateegiast tulenevatele probleemidele ning tulemuste saavutamiseks rakendama kompleksseid ja lõimitud tegevusi.

Positiivne näide territoriaalse ja integreeritud lähenemisviisi kasutamisest perioodil 2014–2020 on piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtluse edendamiseks. Selle tegevuse jaoks koostati kõigi oluliste kohalike ja regionaalsete organisatsioonide koostöös maakondlikud pikaajalised tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamise kavad. Sama lähenemist kasutati ka investeringumeetme puhul, kus projektid valiti välja maakonnas, kaasates erinevaid osalisi. Eelmisest perioodist saadud positiivne õppetund on see, et piirkonna probleemid ja integreeritud lahendused oli võimalik läbi mõelda maakonnas kohapeal ja seetõttu on nimetatud meetmed olnud tõhusad. Selleks et tugevdada kohalike omavalitsuste suutlikkust projekte koostada ja ellu viia ning kaasata kõiki vajalikke osalisi, koordineeritakse keskselt nõustamised ja koolitused käesoleva erieesmärgi osana.

Kuna paljude Eesti piirkondade rahvastik väheneb ja vananeb ning teistes piirkondades kasvab, tuleks kohalikes omavalitsustes arendada tänapäevast ja eesmärgile keskendunud teenuste arendamise suutlikkust, sh suutlikkust arendada tarkasid teenuseid ja digilahendusi. Vähene kohaliku tasandi arengusuutlikkus takistab toetusmeetmete, reformide ja poliitikameetmete edukat rakendamist. Territoriaalse haldusreformiga on loodud eeldused arenguhüppeks kohaliku omavalitsuse tasandil, kuid ilma suutlikkuse suurendamiseta jätkavad kohalikud omavalitsused vana teed ja arengutempo ei muutu.

Kui veel 2010. aastal tuli 69,9% riigi sisemajanduse kogutoodangust Harju- ja Tartumaalt, siis 2019. aastal juba 75,6%. Elaniku kohta ületab SKP riigi keskmist taset ainult Harju maakonnas (143%) ja küündib selle lähedale ka Tartumaal (91%), kuid viies maakonnas jääb see alla 50% riigi keskmisest (kõige madalam Põlvamaal 39%). Kuigi ettevõtlustegevus on kõigis maakondades alates majanduskriisist pidevalt kasvanud, on see olnud kiirem kõige suurema majandustegevusega Tallinna ja Tartu linnapiirkondades ning aeglasem kõige väiksema ettevõtlusaktiivsusega piirkondades. Samuti esineb märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi juurdepääsul kapitalile ja kvalifitseeritud töötajatele. Endiselt on kõige aeglasem kasv ja madalam ettevõtlusaktiivsuse tase Hiiu- ja Ida-Viru maakonnas.

Mitmed analüüsid on näidanud, et ekspordi kasv toob kaasa brutopalgatõusu. Seepärast on oluline, et innovatsiooni, majanduskasvu ja konkurentsivõime toetamine ning muu ettevõtluse arendamist toetav tegevus (sh poliitikaeesmärgi nr 1 raames) aitaks piirkondlikel ettevõtetel muutuda ekspordile orienteeritumaks ning liikuda edasi väärtusahelas ja tõhususes, lisades kohalikele ressurssidele suuremat väärtust. Ida-Viru maakond erineb ülejäänud Eestist, sest töötuse määr on jätkuvalt kõrgem, baasitaristut ei ole piisavalt arendatud, piirkonnas on suur hulk kasutuseta hooneid ja tööstuslikku tühermaad ning elamukinnisvara väärtus on väike. Õiglase ülemineku fond täiendab selles piirkonnas investeringuid, mida on juba kavandatud teiste poliitikaeesmärkide ja riiklike toetusmeetmetega. Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks

Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond

Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus on piirkonniti väga erinev: väljaspool pealinnapiirkonda elanikkond vananeb ja väheneb. See tendents toob kaasa kvalifitseeritud tööjõu puuduse ja kinnisvara väikese väärtuse ning takistab selliste kohalike ettevõtete juurdepääsu kapitalile, kes sooviksid investeerida toodete/teenuste lisandväärtuse suurendamisse. Kohalike omavalitsuste potentsiaali on atraktiivse ettevõtluskeskkonna arendamisel alakasutatud. Avaliku sektori toetus ettevõtluskeskkonna soodustamisel, arendus- ja innovatsioonivõimekuse arendamisel ning piirkonnaspetsiifiliste tugiteenuste pakkumisel muudab ettevõtted väljaspool pealinnapiirkonda konkurentsivõimelisemaks ja võimaldab saada poliitikaeesmärgist nr 1 rohkem kasu. Selleks et tugevdada kohalike omavalitsuste rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel ning suurendada piirkondliku ettevõtluskeskkonna atraktiivsust, on vaja toetada erinevaid tegevusi integreeritult. Sellised tegevused võivad olla jätkusuutliku turismi edendus ja kohaturundus, ettevõtlusvõrgustike, piirkonnaspetsiifiliste kompetentsikeskuste ja klastrite arendamine, ettevõtlikkuse ja kaugtöö edendamine, ettevõtete diagnostika, koolitused ja muud maakonna arengustrateegias kavandatud tegevused. Tegevusi võib kombineerida vajadusel sihistatud investeringutega (külustusobjektid, tööstusalade jm ettevõtluseks vajaliku tehnilise taristu (nt juurdepääsuteed) parem kasutamine, tootearendus- ja koostöökeskused või inkubaatorid).

Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused

Selleks et tagada ligipääs kvaliteetsetele avalikele teenustele, pakuvad meetmed piirkonnas tegutsevatele teenuseosutajatele võimalusi kavandada integreeritud tegevusi, mis on vajalikud oodatavate tulemuste saavutamiseks. Sellised tegevused võivad hõlmata avalike teenuste arendamist (paranenud teenusekvaliteet ja uuenduslikud viisid teenuste osutamiseks, nt e-teenused, mobiilsed teenused, kohalike omavalitsusega koostöös osutatavad teenused, kogukonnateenused, mitmesugused pilootprojektid) ning avalike teenuste taristu kohandamisega seotud tegevusi (multifunktsionaalsed teenusekeskused või taristuvõrgustiku terviklik väljaarendamine, säästva veemajanduse edendamine), avaliku linnaruumi arendamist, sh linnakeskuste elavdamine ja ehituspärandi taaskasutuselevõtt.

Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus

On vaja arendada kohaliku ja piirkondliku tasandi (kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste liidud, maakondlikud arenduskeskused jne) suutlikkust rakendada maakonna arengustrateegiaid ja koostada suure mõjuga projekte. Vajalikud sekkumised hõlmavad järgmist:

- majandusarengut ning teenusekorralduse ja teenusvõrgustike kavandamist toetavad uuringud, analüüsid, ekspertiisid, nõustamised;
- arendussuutlikkust toetavad ja suurendavad arendus- ja koolitustegevused olulistele kohalikele ja piirkondlikele osalistele (keskendudes teenustele, ettevõtlusele, tööturule, oskustele ja majandusarengule);
- võrgustike töö toetamine (oluliste piirkondlike osaliste esindajaid hõlmavad rakke- ja eksperdirühmad kindla eesmärgi saavutamiseks).

Uuringute, analüüside ja ekspertiiside eesmärk on aidata ette valmistada teisi projekte ja parandada projektide kvaliteeti. Koolitused ja toetav võrgustikutöö koordineeritakse keskselt ja on kättesaadav kõigile olulistele osalistele kohalikul ja piirkondlikul tasandil.

Toetatud tegevused tagavad elanikele kättesaadavad ja kvaliteetsed teenused ning paremad tööhõive ja ettevõtluse arendamise võimalused väljaspool pealinnapiirkonda.

Oodatavad tulemused:

- piirkondlike ettevõtete teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse suurendamine ning parem koostöö teadus- ja arendusorganisatsioonidega;
- piirkondliku ettevõtluse suurem lisandväärtus;
- hästi tasustatud töökohtade lisandumine;
- parem juurdepääs kvaliteetsetele avalikele teenustele;
- alakasutatud hoonete ja alade pindala vähenemine linnakeskustes;
- kohalike omavalitsuste suurem suutlikkus pakkuda kvaliteetseid avalikke teenuseid;
- kohalike omavalitsuste suurem suutlikkus rakendada strateegiaid, koostada ja rakendada projekte;
- teenuste võrgustik ja korraldus vastavad kahaneva elanikkonna vajadustele.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud omavalitsused, maakondlikud arenduskeskused ja muud piirkondlikud organisatsioonid, VKEd, mittetulundusühendused, piirkondlikud vee-ettevõtted.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Taristusse tehtavate investeeringute rakendamisel võetakse arvesse juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Teenuste arendamisel võetakse arvesse mittediskrimineerimist ja juurdepääsetavuse põhimõtteid. Kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamisel võetakse arvesse võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtteid.

Sekkumise kavandamise ettevalmistamisse tuleks kaasata asjakohased sotsiaalpartnerid, sh kodanikuorganisatsioonid. Koostöös sotsiaalministeeriumiga (<https://kompetentsikeskus.sm.ee/vorgustik/>) kavandatakse projektide valiku kriteeriumid, täpsustatakse ja vajadusel kohaldatakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamiseks. Erieesmärgi nr 2 „kohalike omavalitsuste paremat suutlikkust“ käsitlev meede integreerib võrdõiguslikkuse, kaasamise ja mittediskrimineerimise lähenemisviisi koolitusteamadesse, õpetades, kuidas tagada võrdõiguslikkus, kaasamine ja mittediskrimineerimine projekti eri valdkondades. Taristusse või arukate lahenduste arendamisse tehtavate investeeringute rakendamisel tuleb arvesse võtta juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Taotlejale peaksid olema kättesaadavad suunised ja parimad tavad. Kõik toetatud avaliku ruumi arendused peaksid olema kergesti ligipääsetavad 8–80 põhimõtte tähenduses. Toetuse andmise otsuses tuleks selgelt sätestada vajalikud rakendamis- või järelevalvekohustused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Erieesmärki rakendatakse „muu territoriaalse vahendi“ vormis ja see põhineb maakondlikel arengustrateegiatel, milles kirjeldatakse piirkonnale omaseid probleeme ja arenguvajadusi erinevates valdkondades.

Eesti puhul on funktsionaalsed piirkonnad arenenud linnade võrgustiku alusel. Iga selline linn tegutseb ümbritsevate maapiirkondade keskusena, pakkudes teatud teenuseid, töökohti (kui tööjõuarealaali keskus) ja transpordiühendusi teiste linnadega. Eesti funktsionaalsed piirkonnad (pendelrände andmetel) kattuvad suuresti maakonnapiiridega. Maakonnad on Eestis kõige levinum koostööpiirkond avalike teenuste osutamisel, ühistranspordi korraldamisel ja ettevõtetele tugiteenuste osutamisel. Pärast haldusreformi koostati kõigis Eesti maakondades arengustrateegiad.

Erieesmärk on suunatud kõikidele funktsionaalsetele piirkondadele Eestis, kuid toetuse saajatena on välistatud erieesmärgi 1 sihtpiirkonnaks olevad suuremad linnad oma linnalise territooriumi ulatuses.

Erilist tähelepanu pööratakse Kagu-Eestile ja Ida-Viru piirkonnale, et toetada järelejõudmist ülejäänud riigile. Väiksemate linnakeskuste elavdamisel pööratakse erilist tähelepanu muinsuskaitse alla jäävatele keskustele.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete olemasolu ja ulatus sõltub arengustrateegiatest ja valitud tegevustest. Piirialad teevad koostööd naaberpiirkondadega (nt Valga-Valka kaksiklinnad), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega Interregi programmides, nagu Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Läti programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.9.2.2. Näitajad

Tabel 152: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtmühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
------------	-------------	------	----------------------	----	---------	-----------	--------------------	--------------------

9	ii	ERF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	15	160
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	0	10
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	15	150
9	ii	ERF	Ülemineku	PSO	Uute ja uuendatud korraldusega teenuste arv	Teenused	9	64
9	ii	ERF	Ülemineku	PSO	Uute arenguprogrammide arv	Programmid	8	20
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO74	Integreeritud territoriaalse arengu strateegiatega raamistikku kuuluvate projektidega hõlmatud elanikkond	Inimesed	0	475 000
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO75	Integreeritud piirkondliku arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	15
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO76	Integreeritud territoriaalse arengu projektid	Projektid	38	127

Tabel 153: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
9	ii	ERF	Ülemineku	RCR02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust (sellest: toetused)	Euro	0	2021	9 300 000	SFOS, taotluse rahuldamise otsused
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR	Projektide arv, milles uuendatud korraldusega teenustega seotud pinnakasutus või halduskulud on vähenevad vähemalt 20%	Projektid	0	2021	44	SFOS, projektia ruanded
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR	Terviklikult arendatud teenusvõrgustike arv	Teenusvõrgustikud	0	2021	20	SFOS, projektia ruanded
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR	Integreeritud projektidest kasu saanud organisatsioonide arv	Organisatsioonid	0	2021	254	SFOS, projektia ruanded
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR	Arenguprogrammi läbinud osalejate arv (ametialase kompetentsi tõstmiseks)	Osalejad	0	2021	2 000	SFOS, projektia ruanded

2.1.9.2.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 154: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	169	83 890 000
9	ERF	Ülemineku	ii	158	64 000 000
9	ERF	Ülemineku	ii	170	3 300 000

Tabel 155: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	01	151 190 000

Tabel 156: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	24	151 190 000

Tabel 157: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	3	151 190 000

2.1.10. PRIORITEET: ÕIGLANE ÜLEMINEK

☐	See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.10.1. Erieesmärk: võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega

2.1.10.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Üleminekuprobleemide lahendamiseks ja õiglase ülemineku territoriaalses kavas kirjeldatud arenguvajadustega tegelemiseks on õiglase ülemineku fondi rakendamisel Ida-Virumaal valitud **kaks tegevussuunda**. Valitud lähenemisviis aitab kõige tõhusamalt leevendada Ida-Viru maakonna ainulaadseid probleeme seoses ülemineku CO₂-neutraalsele majandusele 2050. aastaks. Fondi rakendamisel tuleb tõhusalt tegeleda nii ülemineku **otseste mõjudega** kui ka Ida-Viru maakonnas vajalike **pikaajaliste struktuursete muutustega**.

Esimene tegevussuund on „Majandus ja töajõud“ ning selle eesmärk on lahendada see, mida enamik kohalikke sidusrühmi ja Ida-Viru elanikkond tajub ülemineku peamise raskusena: vajadus mitmekesistada kohalikku

majandust ja korraldada ümber tööjõudu. Selle tegevussuuna osana kavandatud meetmed vastavad suure osas õiglase ülemineku fondi asutamise määruse artikli 8 lõike 2 punktides a, b, c, d, k, l ja m kirjeldatud meetmetele.

Lõviosa esimese tegevussuuna mahust on suunatud Ida-Viru peamise probleemi lahendamisele, milleks on maakonna **majanduse ümberkujundamine, et seda mitmekesistada ja luua uusi suure lisandväärtusega töökohti**. Seetõttu on esimese tegevussuuna põhirõhk suurte ettevõtlusinvesteeringute toetamisel, suhteliselt suurte tööstusarenduste ligimeelitamisel ja uute, suurema lisandväärtusega töökohtadega ettevõtete loomisel. Põhivarasse tehtavate investeeringute kõrval on ette nähtud ka toetus ettevõtete teadmismahukuse suurendamiseks. See ei hõlma üksnes ettevõtetesisest teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevust, vaid ka kohalike haridus- ja teadusasutuste võmekuse suurendamist, et saavutada piirkonnas pikaajaline positiivne mõju. Kuna majanduse mitmekesistamist peetakse üleminekuotses oluliseks arenguvajaduseks, on piirkonna majanduse terviklikuks ümberkujundamiseks ülimalt oluline spetsiaalse tugitaristu loomine mikroettevõtete, idufirmade, loomemajanduse, IKT ja muude **abivaldkondade aktiivse ökosüsteemi** tekkeks. Sel põhjusel on plaanis pakuda majanduse mitmekesistamist toetavaid lisateenuseid ja VKEde investeerimistoetusi.

Teine suurem ülemineku seotud probleem, mille lahendamise samuti õiglase ülemineku fondi esimese tegevussuuna raames, on **maakonna tööjõu ümberkorraldamine ja arendamine**. Õiglase ülemineku fondi kaudu peame tagama turvavõrgustiku neile, kelle jaoks üleminek saab alguse töökohta kaotamisega. Kui soovime vältida pikaajalist töötust ja vaesust, peame soodustama tõhusat **ümberprofileerimist** ning pakkuma põlevkivisektori töötajatele ulatuslikke tööturul liikuvust soosivaid lahendusi. Ette on nähtud tööturumeetmed, näiteks ajutine sissetulekutoetus töötajatele, kes lähevad üle uuele tööle, ning põlevkivitööstuse töötajate ümber- ja täiendõppeprogrammid. Selleks et vastata piirkondade uute ettevõtete ja uusi ärimudeleid viljelevate ettevõtete vajadustele, vajab piirkond ka ulatuslikumat **koolituspakkumist**, mis tagab kasvualdkondades tegelevatele ettevõtetele nende vajadustele vastava oskuste profiiliga tööjõu. Seepärast on üleminekuotses positiivsete tulemuste saavutamiseks vaja suurendada ka täiendõppe ning kutse- ja kõrghariduse pakkumist.

Teine tegevussuund kannab nimetust „Keskfond ja sotsiaalne kaasatus“ ning käsitleb ülemineku sotsiaalseid, keskkonnavalaseid ja kogukondlikke aspekte. Selle tegevussuuna osana kavandatud meetmed vastavad suure osas õiglase ülemineku fondi asutamise määruse artikli 8 lõike 2 punktides d, e, f, g, h, i, j ja o kirjeldatud meetmetele.

Põlevkivist loobumise kontekstis tuleb Ida-Virumaa suuremate omavalitsuste jaoks välja töötada alternatiivsed kliimaneutraalsed **lahendused soojuse tootmiseks**. Arvestades, et Eesti plaanib põlevkivielektrist loobuda juba aastal 2035, on kõige kiirem siinkohal Ida-Viru suurimale linnale Narvale alternatiivse kütelahenduse välja töötamisega, kuna linna on siiani köetud elektritootmise kõrvalproduktina tekkiva soojusega. Sellepärast kavandatakse Narva linnas sekkumist kaugkütte lahtisidumiseks põlevkivist.

Ülemineku ajal peame **tegelema põlevkivi kaevandamise järelmõjuga keskkonnale ja tervisele**, taastades ja ennistades saastunud mahajäetud tööstusalade looduslikkust, suurendades piirkonna ringmajandussuutlikkust (arendades seda majanduse ümberkorraldamise osana) ja mõistes paremini põlevkivi töötlemise mõju tervisele. Toetatakse põlevkivi kaevandamise ja töötlemise keskkonna- ja tervise mõju leevendamist, et luua eeltingimused saastunud alade taaskasutamiseks teiste sektorite, nt metsanduse, tööstusalade arendamise jm vajadusteks. Põlevkivi töötlemise tervise mõju leevendamiseks tehakse biomonitooring, mis on üks tõhusamaid meetodeid inimeste kokkupuute hindamiseks looduslike ja sünteetiliste ühenditega elu- ja töökeskkonnas.

Üleminekuotses jaoks on samuti oluline **tagada inimeste heaolu** Ida-Virumaal. Sellepärast töötatakse fondi raames välja sotsiaalset muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamise meede, et tagada sotsiaal- ja tervishoiusektori areng, luua piirkonnas ühtne ja kergesti juurdepääsetav teenuste võrgustik, arendada paremaid sidemeid tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesüsteemides ning toetada sotsiaal-majanduslikku arengut, aidates seeläbi kaasa õiglase ülemineku otsesile Ida-Virumaal.

Kohalikel omavalitsustel on piirkonnas oluline roll ülemineku mõju leevendamisel ja üleminekuotses kiirendamisel. Samal ajal peavad omavalitsused toime tulema survega oma eelarvetele, mis on tingitud põlevkivisektori vähenemisest. Seega on õiglase ülemineku fondist vaja toetada investeeringuid, mis **leevendavad ülemineku mõjusid kohalikele omavalitsustele**. Näiteks on plaanis toetada omavalitsusi sotsiaal- ja hooldusteenuste arendamisel ning energiatõhususe valdkonnas, mis võimaldab neil vähendada oma püsikulusid.

Samuti on oluline meeles pidada, et inimesed ei ole pelgalt üleminekuotses subjektid, vaid selle **aktiivsed osalejad ja kujundajad**. Tähtis on tagada, et kohalik kogukond tunneks oma kaasvastutust kliimaneutraalsusele ülemineku eest. Seega peab julgustama inimeste individuaalseid ja ka kogikondlike pingutusi selles otses. Kogukondadele ja mittetulundusorganisatsioonidele antakse toetust selliste piirkondlike algatuste elluviimiseks, mis võimendavad õiglast üleminekut, ehk tulenevad kliimaneutraalsusele üleminekust või aitavad sellele kaasa. Sellisteks tegevusteks võivad olla nt kogukonnapõhised haridus- ja sotsiaalse kaasamise projektid;

keskkonnateadlikkuse ja ringmajanduse edendamine; sotsiaalne või muu innovatsioon; kohaliku tööstuspärandi ja identiteedi säilitamine, arendamine ja tõlgendamine; noortele mõeldud ja noorte algatatud tegevused jne.

Kõik õiglase ülemineku raames Ida-Virumaal elluviidavad sekkumised peavad vastama taksonoomiamääruse (EL) 2020/852 artiklis 17 sätestatud põhimõttele „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH). Eesti õiglase ülemineku kavale oli 2022. a alguses teostatud DNSH analüüs, kogu Eesti EL struktuurfondide rakenduskavaga samas protsessis. DNSH analüüs leidis, et õiglase ülemineku protsess toetab Ida-Virumaa maakonna üleminekuprotsessi üldlevinud põlevkivi kasutuselt taastuenergiaallikatele ning leevendab üleminekust tulenevaid sotsiaalseid, tööalaseid, majanduslikke ja keskkonnaga seonduvaid mõjusid. DNSH analüüs järeldas, et kavaga ettenähtud sekkumistel hinnanguliselt olulist kahjulikku mõju DNSH printsiibi alusel ei ole.

Peamised sihtrühmad

Nii uued kui ka olemasolevad ettevõtted (peamiselt VKEd), kes on huvitatud töökohtade loomisest ning tulevikukindlate teadmus- ja tehnoloogiamahukate ärimudelite arendamisest Ida-Viru maakonnas, teadus- ja arendusasutused, kõrgharidusasutused, piirkondlikud organisatsioonid, omavalitsused, kogukonnad, mittetulundusühendused, kaugkütte pakkujad, üleminekuprotsessi keskkonna- ja sotsiaalsetest mõjudest mõjutatud elanikkond, põlevkivisektori töötajad, täiskasvanuhariduse omandajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Teave õiglase ülemineku protsessi ja toetusmeetmete kohta tehakse kättesaadavaks eesti ja vene keeles kogu rakendamisprotsessi vältel.

Ida-Virumaal on Eesti suurim sooline palgalõhe ning eestlaste ja mitte-eestlaste vahel on märkimisväärne tööalane lõhe viimaste ebapiisava eesti keele oskuse tõttu. Selleks et toetada täiskasvanud õppijate valmisolekut õppida ja koolitustegevustes osaleda, on oluline tagada venekeelsed õppekavad koos põhjaliku eesti keele õppega. See pakub ühelt poolt võimalust õppida tuttavat keelekeskkonnas, kuid samal ajal kindlustada õppijate laiemad karjäärivõimalused eestikeelses keskkonnas.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Õiglase ülemineku sihtpiirkond on Ida-Viru maakond, kuna kliimaneutraalsele majandusele üleminek mõjutab seda piirkonda Eestis kõige rohkem.

Territoriaalsete vahendite kasutamist õiglase ülemineku fondi raames ei kavandata, kuid kõik sekkumised töötatakse välja tihedas koostöös piirkondlike organisatsioonidega.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevahelised meetmed ei ole sekkumistega otseselt hõlmatud, kuid plaanis on toetada Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu osalemist üleeuroopalise õiglase ülemineku platvormi töös, et hõlbustada teadmiste omandamist üleminekuprotsessist ja kogemuste vahetamist teiste samasugust üleminekut läbivate ELi piirkondadega.

Ida-Viru maakond on piiriala, mis teeb koostööd naaberpiirkondadega (näiteks Narva-Ivangorodi kaksiklinnad; Soome rannikualad üle Soome lahe), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega Interregi programmides, nagu Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Õiglase ülemineku fondi sekkumistes ei kavandata finantsinstrumentide kasutamist. Vastastikune täiendavus õiglase ülemineku mehhanismi sammaste vahel on selgitatud õiglase ülemineku territoriaalses kavas.

2.1.10.1.2. Näitajad

Tabel 158: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 01	Toetatavad ettevõtjad	ettevõtjad	80	228
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 02	Toetust saavad ettevõtjad	ettevõtjad	20	78
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	ettevõtjad	60	150
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 15	Loodud ettevõtlusalase inkubatsiooni suutlikkus	ettevõtjad	10	40
10	JTF	JTF	Ülemineku	VVV672	Osaluskindade arv	osaluskord	4402	14 798
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 22	Täiendav võimsus taastuenergia tootmiseks	MW	0	75
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 34	Täiendav jäätmete ringlussevõtu suutlikkus	tonne/aastas	0	10 000
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 38	Toetatava taastatud maa pindala	ha	20	100

Tabel 159: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 01	Toetust saavates ettevõtetes loodud töökohad	FTE-de arv	0	2021	1 135	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 10 2	Toetust saanud ettevõtetes loodud teadus-arendustööga hõivatud töötajate arv	FTE-de arv	0	2021	40	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad riigi toetusi	euro	0	2021	168 000 000	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 03	Toote- või protsessi innovatsiooni kasutusele võtavad VKEd	ettevõtjad	0	2021	30	FOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 04	Turundus- või organisatsiooniinnovatsiooni kasutusele võtavad VKEd	ettevõtjad	0	2021	20	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	VVT67 2	Osalejad, kes said lahkudes kvalifikatsiooni	osalejate arv	0	2021	11 475	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	EECR 0 4	Pärast programmist lahkumist tööle läinud, sh füüsilisest isikust ettevõtjana tegut	osalejate arv	0	2021	1 077	SFOS / Statistikaamet

					sema asunud osalejad					
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 18	VKE'd, kes kasutavad ettevõtlusinkubaatori teenuseid pärast inkubaatori asutamist	ettevõtjaid aastas	0	2021	40	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 29	Hinnangulised kasvuhoonegaaside heitkogused	t CO2 ekv /a	1 701 000	2018	1 523 000	SFOS / projekti aruanded
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 52	Taastatud maa, mida kasutatakse rohealade, sotsiaaleluruumide, majandusliku või muu kasutuse jaoks	ha	0	2021	60	SFOS / projekti aruanded

2.1.10.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 160: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	002	30 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	003	50 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	004	10 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	010	72 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	011	22 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	012	15 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	013	3 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	020	20 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	021	12 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	023	5 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	027	3 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	044	5 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	046	16 740 431
10	JTF	Ülemineku	JTF	054	20 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	070	3 324 081
10	JTF	Ülemineku	JTF	073	6 380 375
10	JTF	Ülemineku	JTF	121	6 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	127	4 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	140	3 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	146	1 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	149	6 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	150	9 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	151	10 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	152	1 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	158	1 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	159	1 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	160	840 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	162	1 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	163	1 000 000

Tabel 161: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	01	340 284 887

Tabel 162: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	32	340 284 887

Tabel 163: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	01	340 284 887

3. RAHASTAMISKAVA

3.1. Ümberpaigutused ja panused

Tabel 164: Ümberpaigutamised ERFi, ESF+ ja Ühtekuuluvusfondi vahel või muudesse fondidesse (jaotus aastate kaupa)

Ümberpaigutamiste allikas		Ümberpaigutamiste siht		Jaotus aastate kaupa							
Fond	Piirkonna kategooria	Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
ÜF	Ei ole asjakohane	ESF+	Ülemineku	-	207 473	3 240	5 360	6 420	6 420	6 420	31 535 334
ÜF	Ei ole asjakohane	ERF	Ülemineku	-	629 278	988 866	438 351	1 732	1 732	1 732	8 989 691

Tabel 165: Ümberpaigutamised ERFi, ESF+ ja Ühtekuuluvusfondi vahel või muusse fondi või muudesse fondidesse (kokkuvõte)

	ERF	ESF+	ÜF	EMFAF	AMIF	ISF	BMVI	Kokku
	Ülemineku	Ülemineku						

ERF	Ülemineku			-8 989 691	0	0	0	0	-8 989 691
ESF+	Ülemineku			-31 535 334	0	0	0	0	-31 535 334
ÜF	N/A	8 989 691	31 535 334		0	0	0	0	40 525 026
EMFAF	N/A	0	0	0		0	0	0	0
Kokku		8 989 691	31 535 334	- 40 525 026	0	0	0	0	0

Ümberpaigutuste põhjendus

Fondidevaheliste ümbertõstete tegemisel on silmas peetud riigipõhiseid soovitusi 2019–2020, mille Euroopa Komisjon Eestile andis, ning riigi arenguvajadusi kooskõlas strateegia „Eesti 2035“ eesmärkidega. Olulised märksõnad arenguvajadustes on regionaalse ebavõrdsuse vähendamine (struktuurne probleem on kirde- ja kagupiirkonna majanduslik ja sotsiaalne mahajäämus võrreldes muude Eesti piirkondadega); sotsiaalse turvavõrgu parandamine ja hoolekandeteenuste kättesaadavuse parandamine; haridussüsteemi paremasse vastavusse viimine tööturu nõudlusega, samuti oskuste nappuse vähendamine.

ERFi suunatud raha on mõeldud esiteks Kagu-Eesti ettevõtete arengu toetamisele, et vähendada regionaalset ebavõrdsust. Piirkonnas antakse lisatoetust VKEdes tootlikele investeeringutele, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada lisandväärtust töötaja kohta. Teiseks toetatakse ERFi lisandunud vahenditest hoolekandega seotud tegevusi, mis aitavad ellu viia pikaajalise hoolduse reformi ning toetada tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimist (investeeringud tagamaks kogukonnapõhist erihoolekandeteenust, tehnoloogiat ja uuenduslike lahenduste laiemat kasutamist sotsiaalvaldkonnas).

ESF+ vahendid toetavad laste vaesuse vähendamist, noorte varajase koolist lahkumise ennetamist ja vähendamist ning hariduse vastavusse viimist tööturu nõudlusega. Lastele ja noortele on suunatud sekkumised, mis vähendavad sotsiaalset tõrjutust ning aitavad ennetada riskikäitumist, mh tegeletakse tervikliku lastekaitse süsteemi loomisega. Haridusvaldkonnas on suunaks õppekavade vastavusse viimine tööturu vajadustega, õppijakeskne lähenemine haridusele ja piisav kvalifitseeritud haridustöötajate arv. Laste- ja noortegarantii eesmärkidega kooskõlas on kavandatud sekkumised lastele ja noortele, et võidelda koolist väljalangemisega ning pakkuda erinevaid hariduslikke tugiteenuseid, samuti tugimeetmed mittetöötavate ja -õppivate noorte haridusse või tööturule suunamiseks.

Ümberpaigutuste üldine eesmärk on vähendada regionaalset ja sotsiaalset ebavõrdsust Eestis ning sekkumistega on hõlmatud erinevad sihtrühmad: lapsed, noored, hoolduskoormusega, eri- ja hooldusvajadusega inimesed ning Eesti eri piirkondade elanikud.

3.2. JTF: eraldised programmis ja ümberpaigutamised

Ei ole asjakohane – Eesti ei plaani teha ülekandeid ESF+-ist ja ERFist JTFi.

3.3. Rahalised assigneeringud aastate kaupa

Tabel 166: Rahalised assigneeringud aastate kaupa

Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Kokku
							Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	
ERF	Ülemineku	0	289 751 916	294 762 251	299 956 603	305 335 738	126 679 832	126 679 832	129 197 491	129 197 491	1 701 561 154
Kokku		0	289 751 916	294 762 251	299 956 603	305 335 738	126 679 832	126 679 832	129 197 491	129 197 491	1 701 561 154
ESF+	Ülemineku	0	88 063 534	91 021 731	94 323 299	96 706 991	40 636 514	40 636 514	41 384 377	41 384 377	534 157 337
Kokku		0	88 063 534	91 021 731	94 323 299	96 706 991	40 636 514	40 636 514	41 384 377	41 384 377	534 157 337
JTF	JTFi määruse artikli 3 kohased vahendid	0	26 472 165	26 897 387	27 331 113	27 773 515	11 506 854	11 506 854	11 736 991	11 736 991	154 961 870
	JTFi määruse artikli 4 kohased vahendid	0	98 674 700	100 259 712							198 934 412
	JTFi määruse artikli 7 kohased vahendid (mis on seotud JTFi määruse artikli 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Kokku
							Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	
	kohaste vahenditega)										
	JTFi määruse artikli 7 kohased vahendid (mis on seotud JTFi määruse artikli 4 kohaste vahenditega)	0	0	0							0
Kokku		0	125 146 866	127 157 099	27 331 113	27 773 515	11 506 854	11 506 854	11 736 991	11 736 991	353 896 282
Ühtekuuluvusfond	Ei kohaldata	0	137 286 201	137 600 640	137 554 846	138 411 130	56 608 216	56 608 216	57 826 382	57 826 382	779 722 013
Kokku		0	640 248 516	650 541 721	559 165 861	568 227 374	235 431 416	235 431 416	240 145 241	240 145 241	3 369 336 786

3.4. Kõik rahalised assigneeringud fondide ja riiklike kaasrahastamiste kaupa

Tabel 167: Kõik rahalised eraldised fondide ja liikmesriigi osaluste kaupa

Poliitikaeesmärk/ JTFi erieesmärk number või tehniline abi	Prioriteet	Liidu toetuse arvutamise alus (rahastamiskõlblikud kulud või avaliku sektori osalus kokku)	Fond	Pirkonna kategooria	Liidu osalus (a)=(b)+(c)+(i)+(j)	Liidu osaluse jaotus				Liikmesriigi osalus (d)=(e)+(f)	Liikmesriigi osaluse esialgne jaotus		Kokku (g)=(a)+(d)	Kaasrahastamise määr (h)=(a)/(g)
						Liidu osalus		Kohandatav summa			Avalikud allikad (e)	eraallikad (f)		
						Ilma artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi	Artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi jaoks	Ilma artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi	Artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi jaoks					
						(b)	(c)	(i)	(j)					
Nutikam Eesti	Prioriteet 1: Nutikam Eesti	Avalik sektor/kokku	ERF	Ülemineku	702 252 920	576 472 993	20 176 554	102 032 244	3 571 129	301 606 652	241 814 414	59 792 238	1 003 859 572	70%
Nutikam Eesti	Prioriteet 2: Digitaalse ühenduvuse arendamine	Avalik sektor/kokku	ERF	Ülemineku	65 950 200	54 137 915	1 894 827	9 582 085	335 373	43 441 133	955 800	42 485 333	109 391 333	60%
Rohelisem Eesti	Prioriteet 3: Rohelisem Eesti	Avalik sektor/kokku	ERF	Ülemineku	460 874 324	378 327 513	13 241 463	66 961 689	2 343 659	609 261 895	14 745 417	594 516 478	1 070 136 219	43%
			ÜF	Ei kohaldu	245 492 013	204 353 940	5 108 848	35 150 463	878 762	146 187 150	79 545 553	66 641 597	391 679 163	63%
Rohelisem Eesti	Prioriteet 4: Säästev linnaline liikumine	Avalik sektor/kokku	ERF	Ülemineku	99 360 000	81 563 714	2 854 730	14 436 286	505 270	42 582 858	42 582 858	0	141 942 858	70%
Ühendatum Eesti	Prioriteet 5: Ühendatum Eesti	Avalik sektor/kokku	ÜF	Ei kohaldu	534 230 000	444 706 953	11 117 674	76 493 047	1 912 326	99 317 899	99 317 899	0	633 547 899	84%
Sotsiaalsem Eesti	Prioriteet 6: Sotsiaalsem Eesti	Avalik sektor/kokku	ERF	Ülemineku	173 466 000	142 396 651	4 983 883	25 203 349	882 117	74 342 572	74 342 572	0	247 808 572	70%

			ESF+	Ülemineku	512 720 705	417 299 472	16 691 979	75 701 206	3 028 048	220 574 890	220 57 4 890	0	733 295 595	70%
Sotsiaalsem Eesti	Prioriteet 7: Innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekand es	Avalik sektor/ kokku	ESF+	Ülemineku	5 200 000	4 232 240	169 289	767 760	30 711	2 228 572	2 228 572	0	7 428 572	70%
Sotsiaalsem Eesti	Prioriteet 8: Materiaalse puuduse vähendamine	Avalik sektor/ kokku	ESF+	Ülemineku	16 236 632	13 214 872	528 594	2 397 275	95 891	1 804 071	1 804 071	0	18 040 703	90%
Inimestele lähedasem Eesti	Prioriteet 9: Inimestele lähedasem Eesti	Avalik sektor/ kokku	ERF	Ülemineku	199 657 710	163 897 186	5 736 402	29 008 814	1 015 308	85 567 592	44 552 020	41 015 572	285 225 302	70%
Prioriteet 10: Õiglane üleminek	JTF kokku	JTFi määruse artikli 3 kohased vahendid			154 961 870	126 651 948	5 066 077	22 349 851	893 994	100 926 809	16 494 099	84 432 710	255 888 679	61%
		JTFi määruse artikli 4 kohased vahendid			198 934 412	191 283 089	7 651 323			129 566 166	21 174 524	108 39 1 642	328 500 578	61%
			ERF kokku	Ülemineku	1 701 561 154	1 396 795 972	48 887 859	247 224 467	8 652 856	1 156 802 702	418 99 3 081	737 80 9 621	2 858 36 3 856	60%
			ESF+ kokku	Ülemineku	534 157 337	434 74 6 584	17 389 862	78 866 241	3 154 650	224 607 533	224 60 7 533	0,00	758 764 870	70%
			JTF	JTFi määrus e artikli 3kohase d vahend id	154 961 870	126 651 948	5 066 077	22 349 851	893 994	100 926 809	16 494 099	84 432 710	255 888 679	61%
				JTFi määrus e artikli 4kohase d vahend id	198 934 412	191 283 089	7 651 323			129 566 166	21 174 524	108 39 1 642	328 500 578	61%
			Ühtekuuluvusfo nd kokku		779 722 013	649 060 893	16 226 522	111 643 510	2 791 088	245 505 049	178 86 3 452	66 641 597	1 025 22 7 062	76%
Kogusumma					3 369 336 786	2 798 5 38 486	95 221 643	460 08 4 069	15 492 588	1 857 408 259	860 13 2 689	997 27 5 570	5 226 74 5 045	64%

4. EELTINGIMUSED

4.1. Temaatilised eeltingimused ERF, ESF+ ja ÜF kasutamisele

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
1.1 riikliku ja piirkondliku nutika spetsialiseerumise strateegia hea valitsemine	ERF	1) teadus- ja innovatsioonisuutlikkuse arendamine ja suurendamine ning kõrgtehnoloogia kasutuselevõtt	EI	<p>Nutika spetsialiseerumise strateegiat (strateegiaid) toetavad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. probleemide, sealhulgas innovatsiooni leviku kitsaskohtade analüüs; 2. pädeva piirkondliku/riikliku institutsiooni või asutuse olemasolu, mis vastutab nutika spetsialiseerumise strateegia elluviimise eest; 3. seire- ja hindamisvahendid tulemuslikkuse hindamiseks strateegia eesmärkide saavutamisel; 4. sidusrühmade koostöö toimimine (nn ettevõtjalik avastamisprotsess); 5. vajaduse korral vajalikud meetmed riiklike või piirkondlike teadus- ja innovatsioonisüsteemide täiustamiseks; 6. vajaduse korral meetmed tööstusektori ülemineku toetamiseks; 7. meetmed nutika spetsialiseerumise strateegia toetatavates prioriteetsetes valdkondades koostöö tugevdamiseks väljaspool konkreetset liikmesriiki asuvate partneritega. 	1. JAH 2. EI 3. EI 4. JAH 5. JAH 6. JAH 7. JAH	<p>„Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“</p> <p>https://www.hm.ee/et/TAIE-2035</p> <p>Uuringu „Nutika spetsialiseerumise seiresüsteem ja tõhus valitsemine“ lõppraport</p> <p>https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/11/NS_seire_lop_praport.pdf</p>	<p>Kriteeriumid on täidetud uue „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukavaga 2021–2035“, mille valitsus kiitis heaks 15. juulil 2021.</p> <p>https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_kinnitatud_15.07.2021.pdf</p> <p>1. Eesti teadus- ja innovatsioonisüsteemi vastastikune eksperdi hinnang:</p> <p>Eesti valitsus taotles eritoetust „Horisont 2020“ poliitika toetusvahendi kaudu, et toetada Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tööd ühise teadus-, arendus-, innovatsiooni- ja ettevõtlusstrateegia ettevalmistamisel ajavahemikuks 2021–2027 ning edaspidi läbi teadus- ja innovatsioonisüsteemi tõhususe üldhindamise ning teadus- ja innovatsioonisüsteemipoolse lisandväärtuse loomise rolli ja mõju üksikasjalikuma hindamise edendamisel.</p> <p>2. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vastastikune vastutus; pärast teadus- ja arendustegevuse seaduse muutmist moodustatakse formaalselt juhtkomisjon (TAIE juhtkomisjon). Kuni seaduse muutmise ja juhtkomisjon kinnitamiseni täidab selle</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>ülesandeid teaduspoliitika komisjoni ja innovatsioonipoliitika komisjoni ühendkomisjon (juba toimiv komisjon). Täidetakse hiljemalt 2022. a lõpuks.</p> <p>3. Esitatakse aastaaruanded, samuti korraldatakse regulaarselt juhtkomisjoni koosolekuid, et jälgida strateegia edenemist. Kavandatud on vähemalt kaks vahehindamist. 2021. aasta novembris valminud uuringu alusel uuendati Eesti nutika spetsialiseerumise poliitika juhtimismudelit ja seiresüsteemi. Eeltingimus täidetakse hiljemalt 2022. a lõpuks TAIE fookusvaldkondade teekaartide valmimisega.</p> <p>4. „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ kohaselt võetakse kasutusele uus juhtimis- ja rakendusmudel, sh uuendatud sidusrühmadega tehtava koostöö protsess TAIE fookusvaldkondade raames.</p> <p>5. 2021. a käivitati ümberkujundatud rakendusuuringu ja eksperimentaalarenduse programm.</p> <p>6. TAIE arengukava kohaselt toetatakse üleminekut lineaarselt majandusmudelilt ringmajandusele, ettevõtete ärimudelite kohandamist vähese süsinikdioksiidihetega, ringmajandust soosiva, kestliku ja keskkonnasäästliku tehnoloogia arendamiseks ja rakendamiseks (sh selleks vajalike oskuste arendamise kaudu). Lisaks on nimetatud tegevused kavandatud Eesti taastekava raames, sh oskuste arendamiseks rohe- ja digipöörde elluviimiseks (www.rrf.ee).</p> <p>7. TAIE arengukavas on kavandatud meetmed ja neid rakendatakse rahvusvahelise koostöö tõhustamiseks prioriteetsetes valdkondades nii eraldi meetmetega (nt institutsioonide ja ettevõtete osalemine rahvusvahelistes TAI</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							algatustes ja võrgustikes) kui ka lõimitult teistesse meetmetesse (nt temaatilised teadus- ja arendusprogrammid TAIE fookusvaldkondades).
1.2 Riiklik või piirkondlik lairibakava	ERF	v) digitaalse ühendatuse parandamine	EI	<p>Kehtestatud on riiklik või piirkondlik lairibakava, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. investeerimispuudujäägi hinnang, millega tuleb tegeleda, et tagada kõigile liidu kodanikele juurdepääs väga suure läbilaskevõimega võrkudele²¹, põhinedes järgneval: <ol style="list-style-type: none"> a) a) hiljutine olemasoleva era- ja avaliku taristu ning teenusekvaliteedi kaardistamine²² lairiba kaardistamise standardnäitajate abil; b) b) konsultatsioon kavandatavate investeeringute üle vastavalt riigiabi nõuetele. 2. Kavandatud riikliku sekkumise selgitus jätkusuutlike investeerimismudelite alusel, mis: <ol style="list-style-type: none"> a) a) suurendab taskukohasust ja ligipääsu avatud, kvaliteetsel ja tulevikukindlale taristule ja teenustele; b) b) kohandab finantsabi võimalusi kindlaks tehtud turutõrgetega; c) c) võimaldab ELi, riiklikest või piirkondlikest allikatest pärit erinevate rahastamisvormide täiendavat kasutust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. JAH 1a. EI 1b. EI 2. JAH 2a. JAH 2b. JAH 2c. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH 	<ol style="list-style-type: none"> 1. https://ttja.ee/lairiba-kolmas-etapp-alates-2021 	<p>Riiklik lairibakava koostatakse 2022. a lõpuks pärast huvigruppide kaasamist.</p> <p>1a. Üksikasjalik kaardistamine väga suure läbilaskevõimega võrkudes seoses RRF toetusmeetmega viidi läbi 2021. a septembriks (https://ttja.ee/lairiba-kolmas-etapp-alates-2021). Täidetakse hiljemalt 2022. a lõpuks.</p> <p>1b. Konsultatsioon kavandatud investeeringute kohta väga suure läbilaskevõimega võrkudesse seoses RRF toetusmeetmega viidi ellu 2021. a septembriks (https://ttja.ee/lairiba-kolmas-etapp-alates-2021). Täidetakse hiljemalt 2022. a lõpuks.</p> <p>2. Asjakohased riiklikud sekkumistingimused toetuste taotlemiseks kehtestatakse ministri määrusega.</p> <p>2a. Eestis on hõredalt asustatud piirkondades umbes 60 000 majapidamist, kus väga suure läbilaskevõimega võrkude rajamiseks on vaja riigi abi. 5G-koridoride ja piirkondade turutõrked määratakse kindlaks riiklikus lairibakavas. https://www.netikaart.ee</p> <p>2b. Konsultatsioonid huvirühmadega parima investeerimismudeli leidmiseks kestsid 2021. a suveni. Nende tulemusena jõuti järeldusele, et raha tuleks eraldada lairibavõrkude katvuse piirkondlike erinevuste põhjal. Rahaline abi jätkub tõenäoliselt eraettevõtjate jaoks</p>

²¹ Kooskõlas artikli 3 lõike 2 punktis a määratletud eesmärgiga, mis on koostoimes põhjendusega 24 [ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik].

²² Kooskõlas artikliga 22 [ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik].

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>3. Meetmed väga suure läbilaskevõimega võrkude nõudluse ja kasutuse toetamiseks, sealhulgas meetmed nende kasutuselevõtu hõlbustamiseks, eelkõige ELi direktiivi kiire elektroonilise side võrkude kasutuselevõtukulude vähendamise meetmete kohta²³ tõhusa rakendamise kaudu.</p> <p>4. Tehnilise abi ja ekspertide nõustamise mehhanismid, näiteks lairibakompetentsi büroo, et tugevdada kohalike sidusrühmade suutlikkust ja nõustada projekti elluviijaid.</p> <p>5. Seiremehhanism, mis põhineb lairiba kaardistamise standardnäitajatel.</p>			<p>kapitalitoetuse vormis, mida antakse avatud taotlusvoorude kaudu.</p> <p>2c. Tulevased riigiabimeetmed hõlmavad kõiki sobivaid saadaolevaid rahastamisallikaid. Riiklikku kaasfinantseerimist ei ole veel otsustatud ja toetuse taotlejad peavad tasuma 30% omafinantseeringu.</p> <p>3. EL direktiiv kiire elektroonilise side võrkude kasutuselevõtukulude vähendamise meetmete kohta võeti Eesti riigisisesele õiguskesse üle 2016. a. Bürookraatiaga seotud kulude vähendamiseks tehti asjakohastes õigusaktides ka täiendavaid muudatusi. Näiteks uute fiiberoptiliste kaablite paigaldamiseks olemasolevatele elektripostidele ei ole vaja kohalikult omavalitsuselt lisalube taotleda ning kui rajatakse kaabelliini, mis ühendab lairibavõrgu lõpp-punkti ja lõppkasutajate ruumes asuvat pääsupunkti, ei ole vaja kohalikku omavalitsust teavitada.</p> <p>4. Lairiba kompetentsibüroo ülesandeid täidab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, mis rakendab kooskõlastustegevust koos teiste asjaomaste asutustega: Rahandusministeerium (regionaalareng, riigiabi, Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide vahendid jne), Maaeluministeerium (maaelu areng), riigi reguleeriv asutus (kaardistamine, turuanalüüs, juurdepääsu reguleerimine).</p> <p>5. Eesti riigi reguleeriv asutus haldab andmebaasi, kus saab jälgida lairibaiühenduse kiiruse aadressitaseme andmeid (www.netikaart.ee).</p>
2.1 Strateegiline poliitikaraa	ERF ja Ühtekuuluv	i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhõonegaasi	JAH	1. Vastavalt direktiivi 2018/844 (millega muudetakse direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta ja direktiivi 2012/27/EL energiatõhususe	1. JAH 1a. JAH 1b. JAH	„Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“	1. 09.07.2020 võeti vastu riiklik hoonete rekonstrueerimise strateegia, millest teavitati Euroopa Komisjoni (energiatõhususe direktiivi

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
mistik elamute ja mitteleluhonetega energiatõhususe kordaseadmise toetamiseks	usfond (ÜF)	de heitkoguste vähendamine		kohta) nõuetele on vastu võetud riiklik hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia elamute ja mitteleluhonetega riikliku elamufondi rekonstrueerimise toetamiseks, mis: <ul style="list-style-type: none"> a. hõlmab soovituslikke vahe-eesmärke 2030., 2040. ja 2050. aastaks; b. annab soovitusliku ülevaate rahalistest vahenditest strateegia rakendamise toetamiseks; c. määratleb tõhusad mehhanismid hoonete rekonstrueerimise tegevate investeeringute edendamiseks. 2. Energiatõhususe parandamise meetmed vajaliku energiasäästu saavutamiseks	1c. JAH 2. JAH	https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf „Energiamajanduse arengukava aastani 2030“ https://www.mkm.ee/sites/default/files/enmak_2030.pdf	2012/27/EL artikkel 4 ja Eesti energiamajanduse korralduse seaduse § 4). 1a. Strateegia sisaldab energiatõhususe direktiivi 2018/844/EL artikli 1 lõike 2 punkti 2a nõudeid. Vajalik analüüs on osaliselt kirjas Eesti „Energiamajanduse arengukavas aastani 2030“. „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia“ alapeatükis 7.1 on määratletud eesmärgid olemasolevale hoonefondile (2030. a 22%, 2040. a 64% ja 2050. a 100%). 1b. Nõue on täidetud „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegiaga“ (alapeatükid 7.2 ja 10.5). Rahalised vahendid strateegia elluviimiseks lepivad kokku igaaastase riigieelarve strateegia protsessi käigus. 1c. Nõue on täidetud uue „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegiaga“. Tõhusaid mehhanisme investeeringute edendamiseks on kirjeldatud 1. ja 10. peatükis. 2. Nõue on täidetud energiamajanduse korralduse seaduse https://www.riigiteataja.ee/akt/109102020009) 8. peatükis. Valitsuse meetmed energiatõhususe edendamiseks ja energiateenuste arendamiseks ning „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia“ 10. peatükk. Meetmed https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf .
2.2 Energiasektori haldamine	ERF ja ÜF	i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine	JAH	„Eesti riiklikust energia- ja kliimakavast aastani 2030“ teavitatakse komisjoni vastavalt määruse (EL) 2018/1999 ²⁴ artikli 3 sätetele ja kooskõlas Pariisi kokkuleppe kohaste kasvuhoonegaaside heitkoguste	1. JAH 2. JAH	„Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“ https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/e	1. Nõuded on täidetud „Eesti riiklikust energia- ja kliimakavas aastani 2030“, mis esitati Euroopa Komisjonile detsembris 2019. 2. Riiklik energia- ja kliimakava sisaldab eesmärgi ja meetmeid vähese süsinikdioksiidiheitega energia edendamiseks 3.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				vähendamise pikaajaliste eesmärkidega ning see hõlmab järgmist: 1. kõik selle lisas I esitatud vormis nõutavad elemendid ²⁵ ; 2. ülevaade kavandatud rahastamisvahenditest ja mehhanismidest vähese süsinikdioksiidheitega energia edendamiseks.		e_final_necp_main_e.pdf	peatüki „Poliitikasuunad ja meetmed“ ja alapeatüki 5.3 „Investeeringuvajaduste ülevaade“ kohaselt.
2.3. Taastuvenergia kasutamise tulemuslik edendamine eri sektorites ja kogu liidus	ERF ja ÜF	ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega	JAH	Võetud on meetmed, mis tagavad järgmise: 1. Vastavus 2020. aasta siduvale riiklikule taastuvenergia eesmärgile ja sellele taastuvenergia osakaalule kui lähtetasemele kuni 2030. aastani või on võetud täiendavaid meetmeid, kui lähtetaset ei ole säilitatud kauem kui ühe aasta jooksul kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001 ja määrusega (EL) 2018/1999. 2. Kooskõlas direktiivi (EL) 2018/2001 ja määruse (EL) 2018/1999 nõuetega taastuvenergiaallikate osakaalu suurenemine kütte- ja jahutussektoris vastavalt direktiivi (EL) 2018/2001 artiklile 23	1. JAH 2. JAH	„Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“ https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/e_final_necp_main_e.pdf	1. Eesti on täitnud 2020. a eesmärgi (25%) taastuvate energiaallikate osakaaluks energia summaarses lõpptarbimises (2019. a 31,89%, 2020. a esialgsete tulemuste kohaselt >35%). Sealhulgas on Eestis taastuvenergia osatähtsus soojuse ja jahutuse sektoris (2019. a 52,28%) kõrgem direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 23 lõike 2c kohasest tasemest (50%). Eesti 2030. a riiklik energia- ja kliimakava esitati Euroopa Komisjonile detsembris 2019. 2. Direktiivi (EL) 2018/2001 rakendamise tähtaeg oli juuni 2021. Vajalikud õigusaktid on Riigikogus menetluses ning on läbinud esimese lugemise.
2.4 Tõhus katastroofide riskijuhtimise raamistik	ERF ja ÜF	iv) kliimamuutuste ja kohanemise, katastroofiohtude ennetamise ja vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemil	JAH	Kehtestatud on riiklik või piirkondlik katastroofide riskijuhtimiskava, mis on koostatud riskihinnangute põhjal, võttes nõuetekohaselt arvesse kliimamuutuste võimalikku mõju ja olemasolevaid kliimamuutustega kohanemise strateegiaid, ning see hõlmab järgmist: 1. peamiste ohtude kirjeldus, mida on hinnatud vastavalt otsuse nr	1. JAH 2. JAH 3. JAH	1. Hädaolukorra riskihindamise koondanalüüs - https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/disaster_risk_management_summary_of_estonia_2020_final.pdf	1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse nr 1313/2013/EL kohane riiklik hädaolukorra riskihindamise koondanalüüs esitati komisjonile detsembris 2020. 2014. a koostas Eesti Keskkonnaagentuur kliimakriteeriumite aruande, milles määratleti kliimaohtudena tormid, ulatuslikud metsa- ja maastikutulekahjud, äärmuslik temperatuur ja üleujutused tiheasustatud piirkondades. 2020. a koostati kooskõlas riikliku hädaolukorra

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		põhinevaid lähenemisviise		<p>1313/2013/EL²⁶ artikli 6 lõike 1 sätetele, kajastades praegust ja muutuvat riskiprofiili. Hinnang põhineb kliimaohutudest tulenevalt kliimamuutuste prognoosidel ja stsenaariumidel;</p> <p>2. katastroofide ennetamise, valmisoleku ja reageerimismeetmete kirjeldus tuvastatud peamiste ohtude kõrvaldamiseks. Meetmeid prioriseeritakse proportsionaalselt ohtude ja nende majandusmõjuga, suutlikkuse puudujääkide²⁷, tulemuslikkuse ja tõhususega, võttes arvesse võimalikke alternatiive;</p> <p>3. teave ennetamise, valmisoleku ja reageerimisega seotud käitus- ja hoolduskulude katmiseks saadaolevate rahastamisvahendite ja -mehhanismide kohta.</p>	<p>„Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030“ https://envir.ee/kliimamuutustega-koohanemise-arengukava</p> <p>Eesti tuleviku kliimastenaariumid https://www.klab.ee/wp-content/uploads/sites/4/2016/04/2016-04-07-KAUR_Lopparuanne.pdf</p> <p>Riiklik hädaolukorra seadus – https://www.riigiteataja.ee/akt/118062021003?leiaKehtiv</p> <p>2. Siseturvalisuse kava https://www.siseministeerium.ee/stak2030 Siseturvalisuse programm 2022-2025 https://www.siseministeerium.ee/media/754/download</p>	<p>seadusega (HOS) ja võttes arvesse kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 uued hädaolukorra lahendamise plaanid, mis on üksnes asutusesiseseks kasutuseks. Üldsusele avaldatakse riskianalüüsi osana riskiankeet.</p> <p>Kliimamuutuste mõjuga kohanemise arengukava aastani 2030 (https://envir.ee/media/925/download) ja selle rakendusplaani ettepanek (https://envir.ee/media/926/download), mis on praegu läbivaatamisel, käsitlevad mh vajadust arendada erinevaid päästevõimekusi, nagu metsatulekahju kustutamine, riskidest teavitamine jne.</p> <p>2. HOS § 9 loetleb sündmused, mis võivad viia hädaolukorrani ja nõuavad riskianalüüsi, vastutaja määrab VV. Juhised hädaolukorra riskianalüüsi läbiviimiseks (sh ennetus-, valmisoleku ja reageerimismeetmete prioriseerimiseks) – https://www.riigiteataja.ee/akt/131072021004 Üldsusele juhised – https://www.rescue.ee/et/metsa-ja-maastikutulekahju, https://www.olevalmis.ee/.</p> <p>Eesti esitas 1313/2013/EL art. 6 kohase katastroofiriskide juhtimise kokkuvõtte katastroofiriski- ja võimekuse hindamise tulemustega DG ECHO-le 30.12.2020. HOS § 9 järgi otsustab vastutav ministeerium hädaolukorra ärahoidmise meetmed.</p> <p>HOS § 15 ja VV määrus nr 78 (29.07.2021) loetleb hädaolukorda põhjustavad sündmused, mille kohta koostatakse reageerimisplaan ja määrab vastutaja.</p>	

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 1313/2013 liidu kodanikukaitse mehhanismi kohta.

²⁷ Otsuse 1313/2013 artikli 6 punktis b nõutava riskijuhtimissuutlikkuse hindamise kohaselt.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
						<p>Katastroofiriskide juhtimise kokkuvõte https://www.siseministeerium.ee/media/1451/download</p> <p>Tormist tingitud üleujutuse riskiankeet https://www.rescue.ee/files/2021-01/riskiankeet-uuendatud-vorm-ueleujutus.docx?ac461b61a1</p> <p>Suurõnnetuse ohuga ettevõtte riskiankeet https://www.rescue.ee/files/2021-01/riskiankeet-uuendatud-vorm-doomino.docx?254248f0e1</p> <p>3. Hädaolukorra seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/11705202003?leiaKehtiv</p>	<p>Eesti on analüüsinud kõiki riske, sh metsatulekahjude ohtu. Meetmed on kliimamuutustega kohanemise kavas 2030 ja siseturvalisuse programmis 2022–2025.</p> <p>Üleujutusrisi maandamine ja plaanid - https://envir.ee/keskkonnakasutus/vesi/uulejutused.</p> <p>3. Hädaolukordade ennetamise, ettevalmistamise ja reageerimise tegevus- ja hoolduskulud kaetakse riigieelarvest. Suuremate hädaolukordade korral taotletakse toetust ELi Solidaarsusfondist.</p> <p>HOS § 9 kohaselt otsustab asjaomane ministeerium, milliseid hädaolukorra (sh võimearendusvajaduste) ärahoidmise ettepanekuid on vaja rakendada, ning võtab hädaolukorra ärahoidmiseks vajalikke tegevusi arvesse ministeeriumi valitsemisala tegevuste ja eelarve planeerimisel. HOS § 3 kohaselt vastutab iga asutus ja isik oma tegevusvaldkonnas kriisireguleerimisülesannete täitmise eest. § 4 alusel juhib riikliku kriisireguleerimispoliitika väljatöötamist ja elluviimist (sh õigusaktide täitmise järelevalvet) Vabariigi Valitsus.</p>
2.6 Jäätmekäitluse ajakohastatud kavandamine	ÜF	vi) ringmajandusele ülemineku edendamine	EI	<p>Jäätmekava(d) on kehtestatud vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ (muudetud direktiiviga EL 2018/851/EL) artiklile 28 ja see hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi ning see sisaldab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jäätmekäitluse hetkeolukorra analüüs asjaomasel geograafilises üksuses, sealhulgas tekkivate jäätmete liik, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. EI 2. EI 3. EI 4. EI 	<p>„Riigi jäätmekava 2014–2020“ ja täitmise aruanne https://envir.ee/media/808/download https://envir.ee/media/810/download</p>	<p>1. Kriteerium on täidetud hiljemalt 2022. a lõpuks Jäätmekava 2022–2028 vastuvõtmisega. Kehtiva jäätmekava pikendamine koos „Riigi jäätmekava 2014–2020“ täitmise aruandega katab jäätmekava ja jäätmetekke vältimise programmi nõuded, sh (EL) 2018/851 nõuded. Eesti hindas jäätmekava, tegi täitmise aruande ja otsustas pikendada praegust jäätmekava kuni</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>kogus ja allikas ning nende edasise arengu hindamine, võttes arvesse väljatöötatud jäätmetekke vältimise programmis sätestatud meetmete eeldatavat mõju vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ, mida on muudetud direktiiviga 2018/851/EL, artiklile 29;</p> <p>2. olemasolevate jäätmekogumissüsteemide analüüs, sealhulgas liigiti kogumise materjaliline ja territoriaalne katvus, ning meetmed selle toimimise parandamiseks, samuti uute kogumissüsteemide vajadus;</p> <p>3. investeringute puudujäägi analüüs, milles on põhjendatud olemasolevate jäätmekäitluskohtade sulgemise vajadust ja täiendavat või ajakohastatud jäätmetaristut, sisaldades teavet käitus- ja hoolduskulude katmiseks saadaolevate tuluallikate kohta;</p> <p>4. teave selle kohta, kuidas määratletakse tulevased jäätmekäitluskohad ja tulevaste jäätmekäitlusrajatiste suutlikkus.</p>		<p>Jäätmeseaduse ja pakendiseaduse muutmine https://www.riigiteataja.ee/akt/105052021001 https://envir.ee/rin/gmajandus/jaatmed/riigi-jaatmekava</p> <p>Jäätmekäitluse trendid https://jats.keskkonnainfo.ee/failid/jaatmekaitluse_trendid_2014-2018.pdf Mereprügi plaan https://envir.ee/meedia/5682/download</p>	<p>2022. a lõpuni. „Riigi jäätmekava 2014–2022“ ja selle täitmise aruannet tuleb vaadelda koos. Täitmise aruanne on oluline osa riigi jäätmekava pikendamisest ja seega katab ka (EL) 2018/851 nõuded, sh oleme täielikult üle võtnud direktiivi oma õigusloomesse. Jäätmekava käsitleb ka (EL) 2018/851 artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi, kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid.</p> <p>2. Kriteerium on täidetud hiljemalt 2022. a lõpuks Jäätmekava 2022–2028 vastuvõtmisega. Kehtiva jäätmekava pikendamine koos „Riigi jäätmekava 2014–2020“ täitmise aruandega katab jäätmekava ja jäätmetekke vältimise programmi nõuded, sh (EL) 2018/851 nõuded. Eesti hindas jäätmekava, tegi täitmise aruande ja otsustas pikendada praegust jäätmekava kuni 2022. a lõpuni. „Riigi jäätmekava 2014–2022“ ja selle täitmise aruannet tuleb vaadelda koos. Täitmise aruanne on oluline osa riigi jäätmekava pikendamisest ja katab seega ka (EL) 2018/851 nõuded, sh oleme täielikult üle võtnud direktiivi oma õigusloomesse. Jäätmekava käsitleb ka (EL) 2018/851 artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi, kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid. Jäätmekava 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt 2022. a lõpuks.</p> <p>3. Kriteerium on täidetud hiljemalt 2022. a lõpuks Jäätmekava 2022–2028 vastuvõtmisega. Kehtiva jäätmekava pikendamine koos „Riigi jäätmekava 2014–2020“ täitmise aruandega katab jäätmekava ja jäätmetekke vältimise programmi nõuded, sh (EL) 2018/851 nõuded. Eesti hindas jäätmekava, tegi täitmise aruande ja otsustas pikendada jäätmekava kuni 2022. a lõpuni. „Riigi jäätmekava 2014–2022“ ja selle täitmise aruannet tuleb vaadelda koos. Täitmise aruanne on oluline osa riigi jäätmekava</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>pikendamisest ja katab ka (EL) 2018/851 nõuded, sh oleme täielikult üle võtnud direktiivi oma õigusloomesse. Jäätmekava käsitleb (EL) 2018/851 artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi, kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid. Jäätmekava 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt 2022. a lõpuks.</p> <p>4. Kriteerium on täidetud hiljemalt 2022. a lõpuks Jäätmekava 2022–2028 vastuvõtmisega. Kehtiva jäätmekava pikendamine koos „Riigi jäätmekava 2014–2020“ täitmise aruandega katab jäätmekava ja jäätmetekke vältimise programmi nõuded, sh (EL) 2018/851 nõuded. Eesti hindas oma jäätmekava, tegi täitmise aruande ja otsustas pikendada praegust jäätmekava kuni 2022. a lõpuni. „Riigi jäätmekava 2014–2022“ ja selle täitmise aruannet tuleb vaadelda koos. Täitmise aruanne on oluline osa riigi jäätmekava pikendamisest ja katab seega ka (EL) 2018/851 nõuded, sh oleme täielikult üle võtnud direktiivi oma õigusloomesse. Jäätmekava käsitleb ka (EL) 2018/851 artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi, kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid. Uus jäätmekava 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt 2022. a lõpuks.</p>
3.1 Põhjalik sobival tasemel transpordi kavandamine	ÜF	ii) kestliku, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, aruka, turvalise ja ühendvedu võimaldava üleeuroopalise transpordivõrgu	JAH	<p>Olemasolevate ja kavandatavate taristute mitmeliigiliste liikumisvõimaluste kaardistamine, välja arvatud kohalikul tasandil, kuni 2030. aastani on olemas ning:</p> <ol style="list-style-type: none"> sisaldab kavandatavate investeeringute majanduslikku hinnangut, mida toetavad nõudlusanalüüs ja liikluse modelleerimine, mis peaks võtma arvesse raudtee liberaliseerimise eeldatavat mõju; 	<ol style="list-style-type: none"> JAH JAH JAH JAH - JAH JAH JAH JAH 	<p>„Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ – kinnitati 11.11.2021</p> <p>https://mkm.ee/media/6865/download</p> <p>Lisa</p> <p>https://mkm.ee/media/6908/download</p>	<p>1. ITF/OECD uuring (mida finantseerib komisjoni struktuurireformi tugiteenistus) Eesti „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ alusena hõlmab strateegilise poliitikamudeli loomist kogu Eesti jaoks, kajastab kõiki transpordiliike ja aitab Eesti poliitikakujundajatel mõista peamisi transporditegevuse käivitajaid Eestis ning teha tõenduspõhiseid otsuseid oma transporditaristu edasisel arendamisel. Seda kasutati riikliku</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärg	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		(TEN-T) arendamine iii) kestliku, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, aruka ja ühendvedude alase riikliku, piirkondliku ja kohaliku liikuvuse arendamine ja täiustamine, sealhulgas parem juurdepääs TEN-T-le ja piiriülelene liikuvus		<p>2. on kooskõlas riiklike energia- ja kliimakavadega;</p> <p>3. hõlmab investeeringuid TEN-T põhivõrgukoridoridesse, nagu on määratletud [määruses (EL) 2021/1153, millega luuakse Euroopa ühendamise rahastu ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1316/2013 ja (EL) nr 283/2014] kooskõlas asjaomaste TEN-T võrgukoridoride töökavadega;</p> <p>4. TEN-T põhivõrku mittehõlmavate investeeringute jaoks tagab vastastikuse täiendavuse, võimaldades piirkondade ja kohalike kogukondade piisavat ühendatust TEN-T põhivõrguga ja selle sõlmedega;</p> <p>5. vajaduse korral aruanded ERTMSi juurutamise kohta vastavalt komisjoni 5. jaanuari 2017. aasta rakendusmäärusele EL 2017/6 Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteemi Euroopa arenduskava kohta;</p> <p>6. edendab mitmeliigilist transporti, tuvastades mitmeliigilist transporti võimaldavate või ümberlaaditava kauba- ja reisiterminalide vajadused;</p> <p>7. sisaldab taristu kavandamise seisukohast olulisi meetmeid, mille eesmärk on edendada alternatiivkütuseid kooskõlas asjakohaste riiklike poliitikaraamistikega;</p> <p>8. esitab liiklusohutusriiskide koondanalüüsi kooskõlas olemasolevate riiklike liiklusohutusstrateegiatega koos mõjutatud teede ja lõikude kaardistamise ning asjaomaste investeeringute prioriteetidega;</p>		<p>https://mkm.ee/transport-ja-liikuvus/transporditulevik</p> <p>„Transpordi programm aastateks 2021–2024“ https://mkm.ee/media/638/download</p> <p>Lisa https://mkm.ee/media/641/download</p> <p>Transpordi konkurentsivõime ja liikuvuse programm 2022-2025 https://mkm.ee/media/620/download</p> <p>ITF/OECD uuring https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/passenger-mobility-goods-transport-estonia.pdf</p>	<p>arengukava väljatöötamisel (https://mkm.ee/media/6865/download).</p> <p>Modelleerimisvahend võimaldab prognoosida liiklusvoogude arengut ning hinnata transpordipoliitika ja investeeringute mõju. Seda kavandatakse strateegiliste otsuste tegemise vahendina, mille kavandamise periood on 2050. aasta.</p> <p>ITF/OECD uuring: https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/passenger-mobility-goods-transport-estonia.pdf.</p> <p>2. Kinnitatud „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ on kooskõlas riiklike energia- ja kliimakavadega.</p> <p>3. Uues transpordi ja liikuvuse arengukavas visandatakse investeerimisprioriteetide üldsund kooskõlas TEN-T võrgukoridoride plaanidega. Investeerimiskavasid käsitletakse üksikasjalikult nelja-aastastes transpordiprogrammides, mida vaadatakse läbi igal aastal, ning taristuga seotud investeerimiskavasid vaadatakse üksikasjalikult läbi igas asjaomas ametiasutuses (nt Transpordiamet ja Eesti Raudtee). „Transpordi programm aastateks 2021–2024“ https://mkm.ee/media/638/download, Transpordi konkurentsivõime ja liikuvuse programm 2022-2025 https://mkm.ee/media/620/download, „Riigiteede teehoiukava 2021–2030“: https://www.mnt.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/thk_2021-2030.pdf.</p> <p>4. Arengukavaga tagatakse vastastikune täiendus.</p> <p>5. Ei kohaldata, ERTMSi juurutamist ei kavandata.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				9. annab teavet rahastamisvahendite kohta, mis vastavad kavandatavatele investeeringutele ning mis on vajalikud olemasoleva ja kavandatud taristu käitus- ja hoolduskulude katmiseks.			<p>6. See sisaldub arengukavas, mitmeliigiline transport on arengukavas keskne põhimõte, mistõttu on seda käsitletud arengukava kõigis peatükkides.</p> <p>7. See on lisatud arengukavasse ning seda käsitletakse kõikide transpordiliikide korral ja ka üldiselt taristut käsitlevas peatükis.</p> <p>8. See sisaldub strateegilisel tasandil arengukavas, transpordiprogrammide põhisuundades ja üksikasjalikult liiklusohutuse strateegia meetmetes. Strateegilisel tasandil on liiklusohutuse riskihindamine osa transpordi arengukavast ja täpsemaid tegevusi on kirjeldatud „Liiklusohutusprogrammis 2016–2025“ (https://www.mnt.ee/et/liikleja/liiklusohutusprogramm-2016-2025).</p> <p>Rahastatakse liiklusohutuse kohtade ohutuse valdkonda ja liiklusohutuse kohtade valimise meetodikat.</p> <p>9. Teave investeeringutele vastavate rahastamisvahendite kohta saab olema taristu investeerimiskavas (https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3200/4202/1002/VV_k93_lisa_145k.pdf#) ja transpordiprogrammides (Transpordi konkurentsivõime ja liikuvuse programm 2022–2025 https://mkm.ee/media/620/download), mis on kooskõlas arengukavaga. Käitus- ja hoolduskulud kaetakse strateegilisel tasandil transpordiprogrammidega ja üksikasjalikult iga konkreetse asutuse asjakohastes taristuhalduse kavades (nt Transpordiamet, https://transpordiamet.ee, https://www.transpordiamet.ee/en/media/156/download ja Eesti Raudtee, https://www.evr.ee, https://www.mkm.ee/media/6948/download).</p>
4.1 Aktiivse tööturupoli	ESF	a) Kõigi töötajate, eriti	JAH	Vastu on võetud aktiivse tööturupoliitika strateegiline poliitikaraamistik, pidades	1. JAH	„Heaolu arengukava 2016–2023“	Aktiivse tööturupoliitika strateegiaraamistikku on kirjeldatud „Heaolu arengukavas 2016–2023“

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
itika strateegiline poliitikaarastistik		noorte, pikaajaliste töötute, ebasoodsas olukorras olevate rühmade ja mitteaktiivsete inimeste tööhõivele juurdepääsu parandamine ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamine;		silmas tööhõivesuuniseid, ja see hõlmab järgmist: <ol style="list-style-type: none"> meetmed tööotsijate profiilide koostamise ja nende vajaduste hindamise jaoks; teave vabade töökohtade ja töötamisvõimaluste kohta, võttes arvesse tööturuvajadusi; meetmed, mis tagavad, et selle kavandamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine toimuks tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega; meetmed aktiivse tööturupoliitika jälgimise, hindamise ja läbivaatamise jaoks; noorte tööhõivealaste sekkumiste korral on tõenduspõhised ja sihtotstarbelised võimalused mittetöötavate, hariduse või koolitusega noorte jaoks, sealhulgas teavitamismeetmed, ja tuginedes kvaliteedinõuetele võetakse arvesse kvaliteetse töökohapõhise õppe ja õppepraktika kriteeriume, sealhulgas noortegarantii kavade rakendamise kontekstis. 	2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ia_tegevused/Sotsiaalse_turvalisuse_kaasatuse_ja_vordsete_voimaluste_arengukava_2016_2023/heaolu_2016-2023_juhtkomitee.pdf „Eesti Töötukassa arengukava 2022-2025“ https://www.tootukassa.ee/web/sites/default/files/2022-01/tootukassa_arengukava.pdf Tööhõiveprogramm 2021-2023	https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023), mis sisaldab kõiki tööhõiveeesmärke. „Heaolu arengukava eeldatav jõustumise aeg on 01.01.2023. 1. Eesti Töötukassa korraldab teenuseid kooskõlas tööturuteenuste ja -toetuste seadusega: https://www.riigiteataja.ee/akt/102062021022 , § 10 „Individuaalne töötusmiskava“. „Tööhõiveprogramm 2021–2023“: https://www.riigiteataja.ee/akt/108052021006 Programmi üldeesmärk on lühendada töötuse kestust ning aidata tööle isikud, kelle töölesaamine on pikaajalise töötuse või muude eriliste takistuste tõttu raskendatud, samuti leevendada tööjõupuudust ja ennetada töötust. Eesti tööjõudu jälgitakse pidevalt Eesti tööjõu-uuringu kaudu (https://www.stat.ee/et/avastatistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg). Uuringu eesmärk on hinnata tööturu olukorda ning omada ülevaadet majandustegevusest (tööhõive, töötus) ja töötingimustest. 2. OSKA (https://oska.kutsekoda.ee) analüüsi tehakse pidevalt, et analüüsida Eesti majandusarengu jaoks vajalikke tööjõuvajadusi ja oskusi järgmise 10 aasta jooksul. Analüüsi korraldatakse koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga. Töötukassa vahendatavate tööpakkumiste veebiandmebaas: https://www.tootukassa.ee/toopakumised . 3. „Heaolu arengukava 2016–2023“ juhtkomiteesse kuuluvad peale ministeeriumide ka sotsiaalpartnerite ja organisatsioonide esindajad https://www.sm.ee/sites/default/files/content-

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>editors/eesmargid ja tegevused/Sotsiaalse turv alisuse kaasatuse ja vordsete võimaluste areng ukava 2016 2023/heaolu 2016-2023 juhtkomitee.pdf.</p> <p>Heaolu arengukava juhtkomisjoni moodustamise käskkiri: https://www.sm.ee/sites/default/files/hea_juht_komisjoni_moodustamine_kk_0.pdf</p> <p>Töötukassa nõukogu moodustatakse järgmiselt: valitsus nimetab ühe liikme; Ametiühingute Keskliit ja Töötajate Ametiühingute Liit nimetavad mõlemad ühe liikme; Eesti Tööandjate Keskliit nimetab kaks liiget. Valdkonna eest vastutav minister on ametialaselt nõukogu liige.</p> <p>4. „Heaolu arengukava 2016–2023“ eesmärkide täitmise kohta koostatakse igal aastal aruanne, mis esitatakse heaolu arengukava juhtkomiteele.</p> <p>Vastavalt „Eesti Töötukassa arengukavale 2020–2023“ hindab nõukogu arengukava ja aastaplaani elluviimist nõukogule esitatud aruannete põhjal.</p> <p>„Töötukassa arengukava 2022–2025“: https://www.tootukassa.ee/web/sites/default/files/2022-01/tootukassa_arengukava.pdf.</p> <p>Arengukava on töötukassa strateegiline dokument, mis on aluseks aastaplaani koostamisele. Arengukava ja aastaplaan on aluseks töötukassa eelarve koostamisele.</p> <p>Arengukava täitmist korraldab ja selle eest vastutab töötukassa juhatus. Nõukogu hindab arengukava ja aastaplaani täitmist (tegevustulemusi) kord aastas aruannete põhjal.</p> <p>Arengukava uuendatakse igal aastal ning arvestatakse ka teiste riiklike strateegiatega.</p> <p>5. Noorte tööhõivepoliitikat teostatakse noortegarantii tegevuskava kaudu, kuhu on koondatud olulisemad noorte töötust leevendavad ja ennetavad meetmed. Meetmed on planeeritud parimatele tavadele ja uuringutele tuginedes, sh võetakse arvesse Euroopa</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>Komisjoni soovitusi ja kvaliteedijuhiseid. Noorte tööhõivepoliitika on valdkondadeüleline ehk kaasatud on nii haridus-, tervise-, sotsiaal- kui ka töövaldkond. Tugevdatud noortegarantii tegevuskava valmistatakse praegu ette ja see kinnitatakse valitsuses hiljemalt 2022 aasta II kvartaliks.</p> <p>Tegevuskava:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sisaldab tegevusi, mis aitavad kaasa noorte oskuste arendamisele; - kirjeldab tegevusi, mis aitavad ennetada ja tegeleda noorte töötuse ja NEET-noorte probleemiga; - kirjeldab tegevuskava rakendamise põhiasalisi. <p>Tegevuskava rahastatakse riigieelarvest, RRFist ja ESFist.</p>
4.3 Haridus- ja koolitussüsteemi kõiki tasandeid hõlmav strateegiline poliitikaraamistik	ERF ja ESF	<p>ii) taristu arendamise kaudu kaasavate ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse parandamine haridus-, koolitus- ja elukestva õppe valdkondades;</p> <p>ESF</p> <p>e) haridus- ja koolitussüsteemide kvaliteedi, tõhususe ja töajõuturu vajaduste vastavuse</p>	JAH	<p>Kasutusele on võetud riiklik ja piirkondlik haridus- ja koolitussüsteemi strateegiline poliitikaraamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tõenduspõhised süsteemid oskuste ennetamiseks ja prognoosimiseks; 2. koolilõpetajate seiremehhanismid ning teenused kvaliteetse ja tõhusa juhendamise jaoks igas vanuses õppijatele; 3. meetmed võrdse juurdepääsu tagamiseks kvaliteetsele, asjakohasele ja kaasavale haridusele ja koolitusele, selles osalemiseks ja selle lõpuleviimiseks ning põhipädevuste omandamiseks kõikidel tasanditel; 4. koordineerimismehhanism, mis hõlmab kõiki haridus- ja koolitustasemeid, ning selge vastutuse kindlaksmääramine asjaomaste riiklike ja/või piirkondlike asutuste vahel; 	1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH 6. JAH 7. JAH 8. JAH	<p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemise/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035</p> <p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_29.10.2020_riigikokkupidf</p>	<p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ (valitsuse poolt kinnitatud 11.11.2021) hõlmab haridus- ja koolitussüsteemi poliitikaraamistikku ja on haridusvaldkonna terviklik strateegia (kõik tasemed, formaalne, mitteformaalne ja informaalne õppimine).</p> <p>1. OSKA süsteem on tööturu jälgimise ja tulevikuoskuste prognoosimise süsteem. OSKA analüüse tehakse pidevalt, et analüüsida ja prognoosida Eesti majandusarengu jaoks vajalikke tööjõuvajadusi ja oskusi eri valdkondades järgmise 10 aasta jooksul. Analüüsid ja prognoosid on HTMile ja õppeasutustele õppe sisu ja koolituse kavandamise aluseks ning koolituskohti kavandatakse koostöös sotsiaalsete partnerite ja koolide nõunike kogudega. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning OSKA prognoosimetoodikate põhjal töötatakse välja ja käivitatakse terviklik OSKA+ tööjõu ja oskuste keskpika vajaduse prognoosisüsteem, kus OSKA</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		<p>parandamine, et toetada põhipädevuste, sealhulgas digioskuste omandamist;</p> <p>f) kvaliteetse ja kaasava hariduse ja koolituse võrdse kättesaadavuse ja läbimise soodustamine, eriti ebasoodsas olukorras olevate rühmade jaoks, alates alusharidusest ja hooldusest kuni üld- ja kutsehariduse ning kõrghariduseni, samuti täiskasvanuhariduse ja -õppe edendamine, sealhulgas õpirände hõlbustamine kõigi jaoks;</p> <p>g) elukestva õppe, eelkõige paindlike täiendus- ja ümberõppe võimaluste edendamine</p>		<p>5. strateegilise poliitikaraamistiku seire, hindamise ja läbivaatamise kord;</p> <p>6. sihtmeetmed väheste oskuste ja madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute ning ebasoodsas sotsiaal-majanduslikus olukorras olevate inimeste jaoks ning oskuste täiendamise meetmed;</p> <p>7. meetmed õpetajate, koolitajate ja akadeemilise personali toetamiseks seoses asjaomaste õppemeetodite, põhipädevuste hindamise ja kinnitamisega;</p> <p>8. meetmed õppijate ja töötajate liikuvuse ning haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö edendamiseks, sealhulgas õpiväljundite ja kvalifikatsioonide tunnustamise kaudu.</p>		<p>OSKA süsteem (https://oska.kutsekoda.ee)</p> <p>Haridus- ja noorteprogramm: https://www.hm.ee/sites/default/files/1.1.1_haridus_ja_noorteprogramm_2022_0.pdf.</p> <p>Täiskasvanute tasuta kursused: https://www.hm.ee/et/tegevused/taiskasvanuharidus/tasuta-kursused</p>	<p>seotakse rohkem Töötukassa baromeetriga, arvestamaks regionaalseid vajadusi.</p> <p>2. Seiratakse kutse- ja kõrghariduse lõpetanute seisundit tööturul, analüüsides eri registrite andmete põhjal nende hõivet, sissetulekut ja tegevusala (regulaarne uuring „Edukus tööturul“). Uuringu „Edukus tööturul“ andmestik kombineerib Eesti hariduse infosüsteemi, Maksu- ja Tolliameti, rahvastikuregistri, kaitsevägekohustuslaste registri, Sotsiaalkindlustusameti ning Töötukassa andmeid. Uuringu tulemusi kasutatakse laiemal avalikkuse teavitamiseks, aga ka riigi tasandil ja haridusasutustes andmepõhiste otsuste tegemiseks. Näiteks poliitikakujundamises kasutatakse neid andmeid poliitikanalüüsides, mõju ja tulemuslikkuse hindamisel ning kutse- ja kõrgkoolidele tulemusrahastuse määramisel. Uuring on oskuste ja tööjõu vajaduse prognoosimise üks alustest. Statistika ja uuringud on leitavad Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehel https://www.hm.ee/et/tegevused/uuringud-ja-statistika-0.</p> <p>3. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ eesmärkide elluviimiseks luuakse igal aastal programm, mis koostatakse ning mida muudetakse riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise raames. Strateegia rakendamiseks on minister heaks kiitnud haridus- ja noorteprogrammi, mis kinnitatakse igal aastal järgmiseks neljaks aastaks ning mis hõlmab kõiki haridustasemeid ja -valdkondi. Programmis on erimeetmed ja eraldatud vahendid, et tagada kvaliteetse hariduse ja koolituse võrdne kättesaadavus kõigile, selles osalemine ja lõpuleviimine kõikidel tasanditel. Võrdse juurdepääsu tagamiseks eri haridusliikidele on programmis tegevused 1.2–1.4, 3.3. Võrdsete võimaluste ja kaasatuse tagamiseks alates alusharidusest on tegevus 2.2. Võtmepädevuste</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		kõigi jaoks, võttes arvesse digioskusi, paremini prognoosides muutusi ja tööturu vajadustest lähtuvaid uusi oskustealaseid nõudeid, hõlbustades karjäärivahetust ja edendades tööalast liikuvust;					<p>omandamise tagamiseks on tegevus 2.1 – õppekava ja koolikorralduse arendustegevused. Täiskasvanute kvalifikatsiooni parandamiseks ja võtmepädevuste arendamiseks pakutakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi ning arendatakse mitteformaalõppe kvaliteeti (tegevus 3.3).</p> <p>4. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ning haridus- ja noorteprogramm hõlmavad kõiki haridus- ja koolitustasemeid ja -valdkondi, seavad neile aluspõhimõtted, eesmärgid ja mõõdikud ning juhtimisstruktuuri. Arengukava rakendamise koordineerimist on kirjeldatud peatükis „Arengukava juhtimine ja elluviimine“.</p> <p>Koordineerimismehhanism, sh asjaomaste riiklike ja/või piirkondlike asutuste vastutusalade jaotus on tsentraalselt reguleeritud järgmiste haridussüsteemi korraldavate õigusaktidega: https://www.hm.ee/et/eesmargid-tegevused/oigusloome.</p> <p>Eesti Vabariigi haridusseadus hõlmab kõiki haridustasemeid ja -asutusi ning määrab haridussüsteemi üldised eesmärgid ja korralduse; hariduse tasemed ja ülesanded, Riigikogu, kohaliku omavalitsuse ning Haridus- ja Teadusministeeriumi haridusalased ülesanded, õppeasutuste liigid ja nende tegevuse üldised põhimõtted ning Eesti Hariduse Infosüsteemi alused: https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020003.</p> <p>5. Riiklik seiresüsteem. Haridusvaldkonna arengukava täitmise kohta antakse aru igal aastal tulemusvaldkonna aruandluse raames programmide kaupa ja vajaduspõhiste hindamiste kaudu. Arengukava eesmärkide täitmist hindavad sõltumatud eksperdid vähemalt kaks korda arengukava elluviimise perioodil, sh tehakse viimane vahehindamine</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>mitte hiljem kui kolm aastat enne arengukava lõppu. Arengukava elluviimist ja aruandlust toetab laiapõhjaline juhtkomisjon. Komisjon annab nõu ministrile, toetab arengukava elluviimisel valdkondadevaheliste seoste ja mõjude arvessevõtmist ning analüüsib tulemusaruandeid ja hindab arengukava eesmärkide poole liikumist. Juhtkomisjon annab tulemusaruannete põhjal soovitusi programmide algatamiseks, muutmiseks ja lõpetamiseks. Vt peatükk „Arengukava juhtimine ja elluviimine“.</p> <p>6. Täiskasvanuhariduse arengusuunad on toodud Haridusvaldkonna arengukava strateegilises eesmärgis 3. "Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele", tegevussuunas 3.2. Haridus- ja noorteprogrammis vastab sellele tegevus 1.5 „Täiskasvanuhariduse arendamine ja õppimisvõimaluste loomine. Sh toimuvad tegevused tasuta koolituskursuste pakkumiseks, haridustee katkestanud madalate oskustega täiskasvanute tagasitoomiseks formaalharidusse, arendatakse VÕTA süsteemi. Selle toetamiseks toimub sihtrühma teadlikkuse tõstmine õppimisvõimalustest, osapoolte koostöö toetamine ning elukestva õppe populariseerimine. Populaarsed on madalate või aegunud oskustega täiskasvanutele suunatud tasuta kursused. Töökohtadega seotud kursusi võimaldatakse riikliku täiendusõppe pakkumise kaudu, need on suunatud peamiselt madalama haridustaseme ja konkurentsivõimega, ebasoodsamas olukorras täiskasvanutele.</p> <p>Arendatakse piirkondlikku koostööd keskkooli- ja kutsehariduseta madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute formaalhariduse juurde toomiseks.</p> <p>7. Õpetajakoolituse arengusuunad on esitatud haridusvaldkonna arengukava strateegilises</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>eesmärgis 2 „Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe“, tegevussuunas 2.4. Haridus- ja noorteprogrammis vastab sellele tegevus 2.1 „Õppekava ja koolikorralduse arendustegevused, õpetajate täiendkoolitused ja järelkasv“, millega on eraldatud vahendid õpetajate, koolitajate ja akadeemilise personali toetamiseks asjakohaste õppemeetodite omandamisel. Juba käivad näiteks järgmised tegevused: Euroopa Sotsiaalfondi rahastatav ÕKPATi programm (https://www.innove.ee/opetaja-ja-koolijuhireng/okpat/), TALIS (rahvusvaheline õpetamise ja õppimise uuring), ITEL (innovatiivne õpetamine tõhusa õppimise toetamiseks).</p> <p>8. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ja programmid sisaldavad meetmeid õppijate ja töötajate liikuvuse, haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö edendamiseks. Haridusvaldkonna arengukavas on strateegilise eesmärgi 1 all suund 1.3 „Õpivõimaluste mitmekesistamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ning eesti keele ja kultuuri laiemaks tutvustamiseks edendatakse rahvusvahelistumist ja õpirännet“. „Haridus- ja noorteprogrammis 2021–2024“ on tegevused (tegevus 1.5) ja eraldatud vahendid liikuvuse ning haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö toetamiseks. Tegevused toetavad hariduse rahvusvahelistumist: rahvusvaheline haridusturundus, kutse- ja kõrghariduse alase rahvusvahelise koostöö arendamine. Viiakse ellu tegevusi, mis pakuvad stipendiumiprogramme, et hõlbustada õpirännet ja korraldada välisriigis omandatud hariduskvalifikatsioonide hindamist, ning teavet ja tugiteenuseid välisriigis omandatud kutsekvalifikatsioonide tunnustamiseks.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
4.4 Riiklik või piirkondlik sotsiaalse kaasamise ja vaesuse vähendamise strateegiline poliitikaarastistik	ERF ja ESF	iii) Tõrjutud kogukondade, rändajate ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade sotsiaal-majandusliku integratsiooni suurendamine integreeritud meetmete, sealhulgas eluaseme ja sotsiaalteenuste kaudu h) aktiivse kaasamise edendamine võrdsete võimaluste ja aktiivse osalemise edendamise teel ning töölase konkurentsivõime parandamine;	JAH	Sotsiaalse kaasamise ja vaesuse vähendamiseks on vastu võetud riiklik või piirkondlik strateegiline poliitikaarastistik või õigusraamistik, mis hõlmab järgmist: 1. vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse tõendus põhine hindamine, sealhulgas laste vaesus, juurdepääs alusharidusele ja kvaliteetsele hooldusele, kodutus, ruumiline ja hariduslik segregatsioon, piiratud juurdepääs esmateenustele ja -taristule ning igas vanuses haavatavate inimeste erivajadused; 2. meetmed segregatsiooni ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks kõikides valdkondades, sealhulgas sotsiaalkaitse, kaasavad tööturud ja haavatavate inimeste, sealhulgas rändajate ja pagulaste juurdepääs kvaliteetsetele teenustele; 3. meetmed üleminekuks institutsionaalselt hoolduselt kogukonnapõhisele hooldusele; 4. asjakohased meetmed, et selle kavandamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine toimuks tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega.	1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH	„Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023) „Tööturuprogramm 2021–2024“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_1_tooturuprogramm_2021-2024.pdf) „Sotsiaalkindlustuse programm 2021–2024“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_2_sotsiaalkindlustuse_programm_2021-2024.pdf) „Hoolekandeprogramm 2021–2024“ https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_3_hoolekandeprogramm_2021-2024.pdf) „Laste ja perede programm 2021–2024“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_5_laste_ja_perede_programm_2021-2024.pdf)	Strateegiaraamistikku on kirjeldatud „Heaolu arengukavas 2016–2023“ ja sellega kooskõlas on koostatud neli programmi: „Tööturuprogramm 2021–2024“, „Sotsiaalkindlustuse programm 2021–2024“, „Hoolekandeprogramm 2021–2024“ ning „Laste ja perede programm 2021–2024“. (https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/riigi-eelarvestrateegia). 1. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse hindamine, sh laste vaesus, juurdepääs alusharidusele ja kvaliteetsele hooldusele, kodutus, piiratud juurdepääs esmateenustele ja taristule ning igas vanuses haavatavate inimeste erivajadused on hõlmatud ülalnimetatud strateegilistes dokumentides. Heaolu arengukava eesmärk sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine. 2. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ennetamise ja nende vastu võitlemise meetmeid käsitletakse tööturu, sotsiaalkindlustus- ja hoolekande programmides. Tööturule sisenemisega seotud tõkete vähendamiseks suurendatakse tööandjate teadlikkust ja vähendatakse eelarvamusi erinevate sihtrühmade suhtes (nt vanemad, muukeelsed, vähenenud töövõimega inimesed). Pensionäride töötamise edendamiseks pakutakse neile tööturuteenuseid. Parandatakse iseseisvat toimetulekut toetavate hooldusvõimaluste kättesaadavust ja kvaliteeti, sh pereliikmete ja lähedaste hoolduskoormuse leevendamiseks. Erinevate sihtrühmade kvaliteetsetele teenustele juurdepääsu tagamiseks suurendatakse nii teenuseosutajate kui ka kogukondade teadlikkust, arendatakse vajalikke oskusi, tegeletakse eelarvamuste vähendamisega

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>ühiskonnas ning tugevdatakse huvikaitset. Vanemaealiste ja erivajadustega inimeste ühiskonnaelus osalemise toetamiseks rakendatakse kohalikul tasandil vabatahtlike kaasamist.</p> <p>3. „Heaolu arengukava 2016–2023“ üks eesmärke on tagada erivajadustega inimestele kodus ja kogukonnas elamist toetavad teenused. DI põhimõtete rakendamist käsitletakse 2022. a valmivas „Heaolu arengukavas 2023–2030“</p> <p>(koostamisel, VV kiitis 01.04.2021 heaks heaolu arengukava koostamise ettepaneku: https://www.valitsus.ee/media/3946/download)</p> <p>4. „Heaolu arengukava 2016–2023“ juhtkomisjoni kuuluvad valdkondadega kõige tihedamalt seotud partnerid ning eksperdikogusse muud arengukava valdkondadega seotud organisatsioonid (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023). Arengukava toetavate programmide kohta koostatakse igal aastal tulemusaruanne, mis esitatakse Rahandusministeeriumile (https://www.sm.ee/et/sotsiaalministeeriumi-valitsemisala-tegevuspohine-eelarve).</p>
4.6 Tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste strateegiline poliitikaarastamine	ESF	k) kvaliteetsete, jätkusuutlike ja taskukohaste teenuste võrdse ja õigeaegse kättesaadavuse parandamine; sotsiaalkaitstesüsteemide ajakohastamine, sealhulgas	JAH	<p>Kasutusele on võetud riiklik või piirkondlik tervishoiuvaldkonna strateegiline poliitikaraamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse vajaduste kaardistamine, sealhulgas meditsiini- ja hoolduspersonali vajadus, et tagada jätkusuutlikud ja kooskõlastatud meetmed; 2. meetmed tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste tõhususe, 	<p>1. JAH 2. JAH 3. JAH</p>	<p>„Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023)</p> <p>„Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ (https://www.sm.ee/et/rahvastiku-</p>	<p>Kehtestatud on kaks riiklikku strateegiat: „Heaolu arengukava 2016–2023“ ja „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“. 2022. aastal valmib uus „Heaolu arengukava 2023–2030“.</p> <p>1. Tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse vajadusi koos asjaomaste poliitikameetmetega käsitletakse „Heaolu arengukavas 2016–2023“, „Heaolu arengukavas 2023–2030“ ja „Rahvastiku tervise arengukavas 2020–2030“. Nagu on sätestatud RTA-s, siis elanikkonna vähenemise ja vananemise kontekstis seisab tervishoiusektor</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		sotsiaalkaitse kättesaadavuse edendamine, tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse, tõhususe ja vastupidavuse parandamine;		jätkusuutlikkuse ja kättesaadavuse tagamiseks, sh pöörates erilist tähelepanu tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemidest välja jäetud isikutele;	3. meetmed kogukondlike ja perepõhiste teenuste edendamiseks deinstitutionaliseerimise, sealhulgas ennetamise ja esmatasandi tervishoiu, koduhoolduse ja kogukonnapõhiste teenuste kaudu.	tervise-arengukava-2020-2030) „Hoolekandeprogramm 2021–2024“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/lisa_3_hoolekandeprogramm_2021-2024.pdf) OSKA tööjõu vajaduste analüüs https://oska.kutsekojda.ee/uuring/oska-pohikutsealade-toojouvajaduse-prognoos-ning-hinnang-noudluse-ja-pakkumise-tasakaalule/	<p>silmitsi tervishoiutöötajate puudusega. Koolitussuutlikkust tuleb suurendada peamiselt õenduse valdkonnas. Pikas perspektiivis on probleemiks ebapiisav koolitussuutlikkus proviisorite ja arstide tagamiseks ning vananevad meditsiinitöötajad. Tõsine probleem on perearstide puudus, eriti maa- ja hõredalt asustatud piirkondades. Vananevat elanikkonda arvestades suureneb vajadus pikaajalise hoolduse ja seda toetavate meetmete järele. Sotsiaalvaldkonnale lisatööjõu tagamiseks ja olemasoleva toetamiseks ja arendamiseks on 2022. aastal valmimas uus heaolu arengukava, mis sisaldab pikaajalisi eesmärke ning meetmeid nende elluviimiseks. Aluseks on OSKA tööjõu vajaduste analüüs.</p> <p>2. Meetmete planeerimise lähtekohad tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste tagamiseks on „Heaolu arengukavas 2016–2023“, „Heaolu arengukavas 2023–2030“ ja „Hoolekandeprogrammis 2021–2024“. Pikaajalise hoolduskoormuse vähendamiseks ja vältimiseks, et võimaldada hoolduskoormusega pereliikmete töötamist ja ühiskonnas osalemist, sotsiaalsete tagatiste pakkumiseks ja selliste leibkondade toimetuleku toetamiseks, kus on pikaajalisi ülalpeetavaid, on realistlikud sekkumised jätkusuutliku rahastamise kaudu, eriti sotsiaal-, tervisehoiu- ja töövaldkonnas. Jätkatakse sotsiaalteenuste, sh uuenduslikel tehnoloogilistel lahendustel põhinevate sotsiaalteenuste arendamist ja osutamist. Esmatähtis on mitme kohaliku omavalitsuse koostöös rakendatavate lahenduste väljatöötamist. Poliitikavahendiga kujundatakse ümber erihoolekandeteenuste struktuur, muudetakse teenuste kasutust ja korraldust paindlikumaks, korraldatakse ümber erihooldustaristu ning parandatakse teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							3. Kogukonnapõhiseid teenuseid edendavad meetmed on hõlmatud „Heaolu arengukava 2016–2023“, „Heaolu arengukava 2023–2030“ ja „Hoolekandeprogrammiga 2021–2024“. Uus heaolu arengukava lähtub DI printsiipidest, mille eesmärk on osutada teenuseid, mis toetavad kodus elavaid inimesi, ja pakkuda võimalusi kogukonnapõhiste erihoolekandeteenuste saamiseks. Täiustatakse teenindussüsteemi ja korrastatakse kogukonnapõhiste teenuste järjekordi, et tagada olemasolevate erihoolekandeteenuste kättesaadavus ja ligipääsetavus. Korraldatakse ümber suured (üle 30 koha) ööpäevaringsed hoolekandeesutused ning hangitakse kogukonnas elavate inimeste jaoks eluase. Tänu sellele väheneb suurtes üksustes tegutsevate ööpäevaringsete erihoolekandeesutuste hulk ja suureneb kogukonnapõhiste asutuste hulk. Pikemaajalisem eesmärk on anda toetavate erihoolekandeteenuste korraldamine üle kohalikele omavalitsustele. DI eesmärkide saavutamisele aitab kaasa hoolduskoordinatsiooni ja teenuste integratsiooni juurutamine.

4.2. Horisontaalsed eeltingimused

Eeltingimused	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
Tõhusad järelevalvemehhanismid emehhani smid riigihang	JAH	Kehtestatud on järelevalvemehhanismid, mis hõlmavad kõiki riigihankelepinguid ja nende hankeid fondidest kooskõlas ELi hankeõigusega. Selleks on vaja järgmist: 1. meetmed, mis tagavad tõhusate ja usaldusväärsete andmete kogumise	1. JAH 2. a. JAH 2. b. JAH	Riigihangete register (https://riigihanked.riik.ee/rhr-web/#/) Riigihangete seadus	1. Kõik riiklikku lävendit ületavad riigihankelepingud ja nende hanked fondidest vastavalt ELi hankeõigusele avaldatakse ja teostatakse e-riigihangete keskportaalis „Riigihangete register“, mida haldab Rahandusministeerium kooskõlas komisjoni 11. novembri 2015. aasta rakendusmäärusega (EL) 2015/1986. Riigihangete seaduse kohaselt vastutab Rahandusministeerium järelevalve, aruandluse ja nõustamise eest vastavalt direktiivi 2014/24/EL artiklitele 83 ja 84 ning direktiivi

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
ete turu jaoks		<p>riigihankemenetluste kohta, mis ületavad ELi lävendeid, kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artiklitest 83 ja 84 ning direktiivi 2014/25/EL artiklitest 99 ja 100 tuleneva aruandluskohustusega;</p> <p>2. meetmed andmete tagamiseks vähemalt järgmiste aspektide jaoks:</p> <p>a. konkurentsi kvaliteet ja intensiivsus: võitnud pakkujate nimed, esialgne pakkujate arv ja lepinguline maksumus;</p> <p>b. teave lõpliku hinna kohta pärast valitaks osutumist ja VKEde kui otsepakkujate osalemise kohta, kui sellist teavet pakuvad riiklikud süsteemid;</p> <p>3. meetmed pädevate riigiasutuste jaoks andmeseire ja -analüüsi tagamiseks kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 2;</p> <p>4. analüüsitulemuste üldsusele kättesaadavaks tegemise kord kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 3 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 3;</p> <p>5. meetmed tagamaks, et kogu teave, mis viitab võimalikule pakumismahhinatsioonile, edastatakse pädevatele riigiasutustele kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 2.</p>		<p>(https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019145?lejaKehtiv)</p> <p>Konkurentsiseadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/102062021018)</p> <p>Info Rahandusministeeriumi veebilehel (https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihangete-poliitika/kasulik-teave/riigihankemaastiku-kokkuvotted; https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihangete-poliitika/kontaktid)</p>	<p>2014/25/EL artiklitele 99 ja 100. Järelevalve ja aruandlus põhinevad keskest riigihangete registrist hangitud andmetel.</p> <p>2. a. Võitnud pakkujate nimed, esialgne pakkujate arv ja lepinguline maksumus avaldatakse riigihangete registris lepingu sõlmimise teate vormis vastavalt komisjoni 11. novembri 2015. aasta rakendusmäärusele (EL) 2015/1986.</p> <p>2. b. Hankija kohustuseks on pärast hanke lõpuleviimist avaldada täidetud lepingust tulenev teave lõpliku hinna kohta riigihangete registris. Teave VKEde kui otsepakkujate osalemise kohta avaldatakse süsteemi lepingu sõlmimise teates – 100% e-hankeid teostatakse keskses hankeregistris.</p> <p>3. Järelevalve (seire) ja analüüsi eest vastutav asutus on Rahandusministeerium. Järelevalvega seotud kohustused on sätestatud riigihangete seaduses. Järelevalve eest vastutavad 4 inimest ja üks inimene vastutav riigihangete andmete üldanalüüsi eest.</p> <p>4. Vastavalt riigihangete seaduse § 180 p-le 7 esitab Rahandusministeerium kord aastas Vabariigi Valitsusele ülevaate riigihankepoliitika kujundamise, nõustamis- ja koolitustegevuse, riikliku järelevalve ja riigihangete registri tegevuse kohta. Ülevaade on avaldatud Rahandusministeeriumi veebilehel.</p> <p>5. Riigihangete seaduses on säte, et kui järelevalve käigus teatavaks saanud asjaolud võivad anda aluse süüteokahtluseks, mis ei ole riigihangete seaduse §-des 213–215 sätestatud väärteona, või millel on võimaliku korruptsioonijuhtumi tunnused, teavitab Rahandusministeerium uurimisasutust või prokuratuuri talle teadaolevatest asjaoludest. Konkurentsiamet on selles tähenduses ka uurimisasutus ja pädev asutus konkurentsiseaduse (vt § 54) järgmise üle järelevalve teostamisel, keda tuleb teavitada rikkumistest. Rahandusministeeriumi veebilehel on info, et ettevõtjate võimaliku konkurentsi kahjustava koostöö kahtluse korral tuleb teavitada Konkurentsiametit.</p>
Vahendid ja suutlikkuse riigiabi eeskirjad e tõhusaks	JAH	<p>Korraldusasutustel on vahendid ja suutlikkus kontrollida riigiabi eeskirjade järgimist:</p> <p>1. raskustes olevate ja tagasinõudmisele kuuluvate ettevõtjate korral;</p>	1. JAH 2. JAH	<p>Teatavat liiki abi tunnistamine siseturuga kokkusobivaks ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 alusel (https://eur-lex.europa.eu/legal-</p>	<p>1. Vabariigi Valitsuse 21.08.2014 määruse nr 133 § 3 lõike 2 p. 3 seatakse tingimuseks, et taotlejad ei ole Euroopa Liidu õiguse kohaselt raskustes ettevõtjad, kui nad on riigiabi saajad.</p> <p>Rakendusüksused (RÜ) järgivad raskustes olevate ettevõtjate määratlust, mis on esitatud Euroopa Komisjoni määruses (EL) nr 651/2014 ja 2014. a teatises „Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta“. IT-lahenduste abil saavad</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjus
kohaldamiseks		2. juurdepääs kohalike ja riigiasutuste riigiabi ekspertide pakutavale spetsiaalsele riigiabialasele nõustamisele ja suunistele.		<p>content/ET/TXT/PDF/?url=CELEX:32014R0651&from=ET)</p> <p>Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta (https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/rescue_resctructuring_communication_en.pdf)</p> <p>Rahandusministeeriumi teave riigiabi kohta (https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigiabi)</p>	<p>RÜd kontrollida taotlejate maksuvõlgasid Maksu- ja Tolliameti (https://www.emta.ee) andmebaasi ja e-äriregistri kaudu (https://www.rik.ee/et/e-ariregister). RÜdel on e-äriregistri kaudu juurdepääs majandusaasta aruannetele ning kontrollküsimustikud, et kontrollida ega taotlejad ei ole raskustes ettevõtjad.</p> <p>Abiandjad saavad Eesti riigiabi ja vähese tähtsusega abi registri kaudu kontrollida ega taotleja suhtes ei ole kohaldatud tagasinõudmist.</p> <p>2. RM riigiabi koordineerijana annab nõu ja suuniseid abiandjatele.</p> <p>Riigiabi siseriiklikud menetlusreeglid on konkurentsiseaduse 6. peatükis. Vastavalt §-le 49² on asutatud riigiabi ja vähese tähtsusega abi register, mis on kasutusel aastast 2009 ja hõlmab kogu vähese tähtsusega abi ja riigiabi Eestis, välja arvatud põllumajandus- ja kalandusvaldkond. Registrit kasutatakse vähese tähtsusega abi nõuete täitmise kontrollimiseks. RM vastutab registri kaudu tehtavate riigiabi ja vähese tähtsusega abi aruandluskohustuste eest.</p> <p>Päringuid abi ja väljamaksete kohta saab teha veebisaidil: https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigiabi, kus on ka teave riigiabi kohta, viited Euroopa Komisjoni juhendmaterjalidele ja RM riigiabi käsiraamat.</p> <p>On loodud riigiabi võrgustik, kuhu kuulub umbes 90 inimest, mille eesmärk on kiiresti jagada riigiabialast teavet ja kogemusi. Igal riigiabi andjal on vähemalt üks töötaja, kes tunneb põhjalikult riigiabialaseid regulatsioone.</p>
Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamine ja rakendamine	JAH	<p>Euroopa Liidu põhiõiguste harta järgimise tagamiseks on olemas tõhusad mehhanismid, mis hõlmavad järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kord, mis tagab fondidest toetatavate programmide vastavuse ja nende rakendamise harta asjakohaste sätete kohaselt; 2. aruandekord seirekomisjonile juhtumitest, mis on seotud fondide toetatavate tegevuste hartaga mittevastavusega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. JAH 2. JAH 	<ol style="list-style-type: none"> 1. EV põhiseadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002) <p>Perioodi 2021-2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus – ÜSS 2021-2027 (jõustunud 21.03.2022) https://www.riigiteataja.ee/akt/111032022001</p> <p>Eesti 2035 (vastu võetud 12.05.2021)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eestis on siseriikliku õiguse ja rahvusvaheliste lepingutega loodud mehhanism harta järgimiseks, sh jaotis I (väärikus, § 1-5) EV põhiseadus (PS) § 10, 17, 18, 20, 29. Jaotis II (vabadused, § 6-19) PS § 20, 26, 27, 29, 31, 32, 36-38, 40, 41, 43, 47, Isikuandmete kaitse seaduse ja Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega. Jaotis III (võrdsus, § 20-26) PS § 12 ja 28, võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seadusega. Jaotis IV (solidaarsus, § 27-38), PS § 27-29, Töölepinguseadus. Jaotis V (kodanike õigused, §39-46), PS § 3, 12, 34, 44, 46, Haldusmenetluse seadus. ÜSS 2021-2027 § 7 (3) järgi rakendusasutus koordineerib ja seirab keskselt oma valdkonnas toetustega strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmisele (sh harta väärtused) ja sihtide saavutamisele kaasaaitamist. Hartaga kooskõla nõue on läbivates projektivalikukriteeriumides. <p>Korraldusasutus tagab koolitused siseriiklike seaduste ja rahvusvaheliste lepingutega kaetud põhiõiguste arvestamiseks.</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid</p> <p>ÜRO aruanne https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=HRI/CORE/EST/2015&Lang=en</p> <p>2. Seirekomisjoni koosseis ja liikmed. https://rtk.ee/seire-ja-seirekomisjonid#seirekomisjoni-koosseis</p> <p>Õiguskantsler https://www.oiguskantsler.ee/et</p> <p>Lasteombudsman http://lasteombudsman.ee/et/welcome</p> <p>Soolise võrdõiguslikkuse seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/126042013009?leiaKehtiv)</p> <p>Võrdse kohtlemise seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012022?leiaKehtiv)</p>	<p>2. Seirekomisjonis on partnerid, kes jälgivad harta täitmist ja kelle ülesandeks on esitada oma valdkonna konsolideeritud visioon ja vajadusel probleemid seirekomisjonile (nt soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Inimõiguste Keskus). Seirekomisjoni päevakorda lisatakse punkt harta täitmist jälgiva partneri ettepanekul.</p> <p>Vastavalt seirekomisjoni tööprotseduuridele, mis kinnitatakse esimesel seirekomisjoni koosolekul, annab õiguskantsleri esindaja vajadusel seirekomisjoni koosolekul ülevaate esitatud kaebustest, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus hartale või ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile. Seirekomisjoni sekretariaat teeb õiguskantslerile päringu enne seirekomisjoni koosolekut ja kaebuste esinemisel lisatakse päevakorda vastav punkt.</p> <p>Seirekomisjonil on e-posti aadress, mille kaudu on kõigil seirekomisjoni liikmetel võimalik avada arutelu või teha ettepanek arutelupunktide lisamiseks päevakorda.</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
Puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaldamine ja rakendamise koosõlas nõukogu otsusega 2010/48/EÜ	JAH	<p>Puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise tagamiseks on olemas riiklik raamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> mõõdetavate tulemustega eesmärgid, andmekogumise ja -seire mehhanismid; meetmed, et tagada ligipääsetavuspoliitika, õigusaktide ja standardite nõuetekohane arvessevõtmine programmide väljatöötamisel ja rakendamisel. meetmed, mille kohaselt antakse seirekomisjonile aru juhtumitest, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile ning kõnealust konventsiooni käsitletavatest kaebustest, mis on esitatud artikli 69 lõikes 7 ette nähtud korra kohaselt. 	<p>1. JAH 2. JAH</p>	<p>1. „Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023).</p> <p>Sotsiaalkindlustuse programm lisa 5 sotsiaalkindlustuse programm.pdf (sm.ee)</p> <p>Hoolekandeprogramm lisa 4 hoolekandeprogramm 2020 2023.pdf (sm.ee)</p> <p>Soolise võrdõiguslikkuse programm lisa 6 soolise vordõiguslikkuse programm.pdf (sm.ee)</p> <p>Strateegia „Eesti 2035“ https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/ma-terjalid</p> <p>2. Ligipääsetavuse nõukogu https://www.sm.ee/et/ligipaasetavuse-noukogu</p> <p>Ligipääsetavuse rakkerühm https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus</p> <p>TTJA</p>	<p>1. „Puuetega inimeste õiguste kaitse tagamine on jagatud erinevate strateegiatega. Strateegia puuetega inimeste õiguste kaitse poliitikaks on seatud „Heaolu arengukavas 2016–2023“. Sihtrühma ees seisvaid probleeme, poliitikameetmeid ja asjakohaseid näitajaid on kirjeldatud sama arengukava programmides. Samuti katab PIK nõudeid strateegia „Eesti 2035“. 2023. a alguses kinnitatakse „Heaolu arengukava 2023-2030“, mis katab tervikuna ÜRO PIK nõuded. Statistika puudega inimeste olukorrast kogub Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu, Eesti Tööjõu-uuringu, Tööelu uuringu ja Leibkonna eelarve uuringu kaudu ja vastavate tervise-, vananemise- ja pensioniteemaliste uuringutega. Sotsiaalministeerium avaldab regulaarset sotsiaalhoolekande statistikat ja vajaduse korral viib läbi uuringu.</p> <p>2. Ligipääsetavus on „Eesti 2035“ strateegiline siht ja aluspõhimõte PIK konventsiooni artikli 9 tähenduses. Tervikliku ligipääsetavuspoliitika väljatöötamiseks loodi Vabariigi Valitsuse poolt 2019 Ligipääsetavuse rakkerühm. Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus annab korraldus- ja rakendusasutustele ligipääsetavuse ja võrdsete võimaluste aspektides nõu ja kooskõlastab meetmepõhiseid õigusakte. 2018. aastal jõustusid määrused: „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“ „Eluruumile esitatavad nõuded“ Alates 1. jaanuarist 2019 teostab määruste kohaldamise üle riiklikku järelevalvet Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. TTJA teostab järelevalvet füüsilise keskkonna ligipääsetavuse üle ning on kavandatud ka teostama järelevalvet EL Ligipääsetavuse direktiivi (EL) 2019/882 üle. Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus kontrollib, et Eesti seadusi ÜRO PIK valguses täidetaks kõigil tasanditel EL meetmete rakendamisel.</p> <p>3. Alates 1.01.2019 täidab õiguskantsler ÜRO PIK rakendamise edendamise, kaitse ja seire ülesandeid. 2019 moodustati õiguskantsleri juurde puuetega inimeste nõukoda, mille eesmärk on nõustada õiguskantslerit puuetega inimeste õiguste edendamise, kaitse ja järelevalve teemal. Nõukoda on moodustatud ÜRO PIK artikli 33 lõike 3 alusel.</p> <p>Vastavalt seirekomisjoni tööprotseduuridele, mis kinnitatakse esimesel seirekomisjoni koosolekul, annab õiguskantsleri esindaja vajadusel seirekomisjoni koosolekul ülevaate esitatud kaebustest, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile.</p> <p>Seirekomisjoni liige (nt EPIK, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik) võib teha seirekomisjoni esimehele põhjendatud ettepaneku</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>https://www.ttja.ee/arikli-ent/ehitised-ehitamise/ligipaasetavus</p> <p>Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele (https://www.riigiteataja.ee/akt/131052018055)</p> <p>Nõuded eluruumile (https://www.riigiteataja.ee/akt/103072015034?leiaKehtiv)</p> <p>Uuringud https://www.sm.ee/et/uuringud-ja-analuusid#Sotsiaalvaldkonna%20uuringud%20ja%20anal%C3%BC%C3%BCsid</p> <p>3. Puuetega inimeste nõukoda https://www.oiguskantsler.ee/et/puuetega-inimeste-n%C3%B5ukoda</p> <p>Õiguskantsler https://www.oiguskantsler.ee/</p> <p>Õiguskantsleri seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/12788991?leiaKehtiv)</p>	<p>seirekomisjoni kokkukutsumiseks või esitada täiendava päevakorra punkti ettepaneku kui peaks ilmnema juhtum, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile.</p>

5. PROGRAMMI HALDAVAD ASUTUSED

Tabel 168: Programmi haldavad asutused

Programmi haldavad asutused	Asutuse nimetus	Konktakti nimi	E-post
Korraldusasutus	Riigi Tugiteenuste Keskus	Martin Karro	Martin.karro@rtk.ee
Auditeerimisasutus	Rahandusministeerium	Kaur Siruli	Kaur.Siruli@fin.ee
Asutus, kellele laekuvad komisjoni maksed	Rahandusministeerium	Marge Kaljas	Marge.Kaljas@fin.ee
Kui kohaldatav, asutus või asutused, kellele laekuvad komisjoni maksed ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi puhul	Rahandusministeerium	Marge Kaljas	Marge.Kaljas@fin.ee
Raamatupidamisülesanne, kui selle ülesande täitmine on antud asutusele, mis ei ole korraldusasutus	Ei ole asjakohane	Ei ole asjakohane	Ei ole asjakohane

Tabel 169. See osa ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 punktis b sätestatud protsendimääradest, mis hüvitatakse asutustele, kes saavad komisjonilt makseid ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi puhul (protsendipunktides)

Rahandusministeerium	100 protsendipunkti
----------------------	---------------------

6. PARTNERLUS

Sarnaselt teiste dokumentidega, millel on riigi arengule suur mõju, on ka **2021.–2027. aasta ühtekuuluvuspoliitika vahendite partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel tähelepanu pööratud kõigile soovijatele igakülgselt ja võrdsete koostöövõimaluste pakkumisele ning tiheda ja sisulise dialoogi loomisele partnerite, huvirühmade esindajate ja ekspertidega.** Partnerite kaasamise põhimõtted on sätestatud Eesti riigi [arengustrateegia „Eesti 2035“ osalemiskavas](#) ning [2021.–2027. aasta struktuurivahendite partnerlusleppe ja rakenduskava kaasamisplaanis](#), mis lähtub [ühissätete määruse](#) artiklist 8, [Euroopa partnerluse käitumisjuhendist](#) ning riigiasutuste [kaasamise heast tavast](#).

Partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel ning edaspidisel rakendamisel on esikohale seatud eri tasandite partnerite osalus, et olukorra analüüs, seatavad eesmärgid ja kavandatavad lahendused oleksid võimalikult asjakohased ja mõjusad. Partnerlus toimib mitmetasandilise valitsemise põhimõttel alt üles lähenemisviisiga, seda koordineerivad Rahandusministeerium ja Riigikantselei koostöös ministeeriumidega. Kaasamine on kolmes etapis:

- „Eesti 2035“ strateegia ühisloome 2018.–2020. aastal,
- valdkondlikud konsultatsioonid ning arutelud partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel 2020.–2021. aastal,
- rakenduskava elluviimisega seotud koostöö alates 2022. aastast.

Lisaks on partnereid põhjalikult kaasatud toetuste rakendamise seotud arengukavade koostamisse ja valdkondlike tegevuste planeerimisse.

Kaasamine algas koos „Eesti 2035“ koostamisega 2018. a, koondades võimalikult paljude riigi käekäigust huvitatute arvamusi ning eksperditeadmisi. Koostöö hõlmab globaalsete trendide ja riigi arenguvõimaluste kaardistamist, eesmärkide seadmist ning vajalike reformide ja muudatuste selekteerimist. Ühtlustati toetuste

ja riigieelarve prioriteete. „Eesti 2035“ koostamisse kaasatud huvirühmasid ja eksperte on hoitud regulaarselt infoväljas ning kaasatud partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisse. Partnerite hulka kuuluvad katusorganisatsioonid, valdkondlikud partnerid ja eksperdid ning koostööpartnerid. **Strateegia koostamise raames on üle Eesti korraldatud arvukalt seminare ja arutelupäevi nii eesti kui ka vene keeles. Suurimaks algatuseks oli riigi arengusihide seadmine üle-eestilise ideekorje käigus, kus osales üle 14 000 inimese.**

Teise etapina toimusid valdkondlikud konsultatsioonid ning laiapõhjalised arutelud uue perioodi ettevalmistamiseks. 2020. a märtsis toimus üle-eestiline partnerite ja huvirühmade arutelupäev, et arutada ühtekuuluvuspoliitika vahendite fookust ja jaotust. Toimusid arutelud ja seminarid ministeeriumide, erinevate asutuste ning Riigikogu liikmetega.

2021. a alguses korraldati ministeeriumide eestvedamisel valdkondlike partnerorganisatsioonidega kahepoolsed kohtumised, kus keskenduti partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisele. Ühe suurema algatusena korraldati märtsis 2021 **virtuaalne seminarinädal, mida Rahandusministeeriumi juhtimisel aitasid läbi viia ministeeriumid.** Partnerid, eksperdid ja huvirühmade esindajad said viiel päeval kaasa rääkida 46 virtuaalses töötoas, osavõtjaid oli 1000 ringis. Käsitleti teemasid alates toetuste jagamise põhimõtete lihtsustamisest konkreetsete poliitikaeesmärkide sisustamise, eelarve jaotuse ja tingimuste seadmiseni. Kirjalikud kokkuvõtted on kättesaadavad struktuuritoetuste kodulehel. Pärast seminarinädalat sai esitada kirjalikke kommentaare, jätkusid konsultatsioonid ning tehti lisasettepanekuid.

2021. a aprillis toimusid virtuaalselt eesti ja vene keeles **Ida-Virumaa õiglase ülemineku visioonipäevad.** Ürituse eesmärk oli tutvustada laiale avalikusele õiglase ülemineku eesmärke ja vahetulemusi ning inspireerida osalisi Ida-Virumaal avanevatest võimalustest osa võtma. Toimusid õiglase ülemineku strateegilist raamistikku tutvustavad ettekanded ja modereeritud arutelud Ida-Viru tulevikuvisioni üle. Arutledes osalesid põlevkivisektori tööandjate ja ametiühingute esindajad, ettevõtjad, kultuuritegelased, teadlased, noored jpt. Visioonipäevad tõid kokku üle 450 osaleja, millest kohalikud moodustasid üle 40%. Tagasisidet on arvesse võetud õiglase ülemineku meetmete kujundamisel.

Lisaks visioonipäevadele korraldati õiglase ülemineku kava koostamise algusfaasis 2020. a suvel ka avalik arvamuskorje kohaliku elanikkonna seas, et selgitada välja olulised valupunktid ja arenguvajadused. Kogu kava ettevalmistamise vältel on korraldatud hulgaliselt seminare, tutvustusi, kohtumisi huvirühmadega jms. Erinevate huvirühmade ja kohaliku kogukonna ettepanekute kaasamiseks moodustas Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit piirkondliku õiglase ülemineku platvormi, mille kaudu toimub regulaarne info- ja arvamusevahetus.

2021. a teises pooles toimus ka partnerlusleppe ja rakenduskava avalik konsultatsioon ametliku eelnõude infosüsteemi, partnerite listi ning avaliku kodulehe kaudu. Teemat käsitleti ka linnade ja valdade päeval. 2022. a on kavas korraldada regionaalseid infoseminare huvirühmadele, partneritele ja kasusaajatele Eesti eri paikades.

Kaasamisprotsessi käigus on **siht- ja sidusrühmadele tehtud kättesaadavaks võimalikult mitmekesiseid suhtuskanaleid, arvestades inimeste erinevaid ligipääsuvõimalusi ja tarbimisharjumusi.** Koostööformaadid hõlmasid silmast silma arutelusid ja kohtumisi, aga ka e-tagasiside vorme ja ametlikke kooskõlastuskanaleid. Aruteluseminarid on peale pealinna toimunud ka teistes piirkondades. Eraldi tähelepanu on pööratud Ida-Viru regiooni kaasamisele, kus emakeeleks on valdavalt vene keel. Regulaarsed dialoogi võimaldavad kanalid ja formaadid on olnud järgmised:

- Kõik „Eesti 2035“, 2021.–2027. a ühtekuuluvuspoliitika vahendite partnerlusleppe ja rakenduskava puudutavad materjalid on koondatud Riigi Tugiteenuste Keskuse ja Riigikantselei kodulehele²⁸.
- Loodud on infolistid ettepanekute, tagasiside ja kommentaaride esitamiseks ning sinna saadetakse ka regulaarselt infokirju.
- Arutelud, seminarid, ümarlaud jm üritused, kus osalejad on saanud ülevaate strateegia ning partnerlusleppe ja kava loomise seisust ning võimaluse kaasa rääkida.
- Eelnõude avalikud konsultatsioonid eelnõude infosüsteemi, osalusveebi ja kodulehe kaudu.

Seirekomisjonis, mis moodustatakse rakenduskava edenemise jälgimiseks, osalevad seotud ametkondade kõrval partnerite katusorganisatsioonid, kes esindavad rakenduskava elluviimisest mõjutatud huvirühmi. See võimaldab partnerite esindajail jälgida nii sekkumiste väljatöötamist ja elluviimist kui ka vajaduse korral teha ettepanekuid sekkumiste tulemuslikkuse suurendamiseks.

²⁸ <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/koosloome>, <https://rtk.ee/toetusfondid-ja-programmid/euroopa-liidu-valisvahendid>

Programmperioodil 2014–2020 kuulusid seirekomisjoni koosseisu Eesti Tervishoiutöötajate Kutseliit, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Rektorite Nõukogu, Vabauhenduste Liit ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Partnerite katusorganisatsioonide ringi on kavas järgmisel perioodil laiendada ning kutsuda osalema partnereid, kelle valdkondadeks on mh laste ja noorte õigused nt Lastekaitse Liit ja Eesti Noorteühenduste Liit ning inimõiguste kaitse, samuti regionaalset vaadet esindavad partnerid. Õiglase ülemineku suunamiseks on riigihalduse ministri käskkirjaga loodud nn õiglase ülemineku protsessi juhtkomisjon, kuhu on kaasatud ministeeriumite esindajad, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda jt organisatsioonid. Kuna ka taaste- ja vastupidavusrahastu kasutamise aluseks oleva taastekava valdkonnad, rakendavad asutused ja partnerite ring on suures osas kattuvad, soovime edaspidi seirekomisjoni töös käsitleda teemasid ühiselt. Ühtlasi on nii võimalik toetuste koosmõju tõhusamalt jälgida.

Seirekomisjoni moodustamisel lähtutakse ametiasutuste ja partnerorganisatsioonide tasakaalustatud esindatuse põhimõttest ja rakenduskava eesmärkidest. Seirekomisjoni moodustab ja selle tööd juhib Rahandusministeerium ning selle koosseis ja koosolekute kokkuvõtted avalikustatakse struktuurifondide veebilehel. Lisaks osalevad huvirühmade esindajad ja eksperdid valdkonna arengukava juhtkomisjonide töös.

Partnerite kaasamine riigisisese meetmete planeerimisse loob olulist lisandväärtust tegevuste elluviimisele. Partnerite initsiatiivi ja koosloome võimestamist peetakse tähtsaks ka toetuse andmise tingimuste kujundamisel ja meetmete rakendamisel. Sotsiaalpartnerite ja partnerite katusorganisatsioonide kaasärääkimise ja rakendamise võimekuse tagamist ning suurendamist toetatakse poliitikaeesmärkide sotsiaalsem Eesti, inimestele lähedasem Eesti ning ÕÜF ja tehnilise abi eelarvest. Toetatakse töökeskkonna ja töötingimuste ajakohastamist, töökeskkonnast tulenevate tervishoiuriskide vähendamist ja tööelu edendamist, inimkesksete ja lõimitud teenuste arendamist ja osutamist, elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamist, avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamist, kohalike omavalitsuste võimekuse suurendamist. ÕÜF raames toetatakse huvirühmade, rakenduspartnerite ja Ida-Virumaa omavalitsuste suutlikkuse parandamist ning kommunikatsiooni sihtpiirkonnas. Tehnilisest abist jätkatakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise kompetentsikeeskuse rahastamist, sotsiaalpartnerite rahastamist, kesket eri sihtrühmade koolitamist, analüüsi, rakke- ja eksperdirühmasid ning toetuse saajate ringi laiendatakse ka muudele olulistele katusorganisatsioonidele. Partnerite võimestamiseks toetatakse tehnilisest abist fondidega seotud seminaride, kohtumiste ja uuringute korraldamist riigi reformide ja poliitikakujundamises kaasa rääkimise võimekuse suurendamiseks, kaasamise suutlikkuse parandamiseks, täiendõpet, liikmehõive suurendamist ja mainekujundust.

7. TEABEVAHETUS JA NÄHTAVUS

Teabevahetustegevuse eesmärk

Struktuurifondide 2021.–2027. aasta kommunikatsioonitegevuste eesmärk on tagada teadlikkus ELi struktuuritoetuste kohta igakülgse, avatud ja asjakohase teabevahetuse ning ELi rahaliste vahendite positiivse mõju kaudu. Sihtrühmade suurem teadlikkus ELi struktuuritoetuste otstarbest ja mõjust Eesti arengule saavutatakse, kui teavitadarohkem struktuuritoetustealastest eesmärkidest ning rakenduskava valdkondadest, tagades toetatud projektide nähtavuse ja reklaamides Eesti ellu viidud muudatusi.

Eesmärki toetavad alameesmärgid:

- suurendada teadlikkust ELi panuse olulisusest Eesti majanduskasvu ning digi- ja rohepöörde saavutamisel, keskendudes mh transpordile ja digivõrkudele; toetades kvaliteetset tööhõivet, haridust, tervishoidu; kohalikult juhitud arengut ja säästvat linnaarengut;
- suurendada teadlikkust strateegiliselt olulistest tegevustest eelarveperioodi vältel, toetades rakendusasutusi kui elluvijaid teavituskava koostamisel ja jagades infot oma kodulehel;
- toetuste taotluste kvaliteedi parandamine ja huvi suurendamine teavitustegevuste ja -nõuete abil ning tagades, et teave oleks kõikidele huvitatud isikutele selges ja lihtsas keeles kättesaadav;
- ELi toetatavate projektide nähtavuse tagamine (nt reklaamid, logod, üritused, meediasuhted, veebilehed jne);
- toetuste andmise läbipaistvuse parandamine.

Sihtrühmad ja sidusrühmad

- Üldsus:

- eestikeelne elanikkond;
- venekeelne elanikkond.
- Meedia
- Taotlejad ja potentsiaalsed taotlejad
- Kasusaajad:
 - otsesed kasusaajad;
 - kaudsed kasusaajad (st kogukonnad, piirkonnad).
- Sidusrühmad:
 - katusorganisatsioonid (sh valitsusvälised organisatsioonid, ametiühingud jne);
 - poliitikakujundajad;
 - avalik sektor.

Peamised kanalid

Meedia, nt:

- üleriigilised ja kohalikud ajalehed;
- veebiportaalid;
- TV ja raadio.

Veebisaidid, nt:

- avatud taotlusvoorude ülevaated;
- edulood Eesti kaardil;
- kasulikud materjalid potentsiaalsetele toetusesaajatele ja näpunäited abikõlbliku projekti koostamiseks;
- ELi logo kasutamine (plakatigeneraator, KKKd logo kasutamise kohta jne).

Sotsiaalmeedia (korraldusasutus, koostöö ministeeriumide ja rakendusasutustega), nt:

Facebook:

- teave avatud taotlusvoorude ja teabepäevade kohta;
- väljavalitud edulood;
- videosisu edulugudest (vähemalt viis videot aastas).

Instagram/Messenger, nt:

- reklaamid;
- mängud;
- lood.

Vähem teadlikele sihtrühmadele mõeldud tegevused

Iga-aastase riikliku Euroopa fondide teadlikkuse alase uuringu põhjal on fondide positiivsest mõjust vähem teadlikud sihtrühmad noored ja venekeelne elanikkond.

Teismelised ja noored täiskasvanud, nt:

- sotsiaalmeedia kaudu kaasamine (18-24aastaste jaoks kõige olulisemate sotsiaalvõrgustike iga-aastane ülevaatamine);
- üliõpilaste jaoks mõeldud tasuta vihiku meelelahutuslik sisu (st mängud, ristsõnad, graafika).

Venekeelne elanikkond, nt:

- pressiteated ja artiklid meedias saavutuste kohta;
- teave Euroopa rahastusvõimaluste kohta tõlgitakse vajadusel vene keelde.

Hindamine

Eesmärkide saavutamise hindamiseks kasutatakse järgmisi allikaid:

- iga-aastased ELi toetusfondide teadlikkuse alased uuringud;
- meediakajastuse analüüs (ELi toetusfondide nähtavuse ja dünaamika jälgimine);
- taotlejate rahulolu regulaarne seire;
- veebisaidi kasutamise jälgimine (külastused);
- sotsiaalmeedia jälgimine (kaasatuse arv).

Näitajad:

- üldine teadlikkus ELi toetusfondidest 64%-lt 80%-le;
- teadlikkus ELi kaasrahastatud piirkondlikest projektidest 43%-lt 45%-le;
- noorte (vanuses 18–24) teadlikkus 63%-lt 65%-le; venekeelse elanikkonna teadlikkus 33%-lt 50%-le;
- ühtekuuluvuspoliitika fondide positiivne mõju Eesti arengule – positiivse hinnangu sama taseme säilitamine (80% vastustest).

Programmi kommunikatsioonijuhhi vastutusala

- üldsusele mõeldud teavitustegevused traditsiooniliste kanalite ja sotsiaalmeedia kaudu (nt telesaated, spetsiaalsed ajalehed, raadiointervjuud, artiklid, üritused, seminarid jne);
- rakendusüksuste toetamine ja nõustamine kommunikatsioonitegevuses;
- veebisaidi ajakohastamine, et pakkuda meediale, poliitikakujundajatele, toetusesaajatele ja -taotlejatele kasulikku teabematerjali;
- uute taotlusvoorude info levitamine;
- osalemine riiklikus teabevõrgustikus ja ELi kommunikatsioonialgatustes;
- teavitusalase koostöö tugevdamine kohalike omavalitsustega, et suurendada koostööd kohalike taotlejatega ja leida tõhusamaid võimalusi nendeni jõudmiseks.

Teavevahetustegevuste jaoks on kogu struktuuritoetuste administratsioonile kavandatud kogu perioodiks kokku indikatiivselt 2,4 miljonit eurot (1,6% tehnilise abi mahust). Programmi prognoositud kogumaksumusest moodustab see 0,05%.

8. ÜHIKUHINDADE, KINDLASUMMALISTE MAKSETE, ÜHTSETE MÄÄRADE JA KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISE KASUTAMINE

Tabel 170: Ühikuhindade, kindlasummaliste maksete, ühtsete määrade ja kuludega sidumata rahastamise kasutamine

Ühissätete määruse artiklite 94 ja 95 kavandatud kasutamine	JAH	EI
Programm kasutab alates vastuvõtmisest prioriteedi raames liidu osaluse hüvitamist ühikuhindade, kindlasummaliste maksete ja ühtsete määrade alusel vastavalt ühissätete määruse artiklile 94 (kui jah, täitke 1. liide]	[]	[x]
Programm kasutab alates vastuvõtmisest liidu osaluse hüvitamist kuludega sidumata rahastamise alusel vastavalt ühissätete määruse artiklile 95 (kui jah, täitke 2. liide]	[]	[x]

LISA 1. KAVANDATUD STRATEEGILISELT OLULISTE TEGEVUSTE LOETELU JA AJAKAVA

Poliitika-eesmärgi nr	Strateegiliselt oluline tegevus	Elluviimise aeg
1	Ettevõtete rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse programm	2022-2028
1	5G arendamine	2023-2027
1	Temaatilised teadus- ja arendusprogrammid nutika spetsialiseerumise fookusvaldkondades	2022-2029
2	Kombineeritud sademeveesüsteemide rajamine ülejutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks	2023-2029
2	Ettevõtete ressursitõhususe suurendamine	2023-2029
3	Raudtee elektrifitseerimine	2022-2029
4	Pikaajalise hoolduse reform	2022-2029
4	Inseneriakadeemia	2022-2029
5	Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused	2022-2029
ÕÜ	Ida-Viru ettevõtluse investeeringute toetus	2022-2029

LISA 1. ÕIGLASE ÜLEMINEKU TERRITORIAALNE KAVA (LISATUD ERALDI FAILINA)